

Nr 101

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.; given Stockholms slott den 3 april 1964.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om vad som avses med polismyndighet,
- 2) lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),
- 3) lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),
- 4) lag om polisnämnder,
- 5) lag om kommunal trafikövervakning,
- 6) lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.,
- 7) lag om fullgörande av vad som åligger landsfogde m. fl.,
- 8) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken,
- 9) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken,
- 10) lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr,
- 11) lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
- 12) lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
- 13) lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom,
- 14) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 15) lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän,
- 16) lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall,
- 17) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera,

- 18) lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m. samt
- 19) förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter.

GUSTAF ADOLF

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs förslag fram till författningsreglering i anslutning till förstatligandet av polisväsendet m. m. den 1 januari 1965.

Polismyndighetsbegreppet föreslås skola regleras i en ny lag om vad som avses med polismyndighet. Därmed skall avses polischefen i orten, om annat inte följer av lag eller författning. Uppgift som åligger polischef skall kunna fullgöras av annan tjänsteman inom polisväsendet, om Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer föreskrivit det. Föreskrifter härom förutsätts skola meddelas i avsevärd omfattning.

Kontakten mellan kommunerna och polisväsendet skall enligt propositionen upprätthållas av polisenämnder. Sådan nämnd, som väljs av kommunernas fullmäktige eller av ombud utsedda av fullmäktige, skall finnas i varje polisdistrikt. Nämnden skall samråda med polischefen i frågor av mera allmän betydelse för distriktets polisväsende samt bl. a. äga lägga fram de förslag och eljest anföra de synpunkter som nämnden finner påkallade för att främja ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten.

Vidare föreslås, att kommun i vissa fall skall kunna åläggas att inom kommunen ombesörja enklare trafikövervakning, främst parkeringsövervakning. Förutsättning för sådant åläggande skall vara att kommunen tar ut avgift för begagnande av allmän parkeringsplats.

I anslutning till 1962 års principbeslut beträffande kommunernas medverkan vid genomförandet av huvudmannaskapsreformerna inom polisväsendet m. m. framläggs förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. I lagförslaget regleras kommunernas skyldighet att upplåta lokaler, överlåta inventarier samt lämna bidrag till statsverkets kostnader för de förstatligade verksamhetsgrenarna under en övergångstid. Den nuvarande polislagen föreslås skola upphöra att gälla vid utgången av 1964.

I övrigt föreslås en rad författningsändringar med anledning av de förslag angående organisationen av polisväsendet m. m., som lagts fram i prop. 1964: 100. Förslagen innebär bl. a., att den nuvarande föreskriften i rättegångsbalken att fjärdingsman är stämningsman utan särskilt förordnande upphävs. I stället skall polismyndighet i administrativ väg kunna åläggas att låta ombesörja delgivning även på begäran av enskild.

Förslag

till

Lag

om vad som avses med polismyndighet

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med polismyndighet avses polischefen i orten, om ej annat följer av lag eller författning.

2 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att uppgift som åligger polischef skall i polischefens ställe fullgöras av annan tjänsteman inom polisväsendet. Genom föreskrift, som nu sagts, må befogenhet att i polischefens ställe meddela beslut om frihetsberövande tilläggas endast högre polisbefäl.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965, då lagen den 15 juni 1944 (nr 415) om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses skall upphöra att gälla.

Förslag

till

L a g**om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193)**

Härigenom förordnas, att 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

68 §.

Med polismyndighet avses i denna lag i stad, där kriminalpolisintendent finnes, denne samt i övriga städer och på landet polischefen i orten och landsfogden inom området för dennes polisverksamhet. Polismyndighet vare ock såväl i stad som på landet annan, vilken av länsstyrelsen särskilt förordnats att fullgöra vad enligt denna lag åligger polismyndighet, så ock den som av polismyndigheten förordnats att granska pass och mottaga anmälningar, den sistnämnde dock endast såvitt angår fullgörande av det lämnade uppdraget.

Med polismyndighet avses i denna lag jämväl länspolischefen. Vad i lagen sägs om polismyndighet gäller även den, som länsstyrelsen särskilt förordnat att fullgöra vad enligt lagen åligger polismyndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

L a g

om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321)

Härigenom förordnas, att 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1964.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1937:58.

Förslag

till

L a g

om polisnämnder

Häriigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelse

1 §.

I varje polisdistrikt skall finnas en polisenämnd för samråd med polischefen i frågor av mera allmän betydelse för distriktets polisväsende.

Polisenämnds uppgifter

2 §.

Polisenämnd skall för polischefen framlägga de förslag och eljest anföra de synpunkter nämnden finner påkallade för att inom polisdistriktet främja ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten.

Polisenämnd skall avgiva av polischefen infordrade yttranden i frågor rörande distriktets polisväsende.

Polisenämnds sammansättning m. m.

3 §.

Polisenämnd skall bestå av nio ledamöter och lika antal suppleanter. Ledamöterna och suppleanterna väljas, om polisdistriktet utgöres av högst fem kommuner, av kommunernas fullmäktige och eljest av ombud för de i distriktet ingående kommunerna.

4 §.

Ombud och suppleanter för dem väljas av kommunens fullmäktige. Val av ombud förrättas sist den 15 november året näst efter det, då allmänna val av fullmäktige ägt rum. Vid valet skall bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

5 §.

Envar kommun utser ett ombud för varje påbörjat befolkningstal av 30 000 eller det lägre tal, som må erfordras för att antalet ombud för hela polisdistriktet skall uppgå till minst aderton. Kommun må dock ej

utse flera ombud än tio. I varje kommun utses suppleanter till lika antal som ombud.

Länsstyrelsen fastställer i god tid före valet antalet ombud för varje kommun.

6 §.

I avseende å valbarhet till ombud och suppleant för ombud, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i kommunallagen är stadgat om fullmäktig äga motsvarande tillämpning.

7 §.

Ombud och suppleanter för dem väljas för fyra år, räknade från och med den 16 november det år valet skett. Avgår ombud före utgången av denna tid, inkallas den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda. Finnes ej suppleant, som kan inträda, sker nytt val av ombud och suppleant för återstående del av den avgångnes tjänstgöringstid.

Länsstyrelsen skall omedelbart underrättas om val av ombud och suppleanter för dem, med angivande av de valdas namn och postadress.

8 §.

Valbar till ledamot eller suppleant i polisnämnd är den, som är bosatt inom polisdistriktet och äger rösträtt vid kommunala fullmäktigval. I avseende å övriga valbarhetsvillkor samt verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i kommunallagen stadgas om fullmäktig äga motsvarande tillämpning.

9 §.

Ledamöter och suppleanter i polisnämnd väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Valet förrättas i december månad året näst efter det, då allmänna val av fullmäktige ägt rum.

Skola ledamöterna och suppleanterna i polisnämnd väljas av fullmäktige i flera kommuner, skall varje kommun utse en ledamot och en suppleant för varje påbörjat befolkningstal, som erfordras för att det i 3 § föreskrivna antalet ledamöter och suppleanter skall erhållas. Länsstyrelsen fastställer i god tid före valet det antal ledamöter och suppleanter som skall utses i varje kommun.

Polisnämnden bestämmer den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring. Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden och finnes ej suppleant, som kan inträda, sker nytt val av ledamot och suppleant för återstående del av den avgångnes tjänstgöringstid. I fall, som avses i andra stycket, förrättas valet av fullmäktige, som utsett den avgångne.

10 §.

När val av ledamöter och suppleanter i polisnämnd skall förrättas genom ombud, utsätter länsstyrelsen tid och plats för valet och kallar ombuden till valförrättningen. Länsstyrelsen utser bland ombuden en att leda förhandlingarna, till dess ordförande valts. Val må förrättas, om minst hälften av de för valet utsedda ombuden äro tillstädes.

Valförhandlingarna ledas av en ordförande, som väljes av ombuden.

11 §.

Beträffande ersättning till ombud och suppleant för ombud skall vad som är stadgat om ersättning till ledamöter i kommuns styrelse och nämnder äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Vid valet av ledamöter i polisnämnd skall en ledamot utses att vara sammankallande och att leda nämndens förhandlingar, till dess ordförande valts. Väljas ledamöterna av fullmäktige i flera kommuner, utses dock sammankallande ledamot av länsstyrelsen.

Polisnämnd utser inom sig ordförande, vice ordförande och sekreterare för den tid, för vilken de utsetts till ledamöter.

13 §.

Ändras polisdistrikts omfattning, äger länsstyrelsen förordna om nytt val av polisnämnd.

14 §.

Underrättelse om val av polisnämnd och sammankallande ledamot, om sådan utsetts vid valet, samt av ordförande, vice ordförande och sekreterare i nämnden skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för att intagas i länskungörelserna.

Polisnämnds sammanträden

15 §.

Beträffande polisnämnds sammanträden och verksamhet i övrigt skall, med de undantag som framgår av denna lag, vad som stadgas om kommunens styrelse och övriga nämnder i kommunallagen och, såvitt angår Stockholms polisdistrikt, kommunallagen för Stockholm äga motsvarande tillämpning.

Underrättelse om tid och plats för polisnämnds sammanträde skall lämnas polischefen.

16 §.

Vid polisnämnds sammanträden äga länspolischefen och polischefen närvara och delta i överläggningarna men ej i besluten.

På begäran av polisenämnd eller dess ordförande skall polischefen eller vid förhinder för honom det polisbefäl han utser inställa sig vid nämndens sammanträde för att lämna upplysningar.

17 §.

Ledamot av polisenämnd äger för tjänstgöring vid nämndens sammanträden av statsmedel åtnjuta dagarvode samt resekostnadsersättning och traktamente efter samma grunder, som äro stadgade beträffande nämndeman för tjänstgöring vid sammanträde med allmän underrätt. Ordföranden äger dessutom rätt till ersättning av statsmedel för nödiga omkostnader för polisenämnden.

Ersättning utbetalas av länsstyrelsen.

Besvär

18 §.

Besvär över polisenämnds beslut samt över val, som förrättats av ombud, föres hos länsstyrelsen. Beträffande besvären skall vad som är stadgat om besvär över beslut av kommuns styrelse eller annan kommunal nämnd äga motsvarande tillämpning.

Denna lag skall med nedan angivna undantag träda i kraft den 1 januari 1965.

Val av ombud och suppleanter för dem förrättas första gången år 1964 och avser tiden från och med den 16 november 1964 till och med den 15 november 1967.

Val av ledamöter och suppleanter i polisenämnd skall första gången äga rum 1964 samt avse tiden från och med den 1 januari 1965 till och med utgången av år 1967.

Förslag

till

L a g**om kommunal trafikövervakning**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Uttager kommun avgift för begagnande av allmän parkeringsplats, må Konungen på framställning av länsstyrelsen förordna, att kommunen skall ombesörja övervakning av efterlevnaden av föreskrifter rörande parkering och annan uppställning samt stannande av fordon.

2 §.

Övervakning enligt 1 § skall fullgöras med personal, som erhållit här- för lämpad utbildning. Närmare föreskrifter om sådan utbildning meddelas av rikspolisstyrelsen.

Förordnande för personalen att fullgöra trafikövervakning meddelas av polischefen. Personalen står i sin tjänstgöring under polischefens ledning.

Föreskrifter om tjänstedräkt eller annat kännetecken för personal, som avses i denna paragraf, meddelas av Konungen.

3 §.

Har förordnande meddelats enligt 1 §, skall länsstyrelsen bestämma det område, inom vilket kommunen skall ombesörja övervakningen, samt det minsta antal övervakare som erfordras därför.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965. Redan dessförinnan må dock beslut rörande skyldighet att ombesörja trafikövervakning samt förordnande för övervakningspersonal meddelas enligt lagen.

Förslag

till

Lag

**med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannas-
skapet för polisväsendet m.m.**

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelse

1 §.

I anslutning till statens övertagande den 1 januari 1965 av ansvaret för polisverksamheten samt av vissa städers skyldighet att ombesörja åklagar- och exekutionsverksamhet och förvaring av häktade åligger det kommun att upplåta lokaler, överlåta inventarier m. m. och bidra till statsverkets kostnader enligt vad nedan sägs.

Upplåtelse av lokaler m. m.

2 §.

Lokaler i kommun tillhörig byggnad, vilka kommunen intill den 1 januari 1965 ställt till förfogande eller före sagda dag börjat iordningställa för att därefter användas för verksamhet, som sägs i 1 §, skola för sådant ändamål med nyttjanderätt upplåtas till kronan, därest kronan gör framställning därom sist den 30 september 1964.

3 §.

Beträffande villkoren för nyttjanderättsupplåtelse enligt 2 § skall, om ej annat avtalas, gälla följande.

1. Tiden för upplåtelsen skall utgöra fem år från och med den 1 januari 1965. Har kronan väckt fråga om förvärv av byggnad, i vilken lokalerna finnas, eller beslutat uppföra eller förvärva andra lokaler i stället för de upplåtna, skall upplåtelsen på kronans begäran bestå, till dess erforderliga lokaler stå till förfogande för det ändamål, för vilket upplåtelsen ägt rum. Begäran, som nu sagts, skall göras sist den 30 juni 1969.

2. Hyrans storlek bestämmes av en för hela riket gemensam nämnd, bestående av en opartisk ordförande samt två ledamöter. Ordföranden och

ledamöterna förordnas av Konungen, en av ledamöterna på gemensamt förslag av styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska kommunförbundet. Beträffande omröstning i nämnden skola bestämmelserna i 16 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning. Mot nämndens beslut må talan ej föras.

3. I övrigt skola bestämmelserna om hyra i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom lända till efterrättelse i tillämpliga delar.

4 §.

Hyresrätt till lokaler, vilka kommun hyrt för verksamhet, som sägs i 1 §, skall överlåtas till kronan, om kronan begär det samt hyresvärden samtycker till överlåtelsen.

Överlåtelse av inventarier m. m.

5 §.

Inventarier och övrig utrustning samt annan lös egendom, som kommun anskaffat uteslutande för polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet eller för förvaring av häktade, skola utan vederlag överlämnas till kronan.

Abonnemang å telefonanläggning, som kommun ställt till förfogande endast för nyss angiven verksamhet, skall utan vederlag överlåtas till kronan.

6 §.

Har egendom, som sägs i 5 §, anskaffats för att användas även för annan än i 1 § angiven verksamhet, äger kronan för sistnämnda ändamål nyttja egendomen i den omfattning, i vilken egendomen av kommunen använts för sådant ändamål. Av nyttjandet föranledda kostnader för drift och underhåll av egendomen gottgöras kommunen av statsmedel. Ersättningen utbetalas av länsstyrelsen efter utgången av varje kalenderår.

Bidragsskyldighet

7 §.

Kommun skall under fem år från den 1 januari 1965 till statsverket utgiva årliga bidrag till statsverkets kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten samt för förvaringen av häktade. Bidragen fastställas av myndighet, som Konungen bestämmer, i enlighet med föreskrifterna i 8 och 9 §§.

8 §.

För varje kommun utom Bodens stad bestämmes ett grundbelopp, motsvarande hälften av kommunens sammanlagda kostnader åren 1961 och

1962 för polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet samt förvaring av häktade. Vid beräkningen av grundbeloppet iakttages följande.

1. Kostnader för anskaffning och underhåll av egendom, som angives i 5 och 6 §§, skola icke ingå i grundbeloppet.

2. I stället för verkliga omkostnader för kommun tillhörig fastighet, såsom för värdeminskning, ränta å kapital som nedlagts i fastigheten, reparation och underhåll samt andra driftkostnader, skall såsom omkostnad upptagas beräknad hyra för de lokaler i fastigheten, vilka använts för verksamheten.

3. Kostnaderna för löner samt för vikariats-, övertids- och beredskapsersättningar, tjänstgörings-, obekvämhets- och kallortstillägg, kallortstrakamenten, ekiperingshjälp och ekiperingsbidrag samt andra dylika löneförmåner skola beräknas med hänsyn till löneläget vid 1964 års utgång. Grunder för beräkningen fastställas av Konungen.

4. Pensionskostnaderna skola anses utgöra, för personal som kunnat försäkras i statens personalpensionsverk, fjorton procent och för annan personal tjugoåtta procent av kostnaderna för löner.

5. Avdrag skall göras för statsbidrag till polisväsendet, vilka avse de angivna åren, samt för andra till samma år hänförliga inkomster, vilka äga omedelbart samband med den av staten övertagna verksamheten.

För Bodens stad skall grundbeloppet motsvara vad som under budgetåret den 1 juli 1963—den 30 juni 1964 enligt gällande avtal mellan kronan och staden utgjort stadens kostnad för ett efter stadens storlek avpassat polis- och exekutionsväsende.

9 §.

Första årets bidrag skall motsvara grundbeloppet. För ettvarrt av de följande åren skall bidraget utgöra närmast föregående års bidrag minskat med en femtedel av grundbeloppet, dock med minst tiotusen kronor.

Skall kommun under år 1965 utbetala pension till personal på grund av att personalen varit anställd inom polis-, åklagar- eller exekutionsväsendet eller vid stadshäkte och beräknas denna kostnad jämte det för kommunen fastställda grundbeloppet överstiga kommunens kostnader år 1964 för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet samt för förvaring av häktade, må myndighet, som fastställer bidragen, medgiva att första årets bidrag nedsättes med sålunda överskjutande belopp, vilket i stället med lika fördelning skall läggas till andra och tredje årens bidrag.

10 §.

Uppbörd av bidragen ombesörjes av länsstyrelsen.

Bidrag skall erläggas sålunda, att en sjättedel av bidraget för varje år avräknas å ettvarrt förskott å kommunalskatt, vilket kommunen samma år äger uppbära jämlikt 72 § kommunallagen den 18 december 1953 eller,

vad avser Stockholms stad, jämlikt 76 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957. Är kommunens bidrag icke fastställt vid uppbördstillfället, skall bidraget avräknas vid de uppbördstillfällen under året, vilka återstå efter fastställandet.

Nedsättes första årets bidrag enligt 9 § andra stycket sedan uppbörd ägt rum, skall vad som erlagts för mycket tillgodoföras kommunen vid närmast följande uppbördstillfälle under året. Ränta skall icke utgå å sålunda tillgodofört belopp.

Tillsyn å skyldigheternas fullgörande

11 §.

Asidosätter kommun sina skyldigheter enligt 2, 4, 5 eller 6 §, skall länsstyrelsen förordna om rättelse.

Vidtages ej i anledning av länsstyrelsens förordnande erforderlig åtgärd, äger länsstyrelsen förelägga lämpligt vite och utdöma sådant vite.

Besvär

12 §.

Över beslut, som länsstyrelse eller myndighet, som avses i 7 §, meddelat enligt denna lag, må kommunen anföra besvär hos Konungen.

Beslut, som sägs i första stycket och som ej avser utdömande av vite, länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan, om ej annat förordnas.

Tillämpningsföreskrifter

13 §.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpningen av denna lag utfärdas av Konungen.

Lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket och lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter skola upphöra att gälla vid utgången av år 1964. Bestämmelserna om kommunalförbund i lagen om polisväsendet i riket skola dock även därefter äga tillämpning beträffande dylikt med stöd av 16 § andra stycket samma lag bildat förbund för polisverksamhetens upprätthållande, till dess förbundet blivit upplöst.

Tjänstgöringstiden för ledamöter och suppleanter i polisenämnd, som tillsatts med stöd av 13 § lagen om polisväsendet i riket, skall upphöra vid utgången av år 1964.

Förslag

till

L a g

om fullgörande av vad som åligger landsfogde m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Från och med den 1 januari 1965 skall vad som finnes stadgat
om *landsfogde* gälla länspolischef eller länsåklagare,
om *poliskammare i stad* gälla polismyndigheten i stad, i vilken polis-
kammare fanns före den 1 januari 1965,
om *stadsfiskal* gälla polismyndighet eller distriktsåklagare,
om *landsfiskal* gälla polismyndighet, distriktsåklagare eller utmätnings-
man samt
om *stadsfogde* gälla utmätningsman.

2 §.

Vid tillämpningen av 1 § iakttages, att åklagare ombesörjer angelägenhet,
som äger samband med åklagarverksamhet, och utmätningsman angelägen-
het, som äger samband med exekutionsverksamhet, samt att övriga ange-
lägenheter ombesörjas av polismyndighet.

Beträffande angelägenheter, som äga samband med mer än en verksam-
hetsgren, må Konungen förordna, hur de skola handläggas.

Förelag

till

Lag

om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken

Härigenom förordnas, att 3 kap. 4 § föräldrabalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

3 kap.

4 §.

Har mannen inför präst som för kyrkoböckerna i den församling, där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför *landsfiskal eller* notarius publicus, eller i handling, som bevittnats av två personer och godkänts av barnavårdsmannen eller, om sådan ej finnes, av barnavårdsnämnden, erkänt sig vara fader till barnet, och har erkännandet på enahanda sätt vitsordats av modern, vare det gällande, där ej visas att han ej är barnets fader. Är modern död, eller är hon sinnessjuk, sinnesslö eller å okänd ort, skall erkännandet för att bli gällande i nu stadgad ordning godkännas av barnets förmyndare eller av barnet själv, om det är myndigt.

Har mannen inför präst som för kyrkoböckerna i den församling, där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför notarius publicus eller i handling, som bevittnats av två personer och godkänts av barnavårdsmannen eller, om sådan ej finnes, av barnavårdsnämnden, erkänt sig vara fader till barnet, och har erkännandet på enahanda sätt vitsordats av modern, vare det gällande, där ej visas att han ej är barnets fader. Är modern död, eller är hon sinnessjuk, sinnesslö eller å okänd ort, skall erkännandet för att bli gällande i nu stadgad ordning godkännas av barnets förmyndare eller av barnet själv, om det är myndigt.

Erkännes på — — — — — vara oriktigt.

Erkännande må — — — — — barnets födelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken**

Härigenom förordnas, att 4 kap. 5 § ärvdabalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***4 kap.****5 §.**

Förklaring varom i 4 § sägs skall avgivas inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför *landsfiskal eller notarius publicus* eller ock i skriftlig, av två personer bevitnad handling, som företetts inför barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden. Förklaringen må givas jämväl före barnets födelse. Har barnet fyllt aderton år, är förklaringen ej gällande, med mindre den godkänts av barnet i den ordning varom nyss är sagt.

Förklaring varom i 4 § sägs skall avgivas inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför notarius publicus eller ock i skriftlig, av två personer bevitnad handling, som företetts inför barnavårdsmannen eller barnavårdsnämnden. Förklaringen må givas jämväl före barnets födelse. Har barnet fyllt aderton år, är förklaringen ej gällande, med mindre den godkänts av barnet i den ordning varom nyss är sagt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

Lag

**angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å
landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr**

Härigenom förordnas, att lagen den 14 juni 1917 om överflyttande å
landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr skall upphöra att gälla vid
utgången av år 1964.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

Härigenom förordnas, att § 11 förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***§ 11.**

Då kallelse är så sökt, som i 9 § sägs; utfärde rätten offentlig stämning å okända borgenärer att sist å viss dag, sedan sex månader förflutit, giva sina fordringar skriftligen eller muntligen an. Stämningen varde i rättens kansli anslagen sex månader före inställelsedagen och i allmänna tidningarna kungjord tre gånger, första gången fem och tredje gången sist två månader innan den dag inträffar. *Kronans ombudsman* i orten och alla inländska borgenärer, som å den i 9 § omförmälda förteckning upptagna äro, skola om stämningen särskilt underrättas; och foge rätten anstalt, att sådan under rättelse varder, minst en månad före inställelsedagen, dem meddelad.

Då kallelse är så sökt, som i 9 § sägs; utfärde rätten offentlig stämning å okända borgenärer att sist å viss dag, sedan sex månader förflutit, giva sina fordringar skriftligen eller muntligen an. Stämningen varde i rättens kansli anslagen sex månader före inställelsedagen och i allmänna tidningarna kungjord tre gånger, första gången fem och tredje gången sist två månader innan den dag inträffar. *Utmätningssmannen* i orten och alla inländska borgenärer, som å den i 9 § omförmälda förteckning upptagna äro, skola om stämningen särskilt underrättas; och foge rätten anstalt, att sådan under rättelse varder, minst en månad före inställelsedagen, dem meddelad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1946:842.

Förelag

till

Lag

om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46)
angående stenkolsfyndigheter m. m.

Härigenom förordnas, att 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

31 §.

Försummas utan — — — — — ägt rum.

Utom den, vars enskilda rätt är i fråga, må även *kronans ombudsman* tala å försummelse, varom i denna paragraf sägs.

Utom den, vars enskilda rätt är i fråga, må även *allmän åklagare* tala å försummelse, varom i denna paragraf sägs.

62 §.

Den som — — — — — 44 § stadgas.

Asidosätter någon — — — är avsevärd.

Utom den, vars enskilda rätt är i fråga, må *kronans ombudsman* föra talan om koncessionens förverkande.

Utom den, vars enskilda rätt är i fråga, må *allmän åklagare* föra talan om koncessionens förverkande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

¹ Angående lydelsen av 62 §, se SFS 1942:511.

Förslag

till

L a g

**om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42)
angående lagfart å fång till fast egendom**

Härigenom förordnas, att 10 § förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

10 §.

Kan till — — — — — laga ordning.

Är lagfartsansökning förklarad vilande till följd av hinder, varom i 7 § förmäles, skall kungörelse därom av rätten utfärdas, om sökanden det äskar. Varder ej, efter det genom sökandens försorg nämnda kungörelse blivit såväl en gång införd i allmänna tidningarna samt tidning inom orten, som av rätten bestämts, som ock, när fråga är om egendom å landet, tre gånger, minst en månad mellan varje gång, uppläst i kyrkan för den församling, där egendomen är belägen, klander å fånget instämt samt i rättens lagfartsprotokoll antecknat inom tre år efter sista kungörandet; och förekommer ej heller eljest anledning att annan äger bättre rätt till egendomen; då må den omständighet att förre ägarens åtkomst ej styrkes icke vidare utgöra hinder för lagfartens beviljande, där det visas, att sökanden eller han och hans

Är lagfartsansökning förklarad vilande till följd av hinder, varom i 7 § förmäles, skall kungörelse därom av rätten utfärdas, om sökanden det äskar. Varder ej, efter det genom sökandens försorg nämnda kungörelse blivit såväl en gång införd i allmänna tidningarna samt tidning inom orten, som av rätten bestämts, som ock, när fråga är om egendom å landet, tre gånger, minst en månad mellan varje gång, uppläst i kyrkan för den församling, där egendomen är belägen, klander å fånget instämt samt i rättens lagfartsprotokoll antecknat inom tre år efter sista kungörandet; och förekommer ej heller eljest anledning att annan äger bättre rätt till egendomen; då må den omständighet att förre ägarens åtkomst ej styrkes icke vidare utgöra hinder för lagfartens beviljande, där det visas, att sökanden eller han och hans

¹ Senaste lydelse, se SFS 1925:97.

(Nuvarande lydelse)

rättsinnehavare oavbrutet under nämnda tre år varit i mantalslängd upptagna såsom ägare till fastigheten. Innan i ty fall ansökningen bifallas må, skall *kronans ombudsman* däröver höras.

(Föreslagen lydelse)

rättsinnehavare oavbrutet under nämnda tre år varit i mantalslängd upptagna såsom ägare till fastigheten. Innan i ty fall ansökningen bifallas må, skall *advokatfiskalen i kammarkollegiet* däröver höras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

L a g**om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom förordnas, att 7 kap. 7 och 9 §§ samt 33 kap. 24 och 25 §§ rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***7 k a p.****7 §.**

Statsåklagare äro *landsfogdarna och förste stadsfiskalerna.*

Statsåklagare äro *länsåklagarna och överåklagarna.*

9 §.

Med polismyndighet avses i denna balk, *förutom åklagare, som har befattning med polisväsendet, i stad, där polismästare finnes, polismästaren och befattningshavare i befälsställning vid polisväsendet, vilken enligt den för honom gällande instruktionen äger handla i polismästarens ställe, samt i annan stad, där åklagaren icke har befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har inseende över polisväsendet.*

Med polismyndighet avses i denna balk *jämväl länspolischefen.*

Vad i — — — — — beträffande polismyndighet.

33 k a p.**24 §.**

Underrätt förordne erforderligt antal stämningsmän att, då de därför anlitas, verkställa delgivning. För-

Underrätt förordne erforderligt antal stämningsmän att, då de därför anlitas, verkställa delgivning. För-

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 7 §, se SFS 1948:401, samt av 33 kap. 24 §, se SFS 1963:149.

(Nuvarande lydelse)

ordnande meddelas för viss tid eller tills vidare och må, om skäl äro därtill, av rätten återkallas. Rätten skall årligen pröva förordnandets bestånd. Stämningsman skall, då han första gången förordnas, inför rätten avlägga ed, att han redligt och utan försumlighet skall uträtta de delgivningsärenden, som anförtros honom. *Fjärdingsman vare utan särskilt förordnande stämningsman.*

Förteckning å — — — — — rättens kansli.

(Föreslagen lydelse)

ordnande meddelas för viss tid eller tills vidare och må, om skäl äro därtill, av rätten återkallas. Rätten skall årligen pröva förordnandets bestånd. Stämningsman skall, då han första gången förordnas, inför rätten avlägga ed, att han redligt och utan försumlighet skall uträtta de delgivningsärenden, som anförtros honom.

25 §.

Intyg av stämningsman gälle som fullt bevis, att delgivning blivit så verkställd, som intyget innehåller. Samma vitsord tillkomme intyg, som meddelats av nämndeman *eller av landsfogde, stadsfogde, landsfiskal, stadsfiskal* eller notarius publicus eller av svensk konsul eller vid svenskt konsulat anställd tjänsteman eller *av polisman i stad, då han verkställt delgivningen efter förmans uppdrag*, så ock intyg, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser utfärdats av tjänsteman vid postverket. Advokats skriftliga erkännande av delgivning med honom gälle ock som fullt bevis om delgivningen.

Intyg, att — — — — — intyget innehåller.

Intyg av stämningsman gälle som fullt bevis, att delgivning blivit så verkställd, som intyget innehåller. Samma vitsord tillkomme intyg, som meddelats av nämndeman eller notarius publicus eller av svensk konsul eller vid svenskt konsulat anställd tjänsteman eller *av åklagare eller polisman eller av utmätningsman eller honom underställd exekutiv tjänsteman*, så ock intyg, som enligt av Konungen meddelade bestämmelser utfärdats av tjänsteman vid postverket. Advokats skriftliga erkännande av delgivning med honom gälle ock som fullt bevis om delgivningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

L a g

om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän

Härigenom förordnas, att lagen den 6 juni 1925 om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1964.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1954: 173.

Förslag

till

L a g**om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall**

Härigenom förordnas som följer.

Utan hinder av vad för vissa fall är i lag föreskrivet därom, att statsåklagare skall pröva huruvida allmänt åtal bör ske, må Konungen eller, efter Konungens bestämmande, riksåklagaren förordna, att prövningen i stället skall ankomma på distriktsåklagare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965, då lagen den 30 juni 1948 (nr 403) om behörighet i vissa fall för distriktsåklagare att verkställa åtalsprövning som eljest ankommer på statsåklagare skall upphöra att gälla.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1)
om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats
av ämbets- eller tjänstemän med flera

Härigenom förordnas, att 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera¹, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

5 §.

Vad förut i denna lag är stadgat skall äga tillämpning jämväl där ämbets- eller tjänsteman, varom i 1 § sägs, tillgriper och förskingrar

vad han fått om händer enligt lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta,

gods, penningar eller annat, som vid handräckning enligt lagen om avbetalningsköp av honom tagits om händer,

vad han fått om händer enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter med mera,

influtna bötesandelar, vilka ej tillkomma kronan, eller

vad för fullföljd av talan blivit nedsatt och å tjänstens vägnar av honom tagits om händer;

så ock där landsfiskal tillgriper och förskingrar andra medel, som av honom å tjänstens vägnar till redovisning emottagits.

(Föreslagen lydelse)

Vad förut i denna lag är stadgat skall äga tillämpning jämväl där ämbets- eller tjänsteman, varom i 1 § sägs, tillgriper och förskingrar

vad han fått om händer enligt lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta,

gods, penningar eller annat, som vid handräckning enligt lagen om avbetalningsköp av honom tagits om händer,

vad han fått om händer enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter med mera eller

influtna bötesandelar, vilka ej tillkomma kronan;

så ock där utmätningsman eller honom underställd exekutiv tjänsteman tillgriper och förskingrar andra medel, som av honom å tjänstens vägnar till redovisning emottagits.

¹ Senaste lydelse av 5 och 6 §§, se SFS 1925:178.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

I fall, som i denna paragraf sagda äro, skall dock ersättning av allmänna medel ej utgå för vad ledamot i magistrat eller stadsfogde tillgriper och förskingrar av stadens medel.

6 §.

Vad ovan finnes stadgat om ämbets- eller tjänsteman skall i tillämpliga delar gälla i avseende å en var annan, som enligt 1 kap. utsökningslagen eller 23 § i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande med mera äger att med utsökningsmål taga befattning, så ock å den, som enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter med mera eller om indrivning och redovisning av böter av utmätningsman erhållit i uppdrag att verkställa indrivning eller utmätning; dock skall ersättning av allmänna medel ej utgå för vad exekutionsbetjänt i stad, som icke lyder under landsrätt, tillgriper och förskingrar av stadens medel.

Vad ovan finnes stadgat om ämbets- eller tjänsteman skall i tillämpliga delar gälla i avseende å en var annan, som enligt 1 kap. utsökningslagen äger att med utsökningsmål taga befattning, så ock å den, som enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter med mera eller om indrivning och redovisning av böter av utmätningsman erhållit i uppdrag att verkställa indrivning eller utmätning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965. Dessförinnan gällande bestämmelser skola dock alltjämt äga tillämpning beträffande ersättning av allmänna medel för tillgrepp och förskingring, som ägt rum före den nya lagens ikraftträdande.

Förslag

till

L a g

om åklagare tillkommande andel i böter m. m.

Härigenom förordnas, att andel i böter eller vite eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt, som enligt lag eller författning tillkommer åklagare, i stället skall tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965, då lagen den 24 april 1936 (nr 164) om upphörande av landsfogdes rätt till andel i böter m. m., lagen den 19 juli 1941 (nr 660) om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m. samt lagen den 19 mars 1937 (nr 80) om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m. skola upphöra att gälla.

Förslag

till

Förordning**om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter**

Härigenom förordnas, att andel i restavgifter, som enligt lag eller författning tillkommer exekutiv förrättningsman, från och med den 1 januari 1965 i stället skall tillfalla statsverket, om ej Konungen föreskriver annat.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars
1964.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON,
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON,
HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler
chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, *lagstiftningsfrågor
med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet
m. m. samt anför.*

Inledning

Ansvar för polisverksamheten åvilar principiellt kommunerna. Polisorganisationen är uppbyggd på en särskild kommunal enhet, polisdistriktet, till vilket knyts kommunernas skyldigheter och rättigheter på detta område jämlikt stadgandena i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket.

Städerna har av ålder helt svarat för åklagar- och exekutionsverksamheten inom sina gränser. Numera kvarstår städernas ansvar för dessa verksamhetsgrenar i regel i magistratsstäderna samt i ett begränsat antal städer utan magistrat. På landet ombesörjs exekutionsbiträdesverksamheten av kommunerna.

Genom riksdagens bifall till prop. 1962: 148 (SU 183, rskr 387) angående huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. har beslutats att staten från och med den 1 januari 1965 övertar huvudmannaskapet för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i den mån huvudmannaskapet för dessa verksamhetsgrenar alltjämt är kommunalt. Det skall emellertid åligga kommunerna att i vissa hänseenden medverka vid genomförandet av huvudmannaskapsreformen. I samband med reformen skall enligt beslutet en genomgripande omorganisation ske av de tre verksamhetsgrenarna.

Statsmakternas nu nämnda beslut innefattar endast principiella ställningstaganden i fråga om förstatligandet och omorganisationen. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 maj 1962 tillkallade jag därför den 20 juni samma år särskilda sakkunniga — polisberedningen — jämte en

rådgivande nämnd¹ för att biträda med det ytterligare utrednings-, planläggnings- och författningsarbete som erfordras för reformerna. Beredningen, som vid sin sida haft ett antal experter, har under 1963 och början av 1964 i 20 betänkanden (stencilerade) lagt fram detaljerade förslag till nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationer samt beträffande övriga frågor som hänger samman med reformernas genomförande och verksamheten därefter.

Av beredningens betänkanden avser sex (nr 1—4, 12 och 14) polisorganisationen, fem (nr 8, 13, 15 delvis, 16 och 20) åklagarorganisationen och fyra (nr 9, 15 delvis, 18 och 19) exekutionsorganisationen. Ett betänkande (nr 11) rör ansvaret för förvaring av häktade. I detta hänseende föreslår beredningen att staten den 1 januari 1965 skall överta även den vissa städer av ålder åvilande skyldigheten att svara för förvaring av häktade och att för övertagandet skall gälla samma principer som statsmakterna godtagit i fråga om förstatligandet av polisväsendet m. m.

På grundval av beredningens nu angivna betänkanden har förut denna dag på min hemställan beslutats proposition till riksdagen (1964: 100) med förslag till organisationen av polisväsendet m. m. Förslaget innebär bl. a. att staten övertar ansvaret för förvaring av häktade i enlighet med vad beredningen förordat.

I polisberedningens övriga betänkanden behandlas frågor angående kommunernas medverkan i polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten efter förstatligandet samt den författningsreglering som krävs med anledning av förstatligandet och omorganisationen. Sålunda lägger beredningen i *betänkande nr 6* fram förslag till ny lagstiftning om polismyndighet. Bl. a. skall enligt förslaget handläggning av uppgifter, som ankommer på polischef i egenskap av polismyndighet, kunna decentraliseras inom de nya stora polisdistrikten. I samma betänkande föreslås också vissa bestämmelser i anslutning till upplösningen av det personalorganisatoriska sambandet mellan polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna. Kontaktverksamheten mellan kommunerna och polisen tas upp i *betänkande nr 5*, där förslag läggs fram till lag om polisenämnder, vilka skall utgöra organ för samråd mellan polisen och de kommunala myndigheterna. I *betänkande nr 7* föreslås att kommun även efter förstatligandet skall under vissa förutsättningar kunna åläggas att ombesörja enklare trafikövervakning, främst parkeeringsövervakningen. Beredningen lägger vidare i *betänkande nr 10* fram för-

¹ De sakkunniga har utgjorts av statssekreteraren Carl G. Persson, ordförande, landsfogden H. A. Enhörning, stadsfogden N. O. Frykholm, generaldirektören K. J. Lindell (t. o. m. den 31 maj 1963), polismästaren K. V. B. Finnberg (fr. o. m. den 1 juni 1963), byråchefen K. J. H. Lindroth, förbundsordföranden J. Rundberg, statspolisintendenten, numera underståthållaren G. Å. L. Thulin samt landsfiskalen L. B. Waesterberg. I den rådgivande nämnden har ingått ledamoten av riksdagens första kammare, rektorn B. F. Elmgren samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, metallarbetaren H. L. Gustafsson, lantbrukaren C. E. Hedin, lantbrukaren G. K. V. Larsson och redaktören M. D. E. Ståhl.

slag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. Lagförslaget innefattar reglering av kommunernas skyldighet att i olika hänseenden medverka vid huvudmannaskapsreformens genomförande. Slutligen innehåller *betänkande nr 17* förslag till författningsändringar med anledning av föreslagna organisationsförändringar m. m.

Utlåtanden över betänkande nr 6 har efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, statskontoret, socialstyrelsen, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län, lagberedningen, domstolskommittén, svenska stadsförbundet, svenska kommunförbundet, föreningarna Sveriges polismästare, Sveriges landsfogdar, Sveriges stadsfiskaler, Sveriges stadsfogdar och Sveriges landsfiskaler, Sveriges juristförbund samt svenska polisförbundet. Vid utlåtandena har fogats av riksåklagarämbetet yttranden från förste stadsfiskalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö, av överståthållarämbetet yttrande från polismästaren i Stockholm samt av länsstyrelserna yttranden från landsfogdarna i Göteborgs och Bohus län samt Västerbottens län, polismästarna i Linköping, Norrköping och Göteborg, Östergötlands och Västmanlands länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler samt svenska polisförbundets länskommitté i Östergötlands län. Landsfogdarna i Östergötlands, Malmöhus, Västmanlands och Jämtlands län har deltagit vid utformningen av vederbörande länsstyrelses utlåtande.

Efter remiss har utlåtanden över betänkande nr 5 avgivits av statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län, kommunalrättskommittén, svenska stadsförbundet, svenska kommunförbundet samt föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges polismästare, Sveriges stadsfiskaler och Sveriges landsfiskaler. Yttrande har dessutom inkommit från Sveriges juristförbund. Vid utlåtandena har fogats av överståthållarämbetet yttranden från polismästaren i Stockholm och Stockholms stad samt av länsstyrelserna yttranden från två landsfogdar, tre polismästare, en poliskammare, tio kommuner, två polisförbund, en länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler och svenska polisförbundets länskommitté i ett län.

Över betänkande nr 7 har utlåtanden avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Jämtlands län, svenska stadsförbundet, föreningarna Sveriges landsfogdar och Sveriges polismästare samt svenska polisförbundet. Vid utlåtandena har fogats av riksåklagarämbetet yttranden från förste stadsfiskalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö och bötesbyrån vid åklagarmyndigheten i Stock-

2 — Bihang till riksdagens protokoll 1964. 1 saml. Nr 101

holm samt av överståthållarämbetet yttranden från polismästaren i Stockholm och Stockholms stad. Vid länsstyrelsernas remissvar har fogats yttranden från landsfogden i Stockholms län, poliskamrarna i Malmö, Helsingborg och Västerås, åtta kommuner, vägförvaltningen i Stockholms län samt Stockholms och Västmanlands länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler.

Remissutlåtanden över betänkande nr 10 har avgivits av statskontoret, riksrevisionsverket, byggnadsstyrelsen, statens hyresråd, fångvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Malmöhus och Västernorrlands län, domstolskommittén, svenska stadsförbundet samt svenska kommunförbundet. Vid utlåtandena har fogats av överståthållarämbetet yttranden från polismästaren i Stockholm och Stockholms stad samt av länsstyrelserna yttranden från landsfogdarna i länen, sex kommuner och två polisförbund.

Över betänkande nr 17 har efter remiss utlåtanden inkommit från justiekanslersämbetet, hovrätten för Övre Norrland, riksåklagarämbetet, statskontoret, riksrevisionsverket, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län, lagberedningen, domstolskommittén, svenska stadsförbundet, svenska kommunförbundet, föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges stadsfiskaler, Sveriges stadsfogdar och Sveriges landsfiskaler samt svenska polisförbundet. Vid utlåtandena har fogats av riksåklagarämbetet yttranden från förste stadsfiskalerna i Stockholm och Göteborg, av överståthållarämbetet yttranden från polismästaren i Stockholm, stadens rätts- och polisdirektion och föreståndaren för stadens delgivningscentral samt av länsstyrelserna yttranden från två landsfogdar, en åklagarmyndighet och tre länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler.

Jag anhåller nu att till närmare behandling få uppta de lagstiftningsfrågor som aktualiseras av reformerna inom polisväsendet m. m. Innan jag går in på polisberedningens förslag i dessa hänseenden skall jag lämna en kortfattad redogörelse för de i den förut nämnda propositionen 1964: 100 föreslagna nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna. Beträffande den närmare utformningen av organisationerna hänvisas till nämnda proposition.

De nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna

Det i prop. 1964: 100 framlagda förslaget till organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet förutsätter att det nuvarande organisatoriska sambandet mellan dessa verksamhetsgrenar helt upplöses. I övrigt innebär förslaget i stora drag följande.

Polisväsendet

För polisverksamheten skall riket liksom nu vara indelat i polisdistrikt. Indelningen fastställs av Kungl. Maj:t. I princip skall varje distrikt byggas upp kring en välbelägen större huvudort och omfatta det område som allmänt graviterar mot huvudorten. Som grund för indelningen skall läggas den indelning av länen i kommunblock vilken Kungl. Maj:t fastställer. Distrikten skall i regel göras så stora att polisarbetet inom varje distrikt bereder sysselsättning för en poliskår om minst 20 och helst upp emot 50 man. I enlighet med dessa principer förutsätts att antalet polisdistrikt reduceras från f. n. omkring 560 till 119. Polisdistriktet skall utgöra polischefens verksamhetsområde. Antalet polischefsdistrikt, som i dag utgör omkring 380, kommer alltså att motsvara antalet polisdistrikt.

Den förutsatta indelningen i polisdistrikt leder till att omkring 25 distrikt kommer att bestå av högst fem kommuner och de övriga av mer än fem kommuner. Ett 45-tal distrikt kommer att omfatta 10—20 kommuner och fem mer än 20 kommuner.

Från arbetsorganisatorisk synpunkt skall polisdistriktet utgöra en enhet under polischefens ledning. Personalen inom distriktet disponeras sålunda, att en huvudstyrka förläggs till distriktets centralort och övrig personal uppdelas i arbetsgrupper, som stationeras i andra större tätorter i distriktet, i första hand i huvudort inom ett eller flera kommunblock. I anslutning till dessa stationeringar indelas polisdistriktet i vaktområden, av vilka ett — centralvaktområdet — innefattar centralorten och de övriga — lokalvaktområdena — en eller flera stationeringsorter för arbetsgrupper. En arbetsgrupp inom lokalvaktområde skall stå under ledning av kvalificerat befäl. Vaktområdet utgör primärt ansvarsområde för de inom området stationerade arbetsgrupperna. Endast i ett avseende skall vaktområdet vara exklusivt verksamhetsområde, nämligen för decentraliserad handläggning inom polisdistriktet av ärenden, som enligt särskilda stadganden ankommer på polismyndighet. Sådan handläggning skall äga rum, förutom vid huvudstyrkan i centralvaktområdet, vid endast en arbetsgrupp i varje lokalvaktområde. Antalet vaktområden i varje distrikt skall i regel vara tre—fyra. I undantagsfall godtas en uppdelning i upp till sju vaktområden. Totalt för hela landet förutsätts antalet lokalvaktområden komma att uppgå till i runt tal 220.

Högsta polismyndighet inom länet blir även framdeles länsstyrelsen. Ledningen av polisverksamheten i länet utövas av länspolischefen, som får ställning som landshövdingen direkt underställd tjänsteman inom länsstyrelsen. Såvitt gäller den operativa ledningen av polisverksamheten skall länspolischefen ha befogenhet att ensam fatta beslut. Endast i undantagsfall skall han vara skyldig att hänskjuta ärenden av denna art till landshövdingens avgörande. Till sitt förfogande främst för trafikövervakningsupp-

gifter får länspolischefen en polisstyrka — länstrafikgrupp — som administrativt ansluts till poliskåren i residensstaden och i en del fall även till annan större poliskår i länet. Förutom att handha polisledningsuppgifter skall länspolischefen som föredragande inom länsstyrelsen handlägga vissa ärenden av polisiär natur. Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt skall undantas från länspolis chefs verksamhetsområde vad gäller operativa ledningsuppgifter.

Som centralt organ för polisväsendet inrättas den 1 juli 1964 en rikspolisstyrelse, som huvudsakligen skall ha uppgifter av rådgivande och samordnande karaktär samt ombesörja omfattande administrativa göromål. I begränsad utsträckning skall styrelsen kunna ge direktiv för polisverksamhetens bedrivande samt utöva viss ledning av polisarbetet, väsentligen vad angår trafikövervakning och trafiksäkerhet. Styrelsen får vidare viktiga informativa uppgifter. Utbildningsfrågorna skall handläggas inom styrelsen, i vilken statens polisskola inlemmas.

Åklagarväsendet

Indelningen av riket i åklagardistrikt, som fastställs av Kungl. Maj:t, skall ske på grundval av polisdistriktsindelningen. Varje åklagardistrikt skall omfatta ett eller flera polisdistrikt. Antalet åklagardistrikt förutsätts bli omkring 90.

Inom ett åklagardistrikt skall åklagarverksamheten ombesörjas av två eller flera distriktsåklagare, av vilka en skall vara chefsåklagare och i denna egenskap företräda distriktets åklagarmyndighet samt ansvara för myndighetens administrativa och kamerala uppgifter. Åklagarmyndighetens kansli skall förläggas till polisiär centralort. Finns inom distriktet mer än en sådan centralort, skall en av myndighetens åklagare stationeras på varje polisiär centralort som inte utgör kansliort för myndigheten. Fördelningen av uppgifterna mellan åklagarna i en åklagarmyndighet skall i princip ske med hänsyn till uppgifternas svårighetsgrad samt åklagarnas skicklighet och erfarenhet.

I varje län eller i undantagsfall gemensamt för två län skall finnas en eller flera länsåklagare. I länsåklagares uppgifter ingår att bistå underställda åklagare med råd och upplysningar, att genom inspektioner och på annat sätt öva tillsyn över åklagarmyndigheterna inom verksamhetsområdet, att överpröva underställda åklagares beslut, då anledning förekommer till det, samt att fullgöra vissa administrativa och kamerala uppgifter. Därjämte skall länsåklagare verkställa vissa prövningar, huruvida åtal bör ägas rum, samt själv handlägga mål, i vilka förundersökningen och åtalet av olika skäl bedöms vara särskilt krävande.

Stockholms, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt undantas från länsåklagares verksamhetsområde. Åklagarmyndigheten i ettvarrt av dessa distrikt

består av ett antal åklagarkammare. I varje åklagarkammare tjänstgör en chefsåklagare samt ett antal kammaråklagare. Chef för åklagarmyndigheten är en överåklagare, vilken fullgör på länsåklagare ankommande uppgifter. Dock förutsätts huvuddelen av de till länsåklagares handläggning hörande målen skola handläggas inom åklagarkamrarna.

Riksåklagarämbetets nuvarande uppgifter förändras inte i vidare mån än att ämbetet skall svara för hela åklagarorganisationens administration och ekonomiska förvaltning. I anslutning härtill genomförs viss omorganisation av ämbetet.

Exekutionsväsendet

För den exekutiva verksamheten skall riket vara indelat i kronofogdedistrikt. Indelningen, som fastställs av Kungl. Maj:t, skall grundas på polisdistriktsindelningen. Varje kronofogdedistrikt skall bestå av ett eller flera polisdistrikt. Antalet kronofogdedistrikt förutsätts bli omkring 80.

I varje kronofogdedistrikt skall finnas en eller flera kronofogdar och vid behov en eller flera biträdande kronofogdar. Kronofogde är utmätningsman i distriktet. I distrikt med flera kronofogdar är en av dem administrativ chef, men i avseende på utmätningsmansgöromålen är kronofogdarna jämställda. I ett kronofogdedistrikt skall förutom nu angiven personal finnas bl. a. en eller flera kronokommissarier för kamerala och exekutiva uppgifter, en eller flera förste kronoassistenter för arbetsledning, domsverkställighet och indrivning av allmänna medel samt kronoassistenter för indrivning av allmänna medel och domsverkställighet i enklare ärenden.

Personalen i ett kronofogdedistrikt skall till största delen stationeras på kronofogdemyndighetens centralort, som skall vara en polisiär centralort inom distriktet. I viss utsträckning skall dock kronofogde underställd personal stationeras på polisiära stationeringsorter utanför denna centralort. Sammanlagda antalet stationeringsorter utanför kronofogdedistriktens kansliorter beräknas i hela landet bli omkring 170.

Överexekutor skall vara överinstans över kronofogdarna. Exekutionsväsendet skall regionalt administreras av länsstyrelserna. Det förutsätts få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta erforderliga åtgärder för central samordning och rationalisering i samband med organisationsförändringen.

Förstatligandet av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet samt de ändringar i förhållande till nuläget, som nu angivna organisationsförslag innebär, föranleder ändringar av formell art i vissa författningar, som redovisas i det följande.

Polismyndighet och dess uppgifter

Gällande bestämmelser m. m.

Polisens uppgifter

De grundläggande bestämmelserna om polisverksamheten och ansvaret för denna finns i *lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket (polislagen)*. Jämlikt 1 § 2 mom. denna lag förstås med polisverksamhet upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, verkställande av spaning och annan undersökning angående brott samt den verksamhet i övrigt som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk åligger polispersonal i denna dess egenskap. På landsbygden omfattar polisverksamheten jämväl biträde vid åtgärd i utsokningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning.

I anslutning till polislagens definition av polisverksamhet anges i 1 § *allmänna polisinstruktionen den 4 juni 1948 (nr 331)* polisens uppgifter vara att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att fullgöra den verksamhet i övrigt som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk ankommer på polisen. Bland polisens åligganden nämns särskilt, att polisen skall söka förebygga brott samt hindra att ordningen och säkerheten eljest störs, uppdaga och utreda begångna brott samt vidta erforderliga åtgärder, då ordningen och säkerheten eljest blivit kränkt. I övrigt sägs, att polisen skall lämna allmänheten skydd, upplysning och annan hjälp samt meddela statliga och kommunala myndigheter handräckning enligt vad som är särskilt stadgat därom. Speciellt understryks polisens skyldighet att uppehålla nära samarbete med socialvårdens organ. Polisens uppgifter utvecklas närmare i *de av chefen för inrikesdepartementet den 4 juni 1948 meddelade anvisningarna till allmänna polisinstruktionen*. Till uppgifter som tillkommer polisen på grund av hävd hänförs i anvisningarna den allmänna hjälpverksamhet, som polisen utövar vid olyckshändelser eller beträffande personer, som på grund av sjukdom eller av annan orsak inte kan ta vara på sig själva, samt spanings- och efterlysningsverksamhet rörande försvunna personer. Till denna grupp av uppgifter brukar också hänföras den biträdesverksamhet åt kommunala och andra organ som på sina håll ankommer på polispersonal, t. ex. brandalarmbevakning och annan alarmbevakning.

I fråga om polisens uppgifter under krig sägs i *lagen den 17 december 1943 (nr 881) om polisens ställning under krig* att envar polisman är skyldig att under krig delta i rikets försvar i den omfattning Kungl. Maj:t föreskriver (1 §). Polisman som i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall delta i rikets försvar tillhör under krig krigsmakten (2 §). Tjänsteplikten enligt lagen omfattar jämlikt *kungörelsen den 25 april 1958*

(nr 262) angående tillämpningen av lagen deltagande i stridshandlingar och fullgörande av andra uppgifter som eljest tillkommer krigsmakten.

Under krig har polisen vidare att på framställning av militär myndighet i olika hänseenden understödja krigsmakten. Föreskrifter härom finns i nyssnämnda lag och tillämpningskungörelse samt i *allmänna anvisningar rörande polisverksamhet vid krig eller krigsfara*, fastställda av Kungl. Maj:t den 25 april 1958.

I här återgivna bestämmelser om polisens uppgifter avses med polisen i allmänhet polisorganisationen. I regel tillkommer beslutanderätten polischefen eller annat polisbefäl. I *polisreglementet den 24 november 1961 (nr 571)* stadgas, att polischefen har ansvaret för och ledningen av polisverksamheten inom distriktet (1 §). Polischef är i stad med polismästare denne och i annat polisdistrikt distriktsåklagaren. I vissa fall må polischefens uppgifter delegeras till annan högre befattningshavare inom polisväsendet (2 §). Bestämmelser om polischefs och annan förmans allmänna åligganden ges i 5 och följande §§. Även i övrigt regleras i polisreglementet polischefs uppgifter, såsom att tillkalla polisförstärkning i vissa fall (13 §), upprätta förslag till arbetsordning (16 §), fastställa tjänstgöringsplan (18 §) etc. Regler för beslutanderätten rörande ledningen av polisverksamheten finns även i instruktionerna för polischeferna, nämligen *landsfiskalsinstruktionen den 14 december 1951 (nr 771)*, *instruktionen den 30 december 1947 (nr 1002) för stadsfiskalerna* samt olika av Kungl. Maj:t fastställda *instruktioner för polischefer i städer med poliskammare*. I vad mån den enskilde polismannen äger handla på eget initiativ framgår av bestämmelser i allmänna polisinstruktionen och stadganden i särskilda författningar.

Polismyndighets uppgifter m. m.

Uppgifter, som ankommer på polisen på grund av särskilda stadganden, är i allmänhet ålagda polismyndigheten eller polischefen. Föreskrifter av sådan innebörd finns i ett stort antal lagar och författningar.

Närmare bestämmelser om polisens uppgift att utreda begångna brott ges i 23 kap. *rättegångsbalken*. Förundersökning angående brott skall i regel inledas så snart anledning förekommer, att brott som hör under allmänt åtal förövats (1 §). Under förundersökningen skall utredas, vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om tillräckliga skäl föreligger för åtal mot honom, samt målet så beredas att bevisningen kan vid huvudförhandlingen förebringas i ett sammanhang (2 §). Förundersökningen inleds av polismyndighet eller åklagaren. Har förundersökningen inletts av polismyndighet, skall ledningen övertas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Är saken av enkel beskaffenhet må dock förundersökningen slutföras av polismyndigheten. Åklagaren skall

emellertid alltid överta ledningen, när det finnes påkallat av särskilda skäl. Leds förundersökningen av polismyndighet, äger åklagaren meddela anvisningar rörande undersökningens bedrivande. Åklagaren äger, då han är förundersökningsledare, anlita biträde av polismyndighet (3 §).

Under förundersökningen skall förhör hållas med den misstänkte, målsäganden och andra som kan antas veta något i saken. Anmälan skall i vissa fall göras till rätten om förordnande av offentlig försvarare för den misstänkte. Hämtning till förhör kan bli erforderligt, liksom förordnande om sakkunnigutredning, editionsföreläggande, vittnesförhör vid domstol samt olika slag av säkerhetsåtgärder, såsom anhållande, häktning, reseförbud, kvarstad och skingringsförbud, beslag, husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning m. m. Åtgärderna beslutas av den som leder förundersökningen eller av åklagaren eller rätten. Vissa åtgärder, t. ex. häktning, får beslutas endast av rätten. Innan åtal väckts meddelas beslut om häktning på framställning av undersökningsledaren eller åklagaren. Närmare föreskrifter för förundersökningens bedrivande ges i *förundersökningskungörelsen den 19 december 1947 (nr 948)*.

Det möter svårigheter att uttömmande redovisa den mångfald övriga lagar och författningar, i vilka uppgifter åläggs polismyndighet, polischef eller poliskammare. Till belysning av uppgifternas art må dock följande anmärkas.

Anmälningar och ingripanden från polismyndighets sida skall göras enligt flertalet centrala författningar på socialvårdens område. Enligt *lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård* skall polismyndighet, som får kännedom om att någon gjort sig skyldig till fylleri eller eljest använt alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan, ofördröjligen göra anmälan därom hos nykterhetsnämnden (10 §). Då förutsättningar för tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare föreligger, skall polismyndigheten i orten göra ansökan till länsstyrelsen om sådan intagning i vissa fall, när nykterhetsnämndens framställning inte utan olägenhet finnes kunna avvaktas (19 § 1 mom.). Polismyndighet skall ofördröjligen på lämpligt sätt tills vidare omhänderta den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, i vissa fall då länsstyrelsens beslut om tvångsintagning inte kan avvaktas; sådant omhändertagande må också ske av alkoholmissbrukare som på grund av oförmåga att ta vård om sig är i trängande behov av omedelbar vård (21 § 1 mom.).

I *sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321)* åläggs polismyndighet skyldighet att verka för att vårdbehövande får erforderlig vård. Vidtas inte åtgärd av förmyndare, god man, make eller annan för att bereda erforderlig vård åt sinnessjuk, skall bl. a. polismyndigheten i den ort där den sjuke vistas föranstalta därom (6 §). Polismyndigheten äger göra ansökan om intagning av den sjuke för vård på sinnessjukhus (8 §). Framgår av någons uppträdande uppenbarligen att han är farlig för sig eller

annan och kan det antas att han är sinnessjuk, må polismyndigheten föranstalta om att han tas in för observation på sinnessjukhus (28 § 1 mom.). Finner polismyndighet sådana skäl föreligga beträffande den som på egen ansökan är intagen för observation, äger polismyndigheten anmäla detta hos sjukvårdsläkaren (28 § 2 mom.).

Som förut nämnts har polisen skyldighet att fortlöpande uppehålla samarbete med socialvårdens organ. Enligt *barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)* har polisen möjlighet att själv ingripa i vissa fall. Innebär underårigs uppträdande eller levnadssätt fara för allmän ordning eller säkerhet och föreligger sannolika skäl för ingripande av barnavårdsnämnd enligt lagen, äger polismyndighet på lämpligt sätt ta den underårige i förvar i avbidan på barnavårdsnämndens beslut. Det ankommer därefter på barnavårdsnämnden att besluta om den underårige skall omhändertas eller frigges. Föreligger beträffande den som är under 18 år sannolika skäl för ingripande enligt lagen och kan hans namn, ålder eller bostad inte utrönas, må han tills utredning vunnits därom tas i förvar av polismyndighet, även om hans uppträdande eller levnadssätt inte utgör fara för allmän ordning och säkerhet (33 §). I vissa fall åligger det därjämte polismyndighet att på lämpligt sätt förvara underårig, som omhändertagits för samhällsvård och som är farlig för allmän ordning eller säkerhet (37 §).

Till denna grupp av uppgifter synes även böra hänföras polisens skyldighet enligt *hälsovårdsstadgan den 19 december 1958 (nr 662)* att lämna hälsovårdsnämnd biträde (80 §) och enligt *livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824)* att biträda hälsovårdsnämnd vid livsmedelskontrollen och att, då anledning förekommer till anmärkning, skyndsamt göra anmälan därom till vederbörande hälsovårdsnämnd (89 §).

I de talrika fall då det åligger polismyndighet att verkställa förpassning följer denna skyldighet antingen av polisens primära uppgifter — upprätthållande av allmän ordning och säkerhet eller bekämpande av brott — eller också av särskilt stadgande i lag eller författning.

Som exempel på fall där förpassning anses ankomma på polismyndighet utan att härför kan åberopas uttryckligt författningsstöd må nämnas förpassning av en för brott misstänkt person från polismyndigheten i ort, där han gripits, till polismyndighet i annan ort där förhör med honom skall äga rum. Ett annat närliggande exempel är den i stadig praxis antagna skyldigheten för polismyndighet att meddela handräckning för hämtning av person som skall inställas inför domstol.

Särskilda stadganden av innebörd att polismyndighet på begäran skall utföra förpassning finns i olika författningar bl. a. på fängvårdens, socialvårdens och hälsovårdens områden.

Beträffande förpassning av den som dömts till straffarbete eller fängelse, till ungdomsfängelse eller till förvaring eller internering finns bestämmelser i *lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihets-*

straff m. m. Enligt 13 § skall den dömd, om han vistas på fri fot, för verkställighet av straff av polismyndigheten i den ort där han vistas förpassas till fängvårdsanstalt, vari han enligt fängvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas. Enligt prop. 1964: 76 med förslag till lag om behandling i fängvårdsanstalt, vilken lag avses skola den 1 januari 1965 ersätta den nuvarande straffverkställighetslagen, skall motsvarande föreskrifter om förpassning gälla beträffande den, som skall undergå fängelse, ungdomsfängelse eller internering och som vistas på fri fot.

Enligt 94 § *barnavårdslagen* får vederbörande myndighet begära handräckning av polismyndighet för att efterforska underårig, som är föremål för utredning i vissa fall, för att verkställa beslut om omhändertagande, för att efterforska och återhämta sådan omhändertagen som avvikit samt för att ombesörja annan förflyttning av någon som är omhändertagen. Polismyndighet skall även på begäran av styrelse eller rektor för ungdomsvårdsskola lämna handräckning för att efterforska och återhämta elev som avvikit samt för att ombesörja annan förflyttning av elev.

Enligt 56 § *lagen om nykterhetsvård* åligger det polismyndighet att på begäran lämna handräckning dels för återhämtande till allmän vårdanstalt av den som avvikit därifrån och av permitterad, som enligt meddelat beslut skall hämtas åter till anstalten, dels även för verkställighet av beslut om intagens överflyttning från en allmän anstalt till en annan.

Sinnessjuklagen innehåller ett särskilt kapitel, 7 kap., om handräckning. Om sinnessjuk, för vilken plats beretts på sinnessjukhus, motsätter sig intagning, är bl. a. vederbörande polismyndighet skyldig att på begäran av den som gjort ansöknings om intagning lämna den handräckning som finnes vara av nöden (51 §). Sådan handräckning skall även lämnas, då någon är skyldig att låta sig intagas på sinnessjukhus för undersökning. Polismyndighet skall vidare på begäran lämna handräckning då sinnessjuk avviker från sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fängvården eller, om vederbörande är försöksutskrivnen, underlåter att hörsamma anmaning att åter inställa sig vid ifrågavarande sjukhus eller avdelning (52 §).

De hittills givna exemplen har tagit sikte endast på förpassningar till anstalt eller sjukhus. Såväl i den här berörda lagstiftningen som i annan lagstiftning finns emellertid bestämmelser även om andra slag av förpassningar som ankommer på polismyndighet. Härvid märks till en början förpassningar av personer som skall inställas inför myndighet eller befattningshavare för förhör eller undersökning. Som exempel kan nämnas förpassningar med stöd av 21 § *lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom* (38 kap. 12 § *brottsbalken*), 4 § *lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål*, 17 § *barnavårdslagen*, 13 och 27 §§ *nykterhetsvårdslagen*, 51 § jämförd med 43 § *sinnessjuklagen*, 21 och 22 §§ jämförda med 14 § *lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder*

mot utbredning av könssjukdomar samt 5 § tuberkulosförordningen den 31 mars 1939 (nr 113). I prop. 1964: 90 föreslås, att den nuvarande lagen om personundersökning i brottmål skall den 1 januari 1965 ersättas med en ny lag i ämnet, vilken skall innehålla motsvarande bestämmelse om förpassning som den nuvarande.

Stundom förekommer det att polisen får förpassa en person från en ort till en annan endast för att släppa honom fri på bestämmelseorten. Sålunda kan t. ex. enligt 62 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193) utlänning, som enligt meddelad föreskrift äger uppehålla sig endast på viss ort eller inom visst område men som anträffas på annan plats, genom polismyndighetens försorg föras till plats där han äger vistas.

Förpassning kan ibland användas för att inställa någon på ort där han skall fullgöra arbetsskyldighet eller undergå utbildning. I detta sammanhang kan erinras om bestämmelserna i 40 § 2. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967). Värnpliktig, som utan att ha anmält laga förfall uteblir från tjänstgöring, vartill han blivit i laga ordning kallad, kan i regel på egen bekostnad hämtas för att fullgöra tjänstgöringen. Efterspaning och hämtning av den värnpliktige åligger i dylikt fall polismyndighet enligt bestämmelserna i kungörelsen den 9 oktober 1942 (nr 840) angående hämtning av värnpliktig, som uteblivit från inskrivningsförrättning eller tjänstgöring m. m.

Bestämmelser om skyldighet för polismyndighet att ombesörja delgivningar finns i en rad författningar. Bland de viktigare må nämnas följande. Enligt lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp skall polismyndighet på begäran av socialnämnd biträda med delgivning av länsstyrelses beslut eller utslag enligt lagen (57 §). I nykterhetsvårdslagen sägs att, om postdelgivning inte används för delgivning av kallelser och andra meddelanden enligt lagen, biträde med delgivningen må påkallas hos polismyndigheten (66 §). Motsvarande gäller jämlikt 95 § barnavårdslagen kallelser, beslut eller andra meddelanden enligt denna lag.

Polismyndighets skyldighet att lämna annan handräckning omfattar uppgifter av skilda slag, antingen uttryckligen ålagda genom särskilda bestämmelser eller härrörande från polisens allmänna skyldighet att lämna andra myndigheter biträde. Som exempel må anföras handräckning enligt barnavårdslagen för att vinna tillträde till sådan underårigs hem mot vilken ingripande enligt lagen är i fråga (18 §) samt för att bereda vederbörande tillsynsmyndighet tillträde till barnavårdsanstalt (63 §).

Enligt bl. a. socialhjälpslagen och barnavårdslagen skall utredning ske innan socialhjälp m. m. beviljas eller ingripande mot underåriga göres. Vid utredning som här avses skall uppgifter inhämtas från myndigheter och andra som kan lämna upplysning i ärendet (bl. a. 16 § socialhjälpslagen). Polismyndighetens medverkan blir här i de flesta fall erforderlig.

Polismyndighetens *y t t r a n d e* skall inhämtas bl. a. jämlikt *rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521)* i ärende om tillstånd till utskänkning av rusdrycker (28 och 29 §§) samt jämlikt *ölförsäljningsförordningen den 23 mars 1961 (nr 159)* över ansökan om tillstånd till utskänkning av maldrycker året runt eller årligen under viss tidsperiod (15 §).

Polismyndighet skall enligt *allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617)* meddela tillstånd för att allmän plats inom stadsplanlagt område skall få begagnas för upplag eller avstjälpning eller i vissa fall tas i anspråk för försäljningsstånd, ställningar och dylikt eller nyttjas på sätt som ej överensstämmer med det ändamål, för vilket platsen upplåtits eller anvisats eller som eljest är allmänt vedertaget (2 §). På allmän plats må offentlig tillställning ej anordnas utan tillstånd av polismyndigheten. Sådant tillstånd fordras även eljest för vissa offentliga tillställningar (12 §). Beträffande annan offentlig tillställning än sådan för vilken krävs tillstånd skall anmälan göras till polismyndigheten, som dock äger befria sammanslutning eller annan anordnare från anmälningsskyldighet beträffande tillställningar av visst slag (13 §). Polismyndigheten må ålägga anordnare av offentlig tillställning att bekosta ordningshållning vid tillställningen (17 §). Vid vissa offentliga tillställningar må rusdrycker ej utan polismyndighets medgivande förtäras annat än i samband med tillåten utskänkning av rusdrycker (16 §). I vissa fall får polismyndigheten förbjuda förnyande av offentlig tillställning (20 §).

Inom stadsplanlagt område i stad, köping eller annat samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äger tillämpning, må sprängning, fyrverkeri eller skjutning med eldvapen ej äga rum utan tillstånd av poliskammaren, där sådan finnes, och eljest av polischefen i orten. Motsvarande gäller skjutning utomhus med luftvapen, om skytten ej fyllt 16 år (6 §). Samma myndighet skall godkänna civil skjutbana innan den tages i bruk. Poliskammare respektive polischef äger för särskilda fall meddela de ordningsföreskrifter som finnes erforderliga med avseende å handel och därmed jämförlig hantering utomhus på allmän plats eller angränsande område samt annan verksamhet eller annat förehavande, som äger rum på allmän plats och ej är att hänföra till offentlig tillställning eller allmän sammankomst. Dylika föreskrifter må avse jämväl användande av badplats eller lägerområde, vartill allmänheten har tillträde, samt hållande av lokal eller plats för sport, spel eller liknande (8 §).

För allmän sammankomst bl. a. på gata eller torg eller i park krävs enligt *lagen den 14 december 1956 (nr 618) om allmänna sammankomster* tillstånd av polismyndighet (3 §). Anmälan om allmän sammankomst skall göras till polismyndighet, då sammankomsten skall hållas utomhus på annan plats än sådan som anges i 3 § (4 §).

För förvärv eller annat än tillfälligt lån av skjutvapen krävs enligt *vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340)* tillstånd av polismyndighet (5 §).

Tillstånd av polismyndigheten fordras även för ändring av skjutvapen (11 §) och förvärv av ammunition (21 §). Lokal för förvaring av sammanlutning tillhöriga vapen skall godkännas av polismyndighet (12 §). Tillstånd till innehav av vapen och ammunition kan återkallas av polismyndighet (14 och 27 §§).

Rusdrycker får utskänkas endast under vissa i *rusdrycksförsäljningsförordningen* angivna tider. Föreligger stadigvarande behov av utskänkning efter den bestämda tiden lämnas medgivande därtill av länsstyrelsen. Yppas för särskilt tillfälle behov av utskänkning efter den eljest bestämda tiden må polismyndigheten medge det (47 § 3 och 4 mom.). Vid danstillställning, till vilken allmänheten har tillträde, får rusdrycker ej utskänkas. Även från detta förbud äger polismyndigheten medge undantag för särskilda fall (51 §).

Jämlikt *ölförsäljningsförordningen* ankommer det på polismyndigheten att lämna tillstånd till utminutering (8 §) och till tillfällig utskänkning (12 §) av öl.

Tillstånd att på annan affärstid än den vanliga försälja varm korv och vissa andra varor utomhus meddelas på landet av polismyndigheten jämlikt 11 § *butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608)*.

Ansökan om tillstånd för bolag, ekonomisk förening och enskild person, som är svensk medborgare, att driva handel med skrot, lump och begagnat gods görs jämlikt 4 § *förordningen den 29 december 1949 (nr 723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods* hos polismyndigheten i den ort, där rörelsen huvudsakligen skall bedrivas.

Enligt *lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207)* må lotteri under vissa förutsättningar anordnas efter anmälan hos eller tillstånd av polismyndighet (2 och 3 §§).

Tillstånd av polismyndighet krävs vidare enligt *förordningen den 3 juni 1932 (nr 179) med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisning* för att bl. a. sköta annan projektionsapparat än skolapparat samt enligt 39 § *förordningen den 10 juni 1949 (nr 341) om explosiva varor* för att inneha större förbrukningsförråd av sprängämnen. Oregistrerat motorfordon får under vissa förutsättningar tas i bruk, om interimslicens utfärdats och fordonet är försett med interimsskylt. Interimslicens utfärdas och interimsskylt tillhandahålls av polismyndighet. Föreskrifter härom ges i 12 § *vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648)*.

Vid ansökan om körkort skall fogas bl. a. av polismyndigheten i sökandens mantalsskrivningsort utfärdat i n t y g, huruvida sökanden med hänsyn till sina personliga förhållanden får anses lämplig såsom förare av körkortspliktigt fordon (32 § *vägtrafikförordningen*). Vid ansökan om trafik-kort skall enligt 27 § *förordningen den 25 oktober 1940 (nr 910) angående yrkesmässig automobiltrafik* fogas motsvarande intyg beträffande sökandens lämplighet som förare av automobil i yrkesmässig trafik.

Utan stöd av författning anses polismyndigheten vara skyldig att utfärda intyg rörande någonsandel, ordentlighet och pålitlighet, redbarhet, lämplighet, trovärdighet m. m. (strafflöshetsintyg och lämplighetsintyg).

Som exempel på polismyndighets skyldighet att verkställa avsyningar och besiktningar kan anföras 2 § *hotell- och pensionatsstadgan den 8 juni 1917*, där det sägs att då ansökan görs om tillstånd att driva hotell- eller pensionatrörelse, undersökning skall ske på platsen genom polismyndigheten med biträde, om det erfordras, av sakkunnig person eller myndighet för att utröna lägenhetens beskaffenhet. Enligt 58 § *förordningen om explosiva varor* skall avsyning av annan anläggning än fabrik verkställas av polismyndigheten i orten i samråd med brandchefen, såvida inte länsstyrelsen på grund av särskilda skäl förordnar att avsyning skall verkställas i annan ordning.

Uppgifter av samma art, som enligt vad nu redovisats vanligen åligger polismyndighet, skall som förut nämnts enligt ett flertal författningar fullgöras av poliskammare eller polischef eller av särskilt angiven befattningshavare inom polis- och åklagarväsendet. Som framgår av det föregående har poliskammare eller polischef vissa uppgifter enligt *allmänna ordningsstadgan* (6, 8, 19 och 31 §§) och *lagen om allmänna sammankomster* (10 §). Poliskammare eller polischef skall jämlikt 9 § *förordningen den 5 juni 1959 (nr 348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar* m. m. lämna godkännande för förevisning viss tid av vissa filmer. Polischef åligger jämlikt 6 § *förordningen den 23 april 1948 (nr 195) om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten* att göra upp förslag rörande belöning samt insända förslaget till länsstyrelsen. Jämlikt 29 § *polisreglementet* har polischef att meddela ordningsvaktsförordnanden, och jämlikt 10 § *straffverkställighetslagen* att mottaga nöjdförklaring av den som inte är häktad samt att därefter, jämlikt 11 och 13 §§, underrätta domstol om förklaringen och låta förpassa den dömda till fångvårdsanstalt. Uppgifter till rättsstatistiken skall enligt 1 § *kungörelsen den 22 oktober 1948 (nr 710) angående rättsstatistiken* lämnas av bl. a. polischef, som vidare enligt 9 § *brandstadgan den 30 mars 1962 (nr 91)* skall underrättas om brand eller överhängande fara därför. Förordnande om rättsmedicinsk undersökning meddelas i Stockholm av poliskammaren jämlikt *stadgan den 29 januari 1886 angående vad iakttagas bör vid rättsmedicinsk undersökning av död människas kropp*.

Jämlikt *kungörelsen den 31 december 1913 (nr 380) angående rätt för utlännings och i utlandet bosatt svensk undersåte att här i riket giva offentlig föreställning m. m. eller att därvid medverka* skall av sådan person ställd borgen eller annan säkerhet för utskylder till stat och kommun motas av poliskammare eller polismästare i stad där sådan finns, av magistrat i annan magistratsstad samt av länsstyrelsen i landet i övrigt (1 §). Samma myndigheter meddelar tillstånd för utlännings att här i riket ge offent-

lig tillställning m. m. eller medverka i dylik tillställning. Myndigheten äger också återkalla givet tillstånd (3 §). Vidare skall poliskammare eller polismästare i stad där sådan finns, magistrat eller kommunalborgmästare i annan stad samt polischefen på landet mottaga anmälan från den, som fått tillstånd enligt kungörelsen, rörande varje tillställning som han ger eller medverkar i (4 §).

Polismyndighetsbegreppet

Begreppet polismyndighet används för att beteckna dels organ med ledningsfunktioner inom polisorganisationen, vilka har ansvaret främst för upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet, dels organ med uppgifter inom andra grenar av allmän förvaltning.

I fråga om polisorganisationen utövas högsta ledningen av Kungl. Maj:t. Polisärendena hör till inrikesdepartementets handläggning, och vissa ledningsfunktioner ankommer på chefen för detta departement. Högsta polismyndighet inom länet är länsstyrelsen respektive överståthållarämbetet, som jämlikt 5 § *länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 (nr 333)* respektive 6 § *instruktionen den 5 december 1947 (nr 926) för överståthållarämbetet* har ansvar för och ledning av polisväsendet i länet samt övervakar att allmän ordning och säkerhet behörigen upprätthålls. Enligt *polisreglementet* har landsfogden såsom länspolischef under länsstyrelsen ansvaret för och ledningen av polisverksamheten i länet, dock ej beträffande vissa städer som är undantagna från området för landsfogdes polisverksamhet. Inom polisdistrikt har polischefen motsvarande funktioner (1 §).

Begreppet polismyndighet såsom beteckning på organ med uppgifter inom en rad olika förvaltningsgrenar var länge oklart. År 1942 avgavs av en särskilt tillkallad utredningsman betänkande rörande innebörden av begreppet polismyndighet i olika författningar m. m. (SOU 1942: 40). Betänkandet ligger till grund för *lagen den 15 juni 1944 (nr 415) om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses*. Om i lag eller författning uppgift ålagts polismyndighet utan att i lagen eller författningen särskild föreskrift meddelats om vad som avses med polismyndighet, skall uppgiften tillkomma i stad med poliskammare denna och i övriga delar av riket polischefen i orten (1 §).

I flertalet författningar, i vilka uppgifter åläggs polismyndighet, sägs inte vad som avses med polismyndighet. Alltjämt finns dock författningar som innehåller särskild föreskrift om vad som i författningen åsyftas med polismyndighet.

Jämlikt 7 kap. 9 § *rättegångsbalken* förstås med polismyndighet i denna balk — förutom åklagare som har befattning med polisväsendet — i stad där polismästare finnes denne och befattningshavare i befälsställning vid polisväsendet, vilken enligt den för honom gällande instruktionen äger

handla i polismästarens ställe, samt i annan stad, där åklagaren inte har befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har in-seende över polisväsendet.

I *allmänna ordningsstadgan* avses med polismyndighet i stad med poliskammare denna, i annan stad magistrat eller kommunalborgmästare samt i övriga delar av riket polischefen i orten. I stad där magistrat eller kommunalborgmästare enligt huvudregeln skall vara polismyndighet äger stadsfullmäktige besluta, att polischefen i orten i stället skall vara polismyndighet (32 §). Motsvarande föreskrifter ges i 14 § *lagen om allmänna sammankomster*.

Samma bestämmelser om vad som avses med polismyndighet som i allmänna ordningsstadgan — dock utan möjlighet för stadsfullmäktige att besluta avvikelse från huvudregeln — förekommer i *förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. och lotteriförordningen*.

I *utlänningslagen* samt *utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 (nr 457)* förstås med polismyndighet i stad, där kriminalpolisintendent finns, denne, i annan stad och på landet polischefen samt landsfogden inom området för hans polisverksamhet. Såväl i stad som på landet avses med polismyndighet därjämte den som länsstyrelsen förordnat att fullgöra vad som enligt lagen åligger polismyndighet samt den polismyndigheten förordnat att granska pass och mottaga anmälningar, såvitt avser fullgörandet av det lämnade uppdraget.

I 5 § *sinnessjuklagen* sägs att med polismyndighet avses i lagen i stad med polismästare denne och annan befattningshavare vid polisväsendet i befälsställning, som enligt sin instruktion eller på grund av polismästarens uppdrag äger handla i dennes ställe, i annan stad stadsfiskalen eller, om han är befriad från all befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har in-seende över polisväsendet samt på landet polischefen i orten.

I ett förut denna dag på hemställan av chefen för justitiedepartementet till lagrådet remitterade förslag till lagstiftning i anledning av avvecklingen av magistraterna och kommunalborgmästarinstitutionen föreslås, att särregleringen av polismyndighetsbegreppet skall upphävas i allmänna ordningsstadgan och lagen om allmänna sammankomster. Vidare kommer, enligt vad jag inhämtat, att i senare sammanhang föreslås ändringar i de bestämmelser som nu gäller beträffande polismyndighets befattning med ärenden enligt bl. a. hotell- och pensionatsstadgan, vägtrafikförordningen, förordningen om yrkesmässig automobiltrafik och lotteriförordningen.

Delegationsmöjligheter

Polismyndighetslagen öppnar vissa möjligheter till delegation från polischef till lägre befattningshavare inom polisväsendet. Sålunda sägs i 2 § att Kungl. Maj:t äger, om särskilda skäl föreligger, uppdra åt annan polis-

man än polischef att i dennes ställe fullgöra uppgift som eljest enligt 1 § ankommer på polischef. Stadgandet har närmast tillkommit för att möjliggöra delegation av vissa ofta återkommande ärenden i köpingar och andra orter på landsbygden, där polischef inte är stationerad men där det finns kvalificerat polisbefäl. Ingenting nämns i lagen rörande arten av de ärenden vilkas handläggning får delegeras. Enligt förarbetena (prop. 1944: 17 s. 51) är närmare bestämning av delegationsrätten ej erforderlig med hänsyn till att delegationsprövningen lagts i Kungl. Maj:ts hand.

Delegation jämlikt 2 § polismyndighetslagen är möjlig endast då polischef är polismyndighet enligt lagen, däremot inte då poliskammare skall anses som polismyndighet. Dock må nämnas att annan tjänsteman vid poliskammare än polismästaren kan åläggas att självständigt handlägga vissa polismyndighetsärenden enligt föreskrifter därom i vissa instruktioner, t. ex. instruktionen för polischefen och poliskammaren i Stockholm.

Beslut om delegation enligt polismyndighetslagen synes inte ha meddelats.

Delegationsmöjligheten enligt polismyndighetslagen omfattar inte uppgifter som på grund av särskilda bestämmelser ankommer på polischef. Sålunda kan delegation med stöd av lagen inte medges vare sig beträffande uppgifter som i författningen direkt åläggs polischef eller beträffande uppgifter som enligt författningen visserligen ankommer på polismyndighet men där i författningen särskilt anges att med polismyndighet i författningen avses bl. a. polischef. Nyss nämnda uppgifter kan emellertid i vissa fall delegeras jämlikt 2 § sista stycket *polisreglementet*. Där heter det att uppgift, som enligt reglementet eller andra av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser ankommer på polischef, i stället må fullgöras av annan högre befattningshavare inom polisväsendet, i den mån föreskrift därom givits av Kungl. Maj:t i instruktion för polischefen. Denna delegationsmöjlighet är begränsad till uppgifter ålagda polischefen i författningar som meddelats av Kungl. Maj:t, varemot delegation är utesluten då fråga är om författningar tillkomna med riksdagens medverkan.

I några fall är delegation dessutom möjlig jämlikt bestämmelse i vederörande författning. Ett exempel härpå utgör 82 § *vägtrafikkungörelsen*, där det sägs att vissa på polismyndighet ankommande uppgifter enligt vägtrafikförordningen må i stad med poliskammare uppdragas åt polisman i befälsställning, om det finnes erforderligt med hänsyn till arbetsförhållandena. Beslut om sådan delegation meddelas av polismyndigheten, dvs. poliskammaren. Vidare må erinras om den förut omnämnda bestämmelsen i *utlänningslagen*, som ger polismyndigheten befogenhet att förordna annan att granska pass och mottaga anmälningar. Enligt 5 § *sinnessjuklagen* kan i stad med polismästare polismyndighet i lagen ålagda uppgifter fullgöras av den, som enligt den för honom gällande instruktionen eller på grund av polismästarens uppdrag äger handla i dennes ställe. Polis-

chefs befogenhet jämlikt 19 § *allmänna ordningsstadgan* att i vissa fall inställa eller upplösa offentlig tillställning får av polischefen anförtros polisman i befälsställning som beordrats närvara vid tillställningen. Motsvarande gäller enligt 10 § *lagen om allmänna sammankomster* polischefs befogenhet att i vissa fall inställa eller upplösa allmän sammankomst.

Beträffande frågan, i vilken utsträckning uppgifter som åligger polischef enligt särskilda författningar kan handläggas av underordnad polisman utan uttryckligt stadgande därom, anfördes i det betänkande som låg till grund för polismyndighetslagen (SOU 1942: 40 s. 125).

Det är uppenbarligen ej meningen, att polischefen själv skall utföra alla de åtgärder, som enligt förevarande bestämmelser skola ankomma på honom, utan äger han självfallet härför allt efter sakens beskaffenhet anlita underordnad polispersonal. Ansvar för ärendets behöriga handläggning skall emellertid principiellt åligga polischefen. Sålunda förutsättes, att den underlydande polispersonalen, liksom hittills, ombesörjer rena verkställighetsbestyr, såsom exempelvis utförande av handräckningar åt olika myndigheter, varom stadgas i åtskilliga författningar, verkställande av undersökning rörande affärsrörelse, som sägs i en del författningar — — — etc.

I anslutning till föreskrift i vissa författningar om skyldighet för myndighet eller enskild att till polismyndighet göra anmälan om vissa faktiska förhållanden eller inlämna vissa påträffade föremål anfördes.

Med anledning härav må här anmärkas, att huvudregeln — — — givetvis inte får tolkas så snävt, att vederbörande i dylika fall ovillkorligen måste vända sig till poliskammaren eller polischefen, utan får föreskriften ifråga anses ha fullgjorts, om anmälan göres respektive föremålet inlämnas till närmaste polisman, som i sin tur har att vidarebefordra ärendet till vederbörande polisbefäl.

Föredragande departementschefen (prop. 1944: 17) anslöt sig till dessa uttalanden samt tillade, att det inte syntes kunna komma i fråga vare sig att meddela någon allmängiltig regel i ämnet eller att beträffande varje särskild författning ta ställning till frågan. Det syntes i varje enskilt fall bli en omdömesfråga, i vad mån viss uppgift eller befogenhet tillkommer den underordnade personalen.

1962 års principbeslut

Vid remissbehandlingen av 1957 års polisutrednings förslag till ny polisdistriktsindelning uttalades farhågor för att förslaget kunde leda till att befolkningen på landsbygden förlorade sina möjligheter till personlig kontakt med polismännen för råd och upplysningar i skilda angelägenheter samt med polischefen i ärenden av administrativ natur. Med anledning härav påpekade jag vid behandlingen av frågan om polisväsendets förstatligande m. m., att polisutredningen i syfte bl. a. att undanröja olägenheter av detta slag föreslagit, att poliskammarbegreppet avskaffades och po-

lismyndighetslagen ändrades så att befogenhet att handlägga polismyndighetsärenden kunde delegeras på polischefen underställd polispersonal. Jag erinrade om att sådana möjligheter redan nu finns i viss utsträckning och menade, att det inte torde möta betänkligheter att vidga möjligheterna. Genom en sådan åtgärd, som underlättade skapandet av rationella arbetsformer inom de lokala poliskårerna, minskades allmänhetens behov av personlig kontakt med polischefen. Tillika anförde jag, att avstånden numera inte har så stor betydelse för allmänhetens möjligheter att få sina anspråk på service tillgodosedda tack vare vårt väl utbyggda automatiserade telefonnät samt motorismens kraftiga tillväxt. Statsutskottet, som vid frågans behandling i riksdagen lämnade nyss återgivna uttalanden utan erinran, underströk bl. a. att en lämplig stationering av arbetsgrupper ute i polisdistrikten borde bli av väsentlig betydelse för att underlätta samarbetet mellan allmänheten och polisen. Riksdagen godtog utskottets utlåtande.

I direktiven för polisberedningen erinras bl. a. om att polismyndighetslagen bör ändras så, att delegation av polismyndighetsuppgifter kan ske i större omfattning än nu.

Polisberedningen

Polisens uppgifter

Inledningsvis framhåller polisberedningen att anledning saknas att i samband med att staten från kommunerna övertar ansvaret för den allmänna ordningen och säkerheten i riket i något hänseende ålägga polisen andra huvuduppgifter än de nuvarande. Innebörden i huvuduppgiften att upprätthålla allmän ordning och säkerhet finner beredningen visserligen obestämmd. Såsom uttalades vid tillkomsten av polislagen synes vad som innefattas under begreppet polisverksamhet emellertid inte kunna anges i korthet. Beredningen anser inte heller erforderligt eller ens önskvärt att binda polisens verksamhet vid noggrant avgränsade uppgifter. Svårigheter sägs hittills inte i större utsträckning ha uppstått att konkret ange vad som innefattas i uppgiften att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. I olika sammanhang har även gjorts en del vägledande uttalanden i ämnet. Polisens huvuduppgift synes därför även framdeles böra anges i allmänna ordalag. Härvid anses allmänna polisinstruktionens stadgande i huvudsak böra följas.

Polisens huvuduppgift föreslås alltså skola vara att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Vid fullgörandet av denna uppgift skall det åligga polisen huvudsakligen att söka förebygga brott samt hindra att ordningen och säkerheten eljest störs, att uppvisa och utreda begångna brott samt vidta erforderliga åtgärder då ordningen och säkerheten eljest blivit kränkt, att fortlöpande samarbeta med socialvårdens organ samt underrätta sådant organ om förhållanden som kan föranleda ingripande av organet samt att i övrigt lämna allmänheten skydd, upplysning och annan hjälp.

Vidkommande polisens uppgift att fullgöra den verksamhet som på grund av särskilda stadganden ankommer på polisen anför beredningen, att fullgörandet av denna verksamhet tar i anspråk en betydande del av polisens tid. Detta gäller såväl för de befattningshavare, som har att fatta erforderliga beslut, som för den personal som skall verkställa besluten. Verksamheten kan därför inverka menligt på polisens möjligheter att fullgöra huvuduppgiften att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Beredningen finner det inte kunna komma i fråga att befria polisen från alla uppgifter av förevarande art, men anser det angeläget att uppgifterna i möjligaste mån begränsas. I detta hänseende upplyser beredningen att polisväsendets organisationsnämnd i promemoria den 12 september 1960 lagt fram förslag till åtgärder i syfte att avlasta polisen vissa uppgifter, som inte äger samband med egentlig polisverksamhet, och att vissa åtgärder redan vidtagits för att avlasta polisen dylika uppgifter. Sålunda har bl. a. genom ändring i folkbokföringsförordningen polismans skyldighet att närvara vid mantalsskrivningsförrättning slopats.

Andra uppgifter som på grund av särskilda stadganden ankommer på polisen äger enligt beredningen visserligen samband med polisens huvuduppgift men bedöms det oaktat kunna i viss utsträckning avlastas polisen. Främst åsyftas här förpassningsuppgifterna, som f. n. på sina håll medfört personalproblem för polisen. Som allmän princip för ianspråktagande av polispersonal för förpassningar anser beredningen böra gälla, att polishandräckning begärs endast då sannolika skäl föreligger att polisens maktbefogenheter behöver utnyttjas för att genomföra erforderlig åtgärd.

Beredningen förordar, att den önskvärda inskränkningen av polisens uppgifter på grund av särskilda stadganden inte genomförs i ett sammanhang. På längre sikt synes tillfredsställande förhållanden kunna ernås genom att nuvarande uppgifter avlastas polisen eller begränsas efter hand som förutsättningar därför finnes föreligga samt genom att nya sådana uppgifter inte läggs på polisen i andra fall än då polisens maktbefogenheter behöver utnyttjas eller annat organ för uppgiften inte står till förfogande eller inte lämpligen kan inrättas. Det torde enligt beredningen böra ankomma på rikspolisstyrelsen att ägna särskild uppmärksamhet åt dessa frågor.

De uppgifter, som på grund av hävd åligger polisen, anser beredningen kunna hänföras till upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, vari som förut sagts innefattas skyldighet att lämna allmänheten skydd, upplysning och annan hjälp. Hjälp- och efterlysningsverksamhet torde numera också allmänt betraktas som tillhörande polisens primäruppgift. Det synes beredningen därför inte påkallat att hänföra ifrågavarande uppgifter till en från huvuduppgiften fristående grupp av uppgifter. Övriga uppgifter som av hävd åligger polisen utgörs väsentligen av biträdessverksamhet åt kommunala myndigheter. Genomgående torde uppgifterna varken kräva polisiär

handräckning eller eljest vara tillräckligt kvalificerade för att böra handhas av polismän. Vid förstatligandet av polisväsendet skall enligt beredningens mening dylika uppgifter inte längre åligga polisen vare sig i förhållande till statliga eller kommunala myndigheter.

Regleringen av polisens allmänna uppgifter sägs liksom hittills böra ske i administrativ ordning.

Polismyndighetsbegreppet

Polisberedningen finner det angeläget att begreppet polismyndighet ges en såvitt möjligt enhetlig innebörd i de lagar och författningar, i vilka uppgifter läggs på polismyndigheten.

Till en början erinrar beredningen om att institutionen poliskammare inte längre skall bestå efter polisväsendets förstatligande. Eftersom polischefen f. n. är ensam ledamot av poliskammaren i samtliga städer med poliskammare och i princip ensam beslutande i kammaren, innebär ombildningen av poliskammaren till en polisledningsorganisation ingen saklig ändring i förhållande till nuläget. Vidare erinrar beredningen om att magistraterna föreslagits skola upphöra och deras uppgifter utskiftas på olika statliga och kommunala myndigheter och organ samt att som en följd härav även kommunalborgmästarinstitutionen avvecklas. De organ som i allmänhet kommer i fråga för att överta magistrats och kommunalborgmästares polismyndighetsuppgifter är länsstyrelsen och polischefen i orten.

Då uttrycket polismyndighet används i lag eller författning avses f. n. i allmänhet endast lokal myndighet, vare sig fråga är om polisledningsuppgifter eller andra åligganden, framhåller beredningen. Med polismyndighet bör enligt beredningen även framdeles förstås lokal myndighet, om annat inte framgår av omständigheterna. I regel torde behov inte föreligga att i begreppet innefatta regional myndighet. I den mån annan än polisiär myndighet alltjämt skall vara polismyndighet, bedöms endast lokal myndighet kunna komma ifråga.

Begreppet polismyndighet i lag eller författning föreslås alltså skola förbehållas lokal polischef eller lokal myndighet som enligt särskilt stadgande skall vara polismyndighet. Skall uppgift åligga regional myndighet, t. ex. länsstyrelse, skall detta anges uttryckligen i vederbörande författning, om det inte klart framgår av förhållandena att sådan myndighet avses. Det förhållandet att uppgifter enligt särskilda stadganden i vissa fall ålagts polismyndighet och i andra fall polischef eller poliskammare torde efter vad beredningen funnit i regel inte grunda sig på överväganden rörande ärendenas handläggning hos myndigheten respektive polischefen. I den mån magistrats och kommunalborgmästares polismyndighetsuppgifter upphör, synes polismyndighetsbegreppet i ett flertal författningar, där begreppet är specialreglerat, kunna bestämmas enligt polismyndighetslagen. Skäl

saknas därefter att behålla särbestämmelser i dylika författningar, t. ex. allmänna ordningsstadgan, om polisiära organs uppgifter. Sedan polis-kammarinstitutionen upphört vid förstatligandereformen, undanröjs grunden för åtskillnad mellan polischefs och poliskammares uppgifter. Eftersom flertalet lagar och författningar, som reglerar polisens uppgifter på skilda förvaltningsområden, innehåller bestämningen polismyndighet för det polisiära organ som skall handha uppgifterna, föreslår beredningen att denna bestämning kommer till användning beträffande alla uppgifter, som enligt särskilda stadganden åläggs lokalt polisiärt organ. Med hänsyn härtill förordas att särskild författning alltjämt skall finnas om vad som förstås med polismyndighet, när begreppet inte definieras i vederbörande författning. Nuvarande bestämmelser, som står i strid mot den förordade principen, anses böra ändras efter hand i samband med andra ändringar i vederbörande författning. I vissa fall, såsom i fråga om allmänna ordningsstadgan, kan sådan ändring inte ske utan att begreppet polismyndighet i författningen bestäms enligt polismyndighetslagen.

Behovet att fördela polischefs uppgifter

Beredningen anför, att polischefen — förutom att han är chef för den lokala polisorganisationen och utövar ledningen av verksamheten för upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet — har sig ålagda ett stort antal uppgifter på skilda förvaltningsområden och av varierande art. Svårigheter torde enligt beredningens bedömning komma att uppstå för polischefen att på ett tillfredsställande sätt hinna ombesörja polischefsuppgifterna i de nya, betydligt större polisdistrikten, där dessa uppgifter på alla områden blir mer omfattande än nu. Mot denna bakgrund framstår det för beredningen som uppenbart att handhavandet av polischefs åligganden inte längre är en enmansuppgift.

Från organisatoriska synpunkter anser beredningen att fördelning av polischefs uppgifter på flera befattningshavare i allmänhet erbjuder fördelar. Inhämtande av yttranden från arbetsgruppernas personal, vilket ofta skulle bli erforderligt inom de nya merendels vidsträckta polisdistrikten, bortfaller om ärendet kan avgöras inom arbetsgruppen. Dubbel diarieföring inom distriktet undgås då också. För den som eljest skulle ha yttrat sig i ärendet torde det i allmänhet innebära tidsvinst att själv fatta beslut på grundval av den genom hans försorg verkställda utredningen i stället för att redovisa utredningar och egna synpunkter i skriftligt yttrande till polischefen. Härigenom blir den totala arbetsinsatsen vid ärendets handläggning mindre och handläggningstiderna kortare. Även när decentraliserad beslutanderätt inte blir aktuell torde enligt beredningen fördelning av polischefsuppgifter på flera befattningshavare vara nödvändig för att ernå en ändamålsenlig arbetsorganisation och rationella handläggningsformer.

De rationaliseringsvinster som kan göras vid fördelning av polischefs-

uppgifterna på flera befattningshavare reduceras i viss mån vid decentraliserad handläggning inom distriktet, anmärker beredningen. Förvaltning och redovisning av penningmedel synes sålunda få ske även inom arbetsgrupp. Behov av central registrering inom distriktet i skilda hänseenden för med sig motsvarande uppgiftsskyldighet för arbetsgrupp beträffande ärenden som handläggs inom arbetsgruppen. Omvänt måste arbetsgrupp i ärenden, vilkas avgörande kräver kännedom om innehållet i de centralt inom distriktet förda registren, inhämta uppgift därom från huvudstyrkan. Vidare kan viss registrering visa sig nödvändig både inom arbetsgrupp och hos polischefen. För varje ärendegrupp för sig måste avvägning ske mellan nu nämnda olägenheter och förut angivna fördelar med decentraliserad handläggning av polis chefsåligganden.

Enligt vad beredningen funnit gör sig i allmänhet nu anförda synpunkter gällande också i fråga om handläggningen av vissa personal- och ekonomifrågor rörande polisorganisationen. Sådana uppgifter anses dock mestadels mindre lämpade för decentraliserad handläggning inom distriktet.

För allmänhetens bekvämlighet saknar det enligt beredningen betydelse om ärenden, i vilka allmänheten är sökande eller eljest har direkt intresse, handläggs av polischefen själv eller av annan polisiär befattningshavare i polisdistriktets centralort. I de flesta fall synes det från allmänhetens synpunkt också vara tämligen betydelselöst, på vilken ort inom distriktet den som har att fatta beslut i dylika ärenden är stationerad. Post, telefon och andra förbindelsemedel ger ofta tillräckliga möjligheter för allmänheten att komma i kontakt med den beslutande. Beredningen delar vidare den vid polislagens tillkomst uttalade uppfattningen att närmaste polisman i allmänhet bör vara behörig att motta anmälningar, underrättelser eller föremål för vidare befordran till vederbörande befattningshavare. Motsvarande anser beredningen böra gälla ansökningshandlingar och andra handlingar till polismyndigheten eller polischefen.

Emellertid är, anför beredningen, åtskilliga ärenden, som ankommer på polischef enligt särskilda författningar, av den art att tämligen utförliga uppgifter från den enskilde krävs för att alla på ärendet inverkande omständigheter skall bli beaktade. Beredningen anser det inte vara obefogat att anta att allmänheten i regel inte har förmåga vare sig att bedöma vad som är av betydelse eller att i skrift framlägga sina synpunkter. Ur denna synvinkel torde personlig uppvaktning hos polismyndigheten vara befogad i större utsträckning än författningarnas ordalydelse ger vid handen.

I och för sig kan det enligt beredningen synas tillräckligt att den enskilde får tillfälle till personlig kontakt med ortens polis, som äger person- och lokalkännedom. Härigenom skulle den enskilde få lägga fram sina synpunkter inför den som ofta hade ärendets reella avgörande i sin hand. Varken preliminärt eller definitivt besked skulle emellertid kunna lämnas av denne, och den enskilde skulle merendels nödgas bevaka sina intressen även vid

handläggningen hos polischefen. Beredningen räknar nämligen inte med att skriftliga utredningar och yttranden fullständigt redovisar den enskildes upplysningar. I varje fall kan den enskilde inte känna sig övertygad därom. För allmänheten är det därför utan tvivel ett beaktansvärt intresse att beslutanderätten inom de nya polisdistrikten fördelas territoriellt. Den härigenom minskade administrativa omgången och de sannolikt betydligt kortare handläggningstiderna kan, yttrar beredningen, säkerligen också bidra till att öka polisens goodwill hos allmänheten.

Uppgiftsfördelningen m. m.

Enligt polisberedningens mening bör det framdeles inte komma i fråga att annat än i undantagsfall reglera uppgiftsfördelningen mellan polischef och honom underordnade tjänstemän omedelbart i de författningar i vilka uppgifterna åläggs polischefen eller polismyndigheten. Uppgiftsfördelningen bör formellt ske i samma ordning som f. n. är möjlig enligt polismyndighetslagen och polisreglementet, där det stadgas att åt annan polisman än polischef må uppdras att i polischefens ställe fullgöra på denne eljest ankommande uppgift. Den som sätts i polischefens ställe handlar inom ramen för sin befogenhet som polischef eller polismyndighet och hans beslut får överklagas i samma utsträckning och i samma ordning som om det meddelats av polischefen själv. Delegationen innebär inte, att polischefen betas möjlighet att påverka handhavandet av uppgiften. Beträffande polisledningsuppgifter finner beredningen av polischefens ställning som ansvarig för polisverksamheten inom distriktet följa att han äger ingripa och vid behov rätta oriktiga eller olämpliga beslut samt utfärda direktiv och föreskrifter för den underordnade personalens handlande. Lika långtgående befogenheter sägs polischefen inte äga vad gäller underordnads handläggning av ärenden på grund av särskilda stadganden. I detta hänseende fungerar polismyndigheten i regel som första instans i förvaltningsprocess. Har beslutanderätten i dylikt ärende delegerats till polischefen underlydande tjänsteman, äger polischefen inte i det konkreta fallet förmå tjänstemannen att fatta beslut av visst innehåll. Däremot torde det böra tillkomma polischefen att i vissa fall utan hinder av delegationen själv överta ärendets handläggning och avgörande. Vidare anser beredningen att det bör åligga polischefen att öva tillsyn över sina underordnades handhavande av dem ålagda uppgifter och därvid genom generella rådgivande och upplysande anvisningar verka för enhetlighet samt tillse att länsstyrelsens eller annan myndighets anvisningar och avgöranden i besvärsmål kommer till de underordnades kännedom.

Grunder för delegation av polischefs uppgifter

I och för sig finner polisberedningen det inte befogat att helt undanta någon grupp polisiära ärenden från möjligheten till decentraliserad hand-

läggning. Inom stora polisdistrikt finns f. n. — och lär efter omorganisationen av polisväsendet komma att finnas i större utsträckning — polisbefäl med lika goda kvalifikationer som polischeferna i mindre polisdistrikt eller bättre. Det kan enligt beredningen inte vara ändamålsenligt att av formella skäl omöjliggöra för sådant befäl att handha även mera betydelsefulla ärenden, som anses kunna ombesörjas av polischefer i allmänhet. Ärenden av större vikt bör därför kunna handläggas inte bara av polischefen utan även av annan högt kvalificerad tjänsteman inom vederbörande poliskår.

Ansvar för den operativa ledningen av polisverksamheten skall enligt beredningen ytterst åligga polischefen själv. Den självständighet som i detta hänseende kan tillerkännas polischefen underordnad polisman anser beredningen vara av mindre intresse i detta sammanhang, eftersom polischefen alltid äger direkt ingripa i verksamheten.

Beredningen framhåller, att det möter svårigheter att generellt ange de övriga ärenden, vilkas handläggning och avgörande bör kunna överlämnas endast till särskilt kvalificerad tjänsteman. I första hand hänför beredningen hit tvångsingripanden på eget initiativ mot person samt mera omfattande sådana ingripanden mot egendom. Även ärenden som eljest har stor betydelse för den enskilde eller som kan antas väcka större uppmärksamhet eller vara av känslig natur bör förbehållas särskilt kvalificerad tjänstemans avgörande. Slutligen för beredningen till denna grupp ärenden som är av särskilt svårbedömd art, bl. a. sådana i vilka fråga är om någons medborgerliga pålitlighet. Bland nu angivna ärenden, vilka utmärks av att kravet på rättssäkerhet är särskilt framträdande, nämner beredningen ingripanden med tvångsmedel jämlikt rättegångsbalken, ansökan om tvångsintagning på mentalsjukhus samt beslut om frihetsberövanden jämlikt nykterhetsvårdslagen och barnavårdslagen. Ärenden angående tillstånd att driva handel eller näring samt återkallelse av sådant tillstånd samt ärenden rörande tillstånd till allmän sammankomst anses också i regel böra handläggas på polischefsplanet.

I detta sammanhang pekar beredningen emellertid på att enligt rättegångsbalken ingripanden, som får beslutas endast av förundersökningsledaren eller åklagaren, dock må vidtas av polisman om fara är i dröjsmål. De synpunkter som ligger till grund för dessa regler gör sig enligt beredningen ofta gällande även på andra områden. Så bör det t. ex. vara möjligt för enskild polisman att i avbidan på beslut av behörig tjänsteman om omhändertagande enligt 21 § nykterhetsvårdslagen gripa den som är hemfallen åt alkoholmissbruk och som är farlig för eget liv eller utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv, såvida underlåtenhet att genast inskrida med åtgärd kan befaras leda till att alkoholmissbrukaren berövar sig livet eller avviker från orten. I vissa här avsedda fall lär polisman f. n. kunna företa interimistiskt ingripande med stöd av 1 § allmänna polisinstruktionen. Beredningen förordar att regleringen av polismandans kompetens

i dessa hänseenden blir fullt entydig och att den genomförs i samband med regleringen av delegationsrätten.

I fråga om den beslutandes kvalifikationer uttalar beredningen, att den till vilken delegation av ärendes slutliga avgörande sker bör besitta sådana kunskaper och ha förvärvat sådan erfarenhet att han kan anses kvalificerad att handlägga även svårare ärenden av det slag delegationen avser. Dessutom bör dock möjlighet finnas för den beslutande att hänskjuta avgörandet av komplicerade eller principiellt betydelsefulla ärenden till högre tjänsteman inom poliskåren och ytterst till polischefen själv.

Med utgångspunkt i nuvarande kompetensregler för polisiära befattningshavare (se SOU 1961: 34 sid. 38—39 samt 25 och 26 §§ polisreglementet) anser beredningen att polisintendent i fråga om kvalifikationer bör jämföras med polischef. Även polis- och kriminalkommissarie bedöms i viss utsträckning vara kvalificerade att fullgöra uppgifter på polischefsplanet. I övrigt synes med hänsyn till kravet på allmän erfarenhet lägre tjänsteman än förste polis- och kriminalassistent f. n. inte böra komma i fråga för att på eget ansvar fullgöra på polischef eller polismyndighet ankommande uppgifter. Behovet att genom ökad utbildning göra polisbefälet skickat för uppgifter av här ifrågavarande slag torde få beaktas i samband med övriga utbildningsfrågor inom polisväsendet.

Beredningen vill inte bestrida att omfattande delegation av polischefs uppgifter möjligen kan befaras leda till bristande enhetlighet i avgörandena, en konsekvens av decentralisering som man måste räkna med inom alla verksamhetsområden. I fråga om delegation inom polisdistrikten måste emellertid beaktas att dessa och därmed antalet polischefer genom omorganisationen av polisväsendet blir väsentligt färre än nu. Vidgad delegation inom distrikten kan därför inte beräknas leda till någon mera avsevärd ökning av antalet beslutande personer i förhållande till nuläget. Polischefen skall dessutom vaka över att ärendena avgörs så enhetligt som möjligt. Besvärmöjligheten bidrar till att eliminera riskerna för mera betydande ojämnheter. För övrigt sägs det ligga i sakens natur att den beslutsberättigade i praktiken bemödar sig att göra sig underrättad om och besluta i enlighet med utbildad praxis. I samband härmed förordar beredningen inrättande av verksamhetskartotek eller hänvisningsregister, dvs. sammanställning av de lagar, författningar och andra föreskrifter som är av betydelse för polisens arbete. Hänvisningsregister kan utan större svårighet kompletteras med hänvisningar till tidigare avgöranden i ärenden av större räckvidd. Genomförs en ordning av det slag som nu skisserats, är riskerna för att decentraliserad handläggning inom polisdistrikten skall leda till mera uttalad oenhetlighet enligt beredningens uppfattning inte särskilt betydande.

Beredningen anser, att de skäl som talar för delegation av ärenden som ankommer på polischefen gör sig gällande med mindre styrka beträffande

sällan förekommande ärenden, i varje fall då delegationen samtidigt innebär decentraliserad handläggning inom distriktet. Om det i vissa fall finnes lämpligt, bör dock dylika ärenden för hela distriktet kunna delegeras till annan centralt stationerad tjänsteman i distriktet än polischefen.

Med de begränsningar som följer av det förut sagda finner beredningen, med hänsyn till önskvärdheten av kännedom om lokala förhållanden samt personkännedom hos den handläggande och nära kontakt mellan denne och de kommunala myndigheterna, att delegation allmänt sett bör komma i fråga i åtskilliga fall. Sålunda bör anmälningar och underrättelser om förhållanden som inverkar på den allmänna ordningshållningen handläggas av den som i första hand ansvarar för ordningen på orten. Motsvarande gällande tillstånd till åtgärder som kräver uppmärksamhet endast från ordnings- och trafiksynpunkt. Enligt föreskrifter i ett flertal författningar skall polismyndigheten biträda kommunala organ i deras verksamhet. I den mån denna biträdesverksamhet kräver särskilda beslut av polischefen, såsom kan vara fallet beträffande handräckningsåtgärder, bör beslutanderätten ofta kunna delegeras till chefen för den arbetsgrupp, vars vaktområde omfattar vederbörande kommun.

Befogenhet att utfärda intyg anser beredningen i princip böra tillkomma den som bäst äger kännedom om de förhållanden intyget skall avse eller har lättast att göra sig underrättad om dem. I allmänhet torde dessa synpunkter föranleda, att befogenheten bör kunna delegeras territoriellt. Beslut som väsentligen grundar sig på besiktning eller eljest på personlig kännedom om visst förhållande bör i regel meddelas av den som låtit företa besiktningen eller äger kännedomen. Då detta vanligen torde komma att gälla chefen för vederbörande arbetsgrupp, bör beslutsbefogenheten delegeras till denne. Härigenom erhålls bättre garantier för att alla de förhållanden beaktas, som har betydelse för ärendets avgörande, än om beslutet fattas centralt och därvid grundas på skriftligt yttrande av chefen för arbetsgruppen rörande dessa förhållanden.

Beredningen av ärenden som ankommer på polischef föreslås generellt skola åligga personal som satts att biträda den beslutande. Till beredning hör bl. a. att infordra kompletterande upplysningar och handlingar samt att i övrigt tillse att ärendet är i fullständigt skick. Liksom f. n. sker bör beredning kunna anförtros inte bara polispersonal utan även kontorspersonalen.

Ytterligare anför beredningen, att det uppenbarligen inte är meningen att polischefen eller den som fullgör uppgift i hans ställe själv skall utföra alla åtgärder som enligt gällande bestämmelser ankommer på honom. Sålunda förutsätts att den underlydande polispersonalen ombesörjer rena verkställighetsåtgärder, t. ex. utförande av handräckningar, verkställande av undersökning av affärsrörelse, granskning av handlingar m. m. Dessa spörsmål hänför sig inte direkt till frågan om delegation av polischefs uppgifter, på-

pekar beredningen. Annan reglering av spörsmålen anses inte erforderlig ända som krävs av arbetsorganisatoriska skäl och för klarläggande av berörd personals skyldigheter. Sådan reglering torde få ske i instruktioner och arbetsordningar.

I detta sammanhang erinrar beredningen också om att den biträdesverksamhet, som krävs för att polispersonalen i största möjliga utsträckning skall kunna utnyttjas för kvalificerade polisuppgifter, f. n. utan författningsstöd utförs av kvinnlig och manlig biträdespersonal utan polisiära förordnanden. Gränsdragningen mellan de uppgifter som skall fullgöras av polismän och de uppgifter som kan anförtros biträdespersonal har inte i praktiken erbjudit problem. Tveksamhet i detta hänseende finner beredningen inte heller behöva uppkomma efter förstalligandet av polisväsendet.

Prövningen av frågor om delegation m. m.

Polisberedningen erinrar till en början om att prövning av frågor om delegation enligt gällande polismyndighetslag tillkommer Kungl. Maj:t. Motivet härför angavs vid lagens tillkomst vara vikten av att dylika frågor bedömdes enhetligt. För egen del anför beredningen, att tillämpning av de förut angivna allmänna grunderna för delegation av polischefs beslutanderätt inom det omorganiserade polisväsendet leder till att delegation bör ske i betydande omfattning och även av mera betydelsefulla ärenden. Redan på grund därav är det påkallat att lägga prövningen i Kungl. Maj:ts hand. Härför talar också kravet på att delegation sker efter enhetliga normer och att garantier därvid skapas för att allmänhetens bekvämlighet blir tillgodosedd i samma utsträckning inom hela landet. Av dessa skäl föreslår beredningen, att frågor om delegation skall i princip avgöras av Kungl. Maj:t.

Emellertid kommer, framhåller beredningen, förhållandena inom olika polisdistrikt att även efter omorganisationen förete betydande olikheter. Kungl. Maj:ts prövning kan inte ske med hänsyn till organisationen inom varje typ av polisdistrikt för sig. Lämpligen bör därför Kungl. Maj:t fastställa endast ramen för delegationsrätten samt bemyndiga underordnad myndighet att bestämma, hur de av Kungl. Maj:t meddelade delegationsreglerna skall tillämpas inom varje polisdistrikt.

Rätten att besluta i polischefens ställe föreslås skola förenas med viss tjänst utan hänsyn till vem som vid varje tidpunkt innehar tjänsten. Detta förhållande måste beaktas vid tillsättning av ifrågavarande tjänster. Beredningen räknar med att kompletterande utbildning för handhavande av polismyndighetsuppgifter skall anordnas för nuvarande polismän, som kommer i fråga till dessa tjänster. Till dess sådan utbildning kommit till stånd bör bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medge delegation utnyttjas mer restriktivt än vad som förut föreslagits.

Tillämpningen av de föreslagna principerna för delegation

För att ge en bild av hur de principer för delegation som beredningen förordat ter sig i den praktiska tillämpningen har beredningen, efter att ha inhämtat uppgifter om vissa polismyndighets- och liknande ärenden, angivit en rad ärenden i vilka polischefens beslutanderätt enligt beredningens mening synes kunna överlätas till lägre polisbefäl. Härvid erinras inledningsvis om att polisintendent enligt vad beredningen förut framhållit bör äga samma befogenhet som polischef att handlägga polismyndighetsärenden inom ramen för sitt verksamhetsområde.

Det praktiskt viktigaste området för delegation till annat högre polisbefäl än polisintendent anser beredningen utgöra befogenheten att vara förundersökningsledare enligt rättegångsbalken. Gällande lydelse av 7 kap. 9 § rättegångsbalken öppnar möjlighet till delegation av denna befogenhet till sådan befattningshavare i befälsställning vid polisväsendet, vilken enligt sin instruktion äger handla i polischefens ställe. Möjligheten är dock begränsad till polismästarstäderna och har utnyttjats endast i Stockholm. Beredningen håller före att det efter polisväsendets omorganisation inte möter betänkligheter att göra denna delegationsmöjlighet generell för samtliga polismyndigheter. Som förundersökningsledare i polischefs ställe bör i första hand kommissarie komma i fråga. Hinder bör dock enligt beredningen inte föreligga att i särskilda fall medge delegation av befogenheten även till förste polis- eller kriminalassistent eller motsvarande polisbefäl.

Beredningen förordar att med befogenhet att vara förundersökningsledare skall följa rätt att vidta alla åtgärder, som har samband med förundersökning i brottmål eller som är av motsvarande slag. Som exempel nämns ingripanden som är att jämställa med frihetsberövande enligt rättegångsbalken, såsom anhållande eller meddelande av reseförbud jämlikt lagstiftning om utlämning för brott samt omhändertaganden enligt barnavårdslagen och lagen om nykterhetsvård i avbidan på annan myndighets beslut.

I övrigt anser beredningen att delegation bör ske till befattningshavare, vars kompetens lägst motsvarar nuvarande förste polis- eller kriminalassistent.

Beredningen erinrar om att anmälningar och underrättelser från allmänheten i regel skall kunna utan särskilt författningsstöd mottas av enskild polisman för vidare befordran till den, som äger vidta åtgärd med anledning av anmälningen eller underrättelsen. Likaså skall annan myndighet ålagd anmälnings- eller underrättelseskyldighet anses fullgjord då anmälningen eller underrättelsen gjorts eller avsänts till polismyndigheten, oberoende av vilken befattningshavare som mottagit anmälningen eller underrättelsen. Skyldighet för polismyndigheten att göra anmä-

lan eller lämna underrättelse anses enligt sakens natur åligga den tjänsteman hos myndigheten som vidtagit den åtgärd eller fått kännedom om det förhållande, varom anmälan eller underrättelse skall ske. Det är enligt beredningen varken möjligt eller lämpligt att författningsmässigt reglera dessa allmänna principer.

Beträffande ärenden angående tillstånd, förordnanden och liknande ärenden bedömer beredningen territoriell delegation böra ske i följande fall.

1) Ärenden enligt allmänna ordningsstadgan, med undantag dock för vitesförelägganden, samt enligt lokala ordningsstadgor. Beredningen betonar, att dessa ärenden hör nära samman med arbetsgruppernas förstahandsansvar för ordningshållningen inom respektive vaktområden. En kategori ärenden enligt stadgan, godkännande av skjutbana, är inte särdeles frekventa. Med hänsyn härtill och till att särskild expertis erfordras för prövningen av dessa ärenden finner beredningen att de inte lämpar sig för decentraliserad handläggning. I den mån vitesföreläggande blir aktuellt vid delegerad prövning av ärende enligt stadgan, skall ärendets fortsatta handläggning överlämnas till polischefen eller den som centralt ombesörjer polischefs åligganden.

2) Förordnanden enligt polisreglementet av ordningsvakter för särskilda tillfällen.

3) På polismyndighet ankommande tillståndsärenden jämlikt förordningen om explosiva varor.

4) Ärenden enligt 47, 51 och 56 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen.

5) Ärenden enligt 12 §, 24 § såvitt paragrafen avser medgivande till utskänkning för särskilt tillfälle samt 28 § ölförsäljningsförordningen.

6) Ärenden enligt 3 och 8 §§ förordningen om försäljning av alkoholfria drycker.

De under 5) och 6) upptagna ärendena är, framhåller beredningen, inte så talrika att territoriell delegation i och för sig synes befogad. De är emellertid av samma art som ärendena enligt rusdrycksförsäljningsförordningen och bör därför handläggas i samma ordning som sistnämnda ärenden.

7) Ärenden enligt 12, 27, 37 och 69 §§ vägtrafikförordningen.

8) Ärenden angående uttagande av förnödenheter m. m. enligt allmänna förfogandelagen, rekvisitionslagen, beredskapsförfogandelagen, civilförsvarslagen och allmänna ransoneringslagen. Under de förhållanden, som får antas råda då tillämpning av dessa lagar blir aktuell, bör ingripanden av polisen på orten kunna ske utan omgång.

Delegation av ärenden av nu ifrågavarande slag för central handläggning inom polisdistriktet bör enligt beredningens mening kunna komma i fråga i stor omfattning. Beredningen nämner, förutom en rad åtgärder som på grund av särskilda föreskrifter eller eljest är påkallade med anled-

ning av anmälan eller underrättelse till polismyndigheten, bl. a. uppgiften att pröva fråga om tillstånd, föreskrifter och godkännande enligt 27, 31, 32 och 36 §§ förordningen med vissa bestämmelser angående biografer och filmföreläsning, att handlägga på polismyndighet ankommande ärenden jämlikt förordningen angående handel med skrot, lump och begagnat gods, att meddela eller vägra tillstånd enligt 11 § butikstängningslagen, att meddela och vägra tillstånd enligt 1 § förordningen om handel med preventivmedel samt att meddela tillstånd enligt lotteriförordningen.

Intyg eller bevis om mottagande av handling eller föremål, om vidtagande av åtgärd eller resultatet av viss åtgärd föreslås skola utfärdas av den tjänsteman som ombesörjt mottagandet eller åtgärden. I övrigt sägs territoriell delegation böra ske av rätten att utfärda vandelsintyg och liknande intyg, som utfärdas utan särskilt författningsstöd, samt att då anledning inte förekommer till anmärkning utfärda lämplighetsintyg enligt 32 och 36 §§ vägtrafikförordningen, 27 § förordningen angående yrkesmässig trafik och 33 § luftfartskungörelsen. Centralt delegerad handläggning av intygsärenden synes enligt beredningen inte behöva begränsas till vissa slags ärenden.

Den polismyndighet i ett flertal författningar ålagda uppgiften att biträda andra organ i dessas verksamhet och att göra anmälan till sådant organ, då förhållande inträffat eller föreligger som bör komma till organets kännedom, finner beredningen kunna fullgöras av polischefen underordnad personal utan annat författningsstöd än föreskrift i arbetsordning för polisdistriktet.

Beträffande polismyndighet eller polischef i lag ålagd skyldighet att direkt ingripa mot person eller egendom erinrar beredningen om sin förut uttalade uppfattning att ingripanden mot person och mer omfattande ingripanden mot egendom bör förbehållas polischefen eller annat polisbefäl med väsentligen motsvarande kompetens. Territoriell delegation förordas dock i fråga om rätten att omhänderta körkort jämlikt 35 § vägtrafikförordningen samt att taga vård om egendom i vissa fall, t.ex. jämlikt 18: 2 ärvdabalken.

I förevarande sammanhang erinrar beredningen även om sitt tidigare påpekande om nödvändigheten av att enskild polisman på eget initiativ kan företa ingripanden mot person eller egendom, då fara är i dröjsmål. Beredningen anför, att polisman sålunda bör kunna utan föregående beslut av behörig tjänsteman gripa och till polisstationen medföra t. ex. alkoholist som utgör en akut fara för sig eller sin omgivning, även om gripandet sker på enskild plats, samt utlämning, om det skäligen kan befaras att han avviker.

I fråga om förpassningar framhålls att arbetsorganisatoriska skäl

kan nödvändiggöra att dessa göromål handhas centralt i polisdistriktet, i allt fall när fråga är om längre förpassningar.

Ann an handräckning samt vissa förpassningar torde enligt beredningens åsikt med fördel kunna ombesörjas genom försorg av chef för arbetsgrupp, när åtgärden lokalt väsentligen endast berör arbetsgruppens område. Med denna utgångspunkt förordar beredningen att handräckning enligt ett stort antal angivna författningsrum skall ombesörjas av arbetsgrupp. Bl.a. nämner beredningen handräckning jämlikt 4 § lagen om personundersökning i brottmål, 80 och 82 §§ hälsovårdsstadgan, 89 och 92 §§ livsmedelsstadgan, 27 § epidemilagen, 22 § lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, 5 § tuberkulosförordningen, 9 § epizootilagen, 8 kap. 6 § föräldrabalken, 8 § lagen om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, 13, 27 samt eventuellt 38 och 56 §§ lagen om nykterhetsvård, 2 § tullstadgan samt 52 § sjömanslagen.

I anslutning till de uppräknade författningarna framhåller beredningen, att handräckningen i flertalet fall skall lämnas kommunala myndigheter. Service- och rationalitetsskäl talar i dessa fall för att handräckningen skall kunna lämnas omedelbart av den polisiära styrka som är stationerad inom eller närmast kommunen. Även i övrigt synes det i allmänhet obefogat att beslut om handräckning meddelas centralt inom distriktet i fall då handräckningen lämnas av decentraliserad styrka.

Skyldigheten att lämna biträde med delgivningar bör i allmänhet delegeras till arbetsgrupp, hävdar beredningen. Härför talar främst samma skäl som anförts beträffande territoriell delegation av handräckningsärenden. Central handläggning av delgivningarna synes dock av arbetsorganisatoriska skäl motiverad i polisdistrikt med begränsad geografisk utbredning, då delgivningar genom centralt särskilt avdelad personal torde vara att föredra. Handläggning av delgivningsärenden bör enligt beredningens uppfattning kunna delegeras även till tjänstemän med lägre kompetens än förste polisassistent och motsvarande. Själva delgivningsförrättningen skall självfallet liksom nu kunna utföras av alla polismän oberoende av grad.

Utredningar som polismyndighet skall verkställa med anledning av misstanke om brott utgör led i förundersökning i brottmål och skall alltså ombesörjas av den som är behörig att vara förundersökningsledare. Den som utan begränsning äger vara förundersökningsledare bör även vara behörig att ombesörja sådana utredningar och vidta sådana åtgärder som äger samband med frågor om misstanke om brottsligt eller liknande förfarande. Hit räknar beredningen t. ex. åtgärder enligt 5 § kungörelsen om fingeravtryck, 14 § stadgan angående vad iakttagas bör vid rättsmedicinsk undersökning av död människas kropp, kungörelsen om begravningsplatser samt gravsättning och eldbegängelse m. m., 20 § lagen om pantlånerörelse samt 56 § förordningen om explosiva varor. Vidare bör polischef eller polismyndighet åliggande uppgifter att företa besiktningar, biträda

med utredningar, avge yttranden och dylikt i regel handläggas av arbetsgrupp, då uppgiften väsentligen har anknytning till arbetsgruppens verksamhetsområde. Särskilt nämns biträde — vare sig författningsreglerat eller ej — åt statliga eller kommunala myndigheter med utredningar i skilda ärenden, såsom i socialvårds-, nykterhetsvårds- och barnavårdsärenden.

I övrigt finner beredningen att ärenden rörande besiktningar, utredningar och yttranden i stor omfattning torde kunna handläggas för hela polisdistriktet av annan befattningshavare än polischefen. Avgränsningen av denna delegation anses lämpligen böra ske så, att delegation må ske i fall då delegerad handläggning äger rum av ärenden som har betydelse för eller eljest anknytning till besiktningen, utredningen eller yttrandet.

Remissyttrandena

Allmänt

Polisberedningens förslag har fått ett i huvudsak positivt mottagande vid remissbehandlingen. Sålunda godtas vad beredningen föreslagit beträffande polisens uppgifter i det förststatligade polisväsendet och förslaget att i möjligaste mån skapa ett enhetligt polismyndighetsbegrepp. Behovet att inom den nya polisorganisationen i betydande utsträckning avlasta polischefen de förvaltningsuppgifter av allmän karaktär som åvilar polismyndighet på grund av särskilda stadganden vitsordas i allmänhet i remissvaren, i vilka också betonas den betydelse decentraliserad handläggning av polismyndighetsärenden får för allmänheten. Det stora flertalet remissorgan ansluter sig vidare till beredningens allmänna synpunkter rörande de grunder efter vilka delegationsfrågor bör avgöras. Vad polisberedningen anför om tillämpningen av de allmänna grunderna för delegation av polismyndighets- och polischefsuppgifter har i regel mött invändningar endast på särskilda punkter, framför allt när det gäller delegation av uppgiften att vara förundersökningsledare i brottmål och av avgöranden rörande administrativa frihetsberövanden.

Polisens uppgifter

Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget beträffande polisens uppgifter eller lämnar det utan erinran. I de flesta yttrandena accepteras förslaget utan närmare kommentarer. Av dem som yttrat sig särskilt i detta hänseende anför *länsstyrelsen i Jämtlands län*, att länsstyrelsen delar uppfattningen att sådana uppgifter, som på grund av särskilda stadganden ankommer på polisen, så långt möjligt bör avlastas den. Samtidigt understryker länsstyrelsen vikten av att denna avlastning inte sker i ett sammanhang utan efter hand som förutsättningar finnes föreligga därför. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* anser det från skilda synpunkter vara betydelsefullt att polisens uppgifter så långt möjligt fixeras, så att en gräns

dras mellan polisen och andra organ åvilande skyldigheter. Vad beredningen anfört i fråga om polisens huvuduppgift föranleder ingen erinran från föreningen, som också instämmer i uttalandet om det önskvärda i att inskränka uppgifter, som åvilar polisen på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk. Enligt *polismästaren i Göteborg* bör eftersträvas att avlasta polisen sådana uppgifter i större utsträckning än vad beredningen föreslagit. Särskilt nämns åtskilligt utredningsarbete i sociala och liknande ärenden.

Svenska stadsförbundet tillstyrker i princip att uppgifter, som hittills åvilat polisen på grund av hävd, upphör att vara polisuppgifter. Förbundet förutsätter emellertid att detta inte får hindra samarbete mellan polisväsendet och de kommunala myndigheterna t. ex. i fråga om alarmbevakning för olika ändamål. Vidare bör handhavandet av de till vissa polisstationer inkopplade »tjuvlarmen» inte utan vidare klassificeras som för polisväsendet främmande uppgifter. Om dessa anläggningar nyttjas med måtta och tillåts endast i trängande fall, när stora värden står på spel, torde anläggningarna böra betraktas som viktiga redskap för polisen i dess verksamhet att förebygga och uppdraga brott.

Även i *statskontorets* remissvar berörs polisens samarbete med andra organ. Hur viktig från allmänna synpunkter den av beredningen särskilt betonade kontakten mellan polisen och socialvårdens organ än ter sig, kan enligt statskontorets mening samarbete i det enskilda fallet med annan myndighet eller enskild sammanslutning vara lika betydelsefull eller kanske till och med mera angelägen. Statskontoret föreslår därför, att åläggandet för polisen att samarbeta ges ett vidgat innehåll. Statskontoret ansluter sig till vad beredningen uttalat om polisens befattning med förpassningar. För att uttalandet inte skall stanna på papperet krävs emellertid, understryker statskontoret, att man tar upp till särskild behandling i vilken utsträckning organ som har mer eller mindre fortlöpande behov av handräckningsåtgärder kan ombesörja åtgärderna själva och hur man på bästa sätt skall kunna disponera dessa organs egna personalresurser för sådana uppgifter.

Beträffande förpassningar enligt barnavårdslagen hänvisar *socialstyrelsen* till att en stor del av dessa förpassningar enligt styrelsens råd och anvisningar skall i första hand ombesörjas av barnavårdspersonal. Samtidigt erinrar styrelsen om att rymningsrisken hos ungdomsvårdsskolornas klientel är betydande. Det torde emellertid förekomma fall, när polisen utnyttjas för förpassning även då direkt behov av polisens maktresurser inte föreligger. Vad angår förpassningar inom nykterhetsvården vitsordar styrelsen att det förekommer att polisen måste belastas med förpassningsuppgifter även i fall då utnyttjande av dess maktbefogenheter inte erfordras. Enligt styrelsens mening bör nykterhetsnämnderna i största möjliga utsträckning själva få utse lämplig person som följeslagare vid

resa till anstalt eller vid beslut om återhämtande. Det synes önskvärt att i första hand den i vårdarbetet engagerade personalen bereds möjlighet att handha förpassningsresorna. I sina råd och anvisningar liksom vid personliga kontakter med nykterhetsnämnderna har styrelsen understrukt önskvärdheten att nämnderna använder egen personal vid förpassningsresor.

Domstolskommittén erinrar om att kommitténs förslag om utskiftning på andra organ av magistrats och kommunalborgmästares nuvarande uppgifter innebär att polisen tillförs ytterligare vissa ärenden. Å andra sidan leder förslaget till att en del ärenden som åligger polisen i dag överförs till andra organ.

Lagberedningen påpekar att den omständigheten att polis-, åklagar- och exekutionsväsendet skiljs ut till särskilda organisationer givetvis inte får betyda, att de skall kunna undandra sig att i erforderlig utsträckning samverka med varandra eller med andra statliga verksamhetsgrenar. För exekutionsväsendets del är det av särskild vikt att liksom hittills kunna lita till hjälp från polisens sida i fall, då exekutiva förrättningar måste genomföras med våld. Våra nordiska grannländer har i sin utsökningslagstiftning upptagit bestämmelser om polisens skyldighet i detta hänseende, och lagberedningen kommer under sitt fortsatta arbete att ställas inför frågan, om inte liknande regler bör införas i den svenska lagen. Utan att nu ta ställning till denna fråga understryker lagberedningen att enligt gällande svensk rätt skyldighet för polisen att ingripa i situationer av nyss angivet slag måste anses föreligga oaktat stöd i uttrycklig lagregel saknas.

Polismyndighetsbegreppet

Samtliga remissmyndigheter tillstyrker förslaget att begreppet polismyndighet skall ges en i möjligaste mån enhetlig innebörd. Betydelsen härav betonas särskilt av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*. Länsstyrelsen anser emellertid att man på ett tydligare sätt än polisberedningen gjort bör stryka under att detta begrepp med hänsyn till psykologiska, traditionella och organisatoriska faktorer är en positiv terminologisk tillgång, av särskild betydelse som sammanfattande beteckning på de lokala polisorganen i deras maktutövande verksamhet på det icke-polisiära området. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* finner i likhet med beredningen, att det är angeläget att polismyndighetsbegreppet får enhetlig innebörd i olika lagar och författningar, och länsstyrelsen biträder beredningens uttalanden och förslag i detta hänseende.

För bibehållande av begreppet poliskammare uttalar sig två remissorgan, nämligen *polismästaren i Linköping* och *föreningen Sveriges polismästare*.

Behovet att fördela polischefs uppgifter

Vad polisberedningen anfört rörande behovet av delegation inom polisväsendet har vunnit anslutning av så gott som alla remissinstanser, bland dem *justitiekanslersämbetet*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *hovrätten för Övre Norrland*, *överståthållarämbetet*, alla hörda *länsstyrelser*, *kommunförbunden* samt *föreningen Sveriges polismästare* och *svenska polisförbundet*. Sålunda delar *justitiekanslersämbetet* polisberedningens uppfattning, att med den föreslagna organisationen av polisdistrikten följer behov att decentralisera beslutanderätten i polismyndighetsärenden. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhäver att polischefstjänsterna måste organiseras som driftledartjänster och att polischeferna redan av detta skäl bör avlastas polismyndighetsärenden i största möjliga omfattning. Med hänsyn till allmänhetens service är det vidare önskvärt, att allmänheten i samband med indragningen av landsfiskalsdistrikten bereds tillfälle att utan onödig omgång och besvär få sina polisärenden behandlade på närmaste poliskontor. Liknande synpunkter förs fram av *föreningen Sveriges polismästare* samt av *länsstyrelsen i Jämlands län*, som finner den föreslagna ordningen uppenbart erforderlig. Även *länsstyrelsen i Västerbottens län* uttalar sig i denna riktning. Med hänsyn till de stora avstånden inom länet får territoriell delegation särskilt stor praktisk betydelse där, framhåller länsstyrelsen. Även central delegation av beslutanderätt är enligt länsstyrelsen värdefull i synnerhet i större polisdistrikt.

En god lösning av delegationsfrågan är en grundläggande förutsättning för hela polisreformen, i vart fall enligt de huvudlinjer om vilka principbeslut redan fattats, yttrar *svenska stadsförbundet*. Förbundet hävdar att det är delegationstanken som bär upp hela systemet med förhållandevis stora polisdistrikt och på lämpliga platser stationerade arbetsgrupper. För att arbetsgrupperna skall framstå som företrädare för lokal service är det nödvändigt att de alltefter sina kvalifikationer utrustas med befogenhet att fatta beslut i åtskilliga ärenden. Därtill kommer att delegation är nödvändig av rent arbetsmässiga skäl. *Svenska kommunförbundet* hemställer i detta sammanhang, att fler arbetsgrupper med polismyndighetsfunktion än de beredningen föreslagit inrättas i de nordligare län, som trots ökningen av orter med sådan funktion inom hela landet fått vidkännas betydande minskning.

En hel del remissorgan, som i övrigt vitsordar behovet av delegation, bestrider som utvecklas närmare i det följande att något mera påtagligt behov därav föreligger i fråga om befogenheten att vara förundersökningsledare i brottmål.

En mera allmänt negativ attityd beträffande behovet av delegation i polismyndighetsärenden intar *föreningen Sveriges stadsfiskaler* och *Sveriges juristförbund*. Båda dessa remissorgan bestrider att den föreslagna po-

lisorganisationen kräver omfattande delegation och att polisbefälet är kompetent att handha annat än enkla rutinärenden. Nyssnämnda förening anför.

Beredningen åberopar organisatoriska skäl och servicesynpunkter till grund för sitt förslag. De organisatoriska skälen minskar väsentligt i styrka av anledningar, som beredningen själv påpekar, exempelvis behovet av upplysningar ur centralortens register etc. Servicesynpunkten överdrives enligt föreningens mening, enär behovet av personlig kontakt från allmänhetens sida med den beslutande erfarenhetsmässigt måste bedömas som ringa.

En strävan vid uppbyggnaden av en ny polisorganisation har, som nyss berörts, varit att så långt möjligt renodla polisuppgifterna. När det gäller polismyndighetsärendena leder beredningens förslag till att polisen på fältet ålägges nya uppgifter, som den ej är skolad för och som måste medföra inskränkningar i möjligheterna att ägna sig åt egentlig polisverksamhet. Beslutanderätten i polismyndighetsärenden bör enligt föreningens mening i långt större utsträckning än beredningen föreslår förbehållas polischeferna och befattningshavare i polischefskarriären, som besitter erforderlig administrativ skolning.

Också *Sveriges juristförbund* hänvisar till att polischeferna är administrativt utbildade och att deras kompetens bör utnyttjas i största möjliga utsträckning. Förbundet finner det inte ändamålsenligt eller lämpligt att anordna kompletterande utbildning för polismän, som skall handha polismyndighetsuppgifter. Polismännens arbete bör koncentreras på utredande och brottsförebyggande verksamhet. I de största polisdistrikten bör enligt förbundets mening befattningar som polisintendent inrättas för att möjliggöra att polischeferna avlastas arbetsuppgifter. Delegation av polismyndighetsärenden till lägre befattningshavare än poliskommissarie bör ske endast i undantagsfall. Vad den territoriella delegationen angår anser förbundet, att sådan bör ske mycket restriktivt. Dylik delegation bör komma ifråga endast i enklare rutinärenden, där allmänhetens krav på snabbt besked är särskilt framträdande. Allmänhetens behov av personlig kontakt med polischefen i övriga administrativa ärenden finner förbundet som regel vara ringa.

Uppgiftsfördelningen och grunderna för delegation

Vad polisberedningen anförat rörande uppgiftsfördelningen och grunderna för delegation av polischefs uppgifter anser *justitiekanslersämbetet* vara välavvägt och ägnat att ligga till grund för en framtida ordning på detta område. Liknande synpunkter förs fram från flera håll vid remissbehandlingen, som i förevarande hänseende varit övervägande välvillig. En rationell och effektiv polisverksamhet bör kunna åstadkommas, om de tankegångar angående delegering och decentralisation, som kommit till uttryck i betänkandet, blir normgivande för de föreskrifter vilka förutsättes skola utfärdas av Kungl. Maj:t eller därtill utsedd myndighet, anför *statskontoret*. Med understrykande av att dess prövning inte omfattar konsekven-

serna av förslagen från rättssäkerhetssynpunkt, tillstyrker kontoret därför att så sker. Dock ifrågasätts lämpligheten att som särskild grund för delegation ange att ärendet kan antas väcka större uppmärksamhet.

Överståthållarämbetet finner sig i stort sett kunna ansluta sig till de av beredningen framförda principiella synpunkterna. Samma huvudsakliga inställning har bl. a. de *hörda länsstyrelserna*. Härutöver yttrar *länsstyrelsen i Östergötlands län* generellt, att ärenden i vilka rättssäkerhetssynpunkter träder särskilt i förgrunden bör handläggas av polischef eller polisintendent. Interimistisk åtgärd bör dock i dylika fall kunna vidtas av polisman oavsett tjänstegrad. I denna riktning uttalar sig också *socialstyrelsen*. I fråga om central delegation delas beredningens uppfattning av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*. Territoriell delegation bör enligt *länsstyrelsen* omfatta massärenden av enklare beskaffenhet, ärenden i vilka skyndsamt besked är angeläget samt ärenden rörande service i konkreta fall åt de kommunala organen. Däremot bör ärenden av mera kvalificerad art samt ärenden som förekommer endast i ringa omfattning inte delegeras.

Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* uppstår rätt besvärliga avvägningsproblem i fråga om delegering av beslutanderätt till befattningshavare vid arbetsgrupp. Beredningen har här kanske gått väl långt, menar *länsstyrelsen*, som anför.

Å ena sidan ter det sig angeläget att tillhandagå allmänheten med god polisiär service även på andra orter än vederbörande distrikts centralort. Å andra sidan bör tillses, att dubbelarbete i förhållandet mellan central-expeditionen och arbetsgruppens poliskontor — t. ex. dubbelregistrering — i möjligaste mån undvikas. Vikt måste även tillmätas en någorlunda enhetlighet i de avgöranden, som träffas vid arbetsgrupperna. Beredningens riktlinjer för delegering av polischefsuppgifter till befattningshavare vid arbetsgrupp ger *länsstyrelsen* intryck av en ganska långt driven delegation. Måhända borde denna begränsas mera än som i betänkandet skett. Polisens primära uppgift ute på fältet måste dock vara upprätthållandet av ordning och säkerhet, brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet, trafikövervakning och liknande. Man får akta sig för att tillskapa flera »skrivbordspoliser» än vad som är oundgängligen erforderligt.

Svenska stadsförbundet framför som sin uppfattning att beredningen vid behandlingen av delegationsfrågan både vid sina överväganden och förslag av mera principiell art och vid sina mera konkreta ställningstaganden rörande vilka ärenden som bör bli föremål för delegation stannat för sådana lösningar, som synes väl ägnade att ge reellt innehåll åt servicesynpunkten utan att rättssäkerheten eftersätts. Förbundet tillstyrker därför vad beredningen föreslagit i dessa avseenden. *Svenska kommunförbundet* konstaterar med tillfredsställelse, att beredningen för att åstadkomma bästa möjliga service åt allmänhet och myndigheter strävat efter en långtgående delegation av polismyndighetsbefogenheter till arbetsgrupperna. Emot de i betänkandet föreslagna principerna för delegation har förbun-

det i huvudsak inte något att erinra. Också *svenska polisförbundet* noterar med tillfredsställelse att beredningsförslaget torde möjliggöra en mer rationell arbetsordning i fråga om delegation än den som tillämpas f. n.

Några remissinstanser, som anslutit sig till beredningens allmänna grunder för bedömningen av delegationsspörsmålen, rekommenderar en försiktig tillämpning av principerna, i varje fall under inledningsskedet. Hit hör bl. a. *polismästaren i Stockholm*, *landsfogden i Västerbottens län* och *föreningen Sveriges landsfiskaler*.

Domstolskommittén erinrar om att kommitténs förut nämnda förslag medför att polismyndigheten kommer att i vidgad omfattning få ta befattning med ärenden angående tillstånd att driva handel eller annan näring och återkallelse av sådana tillstånd. Det är av vikt att handläggningen av dessa ärenden förbehålls polischefen. *Hovrätten för Övre Norrland* förordar att de föreslagna grunderna för delegation får gälla även ärenden som åläggs polismyndighet om domstolskommitténs förslag genomförs.

Som sagts i det föregående anser *föreningen Sveriges stadsfiskaler* och *Sveriges juristförbund* att delegation bör ske i betydligt mindre omfattning än vad de av beredningen framlagda allmänna grundsatserna för delegation leder till.

En stor majoritet av remissorgan tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att delegation principiellt skall kunna ske till lägst förste polis- eller kriminalassistent eller motsvarande befattningshavare i den nya polisorganisationen. *Polismästaren i Stockholm* föreslår att delegation inom Stockholms polisdistrikt inte skall få förekomma till lägre befattningshavare än kommissarie. Behovet av mer vittgående delegation finns inte där. *Sveriges juristförbund* anser att delegation till lägre befattningshavare än kommissarie bör ske bara i undantagsfall.

I åtskilliga yttranden understryks det nödvändiga i att polispersonal som skall handlägga polismyndighetsärenden dessförinnan får erforderlig utbildning. Under denna förutsättning godtar de flesta remissinstanser förslaget att delegation principiellt skall ske till viss tjänst och inte till viss tjänsteman. På några håll förordas dock delegation enligt sistnämnda princip.

Statskontoret betonar starkt betydelsen av att utbildningsfrågorna behandlas utan dröjsmål. En förutsättning för att förslagen skall kunna genomföras är nämligen att befattningshavarna inom polisen på olika nivåer fått erforderlig utbildning för de mera ansvarsfulla uppgifter som skall anförtros dem. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har i huvudsak ingen erinran men påpekar såväl behovet av vidareutbildning av ifrågavarande personal som vikten av att delegation i det särskilda fallet meddelas endast personal som klart ådagalagt lämplighet för dessa arbetsuppgifter. Under denna förutsättning anser länsstyrelsen det lämpligt att delegation sker i största möjliga omfattning. I yttrandet från *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus*

län biträds beredningens uppfattning att lägre funktionärer än förste polis- eller kriminalassistent inte bör kunna erhålla uppdrag att besluta i polis- chefsärenden. För att möjliggöra önskvärd territoriell delegation kan det därför bli nödvändigt att ge en arbetsgrupp mer kvalificerad ledning än som eljest skulle varit påkallad. Denna konsekvens bör man vara beredd att ta. En annan lösning i dylika situationer tänker sig *länsstyrelsen i Jämtlands län*, som ifrågasätter om inte undantag från de uppställda kvalifikationskraven bör kunna göras i de fall, då i en arbetsgrupp med liten personalstyrka plats inte kan beredas för en tjänsteman med angivna kvalifikationer. Länsstyrelsen finner det vidare självklart, att polischefen genom delegationen inte betages möjlighet att i vissa fall själv överta handläggningen och avgörandet av ett ärende liksom att den beslutande skall ha möjlighet att hänskjuta avgörandet i mera svårbedömda ärenden till högre tjänsteman. I sistnämnda hänseende framhåller *föreningen Sveriges polismästare* betydelsen av att den beslutande har klart för sig möjligheten och ofta lämpligheten att hänskjuta ärenden till eller att i varje fall kontakta överordnad. Särskild uppmärksamhet bör enligt *polismästaren i Stockholm* ägnas frågan, i vilken omfattning beslut skall fattas efter föredragning samt vilka befattningshavare som får tagas i anspråk som föredragande. Det anses angeläget att föredragning i regel sker i förvaltningsärenden.

Svenska kommunförbundet utgår från att de förste polis- och kriminalassistenter som blir högsta befäl inom de olika vaktområdena så snart som möjligt får erforderlig kompletterande utbildning, och *svenska polisförbundet* poängterar att den utbildning, som anses erforderlig för att delegation skall kunna ske i önskad omfattning, bör planläggas i god tid och genomföras före förstatligandet. Sistnämnda förbund förutsätter att det redan under hösten 1964 bör vara känt vilka polismän som kan komma i fråga för att erhålla nu avsedda tjänster.

Den förordade principen att rätten att besluta i polischefens ställe skall förenas med viss tjänst utan hänsyn till vem som vid varje tidpunkt innehar tjänsten är enligt *Sveriges juristförbunds* mening oriktig. Stor hänsyn måste tas till polismannens kompetens och personliga kvalifikationer. Om en polisman inte har den administrativa kunskap och erfarenhet som krävs för handläggning av polismyndighetsärenden, skall sådana ärenden inte heller delegeras till honom. Som förut sagts anser förbundet det inte vara ändamålsenligt eller lämpligt att anordna kompletterande utbildning för polismän som skall handha polismyndighetsuppgifter.

Också *föreningen Sveriges polismästare* ifrågasätter om det inte vore lämpligare att beslutanderätten knöts till viss befattningshavare på viss tjänst. Härigenom skulle frågor om lämplighet och utbildning i varje särskilt fall kunna prövas och möjlighet öppnas för polischefen att lämna delegation inom ramen för Kungl. Maj:ts och rikspolisstyrelsens ställningstaganden. Föreningen betonar vidare att det är betydelsefullt att tillräcklig

och lämplig arbetskraft avdelas för att åstadkomma och kontinuerligt upprätthålla verksamhetskartotek och andra anordningar för upplysning om vägledande avgöranden i olika slags ärenden.

Prövningen av frågor om delegation m. m.

Förslaget att Kungl. Maj:t skall ange ramen för i vilken omfattning delegation får ske och vilka befattningshavare som får komma i fråga för att besluta i polismyndighetsärenden tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser. I anslutning härtill anför emellertid *statskontoret* att det bör övervägas om man inte direkt i författning kan slå fast på vilka områden och i vilka frågor delegation får beslutas. I yttrandet heter det.

Beträffande delegationsprövningen föreslås, att denna skall anförtros åt regeringen men att underordnad myndighet skall kunna få bemyndigande att bestämma hur de av regeringen meddelade delegationsreglerna skall tillämpas inom varje polisdistrikt. Det förefaller *statskontoret* som om genom en sådan reglering regeringen kommer att belastas med delegationsfrågor i större utsträckning än som de enskilda fallen motiverar. Det förtjänar enligt *statskontorets* mening att ytterligare övervägas, huruvida man inte direkt i författning kan ange på vilka områden och i vilka frågor delegation må beslutas åtminstone av rikspolisstyrelsen.

Tillämpningen av de uppställda grundsatserna

I sina allmänna uttalanden om tillämpningen av de föreslagna principerna för delegation ställer sig remissinstanserna i allmänhet positiva till vad polisberedningen anfört i detta hänseende. På flera håll antyds emellertid att någon mer djupgående granskning inte kunnat göras av betänkandet i denna del. Till dem som i stort sett funnit beredningens synpunkter godtagbara hör bl. a. *justitiekanslersämbetet*, *statskontoret*, *de hörda hovrätterna*, *länsstyrelserna* utom *länsstyrelsen* i Göteborgs och Bohus län samt *kommunförbunden*. *Svenska kommunförbundet* framhäver särskilt, att rikspolisstyrelsen måste se till att delegation sker i minst den omfattning som skisserats i betänkandet.

I några av de nyss nämnda remissvaren, bl. a. yttrandet från *länsstyrelsen i Östergötlands län*, påpekas att delegationens omfattning hänger samman med vilken utbildning personalen skall få. Innan utbildningsfrågorna lösts är det därför svårt att ta ställning i saken. Samma anmärkning gör *föreningen Sveriges landsfiskaler*, som helt allmänt rekommenderar att delegation sker med försiktighet.

I en del yttranden förordas en mer restriktiv tillämpning av delegationsmöjligheterna än vad beredningen skisserat. Sålunda hyser *föreningen Sveriges stadsfiskaler* en avvikande mening beträffande lämpligheten av en så vidsträckt delegation av polismyndighetsärenden som beredningen föreslår. Föreningens inställning hänger samman med föreningens förut redovisade åsikter om behovet och lämpligheten helt allmänt av att kunna dele-

3* — Bihang till riksdagens protokoll 1964. 1 saml. Nr 101

gera polischefs uppgifter till underordnad polispersonal. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser, liksom *landsfogden i länet*, att överarbetning måste ske av beredningens förslag rörande vilka konkreta ärendegrupper som skall kunna delegeras. För ett definitivt ställningstagande till detta spörsmål krävs en mer djupgående analys än den beredningen presterat i sina på denna punkt ganska summariska ställningstaganden. Enligt *Sveriges juristförbund* bör vissa grupper av ärenden helt undantas från delegation.

På särskilda punkter har i åtskilliga remissvar gjorts bedömningar vilka mer eller mindre avviker från beredningens. Vad som här främst tilldragit sig intresse vid remissbehandlingen är frågan om delegation av åliggandet att vara förundersökningsledare i brottmål.

Polisberedningens uppfattning, att polismyndighets befogenheter enligt rättegångsbalken att vara förundersökningsledare bör kunna delegeras till lägst kommissarie eller i särskilda fall förste polis- eller kriminalassistent, föranleder ingen erinran från *statskontoret*, *länsstyrelserna i Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län*, *kommunförbunden*, *föreningarna Sveriges polismästare*, *Sveriges landsfogdar* och *Sveriges landsfiskaler*, *svenska polisförbundet*, *landsfogden i Göteborgs och Bohus län*, de *polismästare*, som yttrat sig, utom polismästaren i Linköping, samt de *länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler* från vilka yttranden föreligger.

En del remissmyndigheter har inte i och för sig erinran mot beredningens förslag men anser försiktighet motiverad. Särskilt framhålls i dessa utlåtanden att förbehåll bör göras beträffande befogenheten att använda tvångsmedel. Dessa synpunkter kommer till uttryck i det utlåtande som avgivits av *justitiekanslersämbetet*. Ämbetet erinrar till en början om att ändring ej avses skola ske av bestämmelsen i 23 kap. 3 § rättegångsbalken. Att i enkla mål poliskommissarie såsom förundersökningsledare inleder och fullföljer förundersökning synes enligt ämbetet knappast böra möta någon principiell invändning. Det torde också kunna godtas, att dylik befogenhet ges åt polisbefäl i förste polisassistents eller förste kriminalassistents ställning — särskilt i sådana fall då vederbörande befattningshavare har den högre personliga kompetens som följer av genomgången kommissariekurs vid polis-skola. I själva verket torde polisbefäl i berörda grader redan nu i stor utsträckning, utan att formellt inneha ställning som förundersökningsledare, rent faktiskt fungera som sådan i enkla mål. Vad gäller mål som inte är av enkel beskaffenhet synes det ämbetet mer tveksamt, hur långt ner delegation bör få ske. Hänsynen särskilt till den enskildes rättssäkerhet ställer i sådana mål ofta stora krav på kunskaper, erfarenhet och beprövat omdöme hos förundersökningsledaren och gör enligt ämbetets mening, att i nu avsedda fall stor återhållsamhet är påkallad. Sålunda synes delegation i dessa fall i regel inte böra ske utan att väsentliga förbehåll görs i fråga om befogenheten att använda tvångsmedel.

I huvudsak motsvarande inställning har *hovrätten för Övre Norrland*. Befogenhet att som förundersökningsledare ingripa med tvångsmedel enligt rättegångsbalken bör enligt hovrättens mening under inga förhållanden tillkomma lägre polisbefäl än kommissarie. Enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* bör rätt att använda tvångsmedel inte heller tillkomma kommissarie.

Delegation av polismyndighets befogenheter som förundersökningsledare till lägre polisbefäl än kommissarie avstyrks av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands och Malmöhus län* samt *landsfogden i Västerbottens län*. *Domstolskommittén* ifrågasätter lämpligheten att delegera dessa befogenheter till lägre polisbefäl än kommissarie.

Än mer avvisande ställer sig *riksåklagarämbetet*, som i princip motsätter sig delegation av ifrågavarande uppgifter till personal under polisintendents grad. I Stockholm anses dock delegation kunna ske till kommissarie, eftersom där gäller den regeln att ledningen av förundersökningen skall övertas av åklagaren om det blir aktuellt att använda tvångsmedel. Motsvarande anses kunna gälla i andra stora städer. I övrigt sägs behov av delegation inte föreligga på detta område. Förundersökning är i allmänhet inte erforderlig beträffande brott på vilka inte kan följa svårare straff än böter. Detta medför att polisutredning i mycket stor omfattning kan ske utan att någon befattningshavare vid polisen formellt står som undersökningsledare. I huvudsak motsvarande ståndpunkt intar *förste stadsfiskalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö*.

Helt negativt till att polischef avlastas sina uppgifter som förundersökningsledare ställer sig *Sveriges juristförbund*. Förbundet hävdar bestämt att ansvaret för förundersökningen bör åvila juridiskt skolad befattningshavare.

I flera remissvar kopplas frågan om delegation från polischef till underlydande polisbefäl av förundersökningsledningen samman med den i beredningens betänkande inte berörda frågan om gränsdragningen mellan polismyndighets och åklagares befattning med förundersökningsuppgifterna. I allmänhet förordas i dessa yttranden att åklagaren alltid skall inträda som förundersökningsledare i stället för polismyndigheten så snart fråga uppkommer att använda tvångsmedel. *Riksåklagarämbetet* anför härom.

Skulle delegation i av beredningen föreslagen omfattning anses böra komma till stånd bör i vart fall den regeln gälla, att ledningen av förundersökningen skall övergå till åklagaren så snart fråga blir om anhållande, reseförbud eller därmed jämförliga straffprocessuella tvångsmedel. Införande av en sådan regel har först under senare tid aktualiserats. I RB 23:3 i dess tidigare lydelse stadgades nämligen att åklagaren skulle övertaga ledningen av förundersökningen så snart någon skäligen kunde misstänkas för brottet eller det eljest av särskilda skäl funnes påkallat. Genom lagstiftning som trätt i kraft den 1 januari 1958 har lagrummet fått sin nuvarande ly-

delse, som innebär, att — även sedan skälig misstanke riktats mot viss person — polismyndigheten kan bibehålla ledningen av förundersökningen om saken är av enkel beskaffenhet. Ändringen föranleddes av de särskilda stadsförhållandena. Såsom framgår av yttrandet från statsåklagaren i Stockholm gäller därstädes den föreskriften beträffande alla brottsfall, sålunda även de av enkel beskaffenhet, att förundersökningen utan dröjsmål skall överlämnas till åklagaren bl. a. i de fall, då fråga är om »anhållande, övervakning såsom ersättning för häktning, reseförbud, kvarstad, skingringsförbud, kvarhållande av försändelser enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken, telefonavlyssning eller sådan husrannsakan, som omförmäles i 28 kap. 4 § första st. andra punkten rättegångsbalken».

Den nu angivna begränsningen bör enligt ämbetet lämpligen gälla generellt. Ämbetet anser det emellertid inte tillfyllest att föreskrifter om dylik begränsning utfärdas i administrativ ordning. Ämbetet ifrågasätter om inte bestämmelser därom borde införas i rättegångsbalken.

Till förmån för begränsning av polismyndighets befattning med förundersökning i brottmål enligt det nyss sagda uttalar sig också bl. a. *hovrätten över Skåne och Blekinge, överståthållarämbetet, förste stadsfiskalerna i Stockholm och Göteborg samt föreningen Sveriges stadsfiskaler. Sistnämnda förening* betonar att behov föreligger av en klar gränsdragning mellan enkla mål, i vilka förundersökningen kan ledas av polismyndighet, och mål i vilka åklagaren skall vara förundersökningsledare. Till enkla mål bör enligt föreningens åsikt uppenbarligen inte hänföras sådana i vilka förekommer fråga om användning av tvångsmedel mot person och regelmässigt inte heller sådana, i vilka anledning till tvångsåtgärder av annat slag föreligger. I sådant mål skall åklagaren alltså kopplas in. Eftersom någon ändring i rättegångsbalkens bestämmelser i fråga om åklagarens ställning som förundersökningsledare enligt direktiven inte är åsyftad och inte heller föreslagen av beredningen, saknas varje anledning att delegera polismyndighets funktioner som förundersökningsledare i den utsträckning beredningen föreslagit.

Beredningens förslag rörande delegation av polischefens beslutanderätt i ärenden angående administrativa frihetsberövanden och liknande ärenden har i remissvaren i stort sett bedömts efter samma normer som uppställts beträffande ingripande med tvångsmedel under förundersökning i brottmål.

Överståthållarämbetet och *svenska polisförbundet* påpekar i detta sammanhang att viss delegation av ingripanden mot sinnessjuka kan ske enligt gällande stadgande i 5 § sinnessjuklagen. Behov av sådan delegationsrätt torde vara ofrånkomlig. Enligt *överståthållarämbetet* bör delegation ske till kommissarie i de större städerna, medan *svenska polisförbundet* allmänt ifrågasätter om inte delegation bör ske till kommissarie eller i dennes ställe till jourhavande befäl eller annan polisman, som efter delegation tillagts beslutanderätt inom arbetsgrupp.

I fråga om övriga ärenden som beredningen berört i sitt betänkande har det övervägande antalet remissmyndigheter ingen erinran. Utöver de allmänna invändningar, som några remissorgan enligt vad som redovisats i det föregående gjort mot beredningens förslag i denna del, föranleder förslaget erinringar endast beträffande vissa slag av ärenden.

Departementschefen

Polisens huvuduppgift är att upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten i samhället. Därutöver har polisen på grund av särskilda stadganden i lagar och författningar en mångfald uppgifter av skilda slag inom olika områden för allmän förvaltning. Främst rör det sig om att göra och motta anmälningar och underrättelser, att göra ingripanden mot person eller egendom, att verkställa förpassningar och delgivningar samt lämna annan handräckning, att meddela tillstånd och godkännanden, att utfärda intyg av allehanda slag samt att verkställa avsyningar och besiktningar. Slutligen anses vissa uppgifter åligga polisen på grund av hävd. Ledningen av den polisiära verksamheten inom polisdistrikten utövas av polischefen. Flertalet uppgifter av förvaltningsnatur åvilar polismyndigheten, varmed i regel förstås polischefen. Vissa möjligheter föreligger att överlåta polischefens lednings- och polismyndighetsuppgifter på underställd polispersonal, men dessa möjligheter är begränsade.

Polisväsendets förstatligande leder inte i och för sig till att polisens uppgifter behöver ändras på mera väsentliga punkter. Däremot gör den genomgripande omorganisation av polisväsendet, vilken enligt statsmakternas 1962 fattade principbeslut skall ske i samband med förstatligandet, att ändrad handläggning av polisiära ärenden bör övervägas. Sålunda uttalades i anslutning till principbeslutet bl. a., att befogenhet att handlägga polismyndighetsärenden borde med hänsyn till den förutsatta minskningen av antalet polisdistrikt kunna delegeras på polischefen underställd polispersonal. Uppdraget att närmare utreda dessa och andra frågor angående polisväsendets omorganisation har lämnats åt polisberedningen, som nu lagt fram förslag i dessa hänseenden. På grundval av förslagen har förut denna dag på min föredragning beslutats proposition till riksdagen angående organisationen av polisväsendet m. m. Förslaget innebär bl. a. att antalet polischefsdistrikt och därmed även antalet polischefer reduceras från omkring 380 till 119. Med utgångspunkt i 1962 års principbeslut har beredningen vidare lagt fram förslag rörande polisens uppgifter och handläggning av polischefs åligganden. Förslaget syftar bl. a. till att bereda möjlighet till ganska omfattande fördelning och decentralisering av denna handläggning. Vid remissbehandling har förslaget på det hela taget vunnit anslutning.

Vad först angår polisens uppgifter finner jag i likhet med polisberedningen självfallet att huvuduppgiften allttjämt skall vara att upprätt-

hålla allmän ordning och säkerhet. Att i korthet ange det konkreta innehållet i denna bestämning är knappast möjligt. Inte heller finner jag det lämpligt att genom noggrann avgränsning av uppgiften försvåra en fortlöpande anpassning av polisens verksamhet för ordningens och säkerhetens upprätthållande till den ständiga förändring som samhällsbilden undergår. Huvuduppgiften bör omfatta vad som anges i gällande polisinstruktion, nämligen att söka förebygga brott samt hindra att ordningen och säkerheten eljest störs, att uppdaga och utreda begångna brott samt vidta erforderliga åtgärder då ordningen och säkerheten eljest kränkts samt att i övrigt lämna allmänheten skydd, upplysning och annan hjälp. I sin verksamhet bör polisen samarbeta med andra myndigheter och med enskilda. Detta samarbete har sin kanske största betydelse i det brottsförebyggande arbetet, varvid det särskilt bör åligga polisen att hålla nära kontakt med de socialvårdande organen, främst barnvårds- och nykterhetsnämnderna, och underrätta sådana organ om förhållanden som kan föranleda åtgärder från deras sida. Till den brottsförebyggande polisverksamheten hör enligt min mening också bl. a. den befattning som polisen f. n. tar med alarmanordningar, vare sig kommunala eller enskilda. Vidare måste huvuduppgiften anses omfatta hjälpverksamhet mot enskilda vid olyckshändelser, sjukdom och i liknande situationer samt spaning och efterlysning beträffande försvunna personer, vilka uppgifter hittills ansetts åligga polisen på grund av hävd. Övriga uppgifter som nu åligger polisen på grund av hävd utgörs väsentligen av olika biträdessysslor åt kommunala organ. Dessa sysslor bör inte längre åligga polisen annat än då polisiär handräckning erfordras.

De flesta uppgifter som polisen har på grund av särskilda stadganden är av den natur att de kräver polisens medverkan eller eljest lämpligen handläggs av polisiär myndighet. Häri ligger ett värde även såtillvida, att polisen till gagn för verksamheten i övrigt upprätthåller nära kontakt med allmänheten. Uppgifternas mångfald medför emellertid samtidigt svårigheter för polisen att tillfredsställande ombesörja huvuduppgiften. Med hänsyn härtill har strävan på senare tid varit att inte belasta polisen med andra uppgifter än sådana som har direkt anknytning till polisens primära verksamhet eller kräver användning av polisiära maktmedel. Åtgärder har vidtagits för att befria polisen från åligganden som inte är av sådan art. Av stor betydelse är här det förslag att avlasta polisen en stor del av de f. n. betungande förpassningsuppgifterna, vilket lagts fram i den förut nämnda, denna dag beslutade propositionen till riksdagen. Jag delar beredningens och remissinstansernas mening att strävandena att renodla polisens uppgifter på grund av särskilda stadganden bör fullföljas. Givetvis kan sådan renodling inte genomföras på en gång utan först efter hand som förutsättningar därför är för handen.

På landsbygden ingår i polisens uppgifter att biträda vid åtgärd i utsökningssmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan hand-

räkning. Dessa exekutiva uppgifter skall inte åligga polisen, sedan en från polisen fristående exekutiv organisation vid förstatligandet skapats i enlighet med 1962 års principbeslut. I detta sammanhang vill jag emellertid med anledning av påpekande i lagberedningens remissyttrande framhålla, att polisen givetvis liksom hittills skall vara skyldig att lämna handräckning åt de exekutiva organen, när exekutiva förrättningar måste genomföras med våld.

Jag förordar att polisens uppgifter efter polisväsendets förstatligande bestäms enligt de grunder jag nu angivit. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser i ämnet i den mån bestämmelser inte redan finns.

Begreppet polismyndighet har f. n. skiftande innebörd i olika författningar. Främst avses därmed de rent polisiära organen, länsstyrelse och polischef, i deras utövning av ledningen av verksamheten för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. I åtskilliga särskilda stadganden åsyftas med polismyndighet magistrat, kommunalborgmästare, poliskammare och lokal polischef. De flesta författningar, i vilka begreppet förekommer, innehåller dock inte någon definition. För dessa fall sägs i lagen om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses, att polismyndighets uppgifter skall fullgöras i stad med poliskammare av denna och i övriga delar av riket av polischefen i orten.

Polisberedningen har med instämmande av samtliga remissinstanser förordat att polismyndighetsbegreppet om möjligt ges enhetlig innebörd. Jag ansluter mig till denna målsättning. Sålunda föreslår jag att med polismyndighet alltid skall avses polischefen i orten, om annat inte framgår av den författning där begreppet förekommer. Poliskammarinstitutionen skall alltså inte finnas kvar. I sak innebär detta knappast någon förändring, eftersom polischefen principiellt är ensam ledamot och beslutande i poliskammaren. Vidare vill jag erinra om att i den förut nämnda, denna dag beslutade remissen till lagrådet föreslagits, att åtskilliga ärenden som magistrat eller kommunalborgmästare f. n. har att handlägga såsom polismyndighet skall från och med den 1 januari 1965 ankomma på polismyndigheten med den innebörd detta begrepp har enligt polismyndighetslagen. Genomförs förslaget samt de författningsändringar i övrigt som avses komma att föreslås i anslutning därtill, synes återstå endast ett fåtal författningar, i vilka begreppet polismyndighet avser annan än polischefen. I det följande kommer jag att föreslå att specialregleringen av polismyndighetsbegreppet i en del sådana författningar upphävs. I andra författningar kan ändring ske i administrativ väg. Förutsättningar föreligger alltså att nu ge polismyndighetsbegreppet en i huvudsak enhetlig innebörd. Med hänsyn till den omfattning i vilken begreppet använts kan det dock inte uteslutas, att specialreglering förekommer i ytterligare någon författning.

Vad angår behovet av vidgade möjligheter till dele-

gation av polischefs uppgifter vill jag erinra om att Kungl. Maj:t jämlikt polismyndighetslagen äger, om särskilda skäl föreligger, uppdra åt annan polisman än polischef att i dennes ställe fullgöra uppgift som ankommer på polischefen såsom polismyndighet. Av lagens förarbeten framgår att stadgandet tillkommit närmast för att möjliggöra delegation av enkla, ofta återkommande ärenden i köpingar och andra orter på landsbygden, i vilka inte polischef men väl annan kvalificerad polisman är stationerad. Delegationsmöjligheten synes inte ha utnyttjats.

Såväl från polisberedningens som från de flesta remissinstansernas sida har framhävts, att den nya polisorganisationen nödvändiggör omfattande delegation av polismyndighetsärendenas handläggning till lägre polisbefäl än polischefen. Härför har åberopats såväl att arbetsorganisatoriska skäl nödvändiggör en fördelning av polischefs åligganden på flera befattningshavare som att decentralisering av handläggningen behövs för att tillgodose berättigade krav från allmänheten att inte få sämre möjligheter än nu att komma i kontakt med den som avgör dessa ärenden. Också för egen del anser jag, att frågan om delegation av dessa ärenden kommer i ett nytt läge till följd av polisväsendets omorganisation. Erfarenheterna från redan nu stora polischefsdistrikt visar, att det inte är en uppgift för en enda man att dels planlägga och leda den operativa polisverksamheten, dels ensam pröva och avgöra alla förekommande polismyndighetsärenden. Fördelning av uppgifterna blir nödvändig av arbetsorganisatoriska skäl. Härigenom torde handläggningen i regel även kunna ske snabbare, vilket är av stor vikt i dessa ärenden, som ofta angår enskildas personliga eller ekonomiska angelägenheter. Av sistnämnda skäl är det vidare önskvärt att ärendenas handläggning decentraliseras inom polisdistrikten, något som har starkt betonats från kommunernas sida. Den personliga kontakten mellan den sökande allmänheten och den beslutande har om inte formellt så dock reellt ofta betydelse för ärendenas prövning och avgörande. I vart fall torde den enskilde i många fall känna behov av att personligen lägga fram sina skäl för den som avgör ärendet. Möjlighet till personlig kontakt skapar härvid förtroende för att avgörandet sker med hänsyn tagen till alla föreliggande omständigheter. Vad nu sagts om handläggning av ärenden som ankommer på polischef såsom polismyndighet äger i allt väsentligt tillämpning även beträffande polischefs övriga åligganden. I detta hänseende föreligger enligt polisreglementet möjlighet för polischefen att på lägre polisbefäl överlåta uppgifter som åligger honom på grund av bestämmelser i administrativa författningar, dock endast i den mån medgivande därtill lämnats i hans instruktion.

Jag förordar alltså att möjlighet att fördela och decentralisera prövning och avgörande av ärenden, som ankommer på polischef, skall föreligga i den utsträckning som är erforderlig för att skapa rationell arbetsorganisation och tillgodose allmänhetens intressen och som är lämplig med hänsyn till de förekommande ärendenas art.

När det gäller att ange de allmänna grunder efter vilka delegation bör ske framhåller beredningen att ärenden, i vilka kravet på rättssäkerhet är särskilt framträdande, bör förbehållas handläggning av polischefen eller polisbefäl med motsvarande kvalifikationer. Till sådana ärenden hänför beredningen tvångsingripanden mot person och mera omfattande tvångsingripanden i fråga om egendom samt ärenden som rör rätt att driva handel eller näring eller anordna allmän sammankomst eller som angår någons medborgerliga förtroende eller eljest är av särskild betydelse för den enskilde. Handläggningen av andra ärenden bör enligt beredningen decentraliseras, när fråga är om vanligt förekommande ärenden med anknytning till lokala förhållanden, samt i övrigt kunna anförtros polischefen underställd befattningshavare på distriktets centralort, om det är motiverat av arbetsorganisatoriska skäl. Bland ärenden som i regel lämpar sig för decentraliserad handläggning nämner beredningen bl. a. ärenden som kräver uppmärksamhet endast från lokal ordnings- och trafiksynpunkt, ärenden rörande biträde åt kommunala organ, t. ex. hälsovårdsnämnd, intyg om personer eller förhållanden inom lokalvaktområde samt ärenden som grundar sig på besiktning eller eljest på personlig kännedom om förhållanden där. Vid remissbehandlingen har beredningens synpunkter på de flesta håll bedömts vara välavvägda och ägnade att läggas till grund för en framtida ordning. Jag förordar också för min del att de av beredningen angivna grunderna skall tjäna till ledning vid prövningen av i vilken omfattning delegation skall ske.

En olägenhet vid all decentralisering är att risk föreligger att enhetligheten i avgörandena går förlorad. Av intresse i detta sammanhang är i vilken utsträckning polischefen äger ingripa i den underordnades handläggning av polischefs uppgifter. I fråga om polisledningsuppgifter finner jag i likhet med beredningen uppenbart, att polischefen har obegränsad rätt att ge bindande direktiv och att han kan rätta eller ändra beslut, som han anser oriktiga eller olämpliga. Polismyndigheten är emellertid ofta första instans i förvaltningsprocess. I dylika fall kan polischefen varken meddela generella direktiv för underordnads handläggning av polismyndighetsärenden eller förmå den underordnade att i konkreta fall besluta på visst sätt. Polischefen torde dock vara oförhindrad att själv överta handläggningen av delegerade ärenden, vilket dock torde böra ske endast i särskilda fall. Jag delar vidare beredningens åsikt, som inte mött invändningar vid remissbehandlingen, att polischefen kan och bör genom råd, upplysningar och på annat sätt verka för att polisbefäl, som har att handlägga polismyndighetsärenden, blir förtrogna med gällande bestämmelser och deras tillämpning. Mera framträdande risker för oenhetlighet i avgörandena torde på detta sätt bli undanröjda.

Det sist sagda aktualiserar frågan om kvalifikationerna hos polisbefäl som skall fullgöra polischefs uppgifter. För polischefstjänst skall enligt förslag i prop. 1964: 100 framdeles krävas

antingen juris kandidatexamen eller statsvetenskaplig juridisk examen, kompletterad med straffrätt, eller begränsad studentexamenskompetens jämte en på den polisiära verksamheten inriktad juridisk utbildning. Dessutom skall krävas särskild teoretisk och praktisk utbildning under en polischefskurs samt viss praktisk tjänstgöring.

Jag har nyss förordat att ärenden i vilka rättssäkerhetskravet särskilt träder i förgrunden skall handläggas av polischefen själv eller polisbefäl med motsvarande kvalifikationer, varmed jag främst åsyftar polisintendenter, som i den nya polisorganisationen skall ha polischefskompetens. Beträffande kvalifikationerna hos befattningshavare som anförts förövning och avgörande i andra på polischef ankommande ärenden har polisberedningen med hänsyn till kravet på allmän erfarenhet föreslagit att delegation till lägre tjänsteman än förste polis- eller kriminalassistent inte bör komma i fråga. För tjänst som förste polis- eller kriminalassistent krävs f. n., förutom vanlig konstapelsutbildning, att ha genomgått assistentklassen i statens polisskola samt i regel att ha tjänstgjort någon tid som polisbefäl. Från remissinstansernas sida har väsentliga erinringar i allmänhet inte riktats mot förslaget, men på många håll har framhållits att utbildningsfrågan måste lösas både på längre sikt och för de tjänstemän som omedelbart efter den 1 januari 1965 skall handlägga polismyndighetsärenden. Beredningens förslag är även enligt min mening välgrundat. Spörsmålen om den framtida polisutbildningen utreds f. n. av 1962 års polisutbildningskommitté. I utredningsuppdraget ingår bl. a. att beakta behovet av utbildning för polismän som i polischefs ställe skall fatta beslut i polismyndighetsärenden samt att lägga fram förslag angående anordnande av kompletterande utbildning redan före förstatligandereformens ikraftträdande. I sistnämnda hänseende har kommittén i promemoria den 29 januari 1964 föreslagit, att ett kompendium, innefattande bl. a. författningsbestämmelser rörande uppgifter som skall kunna delegeras och kommentar till bestämmelserna samt lämpliga blanketter, utarbetas och utdelas till polisbefäl som i den nya polisorganisationen skall fullgöra sådana uppgifter. På grundval av kompendiet skall enligt förslaget kompletterande muntlig undervisning anordnas länsvis under slutet av hösten 1964. Promemorian remissbehandlas f. n. Tillfredsställande möjligheter att tillgodose behov av kompletterande utbildning redan före förstatligandet synes alltså föreligga.

Med utgångspunkt i sina allmänna överväganden har polisberedningen lämnat en utförlig redovisning av ärenden som beredningen funnit lämpligen bör delegeras. Beredningens ställningstaganden har på det hela taget gillats av remissinstanserna. På särskilda punkter har dock rests invändningar. Ett fåtal remissorgan tar mera generellt avstånd från beredningens synpunkter och hävdar, att delegation bör ske i långt mindre utsträckning än beredningen räknat med.

Beredningens redovisning omfattar ett stort antal polismyndighetsärenden av olika slag, bl. a. åtskilliga tillståndsärenden, som rör allmän ordning och säkerhet, flertalet intygs-, handräcknings- och delgivningsärenden samt besiktningar, utredningar och yttranden. Enligt beredningen bör handläggningen av en stor del av de redovisade ärendena decentraliseras till de utstationerade arbetsgrupperna inom polisdistriktet. Särskilt avses här ärenden med anknytning till förhållandena inom arbetsgrupps vaktområde. Jag kan i huvudsak ansluta mig till de synpunkter beredningen sålunda anfört.

Beträffande ärenden av ingripande betydelse för den enskilde kan emellertid övervägas att införa begränsning av delegationsrätten. Med denna utgångspunkt skall jag på ett par punkter i detta sammanhang närmare gå in på delegationsfrågans bedömning vad gäller särskilda ärenden.

En fråga som väckt särskild uppmärksamhet vid remissbehandlingen är fullgörande av polismyndighets uppgifter som förundersökningsledare i brottmål. Förundersökning i brottmål syftar till att klarlägga, vem som skäligen kan misstänkas för ett brott och om tillräckliga skäl föreligger för åtal mot honom, samt att bereda målet för huvudförhandling. Under förundersökningen kan olika tvångsåtgärder vidtas mot den misstänkte. Beslut härom fattas i åtskilliga fall av förundersökningsledaren. Förundersökning inleds av polismyndighet eller åklagare. Om saken inte är av enkel beskaffenhet skall ledningen av förundersökning som inletts av polismyndighet övertas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Polisberedningen har ansett, att polismyndighets befogenhet att leda förundersökning bör kunna delegeras till lägst kommissarie eller i särskilda fall förste polis- eller kriminalassistent, samt hänvisat till att vissa möjligheter till sådan delegation föreligger redan f. n. enligt rättegångsbalken. Från remissinstansernas sida har man i allmänhet godtagit beredningens ställningstagande endast under förutsättning, att förundersökningsledningen överlämnas till åklagaren så snart fråga uppkommer att vidta tvångsåtgärder. I själva verket torde beredningens ställningstagande leda till i huvudsak samma resultat som remissinstansernas, eftersom ett mål, i vilket fråga uppkommer att ingripa med tvångsmedel, i regel inte längre kan anses vara av enkel beskaffenhet, varför förundersökningsledningen enligt det förut sagda skall övertas av åklagaren. Närmare bestämmelser i detta hänseende torde liksom hittills böra meddelas i anslutning till rättegångsbalken. Under dessa förhållanden anser jag behov inte föreligga att särskilt begränsa möjligheterna till delegation av uppgiften som förundersökningsledare. Självfallet bör delegation till lägre polisbefäl än kommissarie förekomma endast i mål av genomgående enkel beskaffenhet.

Bland övriga för den enskilde mera betydelsefulla polismyndighetsuppgifter är polismyndighets befogenhet enligt särskilda stadganden att besluta

om administrativa frihetsberövanden av särskild vikt från rättssäkerhets-synpunkt. Detta gäller bl. a. beslut om frihetsberövanden jämlikt lagen om nykterhetsvård och barnavårdslagen samt sådana beslut om frihetsberövanden, som är att jämställa med ingripande med tvångsmedel enligt rättegångsbalken, t. ex. anhållande eller reseförbud enligt lagstiftningen om utlämning för brott. Hit hör även ansökan enligt sinnessjuklagen om tvångsintagning på mentalsjukhus. Beträffande dylika beslut föreslår jag, att delegationsmöjligheten uttryckligen begränsas såtillvida, att besluten får fattas i polischefens ställe endast av högre polisbefäl, varmed jag främst åsyftar polisintendent. Delegation av beslutanderätten i nämnda ärenden enligt sinnessjuklagen får emellertid f. n. i viss utsträckning ske till annat polisbefäl. Några remissinstanser, bl. a. överståthållarämbetet, har framhållit att behov också framdeles föreligger av sådan delegation i dessa ärenden i varje fall i större städer och att delegationen bör ske till kommissarie. Jag delar denna uppfattning.

I anslutning till det nu anförda vill jag erinra om att vissa tvångs-ingripanden enligt rättegångsbalken, bl. a. gripande av misstänkt person, beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning, vilka får beslutas av förundersökningsledaren, åklagaren eller rätten, dock må utan sådant beslut vidtas av polisman om fara är i dröjsmål. Som polisberedningen anført gör sig de synpunkter som ligger till grund för dessa regler ofta gällande också beträffande åtgärder som får beslutas av polismyndighet, t. ex. omhändertagande av mentalsjuka eller alkoholskadade personer som utgör akut fara för eget eller andras liv. Beredningens uttalanden har inte mött invändningar från remissinstanserna. Osäkerhet torde f. n. råda om och i vilken utsträckning polisman är berättigad att vidta dylika interimistiska åtgärder. Begränsningen av delegationsmöjligheten som jag nyss förordat när det gäller frihetsberövanden avser enbart beslutanderätten. Den förordade regleringen hindrar sålunda inte att polisman oberoende av grad tilläggs befogenhet att när fara är i dröjsmål interimistiskt ingripa i angivna fall. Ett uttryckligt konstaterande härav torde böra ske i administrativ väg. Därvid bör föreskrivas, att den som vidtagit interimistiskt ingripande ofördröjligen skall anmäla det hos den som har beslutanderätten beträffande ingripanden av det slag varom är fråga.

Vidare vill jag i detta sammanhang framhålla, att olika slag av förberedelse- och verkställighetsåtgärder självfallet kan vidtas även av andra än dem som tillagts beslutanderätten. Uppgiften att bereda ärendena skall sålunda fullgöras av polischefen underställd personal, på vilken dylika uppgifter ankommer enligt arbetsordning eller särskilt uppdrag. I fråga om verkställighet av polischefs eller polismyndighets beslut uttalades vid polismyndighetslagens tillkomst, att det uppenbarligen inte är meningen att polischefen eller den som fullgör uppgift i hans ställe själv skall utföra alla åtgärder som ankommer på polismyndigheten. Enligt uttalandet förut-

sattes, att den underlydande polispersonalen ombesörjer rena verkställighetsåtgärder. Jag instämmer häri och vill endast tillägga, att verkställighetsuppgifter liksom beredningsuppgifter bör kunna åläggas även kontorspersonal, i den mån polisiära befogenheter inte behöver utnyttjas för uppgifterna.

Som framgår av det föregående är avsikten att delegation inom den nya polisorganisationen skall förekomma i avsevärd utsträckning och omfatta även mera komplicerade ärenden. Av särskild vikt är att delegation sker efter enhetliga normer, inte minst i fråga om den för allmänheten betydelsefulla decentraliseringen av beslutanderätten. Med hänsyn till dessa förhållanden föreslår polisberedningen att *d e l e g a t i o n s p r ö v n i n g e n* skall tillkomma Kungl. Maj:t och ske så, att Kungl. Maj:t fastställer ramen för delegeringen samt bemyndigar underordnade myndigheter att bestämma hur de fastställda grunderna skall tillämpas i de konkreta fallen. Jag tillstyrker i likhet med samtliga remissmyndigheter detta förslag. I samband med denna prövning torde få beaktas de synpunkter som vid remissbehandlingen anlagts på delegationsfrågans bedömning beträffande olika ärendegrupper.

Den här föreslagna regleringen bygger, såvitt angår decentralisering av polismyndighetsärendenas handläggning, på polisberedningens förslag att rätten att besluta i polischefens ställe skall förenas med viss tjänst. En sådan ordning finner jag naturlig på längre sikt och den har godtagits av remissinstanserna på ett par undantag när. Den som anförtros rätt att besluta i polischefens ställe handlar såsom polismyndighet respektive polischef. Hans avgöranden får alltså överklagas enligt vad som gäller beträffande polismyndighets respektive polischefs beslut i förekommande ärenden.

Kommunerna och polisväsendet m.m.

Kontaktverksamheten mellan kommunerna och polisen

Principbeslut m.m.

1957 års polisutredning framhöll i sitt betänkande att man har skäl att anta att kommunernas intresse för polisorganisationens utformning och polisverksamhetens bedrivande kommer att även efter polisväsendets förstatligande hållas levande med hänsyn till den väsentliga betydelse i skilda hänseenden som en effektivt bedriven polisverksamhet har för samhället. Också för polischeferna ansåg utredningen det vara av vikt att en klyfta inte bildas mellan kommunerna och polisväsendet. Utredningen förordade därför, att garantier skapas för fortlöpande kontakt mellan den lokala polisorganisationen och kommunerna. Att härför inrätta särskilda kontaktorgan bedömde utredningen innebära en osmidig form för den önskvärda

förbindelsen mellan polisen och kommunerna. Kontaktverksamheten borde i stället få mera spontan karaktär. Utredningen föreslog att skyldighet i administrativ ordning skulle föreskrivas för lokal polischef att kalla representanter för varje kommun till informations- och samrådskonferenser. Dessutom skulle polischefen varje gång en fråga om mera väsentlig förändring av polisorganisationen eller polisverksamhetens bedrivande aktualiseras orientera berörda kommunrepresentanter samt bereda de kommunala organen tillfälle att yttra sig om spörsmålen.

Vid den omfattande remissbehandlingen av utredningens förslag tillstyrkte det övervägande antalet remissorgan förslaget. I åtskilliga yttranden föreslogs emellertid en klarare och fastare anordning för lekmannainflytande.

I 1962 års principproposition om polisväsendets förstatligande m. m. uttalades, att polisväsendets kommunala förankring uppenbarligen varit till gagn för att grunda ett förtroendefullt förhållande mellan polis och allmänhet, vilket inte får gå förlorat i ett förstatligt polisväsende. Oavsett vem som är huvudman för polisen måste det från kommunens sida vara ett intresse att polisen kan ge kommunens befolkning ett gott skydd. Det är därför viktigt att lokala intressen även i fortsättningen vinner beaktande i polisverksamheten. Härför erforderlig samverkan och samråd borde enligt propositionen ske i så fria och obundna former som möjligt.

Vid propositionens behandling i riksdagen framhölls motionsvis att ett bibehållande i någon form av polisväsendets kommunala anknytning skulle vara av värde för polisens direkta kontakt med befolkningen på orten. En nämnd borde därför tillskapas på det lokala planet med rådgivande befogenheter. Nämnden skulle dessutom vara ett naturligt forum för utbyte av information och råd. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över propositionen anförde statsutskottet, efter att ha understrukit betydelsen av att samhörigheten mellan allmänheten, kommunerna och polisen behålls och fördjupas, att det torde vara värdefullt, att kontakten mellan polisorganisationen och kommunerna kan upprätthållas genom någon form av rådgivande organ antingen på det lokala planet eller på länsplanet. Med hänsyn till detta organs karaktär av rådgivande instans och då däri bör ingå personer med god kännedom om de lokala förhållandena synes det mest naturligt, att ifrågavarande organ knyts till polisdistrikten.

Polisberedningen

Inledningsvis erinrar polisberedningen om att det under den hittillsvarande behandlingen av frågan om polisväsendets förstatligande från alla håll har betonats, att det är av stor vikt att åtgärder vidtas för att efter huvudmannaskapsreformen behålla och fördjupa samhörigheten mellan kommunerna och polisen, varigenom även framdeles kan ernås de fördelar som den kommunala polisorganisationen haft att erbjuda. Härvid har särskilt

nämnts förtroendet mellan allmänheten och polisen samt hänsynen till speciella ortsförhållanden vid utformningen av polisorganisationen och polisverksamheten på lokalplanet. Beredningen, som delar den uppfattning som anförts i dessa hänseenden, finner inte anledning att ytterligare utveckla skälen för en fortsatt nära kontakt mellan kommunerna och polisen.

Beredningen utgår från att kontaktverksamheten mellan kommunerna och polisen skall från kommunal sida ombesörjas genom någon form av rådgivande organ på lokalplanet. Beträffande *samrådsorganets uppgifter* anför beredningen, att det inte skall ha några beslutande uppgifter i fråga om polisorganisationen och polisverksamheten utan såsom statsutskottet understrukit fungera som en rådgivande instans. Huvuduppgiften bör vara att verka för ett förtroendefullt förhållande mellan allmänheten och polisen. Verksamheten skall inte endast bestå i att organet yttrar sig i frågor som hänskjuts till det. Organet bör ha befogenhet att på eget initiativ göra framställningar och avge förslag i frågor rörande polisens organisation och verksamhet. Befogenheterna bör å andra sidan i princip vara begränsade till spörsmål som är av mera direkt betydelse för polisverksamheten inom organets verksamhetsområde. Frågor av riksomfattande betydelse bör det i första hand ankomma på de till rikspolisstyrelsen knutna lekmannarepresentanterna att bevaka.

Bland de organisationsfrågor som har stor betydelse för den lokala polisverksamheten nämner beredningen polisdistriktsindelningen. Utvecklingen på skilda områden — befolkningsomflyttningen, trafikutvecklingen etc. — lär påkalla förändringar tid efter annan i denna indelning. Här kan kommunerna göra betydelsefulla insatser genom att förmedla lokala erfarenheter, synpunkter och önskemål till de polisiära organen. Ett annat område av omedelbar betydelse för den polisiära servicen är polisstyrkornas stationering, framhåller beredningen. Den avvägning, som här måste ske mellan olika synpunkter och intressen, är grannliga. Det är därför angeläget, att utformningen av grupperingsprincipen får lekmanaförankring ute i distrikten. Samrådsorganen utgör ett lämpligt instrument härför. De bör uppmärksamt följa upp utfallet av den gruppering som äger rum i ingångsskedet samt föreslå de förändringar som erfarenheterna anses göra påkallade. Över ändringar som de polisiära myndigheterna anser befogade bör samrådsorganen yttra sig. Polisstyrkornas gruppering inverkar även på allmänhetens möjlighet att få kontakt med polisen i olika ärenden av administrativ natur. Handläggning av sådana ärenden har beredningen föreslagit skola i förhållandevis stor utsträckning kunna decentraliseras inom polisdistriktet. Beredningen anser att kommunala samrådsorgan i detta hänseende bör ägna intresse inte bara åt stationeringsfrågor utan även åt spörsmålet, vilka ärenden som från allmänhetens synpunkter lämpar sig för decentraliserad handläggning.

Polisstyrkornas taktiska utnyttjande är enligt beredningen i betydande

omfattning en tekniskt polisiär fråga, som bäst lämpar sig för fackmannamässig bedömning. Å andra sidan inverkar formerna för polisverksamheten i inte ringa grad på allmänhetens inställning till polisen och dess verksamhet. När det gäller själva bedrivandet av polisverksamheten i dess olika former bör därför organen främst ta fasta på förhållande av betydelse för allmänhetens inställning till polisen.

Bland frågor som samrådsorganen inte bör ta befattning med anger beredningen tjänstetillsättningsfrågor, vilka efter polisväsendets förstatligande inte längre kommer att ha någon kommunal anknytning, samt frågor om tjänstefel.

Med det anförda har beredningen velat peka på några mera framträdande uppgifter för kommunala samrådsorgan. Även i övrigt bör organen enligt beredningens mening ges befogenhet att genom framställningar, yttranden och förslag verka för att polisorganisationen och polisverksamheten inom polisdistrikten utformas på ett med hänsyn till de lokala förhållandena ändamålsenligt sätt. Bl. a. bör organen yttra sig med anledning av förslag till polisdistriktens anslagsäskanden.

Sammanfattningsvis föreslår beredningen att kommunalt samrådsorgans uppgift skall vara att verka för att polisorganisationen och polisverksamheten inom organets område får den med hänsyn till områdets förhållanden lämpligaste utformningen. Vid fullgörandet av sin uppgift skall dylikt organ hos polischefen eller länsstyrelsen lägga fram förslag och i övrigt göra de framställningar organet anser påkallade, avge yttranden i frågor som polischefen eller annan polisiär myndighet hänskjuter till organet samt fullgöra de andra uppgifter som kan komma att åläggas organet i lag eller författning.

Vidare förordar beredningen att polischefen skall vara skyldig att underställa lokala samrådsorgan vissa frågor av större vikt, såsom förslag till årlig utgiftsstat samt frågor om förändringar av polisdistriktets eller vaktområdets gränser och om ändrad stationering av distriktets polispersonal. I övrigt skall polischefen vara skyldig att inhämta och äga rätt att begära organets mening i alla ärenden av mera allmän betydelse inom polisdistriktet. Bedömningen av vilka sådana frågor som är av större vikt skall polischefen i första hand själv göra. Anser sig samrådsorganet ha blivit förbigånget i någon fråga som lämpligen bort underställas organet, torde rättelse kunna vinnas genom hänvändelse till länsstyrelsen.

Vad gäller *samrådsorganens verksamhetsområden och sammansättning* anmärker beredningen att de flesta av de nya polisdistrikten kommer att bestå av åtskilliga kommuner, vanligen 10—20. Även om kommunindelningen efter hand anpassas till de nya kommunblocken torde antalet i varje polisdistrikt ingående kommuner bli i vart fall 4—5. Beredningen hävdar att det inte bör komma i fråga att ålägga varje polischef att fortlöpande uppehålla samrådsverksamhet med ett flertal kommunala samrådsorgan. Dessa or-

gan bör därför få hela polisdistriktet som verksamhetsområde. Härför talar enligt beredningen också den omständigheten, att de lokala aspekterna på polisorganisationen och polisverksamheten kan vara olika i skilda delar av polisdistriktet och att även i övrigt motsättningar i uppfattningarna ofta torde uppkomma i skilda frågor, särskilt sådana som rör stationeringen av tillgänglig personal inom distriktets skilda delar. Den avvägning mellan motstridande uppfattningar, som här blir nödvändig, bör få allmän medborgerlig förankring och därför ske i ett för hela polisdistriktet gemensamt lekmannaorgan.

Samrådsorganet, som beredningen föreslår skola benämnas polisenämnd, bör bestå av ett begränsat antal ledamöter, lämpligen sju, jämte lika många suppleanter. Ledamöterna bör utses av kommunens fullmäktige. I polisdistrikt som består av mer än en kommun måste ledamöterna utses genom ombud på i huvudsak motsvarande sätt som f. n. gäller val av ledamöter och suppleanter i vägnämnd enligt lagen den 30 juni 1943 om vägnämnder och länsvägnämnder. Valbar till ledamot eller suppleant i polisenämnd bör enligt beredningen vara den, som är bosatt inom polisdistriktet och som fyller övriga krav för valbarhet till ledamot i kommunal nämnd. Valet bör avse en mandatperiod om fyra år från närmast efter valet infallande årsskifte. Polisenämndernas verksamhet bör i största möjliga utsträckning bedrivas i samma former som gäller för kommunala nämnder.

Remissyttrandena

Så gott som alla remissinstanser tillstyrker förslaget att kommunala polisenämnder inrättas för samråd mellan kommunerna och de polisiära organen. Sälunda biträds förslaget av bl. a. *överståthållarämbetet*, alla hörda *länsstyrelser* utom en samt av *kommunförbunden*, av vilka *svenska kommunförbundet* dock alltjämt hyser sympatier för en informell kontaktverksamhet mellan kommuner och polischefer. Avstyrkande yttranden föreligger endast från *länsstyrelsen i Västmanlands län* och *föreningen Sveriges landsfogdar*.

I huvuddelen av remissvaren lämnas vad beredningen anför om polisenämndernas uppgifter utan erinran.

Vad som i detta hänseende tilldragit sig det största intresset vid remissbehandlingen är i vilken utsträckning polisenämnd skall ha befogenhet att avhandla frågor som rör polisverksamheten. I allmänhet har beredningens synpunkter godtagits. *Svenska kommunförbundet* understryker att frågan om förhållandet mellan allmänheten och polisen nästan undantagslöst måste gälla praktiska spørsmål om polisiär service åt allmänheten, dvs. hur polisdistriktets personella och reella tillgångar av olika slag lämpligen bör disponeras, och i vad mån förstärkningar är erforderliga. Detta kan gälla frågor om polispersonalens stationering, poliskontorens öppethållande, polisbevakningen på särskilda platser eller tider etc.

Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* måste den av beredningen gjorda begränsningen i vad avser samrådsorganens befattning med polisstyrkornas faktiska utnyttjande starkt understrykas. Dispositionen av tillgänglig polispersonal är i övervägande grad en operativ uppgift, som i första hand uteslutande bör ankomma på polischefen. Det får inte bli så att polismämnerna med överskridande av den av beredningen angivna begränsningen blandar sig i polischefernas exklusiva befogenheter på detta område.

På några håll menar man emellertid att polismämnad i förslaget givits alltför vittgående rätt att befatta sig med frågor som faller under polischefens befälsmyndighet. I ett gemensamt yttrande från *polismämnaden och poliskammaren i Västerås* sägs att det torde vara diskutabelt om till frågor som skall underställas samrådsorganet bör föras spörsmål om polistjänstens allmänna planläggning och viktigare utrustningsfrågor. Dessa spörsmål anses vara av väl polisiär och teknisk art för att lekmannaombuden skall kunna förvärva kunskap om dem. Detta hindrar inte att polischefen informerar i sådana och andra frågor som rör den rena polisverksamheten. Enligt *polismästaren i Linköping* bör det klart sägas ut att samrådsorganet lika litet som de nuvarande polismämnerna skall ta någon som helst befattning med fråga som faller under polischefs befälsmyndighet. Liknande inställning har bl. a. *polismästaren i Göteborg*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län påpekar, att beredningen inte berört ett par av de viktigaste områdena för samverkan mellan polisen och de kommunala myndigheterna, nämligen samverkan för lösande av sociala problem och för den brottsförebyggande verksamheten. På dessa områden krävs en intim samverkan mellan polis och socialvårdens organ.

Förslaget beträffande polisnämnds verksamhetsområde och sammansättning tillstyrks eller lämnas utan erinran i det stora flertalet yttranden, bl. a. av *överståthållarämbetet, de hörda länsstyrelserna* och *svenska stadsförbundet*. I några av dessa yttranden anses förslaget visserligen leda till ett komplicerat valsystem, men denna konsekvens bedöms som ofrånkomlig.

I ett par yttranden förordas ytterligare överväganden beträffande polismämnernas sammansättning. Med hänsyn till de olägenheter, som är förknippade med indirekt valsystem, finns det enligt *kommunalrättskommittén* anledning att överväga att knyta nämndorganisationen till de kommunblock som nu kommer till stand. Blocken eller samarbetsområdena synes särskilt väl ägnade att uppbära de arbetsuppgifter som det här är fråga om. Det skulle troligen inte innebära några kännbara olägenheter för polischeferna att behöva samråda med mer än en polismämnad. För flertalet distrikt skulle med en anknytning till kommunblocken finnas endast ett fåtal polismännder. Om nämndernas antal blir större, torde distrikten merendels vara så omfattande och de lokala intressena så varierande, att ett sammanförande av de skilda intressenterna till en enda nämnd inte kan väntas ge

något mera arbetsdugligt och representativt organ. Men inte heller med en anknytning till distrikten nödvändiggörs enligt kommitténs mening ordningen med en särskild valkorporation så snart distriktet består av mer än en kommun. Det torde exempelvis vara möjligt att till den föreslagna lagen foga ett undantagsstadgande, som medger kommunerna att, då distriktet inte består av mer än sju kommuner, utse nämndledamöterna genom direkta val. Varje kommun bör då äga utse en representant. Kommer nämnden inte härigenom att bestå av sju ledamöter, kan återstående platser fördelas mellan kommunerna efter deras åsämjande. Med nuvarande kommunindelning skulle ordningen med direktval kunna tillämpas i inemot hälften av distrikten. En kommunindelning efter blockbildningen skulle medge att denna ordning så gott som undantagslöst skulle komma till användning.

Även enligt *svenska kommunförbundet* bör eftersträvas en lösning, som gör det indirekta valsystemet onödigt men ändå i väsentlig mån tillgodoser behovet av samrådsorgan som är gemensamma för flera kommuner. En förutsättning för denna lösning är dock att mer än ett samrådsorgan kan finnas i ett och samma polisdistrikt. En dylik indelning bör ske enligt vissa i författning angivna allmänt hållna riktlinjer och bör kunna fastställas av länsstyrelserna efter samråd med kommuner och polischefer. Målsättningen bör vara att begränsa antalet nämnder så mycket som möjligt under vederbörligt hänsynstagande till att antalet ledamöter i varje nämnd inte blir för stort. Det förefaller rimligt att kommunernas representation i nämnderna åtminstone i någon mån avspeglar storleksförhållandet mellan berörda kommuner. Förbundet är redo att tillstyrka ett något högre antal ledamöter än sju. Sker uppdelning av polisdistrikt i flera nämndområden bör gränserna för dessa helst sammanfalla med kommunblockens gränser. Statskontoret framhåller att det är av betydelse att den information som lämnas i nämnden får så vid spridning som möjligt. Ett sätt att nå detta syfte är att öka antalet representanter i nämnden. Statskontoret föreslår, att nämnd skall ha minst tio ledamöter. Anses det befogat att öka antalet bör så kunna ske.

Det kan enligt ett uttalande från *Stockholms stads* sida ifrågasättas om samrådsorganet inte bör benämnas polisråd i stället för polisenämnd. Detta motiveras av att kontaktorganet i främsta rummet skall vara ett rådgivande organ utan självständiga förvaltningsuppgifter och av att benämningen nämnd i kommunalt sammanhang brukar förknippas med ekonomisk förvaltning. Även *polismästaren i Göteborg* förordar benämningen polisråd.

Departementschefen

Ett nödvändigt villkor för att polisverksamheten skall kunna ombesörjas på ett tillfredsställande sätt är att det råder ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten. Polisväsendets hittillsvarande kom-

munala förankring har uppenbarligen varit till gagn i detta hänseende. Den kommunala anknytningen har också medgivit, att polisorganisationen på lokalplanet tämligen lätt kunnat utformas med hänsyn tagen till speciella ortsförhållanden. Åtskilliga organisationsfrågor torde ha kunnat lösas snabbt och smidigt på grund av det kommunala huvudmannaskapet för polisväsendet. Det är av stor betydelse att vad som sålunda stått att vinna inom den kommunala polisorganisationen inte går förlorat genom polisväsendets förstatligande. Angelägenheten härav har understrukits såväl i 1957 års polisutrednings betänkande och 1962 års principproposition angående huvudmannaskapsreformen som vid behandlingen i riksdagen av principfrågan om förstatligandet. Vad angår formerna för kontakt mellan kommunerna och den statliga polisorganisationen har yppats skilda meningar. Medan man i utredningsförslaget och i nyssnämnda proposition rekommenderat, att samverkan och samråd skall ske i så fria och obundna former som möjligt, har statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande över propositionen förordat, att kontakten mellan polisorganisationen och kommunerna skall upprätthållas genom någon form av rådgivande organ på lokalplanet. I enlighet härmed har polisberedningen föreslagit att kommunala polisenämnder skall inrättas för samrådsverksamheten. Förslaget har vunnit anslutning från så gott som alla remissorganens sida och är även enligt min mening ägnat att skapa fasta och enhetliga former för samrådet mellan polisen och kommunerna.

Jag vill stryka under att de föreslagna polisenämnderna uteslutande skall ha rådgivande funktion. För att polisverksamheten skall få den medborgerliga förankring som förslaget ytterst syftar till är det angeläget, att nämnderna inte utrustas med befogenheter att vid sidan av de polisiära myndigheterna meddela direktiv rörande polisens organisation och verksamhetsformer i övrigt. En sådan dualism i bestämmanderätten skulle vara ägnad att skapa motsättningar mellan nämnderna och polismyndigheterna och därmed motverka i stället för främja allmänhetens förtroende för polisen och dess verksamhet.

Polisenämndernas uppgift skall alltså vara att verka för ett förtroendefullt förhållande mellan allmänheten och polisen. Som polisberedningen framhållit skall nämndernas befogenheter vara begränsade till frågor som från denna synpunkt har mera direkt betydelse för polisverksamheten inom vederbörande nämnds verksamhetsområde. Nämnderna skall yttra sig i dylika frågor och ha befogenhet att på eget initiativ göra framställningar och avge förslag rörande spörsmål av denna art. Denna bestämning av polisenämndernas uppgifter har i allmänhet inte mött invändningar vid remissbehandlingen. Eftersom nämnderna som nyss sagts skall vara lokala samrådsorgan, skall samrådet ske med polischefen i orten. Det är alltså denne som skall inhämta eller bereda polisenämnd tillfälle att avge yttrande. Framställningar och förslag från nämndens sida skall ställas till polischefen.

Bland de konkreta frågor som nämnderna skall äga befatta sig med anger polisberedningen polisdistriktsindelningen och polisstyrkornas stationering inom distriktet samt behovet från allmänhetens synpunkter av decentraliserad handläggning av polismyndighetsärenden. I likhet med de flesta remissmyndigheter anser jag dessa frågor tillhöra dem som främst bör bli föremål för polisenämndernas uppmärksamhet. Jag delar vidare beredningens uppfattning att spörsmål om tjänstetillsättningar och disciplinära frågor helt skall ligga utanför nämndernas befogenhetsområde.

De polisenämnder, som f. n. inrättats med stöd av gällande polislag, äger inte ta befattning med frågor som faller under polischefens befälsmyndighet. Polisberedningen har i detta hänseende anfört, att polisstyrkornas taktiska utnyttjande i betydande omfattning är en fråga som bäst lämpar sig för fackmannamässig bedömning men att formerna för polisverksamheten inverkar på allmänhetens inställning till polisen och dess verksamhet. Enligt beredningens mening bör verksamhetsformerna därför inte undantas från polisenämndernas befogenhetsområde, men nämnderna bör härvid ta fasta på förhållanden av betydelse för allmänhetens inställning till polisen. I åtskilliga remissyttranden yppas farhågor för att beredningens förslag kan leda till inblandning från nämndernas sida i uppgifter som ankommer på polischefen och för vilka han ensam bär ansvaret. Dessa farhågor anser jag vara överdrivna. Rent praktiska spörsmål om dispositionen av polisdistriktets personella och materiella resurser inverkar som beredningen och flera remissorgan betonat i hög grad på förhållandet mellan polisen och allmänheten. Eftersom just detta förhållande är det huvudsakliga föremålet för polisenämndernas verksamhet bör sådana angelägenheter inte falla utanför deras befogenhetsområde. Att nämnderna i detta hänseende inte skall ägna intresse åt detaljer följer av deras funktion som samrådsorgan i frågor av väsentlig betydelse från allmänhetens synpunkter. Härav följer också att polisenämnderna inte får bli ett organ för inspektion och granskning av polischefens tjänsteåtgärder.

Med anledning av vissa uttalanden vid remissbehandlingen vill jag betona att det inte skall ingå i polisenämndernas rådgivande verksamhet att själva vidta åtgärder inom den förebyggande polisverksamheten eller att eljest i egen regi vidta anordningar för att popularisera polisarbetet.

Såsom polisberedningen anfört bör polischefen vara skyldig att bereda polisenämnd tillfälle att yttra sig i vissa frågor av större vikt. Hit hör enligt polisberedningens mening bl. a. förslag till utgiftsstat samt frågor om förändring av polisdistriktets eller vaktområdes gränser och om ändrad stationering av distriktets polispersonal. Jag delar beredningens uppfattning i dessa hänseenden. Eftersom polisenämnd skall vara rådgivande organ åt polischefen torde polischefens skyldighet att inhämta nämndens synpunkter få liksom hans övriga åligganden som chef för distriktets polisväsende regleras i administrativ ordning.

I likhet med polisberedningen och det stora flertalet remissinstanser anser jag det vara en grundläggande förutsättning för att polisen skall kunna fylla sin uppgift att nämnden får hela polisdistriktet till verksamhetsområde. Endast på detta sätt kan polisen tjäna syftet att överbrygga motsättningar mellan distriktets skilda delar och att skapa förtroende för de avgöranden som måste göras mellan olika intressen inom distriktet. Därtill kommer att de flesta polisdistrikt kommer att bestå av ett flertal kommuner. I ett nittiotal fall kommer sålunda polisdistrikt att bestå av mer än fem kommuner. I 41 av dessa fall skall distriktet omfatta mer än 10 kommuner. Det är med hänsyn härtill uppenbart att det inte blir praktiskt möjligt för en polischef att samråda med varje kommun för sig. Inte heller synes enligt min mening något vara att vinna på att indela distriktet i samrådsområden. Jag föreslår att endast en polisen skall finnas i varje polisdistrikt.

Vad jag nu sagt ger vidare vid handen att varje kommun knappast kan tillförsäkras representation i polisen. För att polisen skall bli ett funktionsdugligt organ har polisberedningen föreslagit, att antalet ledamöter skall begränsas till sju och att ledamöter och suppleanter i nämnden skall väljas genom ombud, som utses av kommunernas fullmäktige. Består polisdistriktet av endast en kommun skall dock ledamöterna och suppleanterna enligt förslaget väljas direkt av fullmäktige. I princip ansluter jag mig till detta förslag. Jag delar emellertid den i ett par remissyttranden framförda uppfattningen att direkt val bör kunna äga rum i större utsträckning än beredningen förutsatt. Jag föreslår att val genom ombud skall förekomma endast i polisdistrikt som består av mer än fem kommuner. Härvid beaktar jag, att om den pågående kommunblocksindelningen leder till sammanslagning av de kommuner som ingår i blocken, val av ledamöter och suppleanter i polisen genom ombud synes bli aktuellt endast i ett fåtal kommuner. För att öka möjligheterna att differentiera kommunernas representation i nämnden förordar jag, att antalet ledamöter bestäms till nio.

Polisberedningens förslag att de allmänna bestämmelserna om kommunala nämnder principiellt skall äga motsvarande tillämpning beträffande polisnämnderna har lämnats utan erinran av huvuddelen av remissinstanserna. Inte heller jag har någon erinran mot förslaget.

Kommunal trafikövervakning

Nuvarande förhållanden m. m.

I det föregående har föreslagits, att polisens huvuduppgift i det statliga polisväsendet liksom hittills skall vara att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Häri ingår även övervakningen över efterlevnaden av föreskrifter

angående trafiken. F. n. används emellertid för denna uppgift i viss utsträckning annan personal än polispersonal, nämligen trafikövervakare, som äger ombesörja särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter av enklare beskaffenhet. Polisberedningen har upptagit till bedömande i vad mån polisverksamhet även i det statliga polisväsendet skall kunna fullgöras med annan personal än polispersonal samt huruvida annan än staten i så fall bör vara huvudman för dylik personal.

Genom lag den 31 maj 1957 (nr 258) angående ändrad lydelse av 18 § lagen om polisväsendet i riket infördes i nämnda paragraf ett andra stycke, enligt vilket Kungl. Maj:t bemyndigades att för visst polisdistrikt medge, att särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter av enklare beskaffenhet ombesörjs i annan ordning än som sägs i polislagen. Genom samtidig ändring i *polisreglementet* föreskrevs, att polischef skall meddela ordningsvaktsförordnande för den som skall ombesörja dylik trafikövervakning. Vidare gjordes i 40 § 2 mom. *vägtrafikförordningen* — rörande skyldighet för vägtrafikant att efterkomma polismans anvisningar till trafikens ordnande och att stanna när polisman ger tecken därtill — det tillägg att vad i momentet sägs om polisman även skall gälla vederbörligen förordnad trafikövervakare.

Lagändringen föranleddes av en genom Stockholms stads försorg verkställd utredning om anställande av kvinnlig personal för trafikövervakning i staden. I utredningen konstaterades, att de mest personalkrävande av polisens trafikuppgifter är trafikdirigering samt parkerings- och stoppförbudsövervakning. Med hänsyn till den då rådande polisbristen i Stockholm föreslogs att dylika uppgifter skulle få läggas på en kvinnlig trafikövervakningskår. De särskilda trafikövervakarna ansågs i princip böra ha samma utbildning som poliskonstaplar. I begynnelseskedet sades dock utbildningen böra inskränkas till en snabbutbildningskurs. Anställning föreslogs skolas hos gatunämnden. Trafikövervakarna skulle emellertid underställas polismästaren, och polisledningen skulle utöva den reella anställningsprövningen.

Med anledning av stadens utredning upprättades inom inrikesdepartementet en departementspromemoria, vari trafikövervakarnas ställning upptogs till behandling. Inledningsvis fastslogs att den verksamhet, varmed trafikövervakarna enligt förslaget skulle sysselsättas, utgjorde polisverksamhet som enligt polislagen skulle ombesörjas med polismän. Förutsättningen för att överlåta enklare polisuppgifter, som ålåg polisdistriktet att ombesörja, på trafikövervakare var enligt promemorian att de särskilda uppgifterna kunde klart avgränsas från övrig polisverksamhet. Övervakning av efterlevnaden av parkerings- och stoppförbudsbestämmelser samt rapportering av förseelser mot dessa motsvarade detta krav. Med dessa uppgifter borde förenas den mera positiva uppgiften att meddela upplysningar om gällande parkeringsbestämmelser och förefintliga parkeringsutrymmen.

Vid remissbehandlingen av promemorian vann där framförda synpunkter anslutning på de flesta håll. Flertalet remissinstanser framhöll dock som sin principiella inställning, att förstärkningen av trafikövervakningen borde ske genom att rekryteringen av polispersonal stimulerades. I fråga om övervakarnas uppgifter anslöt sig de flesta remissorganen till ställningstagandet i promemorian. Några remissinstanser förordade, att uppgifterna inskränktes till parkeringsplatserna eller blott fick avse den tidsbegränsade fordonsuppställningen.

Departementschefen (prop. 1957: 164) ansåg för sin del, att man borde i första hand och så långt det var möjligt söka lösa problemet med den bristande parkeringskontrollen genom att stimulera rekryteringen till polistjänsterna. Som extraordinär åtgärd borde emellertid förslaget med särskilda trafikövervakare prövas. De principiella betänkligheterna mot en sådan ordning syntes kunna vika, om övervakningspersonalen anförtroddes endast uppgifter av enklare beskaffenhet och dessa gavs en klar avgränsning från övriga polisuppgifter. Departementschefen anslöt sig till de i promemorian framlagda synpunkterna på vilka uppgifter trafikövervakarna borde ha. Trafikövervakarna skulle få en på de angivna övervakningsuppgifterna direkt inriktad utbildning, som alltså avsågs bli mer begränsad än den vanliga polisutbildningen. Slutligen framhölls, att utvägen att anförtro polisuppgifter åt annan personal än polispersonal inte borde få tillgripas i andra fall än då verksamheten inte kunde tillgodoses på annat sätt. Prövningen härav borde göras av Kungl. Maj:t. Andra polisuppgifter än sådana som var av enklare beskaffenhet borde överhuvudtaget inte få fullgöras på detta sätt.

Första lagutskottet (utl. 1957: 30) anslöt sig vid sin granskning av förslaget i allt väsentligt till departementschefens uttalanden. Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen (rskr. 312).

Med stöd av ifrågavarande bestämmelse i 18 § andra stycket polislagen har Kungl. Maj:t lämnat medgivande som där avses åt Stockholms, Göteborgs, Malmö, Hälsingborgs, Västerås, Uppsala, Eskilstuna, Borås, Linköpings, Sundsvalls, Karlstads, Umeå och Östersunds polisdistrikt. Medgivandena avser i regel tillsynen över parkeringsbestämmelsernas och stoppförbudsbestämmelsernas efterlevnad, rapportering av förseelser mot dessa bestämmelser och upplysningsverksamhet rörande bestämmelserna och förefintliga parkeringsutrymmen. Medgivandena gäller tills vidare. Trafikövervakarna är i administrativt hänseende i regel knutna till vederbörande stads gatukontor men är i sin verksamhet underställda polismyndigheten.

Lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot, som trätt i kraft den 1 januari 1961, avser att möjliggöra förenklad handläggning av parkeringsförseelser, vilka inte är belagda med svårare straff än böter omedelbart i penningar. Till sådana förseelser räknas enligt lagen inte bara åsidosättande av lokala trafikföreskrifter rörande parkering och annan upp-

ställning eller stannande av motorfordon (61 § 1 mom. vägtrafikförordningen) utan även förseelser mot bestämmelserna i 49 § 3 mom. förordningen, enligt vilka parkering på väg ej får ske, där parkering hindrar andra fordon att fritt komma förbi, vid spårväghållplats eller på utrymme, avsett för trafik med spårvagn, vid busshållplats inom ett område av 10 meter på vardera sidan om hållplatsskylt, på tydligt markerad plats för droskstation med annat fordon än sådant som stationen är avsedd för, på bro eller viadukt eller i vägport eller trafiktunnel samt framför ingång eller infart till fastighet, om passage till eller från fastigheten därigenom obehörigen hindras eller störs. Straffet för dylika förseelser är böter högst 300 kronor.

Området för tillämpning av parkeringsbot är mer begränsat än området för trafikövervakarnas verksamhet. Sistnämnda verksamhet synes kunna omfatta även överträdelser av bestämmelserna i 42 § 4 mom. och 49 § 2 mom. vägtrafikförordningen. Enligt förstnämnda lagrum får fordon inte i andra fall än då trafikförhållandena kräver det stannas eller uppställas inom 30 meter från korsande järnvägs närmaste skena. I 49 § 2 mom. sägs att fordon inte utan att trafikförhållandena kräver det får uppställas på motorväg annorstädes än på parkeringsplats; i eller i närheten av skarp kurva; på eller i närheten av backkrön eller på annan plats där sikten är skymd; vid vägkorsning inom ett avstånd av 10 meter från korsande körbanas närmaste ytterkant; framför vägmärke så att detta skymmes; på tydligt markerat övergångsställe för gående eller inom ett område av 10 meter före övergångsstället; samt inom särskild filmarkering eller så nära sådan att inkörning i rätt fil därigenom försvåras.

Lagen om parkeringsbot är tillämplig i polisdistrikt eller del därav där lagen enligt Kungl. Maj:ts förordnande skall tillämpas. Vid överträdelse av föreskrifter som omfattas av lagen äger polisman eller trafikövervakare till fordonets förare överlämna eller på fordonet fästa skriftlig anmaning att inom viss tid betala parkeringsbot. Botens belopp, 5—100 kronor, skall för skilda slags förseelser ha generellt fastställts av statsåklagare efter hörande av polismyndigheten. Betalas den i anmaningen angivna boten, är ärendet slutligt avgjort. Eljest kan strafföreläggande meddelas eller åtal väckas.

Enligt Kungl. Maj:ts förordnanden är lagen f. n. tillämplig i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hålsingborg, Uppsala, Västerås, Borås, Linköping, Örebro, Sundsvall, Halmstad, Eskilstuna och Norrköping.

Polisberedningen

Beredningen tar till en början upp frågan om särskilda trafikövervakare skall finnas i den nya polisorganisationen och vilka uppgifter de i så fall bör ha.

Syftet med 1957 års ändring av polislagen var, anför beredningen, att

4 — Bihang till riksdagens protokoll 1964. 1 saml. Nr 101

komma till rätta med en framförallt i Stockholm rådande akut brist på polispersonal. Lagändringen ansågs nödvändig endast för att göra det möjligt att bemästra dylika situationer. Med denna utgångspunkt ansåg man behov av särskilda trafikövervakare med väsentligt lägre kompetens än polismän föreligga endast för begränsade tidsperioder.

En självklar utgångspunkt för personalplaneringen på alla verksamhetsområden finner polisberedningen vara att olika arbetsuppgifter bör läggas på personal, som har en efter uppgifternas art avpassad utbildning. Kompetensdifferentieringen kan emellertid inte ske med hänsyn till varje slags ärende för sig utan efter generella normer, som uppställs med beaktande av vad som bör krävas för handläggningen av större grupper av ärenden. Kompetensen bör därvid avpassas efter de mera krävande uppgifterna inom en befattningshavares befogenhetsområde. Redan härav följer att varje befattningshavare måste ta befattning med uppgifter som han är överkvalificerad för. Denna effekt förstärks dels därav, att skilda uppgifter som bör fullgöras i ett sammanhang ofta är av olika kvalitet, dels därav, att en långt driven kompetensdifferentiering från andra synpunkter kan vara olämplig.

Trafikövervakningen — liksom polisverksamheten i övrigt — är enligt beredningen av den art att det merendels inte är rationellt att fördela olika övervakningsuppgifter på skilda befattningshavare. I verkligheten är en sådan arbetsfördelning i allmänhet inte genomförbar. Lämpligheten av särskilda trafikövervakarkårer har med hänsyn härtill också ifrågasatts på åtskilliga håll. 1957 godtogs anordningen endast som en nödlösning. Trafikutvecklingen under senare år samt de i stort sett goda erfarenheter man fått av trafikövervakarnas verksamhet anser beredningen emellertid motivera en annan bedömning. De omfattande och ständigt ökande uppgifterna på detta område kräver stora personalresurser. Det synes inte rationellt, att för dylika övervakningsuppgifter öka kadern av välutbildad polispersonal i den utsträckning som erfordras för att övervakningen skall bli effektiv. Möjligheten att för uppgifterna utnyttja personal med lägre kompetens bör därför nu ses som en permanent lösning av övervakningsproblemen. Stor försiktighet bör dock iakttas vid tillskapandet av särskilda personalkårer för övervakningen. Under inga förhållanden bör det enligt beredningens uppfattning komma i fråga att för trafikövervakningen anlita, förutom polismän, mer än en personalgrupp. Denna bör ha enhetliga kvalifikationer.

Polisberedningen framhåller att skillnaden mellan polismän och trafikövervakare är betydande i fråga om såväl fackutbildning som förkunskaper. Av polisaspirant krävs goda förkunskaper, och efter antagningen skall aspiranten genomgå omkring ett års polisutbildning för att bli kompetent att erhålla polismanstjänst. Beträffande särskild trafikövervakare krävs inga förkunskaper utöver obligatorisk skolutbildning och fackutbildningen

varar fyra—fem veckor. Denna väsentliga skillnad i kvalifikationerna förut-sattes vid 1957 års ändring av polislagen. Avsikten var då endast att lösa problemet med parkeringsövervakningen, vilken ansågs kunna åläggas personal med begränsad utbildning. Mot denna bakgrund bestämdes också trafikövervakarnas kompetens som enligt hittills meddelade förordnanden omfattar övervakning av parkerings- och stoppförbudsbestämmelsernas efterlevnad. Till dylika bestämmelser finner beredningen böra hänföras lokala trafikföreskrifter om stannande och uppställning av fordon samt förbuden i 42 § 4 mom. samt 49 § 2 och 3 mom. vägtrafikförordningen att stanna eller uppställa fordon på viss plats. Det gemensamma för nu nämnda föreskrifter och bestämmelser är att förseelsen sker redan genom att fordonet i strid mot förbudet stannas eller uppställs på viss plats eller är uppställt där viss tid. Bedömning av faran eller olägenheten av stannandet eller uppställandet behöver inte ske i det konkreta fallet. Annorlunda anser beredningen att det förhåller sig med förseelse mot 49 § 1 mom. vägtrafikförordningen, enligt vilket stadgande stannandet eller uppställandet är felaktigt först då till följd därav fara uppstår för person eller egendom eller trafiken onödigtvis hindras eller störs. Övervakning av bestämmelsens efterlevnad torde därför f. n. inte kunna överflyttas på trafikövervakare.

Sammanfattningsvis hävdar beredningen, att trafikövervakarna med den utbildning de har f. n. i huvudsak visat sig kunna fylla de uppgifter som enligt gällande bestämmelser kan åläggas dem. Anledning bedöms därför saknas att på grund av den begränsade utbildningen inskränka trafikövervakarnas befogenhet. Anses sådan inskränkning av andra skäl lämplig finns å andra sidan knappast utrymme för avkortning av utbildningstiden. Den nuvarande utbildningstiden synes erforderlig för handhavande av de typer av uppgifter, som f. n. får överlåtas på trafikövervakare.

Polisberedningen hyser den uppfattningen, att trafikövervakarnas befogenheter inte bör utvidgas utan att personalens utbildning utökas. Vill man ålägga denna personalkategori andra uppgifter än sådana som genomgående är av enkel beskaffenhet måste utbildningen utbyggas högst väsentligt, eftersom man då kommer över till uppgifter för vilka måste krävas en allmän överblick över hela trafikområdet och under utbildningen förvärvat erfarenhet av trafikarbetet. Krav måste också ställas på speciella personliga förutsättningar för tjänsten. Samtidigt som trafikövervakarna härigenom kan sägas bli överkvalificerade för den enklare parkeringsövervakningen åsidosätts i allt väsentligt ändamålet med särskild personal för vissa trafikövervakningsuppgifter. Mera står då uppenbarligen att vinna på att utbilda fler polismän, som ju blir kvalificerade att fullgöra alla förekommande polisuppgifter. En väsentligt utbyggd utbildning av trafikövervakarna för att göra dem kompetenta att ombesörja fler polisuppgifter än dem som de redan nu får anses kompetenta att fullgöra måste därför enligt beredningens mening avvisas.

Vidare behandlar beredningen i detta sammanhang i prop. 1960:175 berörd fråga att vidga trafikövervakarnas behörighet till att omfatta rätt att meddela rapporteftergift för förseelse som är obetydlig och klart ursäktlig. Beredningen ställer sig tveksam till om trafikövervakarna äger nödvändiga kvalifikationer för att få rätt att meddela rapporteftergift. Visserligen kan en felaktigt meddelad rapporteftergift inte leda till rättsförlust för den enskilde. Men det utgör en fara för rättssäkerheten i vidare bemärkelse och för parkeringsövervakningens effektivitet om rapporteftergift blir beroende på godtyckliga bedömningar och på trafikanternas övertalnings- och duperingsförmåga. Risker i dessa hänseenden föreligger otvivelaktigt om personal med begränsade kvalifikationer anförtros ifrågavarande befogenhet.

Olaga parkering anser beredningen i regel böra hänföras till obetydliga förseelser. De kan ibland anses vara klart ursäktliga, t. ex. då tillfälliga besökare i orten åsidosätter parkeringsförbud, som inte är utmärkta på platsen eller eljest av den art att de bort vara kända. För sådana fall är det enligt beredningen en olägenhet att trafikövervakarna, trots att de har befogenhet att ombesörja övervakning av flertalet parkerings- och stoppförbudsbestämmelsers efterlevnad, saknar rätt att inom ramen för denna verksamhet meddela rapporteftergift. För trafikanterna måste detta vara både obegripligt och oförmånligt.

Vid avvägning mellan här anförda synpunkter finner beredningen övervägande skäl tala för att trafikövervakare får befogenhet att meddela rapporteftergift.

Beredningen övergår här efter till frågan vem som bör vara huvudman för trafikövervakarna.

Från administrativa synpunkter anser beredningen delat huvudmannaskap för trafikövervakningspersonalen inte medföra väsentliga olägenheter. Redan nu är den särskilda trafikövervakningspersonalen anställd hos och även eljest administrativt underställd andra kommunala organ än polisverken. Anordningen har såvitt är känt för beredningen i praktiken visat sig fungera fullt tillfredsställande. Avskiljningen av ifrågavarande personal från polispersonalen i ekonomiskt och administrativt hänseende i övrigt är sålunda redan genomförd. I så måtto föreligger förutsättningar för att låta personalen behålla sin kommunala anställning, då polisväsendet förstatligas, och svårigheter i den fortsatta samordningen mellan polismännens och trafikövervakarens verksamhet synes inte behöva befaras endast därför att polisen blir ett rent statligt organ.

Beredningen finner det inte vare sig rationellt eller eljest lämpligt att trafikövervakning ombesörjs — förutom av polismän — av både kommunalanställda och statsanställda trafikövervakare. I den mån kommunen åläggs att ombesörja trafikövervakning är det därför önskvärt att åläggandet avser hela det verksamhetsområde som trafikövervakarens kompetens omfattar. Vill man inte utsträcka kommuns skyldigheter så långt, bör

de trafikövervakningsuppgifter, som i och för sig faller inom kompetensområdet men utanför området för kommunens skyldighet, fullgöras av polismän. Att polismän härvid kommer att handha uppgifter, som lägre kvalificerad personal i och för sig skulle kunna utföra, tillmåter beredningen inte större vikt. Denna situation föreligger f. n. och kan inte undvikas utan att uppgifterna helt undantas från polisverksamheten, något som inte är realistiskt vare sig övervakningen skall ombesörjas av kommunen eller av staten. Kostnaderna för övervakningen bedömer beredningen i stort sett bli desamma vare sig övervakningen sker i statlig eller kommunal regi.

Den omständigheten, att kommun är skyldig att inom stadsplanlagt område svara för att utrymmen för parkeringsbehovet finns tillgängliga, utgör enligt beredningens mening inte tillräckligt skäl att ålägga kommunen att jämväl ombesörja övervakningen av parkeringen på allmänna platser. Motsvarande situation föreligger på andra områden, påpekar beredningen, utan att det kan anses befogat att kommunen har ansvaret för ordningens upprätthållande. I fråga om parkeringsövervakningen anser beredningen emellertid att bedömningen påverkas av det sätt på vilket kommunen kan lösa parkeringsfrågan. Enligt 2 § lagen den 31 maj 1957 om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats m. m. får sålunda kommun, om det finnes påkallat för trafikens ordnande, uttaga avgift för rätt att under begränsad tid begagna av kommunen för allmän parkering upplåten plats. Avgiften får bestämmas till det belopp, som erfordras för att åstadkomma nödvändig omsättning av fordon på parkeringsplatserna. Grunder för beräkningen av avgifterna bestäms av kommunens fullmäktige, vilkas beslut skall underställas länsstyrelsens prövning. Då förslaget till den nyssnämnda lagen lades fram yttrade föredragande departementschefen (prop. 1956: 143) att avsikten med bestämmelserna om rätt för kommun att uttaga parkeringsavgifter inte var att göra någon inskränkning i skyldigheten för kommun att tillhandahålla parkeringsplatser till allmänt begagnande. Tvärtom underströks angelägenheten av att alla möjligheter att på ett ändamålsenligt sätt anordna parkeringsplatser väl tillvaratogs. Avgiftsbeläggning av parkeringsplatser innebär, uttalar beredningen, en svårare belastning på polisen än andra lösningar av parkeringsfrågan. Övervakningen på avgiftsbelagda parkeringsplatser måste nämligen, om den skall vara effektiv, fullgöras i stort sett kontinuerligt och är därför personalkrävande. Även parkeringsövervakningen i övrigt blir mer betungande, om omsättningen på ett begränsat antal parkeringsplatser ökas, än om fler parkeringsutrymmen ställs till förfogande.

I fråga om inkomsterna av avgiftsbeläggning av parkeringsplatser anför beredningen, att uppgifter från de städer, i vilka parkeringsövervakningen ombesörjs av särskilda trafikövervakare, visar att inkomsterna i allmänhet förslår att täcka såväl kostnader för anskaffning av parkeringsmätare samt omkostnader för skötsel och underhåll av mätarna som kostnaderna

för avlöning och andra förmåner åt trafikövervakarna jämte lokaler för deras verksamhet. Dessutom erhålls överskott, som i Stockholm uppgick till 600 000 kronor 1961 och i Göteborg beräknats bli 448 000 kronor 1962.

Mot bakgrund av det sagda framstår det för beredningen inte som obefogat, att kommunerna åläggs att bära det primära ansvaret för parkeringsövervakningen. Beredningen finner det även från andra synpunkter ändamålsenligt, att frågan om sättet för parkeringsproblemens lösning sätts i direkt samband med frågan om anordnande av effektiv övervakning av parkeringsbestämmelsernas efterlevnad. Sålunda kan det från övervaknings-synpunkt måhända te sig mest ändamålsenligt att tillgodose behovet av parkeringsplatser efter andra linjer än dem som hittills följts, t. ex. genom att anordna parkeringsplatser, för vilkas begagnande avgift erläggs till en ständig vakt vid ingången till parkeringsplatserna. Detta system kan även användas så, att parkeringen i och för sig inte är tidsbegränsad men avgiften sätts till relativt högt belopp per tidsenhet. Dylika villkor gäller för de privata parkeringsgaragen, vilka rymmer hundratals bilar men betjänas av endast ett par man. Måste kommunerna i sin planering av parkeringsfrågorna beakta övervakningsproblemen, torde därför bättre garantier finnas för ändamålsenliga anordningar än om kommunernas behandling av frågorna sker i huvudsak utan hänsyn till hur övervakningen skall ordnas.

Som framhållits i andra sammanhang, bl. a. då möjlighet öppnades att ombesörja trafikövervakning med annan personal än polismän, anser beredningen att det kan vara lämpligt att övervakningen av avgiftsbelagda parkeringsplatser kombineras med tillsyn, skötsel och tömning av parkeringsautomaterna, vilka åtgärder kommunerna självfallet svarar för. Även för andra kommun åvilande uppgifter torde trafikövervakarna ibland kunna användas.

De skäl som kan åberopas för kommunal skyldighet att sörja för trafikövervakning hänför sig enligt beredningen främst till övervakningen av föreskrifter rörande avgiftsbelagd parkering. Avgiftsbeläggning av parkeringsplatser nödvändiggör emellertid ofta sträng parkeringsövervakning för hela det område, inom vilket trafikrörelsen avses skola regleras genom den avgiftsbelagda parkeringen. Avgiftsbeläggning av parkeringsplatser återverkar alltså på frågan om parkeringsövervakningen även utanför dessa parkeringsutrymmen. Med hänsyn härtill finner beredningen, att kommunen bör kunna åläggas att svara för parkeringsövervakning inte bara på avgiftsbelagda parkeringsplatser utan även i övriga nyss angivna hänseenden. Från praktiska synpunkter är en sådan ordning uppenbarligen mest ändamålsenlig, framhåller beredningen. Vad gäller lokala trafikföreskrifter beträffande s. k. nattparkering anmärker beredningen att föreskrifterna utslutande syftar till att underlätta renhållning och snöröjning på gatan. Skyldighet att fullgöra dessa åtgärder åvilar stad inom område för vilket stads-

plan fastställts. Dylåka lokala parkeringsföreskrifter har inte i och för sig samband med den allmänna trafiksituationen, men antalet förseelser och därmed övervakningens omfattning torde ha direkt samband med fordonståtheten och bristen på tomt- och garageutrymme för uppställning. Vidare är övervakningen av betydelse endast för kommunens möjlighet att fullgöra sin renhållningsskyldighet. Dessa omständigheter motiverar enligt beredningen att även denna övervakningsuppgift kan åläggas kommun. Härför talar också praktiska skål.

Det här förordade verksamhetsområdet för särskilda trafikövervakare anser beredningen sammanfalla med de nuvarande trafikövervakarnas befogenhetsområde enligt 18 § andra stycket polislagen som detta lagrum praktiskt tillämpats. Detta innebär att trafikövervakarnas verksamhetsområde liksom nu blir vidsträcktare än tillämpningsområdet för lagen om parkeringsbot. Då lagen inte torde komma att utsträckas utöver området för parkeringsbestämmelserna i vägtrafikförordningen, anses inte behöva befaras att framtida ändringar i lagen skall medföra obehörighet för trafikövervakare att utfärda betalningsanmaning inom gränserna för lagens tillämplighet.

Enligt polisberedningens bedömning synes det inte lämpligt att kommunerna generellt blir skyldiga att tillhandahålla personal för parkeringsövervakningen inom kommunen. Särskild parkeringsövervakning kan väsentligen anses vara ett stadsproblem. Det kan därför synas ändamålsenligt att föreskriva skyldighet endast för städer att själva ombesörja övervakningen. Med hänsyn till den utveckling mot enhetlig kommuntyp, som nu kan skönjas, finner beredningen det emellertid på längre sikt olämpligt att till grund för skyldigheten lägga skillnaden mellan stad och landsbygd. Denna skillnad sägs också numera ofta vara endast formell.

Önskvårt vore, yttrar beredningen, att man kunde finna någon generell norm för kommuns skyldighet att anordna särskild parkeringsövervakning. En sådan norm bör avspegla de förhållanden som enligt det föregående motiverar kommunal medverkan i parkeringsövervakningen, nämligen behovet av parkeringsutrymmen och kommunernas möjligheter att tillgodose detta behov. Föreskrifter om avgiftsbelagd tidsbegränsad parkering får härvid ses som en speciellt långtgående »ransonering» av tillgängliga, för föreliggande behov otillräckliga parkeringsutrymmen.

Enbart det förhållandet att föreskrifter om tidsbegränsad parkering införts för vissa delar av en tätort utgör enligt beredningen inte bevis för att parkeringsutrymmena i orten avsevärt understiger behovet. Dylåka föreskrifter är ofta nödvändiga för att hindra långtidsparkering på parkeringsplatser i affärscentra, där parkeringsplatserna i första hand bör förbehållas dem som uträttar mera kortvariga ärenden i affärer, banker m. m. I regel torde övervakningen över efterlevnaden av sådana bestämmelser inte erbjuda större problem för polispersonalen. En säkrare hållpunkt för be-

dömningen finner beredningen utan tvivel vara inrättandet av avgiftsbelagd parkering. Denna åtgärd tillgrips då efterfrågan på parkeringsplatser är så stor i förhållande till tillgången på platser att man inte kan undvara avgiftsplikt som ett hjälpmedel för att öka omsättningen på parkeringsplatserna. Avgift skall alltså uttas, då tidsbegränsning av parkeringen inte är tillräckligt påtryckningsmedel. Inrättande av avgiftsbelagda parkeringsplatser torde sålunda tämligen generellt utgöra bevis för en påtaglig brist på parkeringsplatser, något som enligt vad tidigare sagts kräver en omfattande övervakning över parkeringsbestämmelsernas efterlevnad.

Att sätta övervakningsskyldigheten i samband med tillämpligheten av lagen om parkeringsbot anser beredningen vara felaktigt. Visserligen skall förordnande om lagens tillämplighet komma i fråga endast då verkligt behov föreligger av förenklad handläggning av ärenden rörande felparkering, dvs. där förseelsernas antal är mycket stort. Antalet rapporterade parkeringsförseelser är emellertid direkt beroende av tillgängliga resurser för parkeringsövervakningen: ju effektivare övervakning desto flera rapporterade förseelser.

Förutsättningen för att kommun skall kunna åläggas ombesörja trafikövervakning skall således enligt beredningens förslag vara, att kommunen uttar avgift för allmänna parkeringsplatser. I anslutning härtill anför beredningen att särskild trafikövervakning i många fall torde vara erforderlig endast inom delar av staden eller orten. Främst kommer här i fråga de stadsplanlagda områdena, men ofta synes än snävare begränsning vara motiverad, t. ex. till stadens eller ortens centrala delar. Åläggande skall därför kunna avse kommun eller del av kommun. I sistnämnda fall bör begränsningen i regel inte avse mindre områden än viss stadsdel eller liknande. Att fastställa närmare gränser för övervakningsskyldigheten finner beredningen varken erforderligt eller ändamålsenligt. Befogenheterna för övervakningspersonalen bör överhuvudtaget inte begränsas till viss del av kommunen. Förordnanden för personalen bör alltså avse övervakning inom kommunen, dock främst området för kommunens skyldighet att ombesörja övervakningen. Frågor huruvida övervakningspersonalen överskridit sina befogenheter blir på detta sätt aktuell först om ingripande görs utanför kommunens gränser.

Beträffande regleringen av kommuns skyldighet att ombesörja trafikövervakning anför beredningen följande.

För att kommun skall vara skyldig att ombesörja trafikövervakning måste, sedan polislagen upphört att gälla, särskilda bestämmelser härom ha upptagits i lag. Beredningen har övervägt att införa bestämmelser i ämnet i lagen om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m. men funnit olika skäl tala mot en sådan lösning. Denna lag reglerar sålunda inte endast avgiftsbeläggning av parkeringsplatser utan även av upplåtelser av andra allmänna platser. Det skulle te sig främmande

att i lagen uppta bestämmelser om skyldighet för kommun att ombesörja viss statlig verksamhet. Inte heller synes det beredningen lämpligt att reglera kommuns skyldigheter i förevarande avseende i den av beredningen i annat sammanhang föreslagna lagen med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. Den lagen reglerar uteslutande övergångsfrågor och skall alltså upphöra att gälla när övergångstiden är slut. Övervägandena i denna del leder fram till att regleringen bör ske i en särskild lag om kommunal trafikövervakning.

Remissyttrandena

Vid remissbehandlingen av polisberedningens förslag har allmän enighet rått om att annan personal än polismän bör användas för trafikövervakningsuppgifter vilka kan fullgöras av personal som inte fått ordinär polisutbildning.

Alla remissinstanserna delar beredningens uppfattning att systemet med särskilda trafikövervakare nu måste ses som en permanent lösning av främst parkeringsövervakningen. Övervägande skäl talar enligt justitiekanslersämbetet för en sådan ordning, som också förordas av riksdåklagarämbetet och statskontoret. Överståthållarämbetet åberopar praktiska och ekonomiska skäl för denna lösning. Länsstyrelsen i Stockholms län anför, att det skulle utgöra en hård belastning för polismännen, om möjlighet inte fanns att när det är nödvändigt på grund av hög trafikintensitet överflytta de enklaste göromålen på särskilda trafikövervakare.

I övrigt har remissmyndigheterna hänvisat till vad beredningen anfört i denna fråga. Poliskammaren i Malmö anser dock att vissa principiella synpunkter alltjämt torde kunna anföras mot särskilda trafikvaktkårer, men poliskammaren instämmer trots detta i beredningens förslag.

I så gott som alla remissvaren tillstyrks beredningens förslag vad gäller frågan, vilka övervakningsuppgifter som skall kunna anförtros särskilda trafikövervakare. Överståthållarämbetet konstaterar att förslaget står i god överensstämmelse med vad ämbetet tidigare i flera sammanhang uttalat i ämnet. Lämpligheten av den föreslagna avgränsningen av de särskilda trafikövervakarnas uppgifter betonas uttryckligen även av bl. a. länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus och Västmanlands län, föreningarna Sveriges landsfogdar och Sveriges polismästare, poliskammaren i Västerås samt bötesbyrån i Stockholm. Länsstyrelserna i Stockholms och Västmanlands län samt föreningen Sveriges landsfogdar tillägger, att det torde vara av vikt att slå fast, att polisen har både rätt och plikt att utöva all slags trafikövervakning även inom områden där viss trafikövervakning ombesörjs av särskilda trafikövervakare. Särskilt understryks vikten härav därest den enklare övervakningen i första hand skall fullgöras av kommunala trafikövervakare.

Enligt *statskontorets* uppfattning är det angeläget att särskilda trafikövervakares befogenheter inte blir alltför begränsade. Ämbetsverket anser att denna personal skall hjälpa barn, åldringar och andra, som har behov av hjälp, till rätta i trafiken, och att personalen bör åläggas att ingripa vid trafikolyckor med trafikdirigering och dylikt tills polisen hunnit till platsen samt att biträda polisen vid sådana tillfällen enligt polisens anvisningar.

Vidgade uppgifter för ifrågavarande personal förordas i det gemensamma yttrandet från *gatu- och drätselnämnderna i Stockholm*. Enligt dessa nämnder vore det både ekonomiskt och praktiskt en klar fördel att låta övervakningen vid övergångsställen ombesörjas av trafikövervakare i stället för av polismän. *Svenska stadsförbundet* finner praktiska skäl tala för förslag som i tidigare sammanhang lagts fram om utvidgningar av särskilda trafikövervakares verksamhet, men med hänsyn till att kostnaderna för polisen övertas av staten anser sig förbundet sakna tillräckliga skäl att påyrka utvidgningar.

Justitiekanslersämbetet ansluter sig till beredningens förslag utom på en punkt, nämligen vad angår förseelser mot 49 § 2 mom. första stycket b) vägtrafikförordningen. Ämbetet anser att övervakning av efterlevnaden av denna föreskrift inte bör anförtros särskild trafikövervakare. Med den begränsade utbildning denna personal har bör den inte handlägga mer svårbedömda fall, särskilt inte sådana där ansvar för trafikovarsamhet kan inträda.

Förslaget att tilldela särskilda trafikövervakare befogenheten att meddela rapporteftergift lämnas utan erinran av de flesta remissorganen.

I några yttranden anses det angeläget att särskilda trafikövervakare nu tillerkänns denna befogenhet. Sålunda uttalar *polismästaren i Stockholm*, att avsaknaden av rätt att meddela rapporteftergift särskilt under första tiden som denna personal utnyttjades medförde så bristande smidighet i personalens arbete att verksamheten blev icke oväsentligt misskrediterad. Denna personalkår torde numera ha blivit så erfaren, att det inte längre synes behöva möta större betänkligheter att ge den rätt till rapporteftergift, en åtgärd som för övrigt synes ha kommit att mer och mer tillämpas i praktiken. *Poliskammaren i Västerås* anser det vara praktiskt värdefullt, inte minst för allmänheten, att särskilda trafikövervakare kan meddela rapporteftergift.

Många av de tillstyrkande remissorganen uttalar dock liksom beredningen viss tveksamhet om de särskilda trafikövervakarnas kvalifikationer för uppgiften att göra de bedömningar, som erfordras för att ge rapporteftergift, men ansluter sig till beredningens ståndpunkt att övervägande skäl talar för att de får denna befogenhet. Bland dessa remissorgan må nämnas *justitiekanslersämbetet*, *riksåklagarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms, Västmanlands och Jämtlands län*, *föreningen Sveriges landsfogdar* samt *ga-*

tu- och drätselnämnderna i Stockholm. Förslaget lämnas utan erinran av landsfogden i Stockholms län, poliskammaren i Hälsingborg, bötesbyrån i Stockholm, drätselkamrarna i Solna och Sundbyberg samt Stockholms och Västmanlands länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler.

Avstyrkande yttranden i denna fråga föreligger från sex remissorgan, nämligen *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, förste stadsfiskalen i Göteborg, gatunämnden i Göteborg, poliskammaren i Malmö, föreningen Sveriges polismästare och svenska polisförbundet*. I dessa yttranden framhålls särskilt, att rapporteftergift innebär känsliga bedömningar som förutsätter mera fördjupad utbildning och allmän poliserfarenhet än den särskilda trafikövervakaren får. Ytterligare anføres, att de särskilda trafikövervakarna behöver det skydd mot påträngande och talföra trafikanter som ligger i att de saknar befogenhet att meddela rapporteftergift. *Föreningen Sveriges polismästare* anser att det, om särskilda trafikövervakare får meddela rapporteftergift, föreligger allvarlig fara för att parkeringsregleringarna blir utan verkan. Motivet för att de särskilda trafikövervakartjänsterna inrättades var enligt föreningen att polispersonalen dessförinnan använt rapporteftergift vid parkeringsföreseelser i så stor utsträckning, att parkeringsföreskrifterna mer eller mindre satts ur kraft. Restriktivitet i fråga om rapporteftergift var därför från de kommunala myndigheternas sida en grundförutsättning för att särskilda trafikövervakarkårer skulle sättas upp.

När det gäller *huvudmannaskapet för särskilda trafikövervakare* har meningarna varit delade bland remissinstanserna. De flesta har emellertid anslutit sig till polisberedningens förslag.

Bland dem som tillstyrkt beredningens förslag eller lämnat det utan erinran märks till en början *justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, statskontoret och överståthållarämbetet*.

Av de hörda fem länsstyrelserna har fyra accepterat förslaget, nämligen *länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Västmanlands och Jämtlands län*, medan *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ställt sig avvisande.

Av de kommuner som yttrat sig över förslaget har *Solna stad* och *Danderyds köping* godtagit förslaget. Avstyrkande yttranden har avgivits av städerna *Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Uddevalla, Sundbyberg* och *Södertälje*. Även *svenska stadsförbundet* har avstyrkt förslaget.

De övriga remissinstanserna — *föreningarna Sveriges landsfogdar och Sveriges polismästare, svenska polisförbundet, polismästaren, förste stadsfiskalen och bötesbyrån i Stockholm, landsfogden i Stockholms län, förste stadsfiskalen i Malmö, poliskamrarna i Malmö, Hälsingborg och Västerås samt Stockholms och Västmanlands länsavdelningar av föreningen Sveriges landsfiskaler* — har i huvudsak tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. *Förste stadsfiskalen i Göteborg* har inte yttrat sig i denna fråga.

De tillstyrkande remissorganen stöder i allmänhet sitt ställningstagande på de skäl polisberedningen anført.

Justitiekanslersämbetet har med sina utgångspunkter inte något att invända mot beredningens förslag till lag om kommunal trafikövervakning. *Statskontoret* anser i likhet med beredningen att parkeringsövervakningen bör vara en kommunal angelägenhet.

Enligt *överståthållarämbetet* talar vägande skäl för att kommun, som uttar avgift för allmänna parkeringsplatser, bör kunna åläggas att ombesörja parkeringsövervakning. I och för sig anser ämbetet, att eftersom parkeringsavgifterna torde vara att jämföra mera med böter än med markupplåtelseavgifter, skäl kan andras för att parkeringsavgifterna, efter avdrag för kommuns kostnader, skall redovisas till statsverket. Kommunerna får emellertid enligt gällande lag behålla parkeringsavgifterna. Det förefaller därför inte obilligt att kommunernas kostnader i samband med parkeringsautomaterna innefattar jämväl kostnaden för den personal, som övervakar parkeringsbestämmelsernas efterlevnad. Motsvarande synpunkter har *polismästaren i Stockholm*, som särskilt betonar, att parkeringsmätarna de facto visat sig ge kommunerna betydande inkomster, oaktat avgifternas storlek får bestämmas uteslutande av kravet på fordonsuppställningens rörlighet.

Länsstyrelsen i Stockholms län delar beredningens uppfattning, att inrättande av avgiftsbelagda parkeringsplatser tämligen generellt utgör bevis för en påtaglig brist på parkeringsplatser. Erfarenhetsmässigt krävs i sådana fall omfattande övervakning över parkeringsbestämmelsernas efterlevnad.

Den omständigheten att trafikövervakningen är en polisiär uppgift utgör enligt *länsstyrelsen i Malmöhus län* inget avgörande skäl för att det kommunala ansvaret för trafikövervakningen slopas i samband med polisväsendets förstatligande. En omfattande, målmedveten och effektiv trafikövervakning utgör det bästa medlet att nedbringa antalet olyckor i trafiken. Vid de samhälleliga föranstaltningarna för att lösa trafikproblemen måste staten och kommunerna samverka.

Poliskammaren i Malmö finner de i förslaget uppställda materiella förutsättningarna för att kommun skall kunna åläggas övervakningsskyldighet vara väl avvägda. Samma uttalande gör *bötesbyrån i Stockholm*.

Ett par i princip tillstyrkande remissorgan anser det diskutabelt om avgiftsbeläggning utgör en godtagbar grund för åläggande av övervakningsskyldighet. Sålunda framhåller *poliskammaren i Västerås*, att man inte kan komma ifrån att andra lösningar av parkeringsproblemen kan bli aktuella i framtiden och att kravet på övervakning därvid inte torde bli mindre. Samma invändning har *föreningen Sveriges polismästare*, som anför.

Sammankopplingen mellan avgiftsbelagd parkering och skyldigheten för kommunen att avlöna särskilda trafikövervakare torde icke ur principiell synpunkt vara hållbar. Avgiftsbeläggningen är blott ett av flera möjliga led i den gradvisa skärpningen av tidsinskränkningarna för den tillåtna parkeringen. Samma resultat kan åstadkommas utan avgiftsupptagning men

kräver då avsevärt större övervakningspersonal. Så är t. ex. fallet i länder som gått in för systemet med parkeringsskiva. En viss fara kan sålunda föreligga för att kommunerna genom att icke tillgripa avgiftsbeläggning övervältra ansvaret för parkeringsövervakningen på staten.

I och med att städernas renhållning och snöröjning av gatorna av kostnadsskäl mekaniserats följer behovet av en effektiv parkeringsövervakning. Eftersom renhållningen i stor utsträckning sker nattetid och övervakningen måste ske samtidigt äro kostnaderna för densamma förhållandevis stora med hänsyn till den obekväma arbetstiden. Det kan därför ifrågasättas om icke skyldigheten för kommun att bekosta parkeringsövervakningen borde konstrueras utan samband med inrättande av avgiftsbelagd parkering.

Föreningen tillägger, att utvecklingen efter tiden för polisens förstattligande torde få bli avgörande för om andra regler än de av beredningen föreslagna bör reglera kommuns skyldighet att bekosta parkeringsövervakning.

Liknande kritik mot sammankopplingen av parkeringsavgifter och ansvaret för parkeringsövervakningen framförs i flera avstyrkande yttranden, bl. a. av *svenska stadsförbundet*.

I de avstyrkande yttrandena kritiseras genomgående beredningens uppfattning att kommunerna skall tillse att erforderligt antal parkeringsplatser finns tillgängliga. Denna uppfattning är felaktig, hävdar bl. a. *svenska stadsförbundet*. Motsvarande ståndpunkt intas i yttrandet från *stadskansliet i Stockholm*, där det påpekas att föreskrift av det innehåll beredningen anger inte finns i byggnadsstadgan.

Inte heller godtas i dessa yttranden vad beredningen anfört rörande övervakningen av den s. k. nattparkeringen. I *svenska stadsförbundets* yttrande vitsordas, att behovet av sådan övervakning beror på att gatorna för renhållningens och snöröjningens skull i viss utsträckning måste hållas fria från bilar och således, som beredningen framhåller, har ett direkt samband med fordonstätheten och bristen på tomt- och garageutrymme. Men till dessa förhållanden kan kommunen knappast ha skulden, i vart fall knappast mera än till andra förhållanden som föranleder att det behöver förekomma polisverksamhet i ett samhälle. Kriteriet på att kommunen är ansvarig kan enligt förbundet inte heller vara att det inom andra delar av staden visat sig föreligga behov av avgiftsbelagda parkeringsplatser på dagtid.

Ytterligare understryks i de avstyrkande yttrandena, att kommuner, som inför parkeringsavgifter, inte har någon alternativ möjlighet att anordna ett större antal parkeringsplatser. Någon önskan från kommunernas sida att på detta sätt få inkomster föreligger givetvis inte, och avgifternas storlek får bestämmas endast av deras trafikreglerande syfte. I själva verket ger inte heller parkeringsavgifterna kommunerna ekonomiskt överskott, om hänsyn tas till kostnaden för den mark på vilken parkeringsplatserna anordnas. *Länstytelsen i Göteborgs och Bohus län* anför i detta hänseende.

Bland huvudargumenten för att dessa kommuner skola kunna åläggas att bära det primära ansvaret för den avsedda trafikövervakningen har polisberedningen åberopat, att inkomsterna för den avgiftsbelagda parkeringen i allmänhet förslår att täcka, utom övriga kostnader i samband med parkeringen, kostnaderna för avlöning och andra förmåner åt trafikövervakarna. Detta argument synes dock knappast ovedersägligt. Såsom polisenämnden och gatunämnden i Göteborg påpekat måste nämligen bland kostnaderna för de avgiftsbelagda parkeringsplatserna redovisas kostnaderna för den mark i stadens centrala delar, som tages i anspråk för sådana parkeringsplatser. Härtill kommer kostnaderna för anläggning av parkeringsplatserna. Då det framför allt är aktuellt med avgiftsbelagda parkeringsplatser i de större städerna och markvärdet i de centrala delarna av dessa städer är högt är markförvärv för ändamålet dyrbart. Om räntan på ifrågasvarande kostnader inräknas i de årliga utgifterna för avgiftsbelagd parkering, torde parkeringen, trots inflytande avgifter, knappast lämna något överskott av betydelse.

Liknande uttalanden gör ett flertal av de hörda städerna. I yttrandena påpekas dessutom, att beredningen inte beaktar statens inkomster i form av böter. Dessa inkomster sägs vara så stora att de kan åberopas som skäl för att staten åtar sig huvudmannaskapet för trafikövervakningspersonalen.

I yttrandet från *stadskansliet i Stockholm* erinras om att jämväl kostnaderna för utbildning av särskilda trafikövervakare synes skola ankomma på kommunen, som dock inte skall kunna öva inflytande på kostnaden, enär närmare föreskrifter om utbildningen skall ankomma på rikspolisstyrelsen. Kommunen kommer också att i skadeståndshänseende svara för de fel, som övervakningspersonalen kan begå.

De flesta av de avstyrkande kommunala organen förordar att möjlighet bereds kommunerna att frivilligt åta sig parkeringsövervakning, varvid kommuns kostnader för övervakningen dock väsentligen bör ersättas av statsmedel. *Svenska stadsförbundet* utvecklar denna mening på följande sätt.

Som inledningsvis sagts bör man emellertid ej betrakta det som uteslutet att en kommun kan vara intresserad av att frivilligt påtaga sig eller liksom hittills ombesörja parkeringsövervakningen med egen personal. Skälet skulle i så fall vara att kommunen anser sig därigenom kunna ernå en effektivare övervakning. Men självfallet kan en övervakning genom särskilda trafikövervakare med begränsad polisutbildning också ordnas inom den statliga polisverksamhetens ram. Utredningen anför därom att det från administrativa synpunkter och effektivitetssynpunkter i huvudsak saknar betydelse om detta slags övervakning utföres av staten eller kommunerna och att kostnaderna för övervakningen också torde bli i stort sett desamma antingen den sker i kommunal eller statlig regi.

Innebörden i en lagstiftning om kommunal trafikövervakning bör således vara den, att kommun åger möjlighet att frivilligt åtaga sig att ombesörja viss trafikövervakning inom kommunen eller del därav och att kommunen då åger uppbära statsbidrag till sina kostnader för övervakningen. Det kan vara rimligt att kommunen i sådant fall själv bär någon mindre del av kostnaden, men statsbidragsprocenten skall självfallet vara hög, förslagsvis 90 procent.

Departementschefen

Enligt polislagen skall polisverksamheten i princip ombesörjas med polismän. För viss polisverksamhet får dock anställas även annan personal. Så är fallet bl. a. i fråga om trafikövervakningen. Kungl. Maj:t äger sålunda för visst polisdistrikt medge att särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter av enklare beskaffenhet ombesörjs i annan ordning än som sägs i polislagen. På grund av sådant förordnande har ett tiotal städer anställt särskilda trafikövervakare för tillsyn över parkeringsbestämmelsernas och stoppförbudsbestämmelsernas efterlevnad, rapportering av förseelser mot dessa bestämmelser samt upplysningsverksamhet rörande bestämmelserna och förefintliga parkeringsutrymmen. Hittills har man ansett att trafikövervakning genom särskild personal bör förekomma endast vid mera uttalad brist på polismän. Polisberedningen har nu föreslagit att systemet med särskilda trafikövervakare skall ses som en permanent lösning av problemen med den omfattande och personalkrävande enklare trafikövervakningen, framför allt övervakningen av parkeringsbestämmelser och liknande föreskrifter. Mot bakgrund av de senare årens trafikutveckling finner jag i likhet med samtliga remissinstanser att systemet med särskilda trafikövervakare bör behållas. Detta innebär inte att polispersonalen framdeles befrias från enklare trafikövervakning. Den särskilda övervakningspersonalen skall i stället genom sin övervakning komplettera polisens verksamhet.

Såsom polisberedningen anfört bör utgångspunkten för avgränsningen av den särskilda trafikövervakningspersonalens befogenheter vara, att personalen skall fullgöra endast sådana uppgifter som ställer väsentligt lägre krav på personliga förutsättningar och utbildning än de som erfordras för övrig polisverksamhet. Av polismän krävs god skolunderbyggnad samt teoretisk och praktisk utbildning under omkring ett års tid. För särskilda trafikövervakare har inte uppställts enhetliga kompetenskrav. I regel fordras inga speciella förkunskaper och utbildningen ges i allmänhet vid en kurs som varar fyra—fem veckor. Dessa kompetenskrav för särskilda trafikövervakare bör i huvudsak gälla även efter förstatligandet. Jag delar beredningens och remissinstansernas uppfattning att det inte bör komma i fråga att vid sidan av polismän använda flera personalgrupper med olika kompetens för trafikövervakningen.

Särskilda trafikövervakares befogenheter omfattar f. n. övervakning av lokala trafikföreskrifter om stannande och uppställning av fordon samt förbuden i 42 § 4 mom. och 49 § 2 och 3 mom. vägtrafikförordningen att stanna eller ställa upp fordon på viss plats. För att avgöra om förseelse mot bestämmelser av detta slag föreligger behöver bedömning av faran eller olägenheten av stannandet eller uppställningen regelmässigt inte ske. Så

torde dock vara fallet i fråga om förbudet i 49 § 2 mom. b) vägtrafikförordningen att stanna eller ställa upp fordon på plats där sikten är skymd, bl. a. i skarp kurva eller på backkrön. Det bör övervägas att undanta övervakning av dylika stadgandens efterlevnad från särskilda trafikövervakares uppgifter. Bedömning av en åtgärds trafikfarlighet behöver i allmänhet inte heller ske vid fullgörandet av uppgiften att enligt lagen om parkeringsbot meddela anmaning att betala sådan bot, något som särskild trafikövervakare har befogenhet till. Med nuvarande utbildningsstandard synes den särskilda övervakningspersonalen inte böra få vidgade övervakningsuppgifter. Däremot anser jag det naturligt att trafikövervakarna lämnar allmänheten upplysning och bistånd i samband med övervakningsverksamheten. Jag ansluter mig vidare till beredningens uppfattning, som delas av de flesta remissmyndigheterna, att denna personal nu bör få samma befogenhet som polisman att meddela rapportteftergift. Det synes lämpligare att personalen har en reglerad sådan befogenhet än att den, såsom nu synes vara fallet i viss utsträckning, trots sin skyldighet att rapportera alla förseelser anser sig böra underlåta rapport i ursäktliga fall.

Vad som aktualiserat frågan om särskild personal för trafikövervakning är som nyss sagts främst parkeringsövervakningen, som är mycket personalkrävande och samtidigt genomgående av enkel beskaffenhet. Den snabba ökningen av fordonsbeståndet har medfört en ganska allmän brist på parkeringsutrymmen i tätorterna, vilket i och för sig lett till ökat behov av övervakning av parkeringsbestämmelsernas efterlevnad. Som beredningen utförligt motiverat ställer avgiftsbeläggning av parkeringsplatser särskilt stora krav på övervakningens intensitet inte bara på själva parkeringsplatserna utan inom hela det område, inom vilket trafikrörelsen regleras genom avgiftsbeläggningen. Frågan om parkeringsplatser skall avgiftsbeläggas eller inte avgörs helt av kommun jämlikt bestämmelserna i lagen om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats m. m. Med hänsyn härtill finner jag i likhet med beredningen och flertalet remissinstanser, att kommunen i dylika fall även bör bära en del av ansvaret för parkeringsövervakningen. Skäl för en sådan ordning utgör också det förhållandet att kommunens inkomster av avgifterna, som visserligen fastställs enbart med hänsyn till vad som erfordras för att åstadkomma nödvändig omsättning av fordon på parkeringsplatserna, dock i allmänhet synes förslå för att täcka inte bara merkostnaderna för erforderliga avgifts-anordningar och deras skötsel utan även kostnaderna för övervakningen.

Att sätta kommuns skyldighet att ombesörja parkeringsövervakning i direkt samband med att kommunen beslutat ta ut avgifter för allmänna parkeringsplatser är inte invändningsfritt. Även i andra situationer kan parkeringsövervakningen kräva stora personalinsatser. Å andra sidan anser jag att det inte är ändamålsenligt att införa generell skyldighet för kommuner att svara för övervakningen. Avgiftsbeläggning bör komma i fråga

när parkeringsproblemen blivit så besvärliga att dylik reglering av parkeringsplatsernas utnyttjande är oundgänglig. Anknytning av övervakningsskyldighet till avgiftsbeläggning synes mot denna bakgrund ägnad att leda till en godtagbar avgränsning av skyldigheten. Jag hyser för min del inte farhågor för att kommun, som antytts i ett remissyttrande, för att undgå övervakningsskyldighet avstår från eljest befogad avgiftsbeläggning.

Övervakningsskyldighet bör inte åligga alla kommuner som beslutat avgiftsbelägga parkeringsplatser utan förekomma endast i de fall, då avgiftsbeläggning skett i större omfattning och alltså ger en anvisning om föreliggande parkeringsproblem. Som jag förut framhållit bör emellertid skyldigheten att ombesörja parkeringsövervakning, när sådan skyldighet åläggs, omfatta övervakning av föreskrifter om stannande och uppställning av fordon inom det område, där avgiftsbeläggningsen kan anses påverka trafikrörelsen. Även efterlevnaden av parkeringsföreskrifter som syftar till att underlätta kommunens renhållning och snöröjning bör omfattas av övervakningen. Härför talar bl. a. praktiska skäl. Skyldigheten bör kunna begränsas till del av kommun, varvid såsom beredningen uttalat mindre område än stadsdel eller liknande i allmänhet inte bör komma i fråga. Befogenheterna för den personal som används för övervakningen bör dock gälla hela kommunen.

Jag föreslår alltså att skyldighet att enligt det anförda ombesörja enklare trafikövervakning skall efter polisväsendets förstatligande kunna åläggas kommun, som tar ut avgifter för begagnande av allmän parkeringsplats. Denna trafikövervakning utgör polisverksamhet. Kommunernas allmänna skyldighet att ombesörja polisverksamhet upphör genom polisväsendets förstatligande. Jag ansluter mig till polisberedningens förslag att föreskrifter om kommunal trafikövervakning upptas i en särskild lag. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att med beaktande av det förut sagda meddela erforderliga närmare bestämmelser om särskilda trafikövervakares befogenheter.

Kommunernas medverkan vid förstatligandereformerna

Nuvarande förhållanden m. m.

Bestämmelser om kommunernas ansvar för polisverksamheten finns i *lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket*. Skyldigheterna är anknutna till en särskild kommunal enhet, polisdistriktet, som skall bestå av en eller flera kommuner eller del av kommun (1 och 9 §§). Polisdistriktet skall anställa polispersonal i den omfattning som erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom distriktet (2 §) samt till personalen utge avlöning och andra förmåner enligt ett av statsmakterna fastställt reglemente ävensom skälig pension (8 § första stycket). Vidare skall polisdistriktet sörja för beväpning av polispersonalen enligt ett av Kungl. Maj:t

fastställt polisutrustningsreglemente samt tillhandahålla materiel, byggnader, arrestlokaler, telefon och övriga anordningar, som krävs för distriktets polisväsende (8 § andra stycket). Vissa distrikt skall härutöver tillhandahålla reservpolismän, polismän för tjänstgöring som statspolis samt polismän för hela rikets behov (4 och 5 §§). För polisdistrikts kostnader för polisverksamheten utgår i viss utsträckning statsbidrag (15 §). I Bodens stad har staten övertagit ansvaret för polisverksamheten.

Det vissa städer åvilande ansvaret för åklagarverksamheten, exekutionsverksamheten och förvaring av häktade grundar sig inte på uttryckliga författningsföreskrifter utan består av ålder. Skyldigheterna på dessa områden omfattar allt som erfordras för verksamhetens bedrivande.

Enligt 1962 års principbeslut skall kommun för framtiden inte ha några ekonomiska förpliktelser beträffande polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna. Kommunerna skall emellertid medverka vid genomförandet av huvudmannaskapsreformerna genom att dels i viss utsträckning ställa lokaler till förfogande, dels under en övergångstid bidra till kostnaderna för verksamhetsgrenarna. Vidare skall kommunerna till staten utan vederlag överlämna inventarier och annan utrustning, som anskaffats för verksamhetsgrenarnas behov. Slutligen förutsätts inlösen skola komma till stånd i vissa fall av kommunägda byggnader, som f. n. står till förfogande för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten.

I den förut nämnda, denna dag beslutade propositionen 1964:100 föreslås att även vissa städers skyldighet att svara för förvaring av häktade skall övertas av staten den 1 januari 1965 och att för förstatligandet skall gälla samma principer som godtagits i fråga om förstatligandet av polisväsendet m. m. Vad som sägs i det följande om kommuns skyldigheter i samband med förstatligandet av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet avser därför i tillämpliga delar även kommuns skyldigheter i samband med statens övertagande av ansvaret för förvaring av häktade.

Tillhandahållande av lokaler m. m.

Principbeslut m. m.

Lokaler för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet är f. n. inrymda i kommunala, statliga eller privatägda fastigheter. 1962 fanns i hela landet 128 kommunägda fastigheter, som uteslutande användes för en eller flera av verksamhetsgrenarna, samt 54 dylika fastigheter, som huvudsakligen nyttjades för dessa ändamål. I statsägda fastigheter tillhandahölls lokaler främst för den redan nu statliga landsfiskalsorganisationen. Inom alla verksamhetsgrenarna disponerades lokaler i viss utsträckning i privatägda fastigheter. Vad gäller polisorganisationen är det vanligt, att polismän tillhandahåller kontorslokaler i sina privatbostäder mot särskild ersättning.

1957 års polisutredning föreslog, att staten på de platser, där personal

tillhörande någon av verksamhetsgrenarna skulle vara stationerad vid reformens genomförande, skulle äga mot hyra disponera där befintliga, för verksamheten upplåtna lokaler i kommunägda byggnader. Hyresvillkoren skulle fastställas i avtal mellan kommunerna och staten. Hyran skulle bestämmas enligt stadgandena i lagen om hyresreglering, såvida lagen gällde på orten, och eljest med beaktande av de på orten gällande gängse grunderna för hyressättning. Lokaler som kommunerna hyrt i privatägda hus för verksamhetsgrenarnas behov och som bedömdes lämpliga för sitt ändamål skulle kommunerna vara skyldiga överlåta på staten med den rätt kommunerna hade till lokalerna. Anordningen med kontorslokaler för polisväsendet i enskilda polismäns bostäder skulle behållas i erforderlig utsträckning. Lokaler som vid den i samband med förstatligandet genomförda omorganisationen av verksamheten på ifrågavarande områden blev överflödiga skulle avvecklas genom försorg av den statliga eller kommunala myndighet, som omedelbart före organisationsförändringen hade ansvaret för lokalhållningen.

I princippropositionen sägs staten böra äga mot hyra disponera de kommunägda lokaler, som kommun upplåtit för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i de orter, där personal i en eller flera av dessa verksamhetsgrenar skall vara stationerad vid och efter förstatligandet. Hyran bör fastställas enligt gängse grunder för hyressättning. Har kommun hyrt lokaler för nu angivna ändamål, bör kommunen vara skyldig medverka till att staten kan inträda i den rätt kommunen äger till lokalerna. Staten bör dock inte vara skyldig att överta lokaler som inte är lämpliga för sitt ändamål. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilken eller vilka statliga myndigheter som skall handha förhyrningarna. Behov torde i viss utsträckning finnas att behålla systemet att polisman tillhandahåller kontorslokaler i sin bostad. I den mån minskat lokalbehov leder till att av kommun disponerade lokaler för här ifrågavarande ändamål vid förstatligandet helt eller delvis inte behöver tas i anspråk, bör kommunen svara för avvecklingen av ej erforderliga lokaler.

Vidare uttalas i princippropositionen, att förberedelser bör vidtas för successiv inlösen, där sådan anses böra komma i fråga, av i första hand kommunägd fastighet, som uteslutande används för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Från statens sida bör man därvid ta all möjlig hänsyn till lokala intressen. Frågorna bör kunna lösas genom förhandlingar mellan berörda parter. Om överenskommelse om villkoren för statens övertagande av här avsedda fastigheter inte kan nås genom förhandlingar, får man i sista hand anlita expropriationsvägen.

I sitt utlåtande över propositionen biträdde statsutskottet förslaget i förevarande hänseende. Utlåtandet har godkänts av riksdagen.

Polisberedningen

Inledningsvis uttalar polisberedningen, att man torde kunna räkna med att lokalfrågorna i allmänhet skall kunna lösas förhandlingsvägen. Härvid bör rättsförhållandet mellan staten och kommunen i vanlig ordning regleras i hyresavtal, underkastat vanliga civilrättsliga regler.

Nödvändigheten att lokaler för ifrågavarande verksamhetsgrenars behov står till förfogande redan vid tiden för statens övertagande av huvudmannaskapet gör enligt beredningen emellertid, att staten knappast kan stå utan varje möjlighet att tvångsvis disponera befintliga, för ändamålet hittills använda lokaler, till dess lokalfrågorna kan få en mera definitiv lösning. Upplåtelseskyldigheten bör i princip omfatta alla dylika lokaler men aktualiseras endast i fråga om lokaler, beträffande vilka hyresavtal inte kommer till stånd på frivillig väg. Som underlag för hur lokalfrågorna i dylika fall skall lösas har beredningen undersökt vad som generellt sett bör gälla i olika hänseenden. Vid uppgörelserna med kommunerna bör emellertid skilda på förhandlingarna inverkanse faktorer kunna föranleda avvikelser åt det ena eller andra hållet.

Hyresobjekten. Skyldighet för kommun att upplåta lokaler skall enligt beredningens förslag komma ifråga endast beträffande lokaler vilka kommunen upplåtit för någon av här aktuella verksamhetsgrenar i sin egenskap av lokalhållare för verksamheten. Det avgörande bör vara att lokalerna genom upplåtelsen till staten kommer att även efter reformen användas för samma ändamål som tidigare. Kan man vid förhandlingarna i lokalfrågorna förutse, att kommunen före reformen kommer att upplåta andra lokaler än de som vid förhandlingstillfället står till förfogande, skall endast de nya lokalerna omfattas av upplåtelseskyldigheten. I de fall då nya lokaler håller på att uppföras för en eller flera av verksamhetsgrenarna skall upplåtelseskyldigheten omfatta de gamla lokalerna, tills de nya blir färdiga, och därefter de nya lokalerna.

I fråga om ändamålet med användningen av lokalerna synes det enligt beredningen naturligt, att de tre verksamhetsgrenarna betraktas som en enhet. Lokaler som använts för någon av dem bör ställas till förfogande oberoende av för vilken av dem behov föreligger efter förstatligandet.

Till följd av omorganisationen av verksamhetsgrenarna kommer, framhåller beredningen, lokalbehoven på många håll att bli andra än f. n. De kommunägda lokaler, som av dessa anledningar blir friställda, skall staten inte ha vare sig rätt eller skyldighet att hyra. Bedömningen av de framtida lokalbehoven skall tillkomma staten. Ur kommunernas synvinkel är det emellertid angeläget att staten utan dröjsmål lämnar besked om det framtida lokalbehovet. I detta sammanhang måste vidare beaktas, att lokalbehoven under en övergångstid kan vara större än vad som blir fallet sedan omorganisationen helt genomförts. Dylika tillfälliga lokalbehov skall enligt beredningens åsikt kunna täckas genom disposition av nuvarande, för verk-

samhetsgrenarna upplåtna lokaler. Bedömningen av för vilken tid disposition av lokalerna blir erforderlig skall ankomma på staten. Omvänt kan inträffa att lokalbehovet är mindre omedelbart efter förstatligandet än sedermera. I sådana situationer bör de kommunägda lokaler som nu är upplåtna för verksamhetsgrenarna kunna tas i anspråk omedelbart vid förstatligandet.

I anslutning till 1957 års polisutrednings uttalande, att garantier bör finnas att staten inte ställer kommunerna inför svårigheter genom att utan särskilda skäl vägra överta lokaler, som är anordnade för polis-, åklagar- och exekutionsorganisationernas behov, anmärker beredningen att det möter svårigheter att generellt binda staten vid några konkreta utfästelser i detta avseende. Som en allmän rekommendation finner beredningen den uttalade principen självklar. Att på denna princip bygga rätt för kommun att fordra att staten skall överta befintliga lokaler är vanskligare. Vad som förutom behovsprövningen här träder i blickpunkten är bedömningen av lokalernas lämplighet för sitt ändamål. Staten kan rimligen inte ikläda sig skyldighet att hyra lokaler som mindre väl lämpar sig för det ändamål, vartill de skall användas efter förstatligandet, vare sig olämpligheten beror på lokalernas planering eller på deras skick. Beredningen anser det emellertid ligga lika mycket i statens som i kommunernas intresse att hänsyn vid behandlingen av lokalproblemen i största möjliga utsträckning tas till kommunala önskemål. Men staten bör inte vara bunden av principer som formellt ger företräde åt den ena eller andra av olika tänkbara lösningar.

Hyrans storlek. Polisberedningen erinrar om att det i princip råder avtalsfrihet på hyresrättens område men att avtalsfriheten i hög grad begränsats genom bestämmelserna i hyresregleringslagen den 19 juni 1942, som är tidsbegränsad och f. n. gäller till och med 1965. Lägenheter i hus som förvaltas av kommun är generellt undantagna från lagens reglering av hyran. Beträffande innebörden av hyresregleringslagens bestämmelser om fastställande av hyra anför beredningen.

De hyror som fastställts enligt lagen utgör grundhyror, på vilka kan utgå generella hyrestillägg enligt Kungl. Maj:ts bestämmande. Tilläggens storlek beror av när lägenheten färdigställdes och i vad mån byggnaden är statssubventionerad. För lägenhet som var uthyrd den 1 januari 1942 utgör den då utgående hyran grundhyra. För andra då befintliga lägenheter bestäms grundhyran efter hyresläget på orten vid samma tidpunkt. Var den utgående hyran avsevärt lägre eller högre än hyran för jämförliga lägenheter eller har lägenhetens värde därefter ökats avsevärt eller dess skick avsevärt försämrats, skall hyran på yrkande av hyresvärd eller hyresgäst höjas resp. nedsättas. Højning av förstnämnda skäl skall ske till belopp som jämförliga lägenheter betingade den 1 januari 1942. I övrigt gäller särskilda av statens hyresråd fastställda normer för att beräkna storleken av hyreshøjning i nyss angivna fall. Sänkning av grundhyran skall ske till skäligt belopp, varvid hyresnivån för jämförliga lägenheter blir avgörande. För lägenheter som färdigställt efter den 1 januari 1942 skall hyran fastställas till det belopp, som finnes skäligt med hänsyn till byggnadskostnaderna och övriga om-

ståndigheter. Med stöd av 31 § hyresregleringslagen har statens hyresråd givit ingående anvisningar för beräkning av hyra i sistnämnda fall (statens hyresråds cirkulär nr 36).

Polisberedningen erinrar vidare om att vissa bestämmelser om prövning av hyras skälighet vid normala förhållanden på bostadsmarknaden finns i den tidsbegränsade lagen den 7 december 1956 om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal, vilken f. n. gäller t. o. m. 1965. Lagen äger tillämpning beträffande hyresförhållanden som inte omfattas av hyresregleringslagens uppsägningsskydd. Beträffande villkoren i nytt hyresavtal stadgas, att om överenskommelse angående villkoren inte kan träffas, det nya avtalet skall uppta de hyresvillkor hyresvärden fordrar. Begär hyresvärden hyra som avsevärt överstiger hyran för jämförliga lägenheter i orten eller uppställer han villkor, som strider mot god sed i hyresförhållanden, eller är hans krav eljest otillbörliga skall avtalet i dessa delar uppta samma bestämmelser som det tidigare avtalet. Vid oenighet om det nya avtalet skall frågan hänskjutas till domstols prövning.

Frågan om skälig hyra har, anför beredningen, bedömts även av hyreslagskommittén, som lagt fram förslag till permanent lagstiftning om rätt för hyresgäst till nytt hyresavtal (SOU 1961: 47). Enligt kommitténs åsikt bör i allmänhet gälla att hyra skall utgå med det belopp hyresvärden fordrar. Hyresvärdens krav skall frångås endast om han begär oskälig hyra. Vid bedömningen härav skall man i regel inte pröva om den begärda hyran kan antas motsvara skälig avkastning på det kapital som lagts ned i fastigheten. Liksom skäligheten av fordrad köpeskilling bedöms utifrån det pris varan i allmänhet betingar, bör hyresnivån för jämförliga lägenheter vara utgångspunkten vid prövning av fordrad hyras skälighet. Härvid får man i allt fall ett ungefärligt mått på lägenhetens marknadsvärde. Kommitténs förslag har inte föranlett lagstiftning.

Skälighetsprövning av hyresersättning förekommer enligt beredningen då polisdistrikt skall gottgöras för vissa lägenhetsupplåtelser. Jämlikt 8 § polislagen är polisdistrikt skyldigt att tillhandahålla bl. a. vissa lokaler för statspolisens behov. Härför skall distriktet — som i förevarande fall alltid utgörs av en stad — jämlikt 15 § 1 mom. polislagen få ersättning med skäligt belopp. Närmare bestämmelser om ersättningen ges i statsbidragskungörelsen. Där sägs, att stad är berättigad till hyresersättning för expeditiionslokal samt för rum, som anskaffas för statspolisens hästar och fordon, med belopp som efter ortens förhållanden kan anses skäligt. Skäligheten prövas av länsstyrelsen, över vars beslut besvär får föras i vanlig ordning.

Det anförda visar enligt polisberedningens mening att några klara och allmänt godtagna normer för hyressättning vid fri hyresmarknad saknas. Den enda regel man har att hålla sig till är att hyran i huvudsak bör motsvara den hyra, som i allmänhet utgår för jämförliga lägenheter i orten. Beredningen anför vidare att vi i vårt land inte haft fri hyresmarknad på

mer än två decennier. Inte heller innebär den omständigheten att hyresregleringen efter hand upphävs att hyresmarknaden blir fri. Hyresnivåerna regleras nämligen av statsmakterna genom de hyresbegränsande villkor, som regelmässigt förbinds med statlig långivning till byggandet. Dylik långivning förekommer numera för större delen av nyproduktionen på fastighetsmarknaden. Mot denna bakgrund finner beredningen det sannolikt att hyrorna för överskådlig tid framåt kommer att bestämmas i enlighet med de i hyresregleringslagen angivna principerna. När det gäller kommunägda lägenheter anser beredningen ytterligare skäl tala härför. Visserligen är kommunägda fastigheter formellt undantagna från lagens tillämpningsområde såvitt angår hyrans storlek. Anledningen härtill är dock självfallet inte, att kommun ansetts skola äga ta ut högre hyror än enskilda fastighetsägare. Tvärtom förutsätts kommun — vare sig hyresregleringslagen gäller på orten eller ej — alltid med hänsyn till syftet med sin verksamhet låta hyressättningen ske efter skäligt självkostnadspris eller eljest efter andra grunder än förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på lägenheter. Hyresregleringslagens principer för bestämmande av grundhyra anser beredningen därför kunna bli allmänt riktmärke för att bedöma skälig hyresnivå för nu ifrågavarande lokaler. Som tidigare sagts förutsätts dock, att avsteg från dessa principer skall kunna ske åt ena eller andra hållet med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall.

I praktiken torde dessa allmänna riktlinjer enligt beredningens uppfattning leda till godtagbart resultat. Ur statens synvinkel torde det vara rimligt att betala en hyra, som i stort sett motsvarar den kostnad staten skulle åsamkas, om staten själv tillhandahöll lokalerna, och som i regel inte är högre än den hyra andra fastighetsägare skulle betinga sig för liknande lokaler. För kommunerna, som nu befrias från sina kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, bör det vara tillfredsställande att kunna erhålla hyror för ifrågavarande lokaler enligt nu redovisade principer. Man bör här hålla i minnet, framhåller beredningen, att de kommunägda fastigheter det är fråga om inte lär ha uppförts i syfte att utgöra en inkomstkälla för kommunen.

Hyrestiden. Beredningen anför att hyresavtal enligt allmänna regler skall uppta de villkor hyresvärden bestämmer, såvida villkoren inte av någon anledning framstår som oskäliga. I samband med förstatligandereformen är situationen dock annan än vid vanliga frivilliga hyresavtal. Genom förstatligandet övertar staten ansvaret för verksamhet, som det dittills ålegat kommunen att ombesörja. Med hänsyn till den mycket begränsade tid, som staten disponerar för lokalanskaffningen, synes det både nödvändigt och rimligt att staten tillförsäkras rätt att nyttja lokalerna under viss minsta tid. Det bör ligga i statens hand att avgöra, om denna tid skall tas i anspråk helt eller endast delvis. I övrigt anser beredningen frihet böra föreligga att avtala om den hyrestid varom parterna kan enas.

Beredningen yttrar vidare, att bestämmandet av hyrestiden bör från statens sida i första hand ske med sikte på att staten garanteras hyresrätt under den tid som oundgängligen behövs för att lokalfrågan skall hinna lösas mera långsiktigt. Den tid under vilken upplåtelseskyldighet generellt skall föreligga synes enligt beredningen lämpligen böra sammanfalla med den tid kommunerna skall bidra till kostnaderna för verksamhetsgrenarna, dvs. fem år. Upplåtelseskyldigheten bör dock i vissa fall bestå efter den generella upplåtelse tidens utgång, om det erfordras för att staten skall få skäligt rådrum att anskaffa och iordningställa andra lokaler för verksamhetsgrenarnas behov.

Frågor om kronans förvärv av kommunägda lokaler torde, anför beredningen, av tidsskäl inte kunna behandlas förrän mer aktuella övergångsproblem hunnit lösas. Man kan därför anta att åtskilliga dylika frågor ännu inte avgjorts före den femåriga hyrestidens slut. Med utgångspunkt i det förhållandet, att förvärv synes komma i fråga endast beträffande lokaler som kronan under övergångsskedet hyr av kommun, föreslås att tiden för upplåtelseskyldigheten förlängs, därest kronan före femårstidens utgång väckt fråga om förvärv av lokalerna. Förlängning aktualiseras även i de fall då kronan avser att uppföra nya lokaler för polis-, åklagar- eller exekutionsverksamheten eller att förvärva andra lokaler än de upplåtna för någon av verksamhetsgrenarna. Dylika frågor kan inte behandlas i omedelbart samband med förstatligandets genomförande. Statsfinansiella skäl talar vidare för att kostnaderna för nybyggnader och nyförvärv fördelas på ett flertal år. Statlig nybyggnad blir erfarenhetsmässigt färdig först omkring fem år efter det beslutet att bygga föreligger, och förhandlingar om nyförvärv kan dra ut på tiden, särskilt om expropriationsförfarande måste tillgripas. Med hänsyn till det sagda föreslår beredningen, att tiden för upplåtelseskyldigheten förlängs även då kronan beslutat uppföra eller förvärva andra lokaler i stället för de upplåtna.

Tiden för förlängningen låter sig svårigen avgränsas exakt. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som kan föreligga anser beredningen det mindre lämpligt att fastställa förlängningen att gälla högst viss tid. Beredningen föreslår att upplåtelsen i de förut angivna fallen skall bestå tills erforderliga lokaler står till förfogande för det ändamål, för vilket upplåtelsen ägt rum.

Ordningen för bestämmandet av hyresbeloppet. Polisberedningen erinrar om att man kan räkna med att frivilliga överenskommelser rörande lokalupplåtelser kommer till stånd i de allra flesta fall, då upplåtelse över huvud taget blir aktuell. Som säkerhetsventil skall staten dock ha befogenhet att mot kommunens vilja ta i anspråk de lokaler som redan nu står till polis-, åklagar- och exekutionsorganisationernas förfogande. Statsmakterna har i principbeslutet emellertid inte tagit ställning till vem som skall bestämma hyrans storlek, när överenskommelse inte kan träffas därom. Att hyres-

nämnderna inte är behöriga att fastställa hyran framgår av det föregående. Däremot äger nämnden såsom kommunal medlingsnämnd uttala sig om vad som kan anses vara skälig hyra. Sådana uttalanden är dock inte bindande för någon av hyresparterna. Att i förevarande sammanhang ge hyresnämnderna behörighet att fastställa hyror för ifrågavarande kommunägda lokaler finner beredningen inte ändamålsenligt, eftersom hyresnämnd inte finns på alla orter, där upplåtelser blir aktuella.

Inte heller i övrigt anser beredningen att det f. n. finns lämpligt organ som kan åläggas bestämma hyrans storlek. Allmän domstol har visserligen en i viss mån liknande befogenhet enligt 1956 års lag om rätt till nytt hyresavtal. Tvisten gäller emellertid där främst rätten att kvarbo, och domstolen kan inte själv fastställa hyra. Det synes inte lämpligt att nu ålägga allmän domstol sådan uppgift. Stadgandena i expropriationslagen torde inte lämpa sig för analog tillämpning. Avgörandet av ersättningsens storlek bör också kunna ske väsentligt snabbare än vad som skulle bli fallet vid domstolsbehandling.

Beredningen framhåller att upplåtelseskyldigheten är aktuell för en kort tid efter ikraftträdandet av huvudmannaskapsreformerna. Bestämmande av hyra blir i regel en engångsföreteelse och de fall då tvist föreligger om hyrans storlek torde dessutom inte bli talrika. Det kan därför synas obefogat att inrätta ett särskilt organ för att bestämma hyror för ifrågavarande lokaler. I stället skulle staten — såsom beträffande ersättning till stad för upplåtelse av lokaler för statspolisens behov — bestämma skälig hyresersättning. Med hänsyn till principbeslutet att lokalerna skall ställas till statens förfogande mot hyra, dvs. i princip avtalad ersättning för nyttjandet, anser beredningen emellertid att det är nödvändigt att överlåta bestämmandet av hyra åt ett »opartiskt» organ.

Av det organ som vid bristande överenskommelse mellan parterna skall fastställa hyran måste enligt beredningens mening krävas att det snabbt skall kunna komma till beslut och att beslutet är definitivt. Dessa krav sägs kunna fyllas genom inrättande av en nämnd, vars beslut inte kan överklagas. Sådant nämnd bör vara gemensamt för hela riket. Liksom vanligen är fallet med skiljenämnder, med vilka den här föreslagna nämnden närmast är jämförbar, bör nämnden bestå av en opartisk ordförande samt två andra ledamöter. Såväl ordföranden som ledamöterna bör utses av Kungl. Maj:t. En av ledamöterna bör emellertid utses på förslag av kommunförbunden. Ingående reglering av nämndens verksamhet synes inte påkallad. Kostnaderna för nämndens verksamhet, vilka kan antas bli ganska blygsamma, anses böra bäras av staten.

Beträffande övriga hyresvillkor vid ianspråktagande av upplåtelseskyldigheten anser beredningen allmänna hyreslagens bestämmelser böra äga motsvarande tillämpning. Detta innebär bl. a., att därest så avtalas mellan staten och vederbörande kommun, avvikelser kan göras från de bestämmelser i hyreslagen, vilka inte är tvingande.

I ett vid beredningens förslag fogat *särskilt yttrande* anför två ledamöter i den rådgivande nämnden, riksdagsmännen Hedin och Ståhl, att utformningen av förslaget synes innebära risk för att kommunernas befogade synpunkter och värderingar inte alltid kan komma att vinna tillbörligt beaktande. Kronan har på förhand fått stark dominans i alla de intressebrytningar med kommunerna som kan uppkomma. Eftersom det rör sig om uppgörelse mellan två parter och för tvister i sådana sammanhang finns skiljenämndsförfarande, föreslås i yttrandet att lagen om skiljemän skall tillämpas, lämpligen med en för hela riket gemensam nämnd.

Överlåtelse av hyresrätt. I och för sig föreligger varken skyldighet eller rätt för kommun att överlåta hyrda lokaler till staten, påpekar polisberedningen. Enligt hyreslagen skall hyresvärdens samtycke inhämtas, innan hyresgäst får överlåta lägenheten till annan. Vägras samtycke utan skälig anledning eller lämnar hyresvärden inte besked inom en vecka, äger hyresgästen säga upp avtalet, även om annat förbehåll gjorts. Överlåter hyresgästen lägenheten utan värdens medgivande är hyresrätten förverkad och hyresvärden därför berättigad att genast säga upp hyresavtalet. För att få garantier för dispositionsrätt till nu ifrågavarande lokaler krävs alltså både skyldighet för hyresvärden att hyra ut lokalerna till kronan och skyldighet för kommunen att överlåta sin hyresrätt till lokalerna på kronan. Att ålägga den enskilde skyldigheter i detta hänseende finner beredningen inte böra komma i fråga. Däremot skall kommun vara skyldig att medverka till att staten får inträda i den rätt kommunen äger till lokalerna. Innebörden i denna skyldighet är främst att kommunen för sin del måste vara beredd att transportera hyreskontrakt beträffande lokalerna på kronan. Skyldigheten bör i princip inträda först på begäran av kronan. I regel torde kommunen innan gällande avtal sägs upp komma att vända sig till staten med begäran om besked beträffande statens behov av lokalerna. I de sannolikt få fall, då frågan därvid ännu inte kan bedömas och staten därför inte är beredd att ge bestämt besked, bör kommunen äga säga upp avtalet. Beredningen anser det nämligen ligga närmast till hands att staten bär ansvaret för bristande möjligheter att göra förhandsbedömningen.

Är kommun för längre eller kortare tid efter förstatligandereformen bunden av hyresavtal beträffande lokaler, som staten inte vill överta, kan hyra komma att utgå för lokalerna även efter det att de inte längre nyttjas för något kommunalt behov, anför beredningen vidare. Den omständigheten att staten för framtiden övertar kostnaderna och ansvaret i övrigt för polisväsendet m. m. bör enligt beredningen inte kunna åberopas till stöd för att staten skall vara skyldig att i nu angivna fall överta hyresrätten. Tvärtom har redan genom 1962 års principbeslut slagits fast, att kommunen själv skall svara för avvecklingen av hyresrätten till lokaler som staten inte behöver. Även för den händelse staten begärt att få överta kommuns hyresrätt men hyresvärden först då uppsägning till följd av gällande överens-

kommelse därom inte längre får ske vägrar samtycka till överlåtelsen, bör kommunen själv svara för avvecklingen, eftersom kommunen har möjlighet att förebygga dylika situationer genom att säga upp avtalet till upphörande under förutsättning att överlåtelsen till staten omintetgöres av hyresvärdens bristande samtycke.

Inlösen. Beredningen anmärker till en början, att den använda termen inlösen inte skall tolkas så, att fråga är om ett inlösenförfarande i den bemärkelse termen inlösen har i andra sammanhang. Med inlösen avses här förvärv, och förhandlingar om inlösen skiljer sig inte från andra förhandlingar om förvärv av fastighet. Nås enighet vid förhandlingarna skall resultatet av dem bli ett köpeavtal mellan kommunen och staten, på vilket vanliga regler beträffande köp av fast egendom äger tillämpning.

Endast om överenskommelse inte kan träffas rörande statens förvärv av fastighet, som är nödvändig för verksamhetsgrenarna eller någon av dem, uppkommer fråga om tvångsinlösen, understryker beredningen. Enligt principbeslutet skall härvid inlösen ske i enlighet med gällande bestämmelser om expropriation. Expropriation kan ske av fastighet, om Kungl. Maj:t prövar det nödigt bl. a. för allmän byggnad. Som sådan byggnad torde utan tvivel få betecknas byggnad som skall användas för polis-, åklagar- eller exekutionsverksamhet. Expropriation torde eventuellt kunna komma ifråga även med stöd av 1 § 6. lagen den 12 maj 1917 om expropriation, nämligen för ändamål som är jämförligt med bl. a. det i punkt 4 angivna och äger väsentlig betydelse för det allmänna. I 1 § 4. talas om ändamål, som det enligt lag eller författning tillkommer kommun eller dylik samfällighet att tillgodose. Dit hör för närvarande bl. a. byggnader för polisväsendets samt i vissa fall för åklagarväsendets och exekutionsväsendets behov. Att tillgodoseendet av dessa ändamål efter förstatligandereformen blir en statlig angelägenhet kan inte gärna medföra minskade möjligheter till expropriation. Någon ändring av stadgandena i 1 § expropriationslagen finner beredningen alltså inte erforderlig för att genom expropriation tillgodose behovet av byggnader för de förstatligade verksamhetsgrenarna.

Polisberedningen framhåller ytterligare att det genom principbeslutet är fastslaget, att staten inte skall vara skyldig att förvärva kommunägda fastigheter som före förstatligandet helt eller delvis nyttjats för någon av verksamhetsgrenarna men därefter inte längre behövs för sådant ändamål. I övrigt anlägger beredningen följande allmänna synpunkter på inlösenfrågorna.

Enligt ett av riksdagen godtaget uttalande i propositionen 1962:148 (s. 173) skall inlösen komma i fråga av i första hand kommunägd fastighet som uteslutande används för polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet eller någon av verksamhetsgrenarna. Av uttalandet följer, att förvärv kan bli aktuellt också beträffande fastighet som tillika används för annat ändamål. I och för sig låter det sig göra att i sistnämnda fall kräva att fastigheten huvudsakligen skall ha använts för nyss nämnda verksamhetsgrenar före

förstatligandet. Denna avgränsning torde emellertid vara alltför formell. Nyttjas en fastighet huvudsakligen för t. ex. polis- och åklagarväsendet och i övrigt för den kommunala förvaltningens behov synes inlösen i regel inte böra ske, i vart fall inte då fråga är om centrala kommunala förvaltningsfunktioner, såsom kommunalkansli, drätselkontor o. dyl. Däremot bör inlösen kunna aktualiseras beträffande fastighet som används för polis-, åklagar- eller exekutionsverksamhet samt dessutom för rådhusrätt, i vart fall om rådhusrätterna vid tiden för inlösenfrågans behandling kan bedömas bli förstatligade i en nära framtid. Vidare synes skäl inte alltid föreligga att underlåta inlösen endast därför att fastigheten inte huvudsakligen används för polis-, åklagar- eller exekutionsväsendet. Det bör sålunda kunna komma i fråga att staten förvärvar kommunägd fastighet som till mindre än hälften används för de aktuella verksamhetsgrenarna eller någon av dem samt i övrigt hyrs ut för affärs- och bostadsändamål. Särskilt om fastigheten förvärvats av kommun i syfte att tillgodose verksamhetsgrenarnas behov synes det motiverat att staten får överta fastigheten. Gäller det ett stort fastighetskomplex, som endast till ringa del disponeras för verksamhetsgrenarna, kommer frågan om statligt förvärv av fastigheten givetvis i annat läge. I sådana fall lär det i regel ej heller vara förenligt med statens intresse att överta fastigheten.

Möjligheterna torde enligt beredningens åsikt vara stora att nå överenskommelser rörande statens fastighetsförvärv. Har kommunen mycket starka skäl för sin önskan att disponera fastigheten för kommunal verksamhet, synes kommunen i allmänhet ha möjlighet att erbjuda staten andra godtagbara lösningar av lokalfrågorna.

Remissyttrandena

På det hela taget har beredningens förslag fått ett gynnsamt mottagande vid remissbehandlingen. Invändningar mot förslaget har rests huvudsakligen i fråga om enskildheter.

Självskyldigheten för kommunerna att upplåta lokaler för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten har slagits fast genom principbeslutet och har därför i allmänhet inte föranlett uttalanden i remissvaren. Endast i ett remissyttrande, avgivet av *kommunalfullmäktige i Järfälla kommun*, tas frågan upp. I yttrandet hävdas att den ovillkorliga rätten för staten att hyra de lokaler kommunen f. n. upplåter för de verksamhetsgrenar som förstatligas innebär ett högst diskutabelt tvångsinstrument. Liknande tankegång skymtar i yttrandet från *Stockholms stadskansli*, som hävdar att upplåtelseskyldighet skall komma i fråga endast om frivilligt hyresavtal inte kommer till stånd.

I några yttranden påpekas att den föreslagna upplåtelseskyldigheten omfattar endast lokaler som ställts till förfogande för polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet eller för förvaring av häktade men inte lokaler som endast indirekt har betydelse för denna verksamhet. I anslutning härtill anför *polismästaren i Stockholm* att man även bör beakta intresset att få disponera lokaler som är av betydelse från trivselsynpunkt. Särskilt nämns

personalrestaurangen i polishuskvarteret i Stockholm. Enligt *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* bör denna fråga liksom frågan om upplåtelse av direktionens egna lokaler lösas genom specialöverenskommelser. *Stockholms stadskansli* anser för sin del att det är tveksamt om nu nämnda lokaler omfattas av upplåtelseskyldigheten och efterlyser klarläggande uttalanden därom.

Samtliga remissorgan godtar att staten ensam avgör vilka lokaler som behövs och är ändamålsenliga för fortsatt användning inom den förstатligade verksamheten. Av dem som uttalat sig särskilt på denna punkt anför *länsstyrelsen i Kronobergs län*, att länsstyrelsen delar beredningens uppfattning att staten inte kan vara skyldig att överta olämpliga lokaler och att bestämmanderätten måste ligga hos staten. Staten måste även ha rätt att ensam bedöma om lokalerna är lämpliga eller inte. Samma inställning har *fastighetsnämnden i Stockholm*. Inte heller de båda *kommunförbunden* har någon erinran på denna punkt.

I ett avseende anser dock *styrelsen för svenska stadsförbundet* att kommunerna bör få vissa garantier av staten, nämligen beträffande lokaler som kommunerna håller på att uppföra. Förbundet anför.

Beredningen anför, att om dylika lokaler blir färdigställda först efter förstатligandet, bör upplåtelseskyldigheten omfatta de gamla lokalerna, tills de nya blir färdiga, och därefter de nya lokalerna. Även om man bör kunna utgå från att staten önskar disponera de nya lokalerna, vilka uppenbarligen är lämpliga för sitt ändamål, är det enligt styrelsen för kommunen i fråga av största vikt — bl. a. med hänsyn till att lokalerna är specialutrustade och icke utan stora kostnader kan omdisponeras för annat ändamål — att staten redan nu efter framställning från kommunen utfäster sig att i samband med förstатligandet överta dessa lokaler genom förvärfv eller förhyrning av dem.

Statens exklusiva rätt att avgöra om befintliga lokaler skall hyras eller inte bör modifieras i vissa situationer, framhåller *Höganäs polisförbund*. Sålunda bör garantier skapas mot alltför strikt tillämpning i sådana fall då resultatet skulle te sig obilligt och stötande. Staten skall rimligen vara skyldig att hyra alla polislokaler på en ort, även om något minskat lokalutrymme erfordras efter förstатligandet, såvida friställda lokaler av byggnadstekniska eller liknande skäl inte kan eller bör utnyttjas för annat ändamål. Av dessa skäl hävdar *Vellinge polisförbund* att alla där befintliga lokaler för polisen skall förvärfvas eller hyras av staten.

Den föreslagna principen att lokalerna skall kunna tas i anspråk för vilken som helst av verksamhetsgrenarna möter invändningar endast i två yttranden. *Länsstyrelsen i Stockholms län* finner de skäl polisberedningen åberopat för sin ståndpunkt vara i och för sig godtagbara. Men länsstyrelsen befarar, att i den praktiska tillämpningen kommunernas villighet att medverka till frivilliga uppgörelser inte sällan blir beroende av det avsedda ändamålet med lokalernas användning. Dessa farhågor grundas på ett av

länsstyrelsen inhämtat yttrande av *kommunalfullmäktige i Järfälla kommun*, som inte kan godta den uppställda principen. I fullmäktiges yttrande hävdas vidare att staten inte skall ha ovillkorlig rätt att behålla vid övertagandet disponibla utrymmen, om andra godtagbara lokaler i stället anvisas. Som skäl för vägran får absolut inte åberopas att erbjudna lokaler betingar högre hyra.

Den föreslagna upplåtelse tiden i fall, då särskild överenskomelse inte träffas därom, lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Hit hör bl. a. *byggnadsstyrelsen, alla hörda länsstyrelser* samt alla hörda kommuner utom en.

Även *övriga remissorgan* godtar att upplåtelseskyldighet skall föreligga för en femårsperiod efter förstatligandereformen. Beträffande förlängningen av upplåtelse tiden framförs dock en del erinringar. *Statskontoret* har inga invändningar mot de uppställda förutsättningarna för att förlängning skall få ske men anser, att det skulle främja rationell planering av lokalfrågorna om en slutlig tidsgräns fixerades efter vilken kommunen skulle äga rätt att återta lokalerna. Samma synpunkter har *svenska kommunförbundet*, som vidare håller före att begäran från statens sida om upplåtelse efter 1969 bör provas i objektiv ordning. Förbundet anför.

Polisberedningens förslag innebär — — — att kommun i realiteten över huvud taget aldrig mot statens önskan kan med laga verkan säga upp ett hyreskontrakt med staten. Utformningen av bestämmelserna om tvångsupplåtelse efter den första femårsperiodens utgång ger icke några garantier i motsatt riktning. Om staten kräver tvångsupplåtelse av kommunägda lokaler efter år 1969, anser styrelsen att frågan bör provas i objektiv ordning, eventuellt av den nämnd, som skall fungera såsom skiljenämnd beträffande hyresbestämningen.

Frågan om avvecklingen av lokaler, som staten ej längre behöver, är andra sidan av samma problem. Det kan icke gärna vara rimligt, att kommunernas ansvar i dylikt sammanhang består hur länge som helst. Om exempelvis staten sedan 10 år förflutit efter förstatligandet av polisväsendet finner, att staten endast behöver hälften av det för ett kontor använda utrymmet, bör staten ej äga ovillkorlig rätt att hyra endast halva kontorsytan medan kommunen skall svara för »avvecklingen» av den andra halvan. Denna sida av problemet är också ett skäl för att den längsta tiden för tvångsupplåtelse av lokaler på ett eller annat sätt måste kunna fixeras.

Även *överståthållarämbetet och fastighetsnämnden i Stockholm* förordar att en fix tidpunkt fastställs när kommunernas upplåtelseskyldighet upphör. Ämbetet ifrågasätter om inte möjlighet bör öppnas för kommun att få tiden för fortsatt tvångsupplåtelse efter 1969 prövad av domstol eller skiljenämnd. Även om det kan förutsättas att kronan frivilligt avstår från lokalerna om kommunen har betydande intresse av att själv få disponera dem, skulle det från kommunernas synpunkt innebära viss trygghet, att formell möjlighet skapas att få frågan bedömd av opartiskt organ.

Svenska stadsförbundet har en förstående inställning till statens behov att kunna få upplåtelse tiden förlängd och motsätter sig inte förslaget i

denna del. En slutlig tidsgräns finner förbundet dock motiverad av hänsyn till kommunernas planering av sin lokalförsörjning. Enligt förbundets mening bör staten vid femårstidens utgång ha hunnit få sådant grepp om lokalfrågorna att staten samtidigt med begäran om upplåtelse tidens förlängning bör ha möjlighet och skyldighet att ange den tid som förlängningen högst skall gälla.

Det skydd för kommunernas intressen som den generella bestämmelsen om upplåtelse tid kan bereda blir enligt *domstolskommittén* tämligen osäkert genom möjligheterna till ensidig förlängning på obestämd tid. Å andra sidan anser kommittén behov för staten av längre förfogandetid än fem år kunna tänkas föreligga även i andra situationer än den beredningen angivit. En lämpligare lösning än den beredningen föreslagit anser kommittén vara, att tiden för upplåtelseskyldigheten görs så lång, förslagsvis tio eller femton år, som behövs för att alla med övergången till den nya organisationen förenade lokalanskaffningsproblem skall kunna avklaras. För egen del vill kommittén emellertid ifrågasätta om någon begränsning av upplåtelse tiden över huvud taget behöver uppställas. I vissa fall kan den lämpligaste lösningen för att mera permanent tillgodose lokalbehoven vara att staten hyr de kommunägda lokaler som vid förstatligandet används för verksamhetsgrenarna. Det kan knappast betraktas som orimligt att kommun i dylika fall åläggs skyldighet att till staten mot ersättning upplåta nyttjanderätt till lokalerna för i princip obegränsad tid. Oavsett vilken lösning som väljs i detta sammanhang får lösningen inte betraktas som prejudicerande för avgörandet av motsvarande frågor för domstolsväsendets del, hävdar kommittén avslutningsvis.

Enligt *Stockholms stadskansli* bör upplåtelseskyldighet föreligga endast under fem år efter reformen. För tiden därefter skall staten vara helt hänvisad till frivilliga avtal med kommunerna.

De allmänna riktlinjer beredningen dragit upp beträffande hyrans storlek vid tvångsupplåtelse lämnar de flesta remissorganen utan erinran. I allmänhet föranleder beredningens ställningstaganden inte särskilda uttalanden. Detta är fallet beträffande yttrandena från bl. a. *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *byggnadsstyrelsen*, *överståthållarämbetet*, *samtliga länsstyrelser* samt *de båda kommunförbunden* och alla hörda kommuner utom *Stockholms stad*. Uttryckligt tillstyrkande föreligger från *domstolskommittén*. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller, att det endast undantagsvis torde förekomma att byggnadskostnaderna i en kommunägd fastighet inte skulle vara kända eller inte kunna beräknas. I regel synes därför hyran komma att beräknas med hänsyn till byggnadskostnaderna. Hyresregleringslagens principer för bestämmande av grundhyra, vilka enligt förslaget skall tillämpas, innebär emellertid att hyran beträffande lokaler som färdigställts senare än den 1 januari 1942 skall bestämmas med hänsyn till byggnadskostnaderna och övriga omständigheter samt att i frå-

ga om övriga lokaler hyresläget den 1 januari 1942 är avgörande. Dessa principer bör komma till uttryck i författningsregleringen.

Beredningens riktlinjer för hyressättningen avstyrks av *statens hyresråd* och *Stockholms stad*. *Hyresrådet* erinrar om att omfattande avveckling av hyresregleringen ägt rum under senare år, särskilt vad avser lokaler. Från och med den 1 mars 1964 kommer regleringen för lokaler att gälla endast i landets större städer. De hyror som kommer att utgå efter regleringens slopande torde komma att bestämmas efter marknadsmässiga principer. Detta kan i varje fall i fråga om lokaler väntas bli förhållandet även i kommunägda fastigheter. *Hyresrådet* anser därför att hyrorna såväl i orter där hyresreglering för lokaler allttjämt gäller som i andra orter får anpassas efter det i orten rådande hyresläget för jämförbara lokaler. I yttrandet ifrågasätts om inte hyran bör på kommuns begäran kunna omprövas med lämpliga tidsintervaller.

Stockholms stad yttrar genom sitt *stadskansli*, att de direktiv som beredningen lämnar har en funktion att fylla endast för det fall att frivillig överenskommelse om hyra inte träffas. Vidare hänvisas till att statsmakterna i samband med att lokaler i kommunförvaltade hus undantogs från hyresregleringslagens tillämpningsområde uttalat, att behov av hyreskontroll inte kan antas föreligga beträffande dessa fastigheter, enär fastighetsägaren inte har något ekonomiskt intresse av att ta ut högre hyror än som erfordras för att täcka fastighetskostnaderna. Skäl sägs i yttrandet inte föreligga att nu frångå den av kommunerna hittills utan anmärkning tillämpade kostnadstäckningsprincipen. Denna inställning har även *stadens fastighetsnämnd*.

Förslaget att inrätta en riksnämnd för fastställande av hyra när enighet därom inte kan nås tillstyrks eller lämnas utan erinran av det stora flertalet remissinstanser. Hit hör *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *byggnadsstyrelsen*, *statens hyresråd*, *överståthållarämbetet*, *de hörda länsstyrelserna*, *domstolskommittén*, *de båda kommunförbunden* samt *sju kommuner och polisförbund*. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anför sålunda beträffande detta liksom övriga förslag att de i allt väsentligt är väl ägnade att lösa eventuella tvistigheter i förhållandet mellan kommunerna och staten under övergångstiden. *Statskontoret* vill inte motsätta sig förslaget men anser att det hade varit naturligt om nämnden skolat tillsättas i samma ordning som vanlig skiljenämnd.

Stockholms stad avstyrker inrättande av en riksnämnd av föreslagen typ. Enligt det av staden åberopade yttrandet från *stadskansliet* bör allvarliga skäl anföras för att underkänna de kommunala myndigheternas kompetens att enligt gängse materiella grunder fastställa hyrorna för tvångsupplåtna lokaler. Sådana skäl har inte förebragts. Skall det inte förbli vid det nu för hyressättningen i kommunägda hus gängse förfarandet, bör hyra för tvångsupplåtna lokaler bestämmas av expropriationsdomstol.

Enligt yttrandet från *stadens fastighetsnämnd*, vilket jämväl åberopats av staden, innebär det onödig omgång att hänskjuta hyrestvist till en riksnämnd, när man har tillgång till hyresnämnderna. Finns inte hyresnämnd i orten, bör frågan kunna lösas med hjälp av annat organ. Liknande synpunkter anför *kommunalfullmäktige i Sollentuna köping* och *Järfälla kommun*, *stadskollegiet i Hälsingborg* samt *drätselkammaren i Eslöv*, vilka förordar att fråga om hyrans storlek vid oenighet hänskjuts till skiljemän enligt bestämmelserna i lagen om skiljemän.

Polismästaren i Stockholm anser att även andra hyresvillkor än hyresbeloppet bör kunna fastställas vid bristande överenskommelse. Sålunda påpekas i remissvaret, att beredningen inte föreslagit närmare bestämmelser beträffande möjligheterna att få till stånd önskvärda och erforderliga ombyggnads- och omändringsarbeten. Polismästaren anser det vara angeläget att möjligheter skapas att tillgodose sådana önskemål även i fall då kommunen inte ställer sig positiv till att medverka därtill.

Vad polisberedningen anført rörande kommuns medverkan till överlåtelse på staten av kommunens hyresrätt till lokaler för den förstatligade verksamheten godtas av samtliga remissorgan. Enligt *polismästaren i Stockholm* bör staten få rätt att i stället för staden inträda som hyresgäst även till de bostadslägenheter som staden f. n. hyr och ställer till förfogande som familjebostäder åt polismän. *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* anser att specialöverenskommelser får träffas i fråga om dessa lägenheter.

I anslutning till beredningens förslag i förevarande hänseende påpekar *Stockholms stadskansli*, att beredningen inte föreslagit skyldighet för kommunägt bolag att samtycka till att kronan inträder som hyresgäst i stadens ställe. Enligt stadskansliets uppfattning synes det inte möta hinder att ålägga hyresvärd skyldighet att inom viss tid efter kommuns därom gjorda förfrågan yttra sig bindande om sitt samtycke till statens övertagande av hyresrätten till lokalerna.

Beredningens uttalanden i anslutning till principbeslutet om hur frågor om inlösen av kommunägda fastigheter skall behandlas föranleder i det stora flertalet yttranden inga kommentarer. *Fastighetsnämnden i Stockholm* anför emellertid att speciella förhållanden föreligger för Stockholms vidkommande. Sedan ett antal år finns en särskild förhandlingskommission för handläggning av aktuella markuppgörelser mellan kronan och staden. Kommissionen består av delegerade från vardera sidan och skall söka åstadkomma lösningar i ett sammanhang av dit hänskjutna markfrågor. Fastighetsnämnden förutsätter att fastighetsproblemen i samband med förstatligandet kommer att lösas efter ungefär samma linjer. Den nuvarande kommissionen har erforderlig kompetens härför.

Som förut redovisats anser *svenska stadsförbundet* att staten redan nu bör på kommuns begäran utfästa sig att hyra eller överta lokaler, som

kommun f. n. håller på att uppföra och som blir färdiga i samband med eller efter förstatligandet. Samma uppfattning har *drätselkammaren i Malmö*, som dock hävdar att det skall åligga staten att vid förstatligandet eller omedelbart efter byggnadernas färdigställande inlösa dem. I *dessa och andra yttranden* uttrycks emellertid förståelse för att staten inte i ett sammanhang kan behandla alla uppkommande inlösenfrågor.

Svenska stadsförbundet delar beredningens mening att inlösen av fastighet som huvudsakligen nyttjas för de förstatligade verksamhetsgrenarna och i övrigt för den kommunala förvaltningens behov i regel inte bör ske, varje fall inte när det gäller centrala kommunala förvaltningsfunktioner. I motsats till beredningen anser förbundet, att inlösen av kommunägd fastighet som till mindre än hälften nyttjas för de aktuella verksamhetsgrenarna samt i övrigt hyrs ut för affärs- och bostadsändamål i princip inte bör komma i fråga. *Stockholms stad* säger sig med hänsyn till de komplicerade förhållandena i Stockholm inte kunna ta för gott, att ett femtioprocentigt statligt intresse för ett fastighetsförvärv också bör resultera i ett statligt förvärv.

Överlåtelse av inventarier m. m.

Principbeslut m. m.

Enligt 1957 års polisutredning skulle kommunerna vid genomförandet av förstatligandereformen utan gottgörelse överlämna inventarier och annan utrustning, som kommunerna anskaffat för polis-, åklagar- och exekutionsväsendets behov. I anslutning härtil uppkommande spörsmål borde enligt utredningen i allmänhet kunna lösas genom överenskommelse mellan staten och kommunerna. Staten skulle i samband med förstatligandet överta alla kostnader för drift och underhåll beträffande egendom som kommun utan vederlag överlämnat till staten. Vid remissbehandlingen av förslaget vann detta allmän anslutning. På ett par håll ansåg man dock, att staten borde lämna ersättning för nyare och mera kostnadskrävande inventarier.

Enligt 1962 års principproposition skulle det medföra praktiska och administrativa olägenheter att välja den lösningen, att staten erlägger ersättning för dyrare utrustning som anskaffats åren närmast före förstatligandet. Ersättning föreslås i propositionen därför inte skola utgå för inventarier och annan utrustning. Däremot skall staten efter övertagandet svara för drift- och underhållskostnader med avseende på inventarier och annan utrustning. Vidare förutsätts, att staten får inträda i den rätt till begagnande av egendom, anskaffad för flera förvaltningsgrenars behov, som tidigare tillkommit ifrågavarande verksamhetsgrenar. Någon ersättning för att så sker bör inte utgå.

Statsutskottet har i sitt av riksdagen godkända utlåtande lämnat uttalan-

dena i propositionen utan erinran samt tillagt, att om det gäller fasta inventarier och liknande frågan om ersättning torde få prövas enligt gängse grunder för hyressättning.

Polisberedningen

Överlåtelseobjekten. Polisberedningen gör först en kartläggning av de inventarier och den utrustning som kommer i fråga i förevarande sammanhang.

Till inventarier hänför beredningen kontorsmöblemang, såsom bord, stolar, soffor, skåp, kassaskåp som inte är fast infogade i vägg, bokhyllor och andra hyllor, diskar, armatur samt mattor och andra textilier. Någon tvekan synes enligt beredningen i allmänhet inte behöva uppkomma om vad som skall hänföras hit. Förutsättning för att överlåtelseskyldighet skall föreligga är att det rör sig om lös egendom. Finns anordningar, som enligt lagen om vad till fast egendom är att hänföra utgör fast egendom, omfattas de inte av ifrågavarande skyldighet utan av den i det föregående upptagna skyldigheten att upplåta lokal med nyttjanderätt.

Bland annan lös kontorsutrustning som skall överlåtas nämner beredningen alla slags kontorsutensilier som nyttjas för kontorsarbetet, såsom förefintliga lager av papper, pennor o. dyl., skriv- och räknemaskiner, duplicatorer, stencileringsapparater, bandinspelningsapparater och liknande.

Till kontorsutrustning räknar beredningen också telefoner och telefonväxlar. Beredningen finner det vidare naturligt att kommun skall vara skyldig att till staten överlåta abonnemangen för de telefonförbindelser, som visat sig erforderliga för verksamhetsgrenarna. Telefonförbindelserna utgör en nödvändig förutsättning för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. För kommunerna innebär överlåtelse på staten av abonnemanget i allmänhet ingen nackdel. De erlagda inträdesavgifterna återbetalas inte då abonnemang upphör, och driftkostnaderna skall staten överta. Beredningen framhåller i detta sammanhang att från televerkets sida har upplysts, att hinder inte föreligger mot överlåtelse av abonnemang i en situation som den, vilken föreligger då staten övertar ansvaret för verksamhetsgrenarna.

Om telefonväxlar betjänar också andra områden av kommunal verksamhet än de ifrågavarande skall staten enligt principbeslutet ha rätt att begagna växeln i samma utsträckning som den före förstatligandet tagits i anspråk för kommunal polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet.

Till övriga inventarier och övrig utrustning som skall överlåtas till staten enligt principbeslutet hänför polisberedningen den facklitteratur som ställts till förfogande för polis-, åklagar- och exekutionspersonalen, motorfordon av olika slag jämte till fordonen hörande utrustning, liksom radioanordningar av skilda slag, vare sig de är installerade i polisens lokaler eller fordon eller är bärbara. Alarmanordningar omfattas av ifrågavarande skyldig-

het i den mån de utgör lös egendom och i den utsträckning de nyttjas för verksamhet som nu förstatligas. Även all annan teknisk och liknande utrustning, som erfordras för sådan verksamhet, skall överlämnas, t. ex. olika slags mätinstrument och fotograferingsutrustning. Hästar och hundar anskaffade för polistjänsten skall också överlämnas till staten. Överlåtelseskyldigheten skall slutligen omfatta utrustning som enligt polisutrustningsreglementet skall ha anskaffats av polisdistrikt. Utrustningen skall vare sig den är utlämnad till personalen eller ej tillfalla staten vid huvudmannaskapsreformen.

Den nu gjorda uppräkningsen är, framhåller beredningen, endast exemplifikativ. Överlåtelseskyldigheten omfattar all utrustning, som anskaffats för verksamhetsgrenarnas behov oberoende av om särskild föreskrift givits att utrustningen skall finnas eller ej. Frågan huruvida utrustningen anskaffats för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten eller för annan verksamhet skall enligt beredningen bedömas med hänsyn till den faktiska användningen av utrustningen.

Överlåtelse och upplåtelse med nyttjanderätt. Skyldighet att till staten överlämna de här åsyftade inventarierna och annan för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten anskaffad utrustning innebär, uttalar beredningen, att äganderätten till egendomen skall övergå till staten. Överlåtelseerna synes inte medföra praktiska eller rättsliga problem.

Uttalandet i princippropositionen beträffande anordningar, vilka anskaffats även för andra förvaltningsgrenar än dem som omfattas av förstatligandet, finner beredningen innebära, att staten skall få nyttjanderätt till egendomen i den utsträckning som egendomen före förstatligandet faktiskt använts för sistnämnda verksamhetsgrenar, alltså inte äganderätt till en kvotdel av egendomen. De olägenheter som kan vara förbundna med att statens rätt begränsats till nyttjanderätt — t. ex. bristande möjlighet att hindra försäljning av egendomen — anser beredningen i realiteten inte behöva beaktas. Inte heller lär det vara nödvändigt att reglera de ekonomiska förhållandena mellan staten och kommunen för de undantagsfall, då avyttring kan komma att ske av egendom varom här är fråga. Nyttjanderätten bör omfatta endast den egendom som finns vid tiden för förstatligandet. När egendomen förslitits och måste bytas, bör staten delta i kostnaden för nyanskaffningen.

Kommuns rätt till vederlag m. m. Överlåtelse av inventarier och annan utrustning samt upplåtelse med nyttjanderätt skall enligt principbeslutet ske utan vederlag i den mån överlåtelsen eller upplåtelsen omfattas av den nu behandlade skyldigheten för kommunerna. Beredningen anför, att tillämpningen av denna princip leder i fråga om upplåtelse av nyttjanderätt till att staten inte skall erlägga ersättning med anledning av upplåtelse av nyttjanderätt, som motsvarar egendomens användning för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet före förstatligandet. Skall egendom, som anskaffats

även för andra förvaltningsgrenars behov, efter förstatligandereformen användas för t. ex. polis- och åklagarväsendets behov i större utsträckning än tidigare måste däremot ersättningsfrågan regleras i fråga om den ökade användningen. Regleringen får enligt beredningen ske genom överenskomelse mellan staten och vederbörande kommun.

Beredningen stryker under att vad nu sagts om överlåtelse och upplåtelse utan vederlag avser statens inträde i själva rätten till egendomen. Däremot skall staten svara för alla drift- och underhållskostnader som uppkommer vid egendomens användning. Till sådana kostnader hänförs bl. a. kostnader för drivmedel, såsom olja, bensin och elektricitet. Avgifter för överlåtna telefonabonnemang, såväl fasta som rörliga avgifter, skall erläggas av staten i vad avgifterna belöper på tiden efter förstatligandet. Motsvarande gäller t. ex. bilskatt och andra avgifter.

Remissyttrandena

Remissinstanserna godtar genomgående polisberedningens förslag till närmare utformning av principbeslutet att inventarier och annan utrustning, som kommunerna anskaffat för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten, skall utan vederlag överlåtas till staten.

I flera yttranden yppas farhågor för stagnation i fråga om den långsiktiga planeringen av inventarie- och utrustningsanskaffningen. *Statskontoret* anför i anslutning till den beslutade huvudregeln.

Denna enkla regel synes — — — behäftad med nackdelen att den tid som återstår till förstatligandet kommer att präglas av passivitet från kommunernas sida i fråga om anskaffning av inventarier och annan utrustning för polisväsendet. Sådana inköp kommer givetvis att i största möjliga utsträckning uppskjutas till efter huvudmannareformen. Detsamma gäller utläggande av beställningar på utrustning och materiel för större anläggningar med lång leveranstid, t. ex. telefonväxlar, särskilt då viss del av köpeskillingen måste erläggas samtidigt med beställningen. Med hänsyn till polisens effektivitet är ett sådant avbrott otillfredsställande.

För att i någon mån förhindra sådana omotiverade uppehåll i planeringen synes det statskontoret önskvärt att kommunerna åläggs att snarast till vederbörlig statlig myndighet anmäla de akuta anskaffningsbehov som föreligger på detta område.

Även *polismästaren i Stockholm* understryker det önskvärda i att erforderliga beslut av ekonomisk betydelse som måste fattas för att fullfölja pågående inventarieanskaffning inte hindras eller försvåras under själva övergångsskedet. *Stockholms stad* yttrar genom *stadens rätts- och polisdirektion*, att det från statens synpunkt borde vara angeläget att sådana garantier utfärdades att kommunala projekteringen i detta hänseende fullföljs. Det synes vara ett minimikrav att statsverket svarar för de kostnader som uppkommer vid leverans efter förstatligandet av dessförinnan beställda inventarier. Enligt *Stockholms stads kammarkontor* kan principbeslutet

inte tolkas på annat sätt än att fråga skall vara om inventarier och utrustning som faktiskt inköpts och tagits i bruk före förstatligandet. Detta leder till att vederbörande statliga myndighet bör tillfrågas om beställning av planenligt erforderlig ny utrustning skall övertas. *Svenska stadsförbundet* anser att frågan om vem som skall betala inventarier och utrustning, som beställts av kommun men levereras efter förstatligandet, får lösas från fall till fall. När det gäller beställning av mer omfattande och kostnadskrävande utrustning synes emellertid överläggning i ärendet böra komma till stånd mellan parterna före en beställning.

Det är oklart om överlåtelseskyldigheten omfattar inventarier och utrustning som står till förfogande för de kommunala organ vilka utövar den ekonomiska förvaltningen, t. ex. polisnämnd, framhåller *Stockholms stadskansli*. *Stadens rätts- och polisdirektion* hävdar att undantag under alla omständigheter erfordras beträffande de telefonanknytningar, som tillhör direktionens centrala förvaltning. Enligt *kommunalfullmäktige i Järfälla kommun* har kommunen för polisens jourtjänst tecknat telefonabonnemang för polisiära befattningshavares bostadstelefoner. I den mån jourtjänsten ordnas på annat sätt än hittills bör abonnemangen inte överlätas till staten.

Svenska stadsförbundet förutsätter att statens nyttjanderätt till egendom som anskaffas för flera förvaltningsgrenars behov, t. ex. telefonväxlar, skall gälla endast så länge staten disponerar de lokaler, där egendomen används, och de lokalmässiga förutsättningarna för gemensamt nyttjande sålunda är för handen. *Stockholms stadskansli* betonar att staten bör delta i kostnaden för nyanskaffning av försliten egendom, som staten fått nyttjanderätt till. Staten skall emellertid inte ha nyttjanderätt jämväl till den nyanskaffade egendomen, enär den eljest uppkommande varaktigheten av statens nyttjanderätt skulle strida mot principen att bestående ekonomiska förpliktelser inte skall införas. Vad som nyanskaffats med statens bidrag blir enligt stadskansliets uppfattning kommunens egendom och nyttjas av kommunen ensam.

I fråga om ersättning för drift- och underhållskostnader för gemensamt nyttjad egendom har *domstolskommittén* annan mening än beredningen. I praktiken lär sådan nyttjanderätt för staten bli aktuell endast beträffande anordningar som telefonväxlar och vissa slags kontorsmaskiner. Att staten betalar sin andel i telefonräkningar finner kommittén naturligt men betalningen anses kunna ordnas utan särskilt stadgande. Övriga kostnader för drift och underhåll torde sällan uppgå till större belopp. Vad kommunerna kan få i ersättning av staten kan knappast bli av den storlek att det motiverar de kostnader och det arbete som regleringen av ersättningsfrågorna måste komma att medföra både för staten och kommunerna. Föreskrifter om ersättningsskyldighet i detta fall bör enligt kommittén inte lämnas.

Den kommunala bidragsskyldigheten

Principbeslut

Enligt principbeslutet skall kommunerna under en övergångstid av fem år efter förstatligandet bidra till statens kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Bidrag skall första året motsvara hälften av kommunens kostnad för verksamhetsgrenarna under två basår, som skall vara 1961 och 1962. Under de följande fyra åren skall bidragen varje år nedsättas med 20 procent av det första årets bidrag, dock med minst 10 000 kronor.

Beträffande beräkningen av det första årets bidrag — grundbeloppet — innebar 1957 års polisutrednings förslag följande. Bidragsplikten skall för varje kommun i princip innefatta samtliga årskostnader som kommunen före förstatligandet haft för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Dessa kostnader beräknas och fastställs för varje kommun. Eftersom många kommuner på olika sätt ekonomiskt samarbetar med annan eller andra kommuner på det polisiära området, måste kostnaderna beträffande vissa polisdistrikt, innan grundbeloppet för varje kommun fastställs, fördelas på de kommuner som ingår i distriktet. Fördelningen bör ske efter de grunder som angivits i den förbundsordning eller det avtal, som reglerar det polisiära samarbetet mellan kommunerna. Grundbeloppet skall principiellt utgöras av samtliga kommunens kostnader för verksamhetsgrenarna, med undantag dock för fastighetskostnader samt kostnader för anskaffning och underhåll av de inventarier och den andra utrustning, som utan vederlag skall överlåtas till staten. I stället för fastighetskostnader skall i grundbeloppet ingå beräknade hyror för kommunägda lokaler, som är upplåtna för polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet. För förhyrda lokaler skall verkliga hyreskostnader upptas. Direkta och indirekta lönekostnader skall omräknas med hänsyn till det allmänna lönetilläggets utveckling från basåren fram till tidpunkten för förstatligandet. I övrigt skall justering med hänsyn till kostnadsutvecklingen efter basåren ej ske. Beträffande kommunernas pensionskostnader innebär förslaget en schablonmässig beräkning. Vid bestämmandet av grundbeloppet skall kommunens sammanlagda kostnader, sedan lönekostnaderna justerats på föreslaget sätt, minskas med verkligt eller beräknat belopp, varmed staten bidragit till verksamheten under basåren (s. k. allmänt statsbidrag till vissa polisdistrikt, statsbidrag för stats- och reservpolis, gränskontroll m. m.). Däremot skall avdrag inte ske för inkomster, som hänför sig till verksamhetsgrenarna.

Principbeslutet innebär att de linjer polisutredningen sålunda dragit upp i stort sett godtas. Avsteg förutsätts emellertid kunna göras beträffande pensionskostnaderna för kommuner, som efterhandsfinansierar dessa kostnader, om särskilda utredningar ger fog för avsteg. Efterhandsfinansiering förekommer huvudsakligen i de stora städerna. Vidare innebär principbeslutet, att vid fastställandet av grundbelopp avdrag från totalkostna-

derna skall göras inte bara för statsbidrag utan även för andra inkomster, som hänför sig till polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Statlig myndighet skall fastställa bidragsbeloppen. Det skall ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, vilken myndighet som skall handha denna angelägenhet.

Polisberedningen

I grundbeloppen ingående kostnader. Inledningsvis erinrar polisberedningen om att grundbeloppen i princip skall omfatta alla kommunala kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten. Till exekutionsverksamhet räknas också överexekutorsgöromålen. Vissa städers kostnader för överexekutor skall alltså inräknas i grundbeloppen.

Beredningen framhåller vidare att den största kostnadsposten utgörs av den kommunalanställda *personalens avlöningsförmåner* och av kostnad för *personalens pensionering*. Löneförmåner för polispersonalen t. o. m. polis-kommissaries tjänstegrad utgår enligt det statliga polislöneordningset. Ordinarie och extra ordinarie polismän med anställning hos polisdistrikt, som helt eller delvis består av annan kommun än stad eller köping, torde med få undantag vara pensionsförsäkrade i statens pensionsanstalt och därmed underkastade statens allmänna tjänstepensionsordningset. Ordinarie och extra ordinarie polismän i polisdistrikt bestående av stad eller köping lyder under kommunala pensionsbestämmelser. För övrig personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet gäller likaledes kommunala löne- och pensionsordningseten.

Av särskilt intresse är enligt beredningen i detta sammanhang kostnader för utbildning av polisaspiranter. T. o. m. 1961 skedde denna i de särskilda polisdistriktens regi. Sålunda fanns i de större distrikten tjänster inrättade för polisaspiranter, vilkas utbildning vid statens polis-skola bekostades av distriktet. Dessutom fanns polisrekryter, som inte hade fasta tjänster utan fullgjorde vikariats- och förstärkningstjänstgöring i olika polisdistrikt. Polisrekryt erhöi under genomgång av konstapelsklassen i statens polis-skola arvode av statsmedel. Till kostnaden härför bidrog polisdistrikt, som inte ägde rätt till s. k. allmänt statsbidrag, efter vissa regler. För 1961 hör kostnader för polisaspiranter ingå i övriga kostnader för polispersonal som tjänstgjort i polisdistriktet. Nyssnämnda bidrag, som utgör lönekostnader, hör likaså ingå i bidragsunderlaget.

Fr. o. m. 1962 har, fortsätter beredningen, utbildningen av polisaspiranter centraliserats och äger rum i huvudsak vid en poliskår i varje län. I den mån aspirant fullgör vikariats- eller förstärkningstjänstgöring i visst distrikt betalar detta lön och andra förmåner till honom. Övriga kostnader för polisaspiranternas löneförmåner och pensionering samt kostnader för handledning vid deras utbildning och för administration av deras anställning, utbildning och tjänstgöring fördelas mellan de polisdistrikt, för vilka aspiranterna är anställda. I den mån polisaspirant under 1962 fullgjort

vikariats- eller förstärkningstjänstgöring i visst polisdistrikt, finner beredningen kostnaden härför liksom kostnad för annan tillfällig arbetskraft bli en distriktets kostnad för erforderlig polispersonal i distriktet. De bidrag som distriktet erlagt för centraliserad utbildning utgör också kostnad som skall läggas till grund för bidragen till staten. Kostnaden är till större delen hänförlig till lönekostnader.

Polisberedningen framhåller vidare, att Kungl. Maj:t jämlikt 18 § andra stycket polislagen må för visst polisdistrikt medge, att sådana särskilda med trafikövervakning sammanhängande uppgifter, som är av enklare beskaffenhet, ombesörjs i annan ordning än i polislagen sägs. Med stöd av dylika medgivanden har ett mindre antal polisdistrikt inrättat särskilda trafikövervakarkårer. Samtliga t. o. m. 1962 inrättade sådana kårer är knutna till annan kommunal förvaltningsgren än polisväsendet. Kostnaderna för dessa kårer och deras verksamhet skall inte läggas till grund för kommunernas bidrag.

Enligt beredningen måste en *gränsdragning* göras mellan lönekostnader och andra personalkostnader eftersom den andel i grundbeloppen, som motsvarar direkta och indirekta lönekostnader, enligt principbeslutet skall omräknas med hänsyn till löneutvecklingen från basåren fram till tidpunkten för förstatligandet. Med »direkta lönekostnader» avses kostnader för s. k. tabelllöner jämte särskilda tillägg. Till »indirekta lönekostnader» hänförs beredningen kostnader för sådana löneförmåner, som inte har karaktär av ersättning för befattningshavares utgifter, såsom vikariats-, övertids- och beredskapsersättningar, tjänstgörings-, obekvämhets- och kallortstillägg, kallortstraktamenten, ekiperingshjälp och ekiperingsbidrag samt andra ersättningar, oberoende av benämning, vilka är jämförliga med de nu angivna. Ersättningar, som utgivits under benämningen »utgifter i tjänsten» har ibland karaktär av löneförmån. Kostnader för dylika ersättningar anser beredningen det oaktat böra generellt anses inte vara hänförliga till lönekostnader.

Beredningen framhåller, att löneutvecklingen — varmed i detta sammanhang skall förstås det allmänna lönetilläggets utveckling — inte är enhetligt beträffande de olika av reformen berörda personalgrupperna eller de skilda löneförmånerna, något som i princip borde leda till att utvecklingen beaktades för varje grupp och varje förmån för sig. Ett sådant förfarande finner beredningen emellertid invecklat. Omräkningen med hänsyn till löneutvecklingen föreslås därför skola ske schablonmässigt på så sätt, att till summan av samtliga lönekostnader läggs ett procentuellt tillägg, motsvarande den genomsnittliga förändringen fram till 1965. Det torde enligt beredningen få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera fastställa den procentsats, som skall tillämpas.

I fråga om *pensionskostnaderna* yttrar beredningen, att ansvaret för löpande utgifter för den förstatligade verksamheten efter den 1 januari 1965

läggs på staten utom så vitt angår pensioner, helt grundade på anställningstid före 1965. Utbetalningen av sistnämnda förmåner skall ske i oförändrad ordning.

Till de av staten övertagna pensionsutgifterna har kommunerna att lämna bidrag av två slag, anför beredningen. Det ena är ett speciellt pensionsbidrag för varje särskilt, nytt pensionsfall efter 1964 beträffande personal som vid förstatligandet övertagits av staten. Bidragets storlek skall avvägas i förhållande till den (brutto-)pensionsnivå och det antal tjänsteår, som är uppnådda närmast före förstatligandet. Bidraget skall utgå fortlöpande så länge pensionen utgår.

Det andra är, fortsätter beredningen, av typen »driftbidrag» till verksamheten under tiden 1965—1969 och ingår i det allmänna bidrag kommun skall utge under denna övergångstid. Beräkningen av de till grund för detta bidrag liggande pensionskostnaderna skall ske schablonmässigt med utgångspunkt i den del av lönekostnaden som är pensionsgrundande. Pensionsgrundande är endast grundlön jämte särskilt tillägg därå. Vidare skall vad gäller polispersonal hänsyn inte tas till lönekostnader för statspolisen, eftersom staten redan nu helt svarar för statspolispersonalens pensionskostnader. Avgifter för ATP och kompensation för folkpensionsavgift skall inte beaktas.

Såsom pensionskostnad under vart och ett av basåren 1961 och 1962 skall alltså i stället för verkliga utgifter räknas med en kalkylerad pensionskostnad. Beträffande polispersonalen, eller något mer än fyra femtedelar av hela den av förstatligandet berörda personalnumerären, har kostnaden bestämts till 28 procent av lönen för de kommuner, som inte äger ansluta polispersonal till den statsunderstödda pensioneringen i statens pensionsanstalt, och till hälften därav, eller 14 procent, för kommuner med sådan anslutningsmöjlighet. Kostnadsprocenttalet 28 har uträknats med ledning av 2 § kungörelsen den 24 november 1932 angående statsbidrag till polisväsendet. Med utgångspunkt i en uppskattad årslönesumma för polispersonal om 200 milj. kronor erhålls en beräknad årspensionskostnad av storleksordningen 50 milj. kronor och såsom kommunalt bidrag till statsverket under åren 1965—1969 i runt tal 150 milj. kronor. I fråga om annan personal än polispersonal är någon kostnadsprocent inte fixerad. Enär kategorin »annan personal» numerärt uppgår till något mindre än en fjärdedel av polispersonalen, kan tillämpning av procentsatsen 28 beträffande sagda kategori förmodas leda till en beräknelig årspensionskostnad på 10—12 milj. kronor och ett sammanlagt kommunalt bidrag till statsverket under åren 1965—1969 på 30—36 milj. kronor.

Polisberedningen framhåller att bidragsgivningen enligt 1932 års statsbidragskungörelse är anordnad för kostnadstäckning under aktiv tid av den typ pensionsförmånssystem, som gällde inom offentlig personalpensionering långt före den allmänna pensionsreformen. Förutsättningarna för kost-

nadstäckning av offentlig personalpensionering anser beredningen i själva verket vara så radikalt förändrade, att tillämpning av statsbidragskungörelsen förutsätter mycket hög feltolerans. I vart fall skulle det strida mot principen om schablonmässig beräkning, om man införde en specialbestämmelse för beräkning av pensionskostnad för annan personal än polispersonal. Härav föranledd jämkning av kostnadsprocenttalet 28 skulle ändå falla inom den felmarginal, som accepterats beträffande pensionskostnaden för den avsevärt större personalkategorin, polispersonalen. Med hänsyn till det anförda föreslår beredningen att den procentsats och de övriga regler, som är avsedda att komma till användning för beräkning av polis-pensionskostnad skall användas generellt för den pensionskostnadsberäkning varom nu är fråga.

Som förut sagts skall *fastighetskostnader* inte läggas till grund för bidragen. I stället skall i grundbeloppen ingå beräknad hyra för lokaler i kommunägda hus. Lokalkostnaderna skall hänföra sig till basåren och fastställas utan hänsyn till förändringar i hyresläget och penningvärdeförsämringen fram till tiden för förstatligandet. Kostnaderna för lokaler som kommunerna själva hyrt för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet skall ingå i grundbeloppen med de belopp kommunerna faktiskt erlagt i hyra under basåren.

Polisberedningen anför i fråga om beräkningen av hyra i kommunägda hus att det torde bli vanligt att dylika lokaler vid förstatligandet hyrs av staten. Den hyra som därvid skall gälla avser visserligen tiden från årsskiftet 1964—65 och framåt, medan kommunernas bidrag skall grunda sig på hyreskostnaden åren 1961 och 1962. Någon mera avsevärd förändring av hyresläget lär dock inte komma att ske från 1962 till 1965, och ledning för att bedöma förändringen ger Kungl. Maj:ts beslut jämlikt hyresregleringslagen om generella hyreshöjningar under denna tid. Under alla förhållanden torde enligt beredningen de mellan staten och kommunerna överenskomna eller fastställda hyrorna utgöra ett så exakt mått på hyresläget att man med ledning därav utan svårighet kan bedöma skäligheten av den hyra lokalerna bort betinga under basåren. Vidare påpekar beredningen att statliga förhyrningar torde komma till stånd i vart fall inom flertalet kommuner. Genom de därvid bestämda hyrorna torde en god bild erhållas av hyresläget för lokaler av ifrågavarande slag inom så gott som alla kommuner i landet. Man lär därför med fog kunna anta att svårigheter av betydelse inte heller kommer att föreligga att fastställa vad som skall anses utgöra kommunernas hyreskostnader under basåren för sådana kommunägda lokaler, som före reformen stått till de tre verksamhetsgrenarnas disposition men som ej behöver hyras av staten efter huvudmannaskapsreformen. Åtskilliga lokaler torde ligga inom områden där hyresregleringslagen gäller, bl. a. de flesta kommunala lokaler för åklagar- och exekutionsväsendet. I dessa fall bör vid tveksamhet om hyresvärdet möjligheten att

erhålla hyresnämndens uttalande därom tillvaratas. Slutligen erinrar beredningen om att hänsyn vid beräkningen av hyresvärdet skall tas till sådan specialutrustning i lokalerna som är att hänföra till fast egendom.

Beredningen påpekar att kommunernas *kostnader för anskaffning och underhåll av inventarier och annan utrustning* inte skall tas med vid beräkning av kommunernas bidrag, eftersom denna egendom utan vederlag skall överlämnas till staten vid förstatligandet. Däremot skall driftkostnader för egendomen ingå i grundbeloppen. Hit hör bl. a. kostnader för drivmedel, såsom bensen, olja, elektricitet o. dyl. samt abonnemangsavgifter för telefon, fordonsförsäkringar, automobilskatt m. m. Vad nu sagts gäller enligt beredningen också inventarier och annan utrustning som utan vederlag upplåts till staten med nyttjanderätt, t. ex. del i telefonväxel som används för flera förvaltningsgrenars behov.

Förutom de hittills redovisade löne-, pensions- och lokalkostnaderna skall enligt vad beredningen anför i grundbeloppen ingå alla kommunala *kostnader i övrigt* för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Med hänsyn till att de i kommunbidragen ingående pensionskostnaderna beräknas efter en schablon skall kostnad för verkliga pensionsavgifter eller, om kommun efterhandsfinansierar pensionerna, för utgivna pensioner inte beaktas. Inte heller skall hänsyn tas till arbetsgivaravgifter för ATP eller kompensation för förhöjda folkpensionsavgifter.

Till grund för bidragens storlek skall enligt beredningen däremot läggas andra kostnader för avlöningsförmåner än direkta och indirekta lönekostnader, t. ex. för reseersättningar och traktamenten, ersättningar för utgifter i tjänsten m. m. Vidare skall andra kostnader för personalutbildning än lönekostnader medräknas, vare sig fråga är om aspirantutbildning eller fortbildning av utbildad personal. Bland dylika kostnader ingår bl. a. administrationskostnader, kostnader för förbrukningsmateriel, såsom ammunition för övningssskjutning, m. m. Även personalvårdskostnader skall beaktas.

Som en annan betydande kostnadspost nämner beredningen kostnader för expenser samt övriga expeditionskostnader, såsom ersättningar för bostadstelefon, övriga telefonkostnader, dock inte inträdesavgifter för nya abonnemang, eftersom abonnemangen skall överlåtas på staten, utgifter för tidskrifter, blanketter och bindning av handlingar, kontorsmateriel, som ej är hänförlig till inventarier eller utrustning, renhållningsmateriel, lyse och dylikt. Till omkostnader i övrigt hänför beredningen också kostnader för kost och sjukvård för personer som anhållits för brott eller eljest omhändertagits, liksom kommunala kostnader för blodprovsundersökningar och obduktioner samt för sakkunniga i vissa brottmål, t. ex. revisorer, skriftexperter m. fl. Blodprovs- och obduktionskostnader bör redovisas efter avdrag för vad som influtit på grund av åläggande för enskilda att återbetala dylika kostnader.

Eftersom även den ekonomiska förvaltningen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet genom förstatligandet övergår på staten anser beredningen att kommunernas nuvarande kostnader för denna förvaltning skall läggas till grund för bidragens storlek. I den mån den ekonomiska förvaltningen inte omhänderhas av speciellt organ får kostnaden beräknas till skälig andel av kostnaden för det förvaltningsorgan, som handhaft denna förvaltning.

Avdrag från totalkostnaderna. Beträffande avdragsgilla kostnader hänvisar polisberedningen till principbeslutet att utgående statsbidrag för basåren skall i sin helhet avdras från kommunernas totalkostnader för polisväsendet vid fastställande av de kommunala bidragen. Därutöver anmärker beredningen, att statsbidrag till pensionskostnader för statspolispersonal skall avdras endast om den schablonmässiga beräkningen av kommunernas pensionskostnader sker på grundval av lönekostnaden även för sådan personal.

Avdrag från totalkostnaden skall enligt principbeslutet ske med även andra inkomster än statsbidrag, under villkor att inkomsterna hänför sig till polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Främst avses här, framhåller beredningen, indrivningsavgifter (restavgifter), expeditionslösen och bötesandelar. Alla dessa inkomster är av den art, att de ursprungligen uppburits av den enskilde tjänstemannen som ersättning för tjänsteuppgifter men sedermera indragits till kommunens kassa i samband med löneregleringar för vederbörande tjänstemannagrupp. Restavgifter utgår enligt uppbördsförordningen den 5 juni 1953 till utmätningsman och honom underställt exekutionsbiträde. För indrivning av skatt som ankommit på landsfiskal skall restavgift tillfalla statsverket. Har landsfiskal för indrivningen anlitat exekutionsbiträde, äger dock denne i princip uppbära hälften av restavgiften. Finns i stad, med eller utan magistrat, i övrigt meddelade särskilda föreskrifter rörande disposition av restavgift, skall dessa föreskrifter tillämpas tills vidare. Restavgiften skall till den del den överstiger 100 kronor alltid tillfalla statsverket. Vad nu sagts om avgifternas indragning till kommunens kassa torde i viss utsträckning gälla också ersättningar jämlikt förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän m. m. i den mån ersättningarna hänför sig till utmätningsmannaverksamheten. Beredningen framhåller vidare att lösen i princip tillfaller vederbörande tjänsteman. Indragning av expeditionslösen till kommuns kassa torde dock ha skett i samband med kommunala löneregleringar. I den mån lösen för handlingar, utfärdade på polis-, åklagar- och exekutionsväsendets område, sålunda tillfaller kommunens kassa skall avdrag för inkomsterna ske från utgifterna för verksamhetsgrenarna. Beträffande bötesandelar anmärker beredningen att andel i böter skall enligt vissa äldre författningar tillfalla åklagare. I lag den 19 mars 1937 om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i

böter m. m. har emellertid förordnats bl. a., att vad om andel i böter m. m. finns stadgat i lag eller författning inte skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, om av stad avlönad åklagare tillförsäkras skälig fast avlöning, bestämma att rätt till dylik andel inte skall tillkomma sådan åklagare utan medlen i stället tillfalla stadens kassa. Med stöd av sistnämnda lag har Kungl. Maj:t i kungörelse den 14 december 1962 förordnat att sådan rätt inte vidare skall tillkomma av stad avlönad åklagare. Andelen skall i stället tillfalla stadens kassa.

Bidragens fastställande. Enligt principbeslutet skall kommunbidragen fastställas av statlig myndighet. Det skall ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilken myndighet som bör handha denna angelägenhet. I avslutning härtill yttrar beredningen, att beräkningen av kommunbidragen av praktiska skäl måste ske på grundval av uppgifter som kommunerna själva lämnar. En blankett för inhämtande av dylika uppgifter har utarbetats av beredningen och utsänts till kommunerna. Den myndighet, som skall fastställa kommunbidragen, skall enligt beredningen givetvis göra viss kontroll av de lämnade uppgifterna. Granskningen bör i första hand avse att utröna, om större bidragsgrundande poster utelämnats eller om mera betydande ej bidragsgrundande poster tagits med. Denna grovkontroll erhålles genom den statistiska redovisningen av samtliga utgifts- och inkomstposter i publikationen »Kommunernas finanser» samt genom översiktlig granskning av kommunernas inkomst- och utgiftsstater för basåren. Noggrannare granskning anser beredningen vara behövlig endast om särskilda skäl ger anledning därtill. Kontroll av lönekostnader sägs kunna ske på grundval av centralt tillgängliga uppgifter rörande personalstater i polisdistrikten samt hos poliskammare, åklagarmyndigheter och kommunala exekutionsmyndigheter. Lokalkostnaderna anser beredningen i stor utsträckning kunna kontrolleras mot de av byggnadsstyrelsen upprättade hyreskontrakten mellan staten och kommunerna. I fråga om övriga kostnadsuppgifter anses särskild granskning i allmänhet kunna begränsas till en bedömning av vad som med hänsyn till kommunens (polisdistriktets) storlek, struktur, personalstat och övriga omständigheter framstår som rimligt.

I sitt förut nämnda *särskilda yttrande* föreslår ledamöterna i den rådgivande nämnden Hedin och Ståhl med hänvisning till samma skäl som de anfört beträffande fastställande av hyra, att jämväl kommunernas bidrag skall fastställas av skiljemän enligt lagen om skiljemän.

Betalningstiden. Enligt beredningens mening kan kommunernas bidragskyldighet fastställas omedelbart för hela bidragstiden med tillämpning av de redan beslutade grunderna för bidragens beräkning för de olika åren. Enligt princippropositionen skall dock avsteg från dessa grunder kunna ske beträffande kommuner som efterhandsfinansierar sina pensioner. Eftersom dessa kommuner i efterhand skall betala pensioner till personal inom polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, för vilken pension börjat utgå före

förstatligandet, samtidigt som de bidrar till statens pensionskostnader efter förstatligandet för personal inom dessa verksamhetsgrenar enligt förhandspensioneringsprincipen, kan det inträffa att kommunernas sammanlagda kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet blir högre första året efter förstatligandet, då det kommunala bidraget motsvarar hela grundbeloppet, än året före förstatligandet. I viss mån finner beredningen dock förhöjningen motverkas av dels att samtliga i grundbeloppen ingående kostnader utom lönekostnaden och pensionskostnaden hänför sig till kostnadsåret 1961—1962, dels att kostnader för anskaffning och underhåll av inventarier och annan utrustning inte ingår i grundbeloppen.

Beredningen finner det inte motiverat att för ifrågavarande kommuner generellt skjuta fram betalningen av en del av första årets bidrag till senare bidragsår. Avvikelse från huvudregeln för bidragsskyldighetens fullgörande bör ske endast om en förhandsbedömning i varje särskilt fall visar att bidraget, ökat med kommunernas beräknade pensionskostnader för bidragsåret, sannolikt kommer att överstiga de beräknade kostnaderna för de tre verksamhetsgrenarna för år 1964. Är detta fallet föreslås, att första årets bidrag må nedsättas till belopp motsvarande den beräknade nettokostnaden 1964. Den del av bidraget, som motsvarar nedsättningen, skall enligt förslaget erläggas andra bidragsåret utöver vad som enligt huvudregeln skall erläggas detta år. Möjlighet till justering föreslås skola föreligga endast för kommuner som efterhandsfinansierar sina pensioner. Det skall ankomma på vederbörande kommun att visa, att de förhållanden föreligger som enligt det anförda motiverar avvikelse från de generella reglerna för bidragens betalning.

Uppbörd. I principbeslutet rörande den kommunala bidragsskyldigheten sägs ingenting om hur uppbörden av bidragen skall anordnas, påpekar polisberedningen. 1957 års polisutredning hade för sin del föreslagit, att uppbörden skulle handhas av länsstyrelserna. Beredningen finner åtskilliga skäl tala för att polisutredningens förslag godtas. Sålunda har länsstyrelserna redan nu omfattande befattning med den ekonomiska regleringen mellan staten och kommunerna. Bl. a. ankommer det på länsstyrelserna att pröva och utbetala statsbidragen till det kommunala polisväsendet. Vidare understryker beredningen att uppbörden av kommunalskatt ombesörjs av staten i samband med uppbörd av statsskatt m. m. Staten redovisar den uppburna kommunalskatten till kommunerna efter utgången av taxeringsåret. Redan under beskattningsåret äger kommunen enligt vissa regler i 72 § kommunallagen den 18 december 1953 (beträffande Stockholm 76 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957) uppbära förskott å den för året beslutade kommunalskatten. Förskotten, som sedermera avräknas mot den slutliga skatten, utbetalas av länsstyrelserna till kommunerna vid sex tillfällen under året, nämligen med en sjättedel å åttonde dagen i var och en av månaderna januari, mars, maj, juli, september och november. Det

synes beredningen lämpligt att uppbörden av kommunbidragen sker i anslutning till utbetalningen av förskotten på kommunalskatten. Härigenom ernås en såvitt möjligt rättvis fördelning av räntekostnader och ränteför-luster mellan stat och kommun samtidigt som uppbörden kan administra-tivt förenklas till ett avräkningsförfarande, varvid en sjättedel av bidraget för året avräknas å skatteförskottet vid varje utbetalningstillfälle. Med hänsyn till det anförda föreslår beredningen, att länsstyrelserna åläggs att handha uppbörden av kommunbidragen och att uppbörden skall tillgå så att en sjättedel av bidraget avräknas från förskott å kommunalskatt vid ett-vart av de sex utbetalningstillfällena under det år bidraget avser. Bidrags-skyldigheten föreslås skola inträda redan i och med att den fastställande myndigheten fattat sitt beslut. Uppbörd skall alltså ske på grundval av detta beslut. Ändras beslutet efter besvär får det belopp som erlagts för mycket återbetalas, vilket torde böra ske genom avräkning å bidraget för det år då beslutet meddelas.

Bodens stad. Beträffande Bodens stad erinrar beredningen om 1957 års polisutrednings förslag, att såsom grundbelopp skall gälla summan av dels det kontanta belopp som staden under budgetåret närmast före förstatli-gandet — dvs. budgetåret 1/7 1963—30/6 1964 — skall erlagga till staten enligt ett 1955 mellan staden och staten träffat avtal, dels det belopp som staden för samma budgetår enligt ett 1960 träffat avtal skolat utgiva i hyra m. m. för arbetslokaler, polisarrester och övriga utrymmen för ett efter sta-dens storlek avpassat polis- och exekutionsväsende. Av praktiska skäl skall enligt utredningsförslaget det statliga budgetåret tillämpas som reglerings-period i fråga om Bodens stads bidrag. Utredningsförslaget har godtagits i principbeslutet. 1955 års avtal, som är intaget som bil. C till prop. 1956: 114, innebär enligt beredningen bl. a. följande.

Bodens stad erlägger till kronan i efterskott för budgetår ett kontant be-lopp, motsvarande vad staden skolat utge för ett efter stadens storlek av-passat eget polisväsende. För bestämmande av beloppet gäller vissa regler, som anknyter till statens verkliga kostnader för löner till den i personal-staten för poliskåren upptagna polispersonalen samt lönekostnaden för det beräknade antalet polismän i ett efter stadens storlek avpassat kommu-nalt polisväsende. På detta sätt erhålles en grundersättning, till vilken läggs vissa ytterligare avlöningsförmåner samt pensionskostnader och omkost-nader, vilken gottgörelse med hänsyn till stadgad rätt till statsbidrag för hållande av reservpolis är bestämd till 32 procent av grundersättningen. Ersättningen till kronan skall anpassas efter sådana förändringar beträf-fande skyldigheten att svara för kostnaderna för polisväsendet, som kan bli beslutade för städer av Bodens storlek.

Beträffande 1960 års avtal, som angår Bodens stads beräknade kostnader för lokalhyror, anför beredningen.

Enligt 1 § i avtalet — — — skall staden tillhandahålla de tjänstelokaler, arrestlokaler, garage, arkiv- och förrådslokaler samt andra utrymmen, som erfordras för huvudstyrkan av Norrbottens statliga poliskår samt för övriga

i Bodens stad stationerade befattningshavare, som tillhör polis-, åklagar- och exekutionsväsendet inom Bodens landsfiskalsdistrikt. Kronan skall till staden erlägga hyra jämte sedvanligt särskilt bränsletillägg och tillägg för de generella hyreshöjningar, som kan komma att medges. Till grund för beräkningen av hyran skall läggas ett beträffande samtliga lokaler och utrymmen i polishuset efter ortens pris i vederbörlig ordning fastställt belopp för hyra och angivna tillägg. Kronan utger till staden gottgörelse med 68 procent av hyresbeloppet. Återstående 32 procent skall anses utgöra det belopp som Bodens stad skolat utgiva i hyra för arrestlokaler, polisarrestorer och övriga utrymmen för ett efter stadens storlek avpassat polis- och exekutionsväsende. Med iakttagande av vad sålunda överenskommits skall särskilt avtal om hyresvillkoren träffas mellan staden och länsstyrelsen i Norrbottens län såsom representant för kronan.

Remissyttrandena

Beredningens förslag till reglering av kommunernas bidragsskyldighet har i allmänhet fått ett välvilligt mottagande av remissinstanserna. Sålunda har de hörda *länsstyrelserna* inte framfört några väsenliga erinringar. Inte heller *kommunförbunden* föreslår ändringar annat än på särskilda punkter. I flera yttranden ifrågasätts om inte förenklingar kan göras beträffande olika kostnadsposter.

Statskontoret vänder sig mot principbeslutet att de faktiska kostnaderna skall tas fram i detalj för basåren 1961 och 1962 och att vissa kalkylposter, t. ex. avseende lokalhyror, lönetillägg och pensionskostnader, skall räknas fram. Mot bakgrund av kommunernas totalkostnader för de förstatiserade verksamhetsgrenarna skulle enligt statskontoret fördelning av bidragen efter kommunernas ekonomiska bärkraft, invånarantal, polistäthet eller annan lämplig fördelningsnorm inte behövt innebära mindre grad av rättvisa än som uppnås genom den valda konstruktionen. Det synes statskontoret otillfredsställande att ett stort arbete läggs ned på att försöka åstadkomma en rekonstruktion av kostnadsförhållandena 1961—1962. I yttrandet ifrågasätts om det inte är möjligt att gå längre än förslaget i fråga om schablonisering.

Även *riksrevisionsverket* framhåller att förslaget innebär en långt gående detaljuppdelning vad beträffar kommunernas utgifter för avlöningar och omkostnader samt beträffande de intäkter som kostnadsbeloppen skall minskas med. De föreslagna beräkningsgrunderna kommer att medföra omfattande granskningsarbete och det hade varit önskvärt att bidragen kunnat fastställas enligt beräkningsgrunder som inneburit högre grad av schablonisering. Från *Stockholms stads* sida ifrågasätts om inte s. k. bokföringsmässiga grunder bör kunna tillämpas i större utsträckning än beredningen föreslagit.

Vad beredningen anfört angående beräkning av löne- och pensionskostnader föranleder utöver nyss redovisade allmänna synpunkter inga erinringar från remissinstansernas sida. *Svenska stadsförbundet* förutsätter att med

»det allmänna lönetillägget» avses de generella lönetillägg som under en följd av år utgått med ett för de skilda personalgrupperna enhetligt procenttal. I detta sammanhang påpekar förbundet att eftersom lönerna, som torde representera omkring 80 procent av kostnaderna för verksamhetsgrenarna, skall omräknas till löneläget vid 1964 års utgång, det synes naturligt att även avgående statsbidrag avseende löner bör uppräknas till motsvarande nivå. Härigenom uppnås samma resultat som om lönesumman före omräkning till 1964 års lönenivå reduceras med statsbidrag till löner. Påpekande om uppräkning av statsbidrag till löner görs även i yttrandena från *överståthållarämbetet, svenska kommunförbundet och Stockholms stad*.

Stockholms stad anför vidare genom *stadens kansli* att fråga uppkommer huruvida även löner till personal som inte övergår till staten skall inräknas i bidragsunderlaget. Är detta fallet synes kommunen under bidragstiden komma att både avlöna kvarstående personal och erlägga bidrag till staten till avlöningskostnader som staten inte övertagit. Liknande förhållanden kan föreligga i fråga om den personal som är anställd för kommunal trafikövervakning, understryks i yttrandet. Motsvarande tankegångar återfinns i det yttrande som avgivits av *Stockholms stads kammarkontor*. Skulle personalen inte i full utsträckning övergå till statstjänst bör enligt kammarkontoret vägen hållas öppen för överläggningar med staten om hur då skall förfaras från ekonomiska synpunkter. *Kommunalfullmäktige i Järfälla kommun* uppställer som allmänt villkor för att kostnad skall ingå i bidragsunderlaget att kostnaden också framdeles kommer att belasta polisdistriktet.

Den föreslagna beräkningen av pensionskostnader godtas av alla remissorgan, bl. a. *de båda kommunförbunden*.

Även beräkningen av fastighetskostnaderna har vunnit allmän anslutning vid remissbehandlingen. Endast i ett yttrande, avgivet av *Stockholms stadskansli*, görs vissa erinringar. Under hänvisning till beredningens uttalanden, att stöd för beräkning av hyra för kommunägda lokaler kan erhållas genom jämförelse med den hyra som om staten hyr lokalerna avtalas mellan staten och kommunen, efterlyses i yttrandet besked huruvida denna hyra eller den hyra, som upptagits i kommunens stat för basåren, skall läggas till grund för bidragsberäkningen.

Inte i något remissyttrande avvisas förslaget att även kostnader för den ekonomiska förvaltningen av den förstatligade verksamheten skall vara bidragsgrundande. Enligt *svenska stadsförbundet* bör dock den förenklingen genomföras, att dylika kostnader inräknas i grundbeloppet endast när förvaltningen handhas av berörda verksamhetsgrenar själva eller av ett för dem speciellt organ. *Statskontoret* anser att förvaltningskostnader bör tas ut i form av ett generellt procentuellt pålägg på de totala kostnaderna. Också *svenska kommunförbundet* förordar förenklad beräkning i dessa fall.

Enligt principbeslutet skall anskaffningskostnader för inventarier och annan utrustning inte grunda bidragsskyldighet. I anslutning härtill anför

svenska stadsförbundet att av kommun bokförda avskrivningar och intern ränta avseende egendomen uppenbarligen inte skall inräknas i grundbeloppet. *Länsstyrelsen i Stockholms län* yttrar att det inte kan anses vara en helt tillfredsställande lösning att »av nu berörda kostnader endast sådana för åren 1961 och 1962 skall avräknas».

Frågor rörande bidragens fastställande berörs endast i ett par yttranden. *Riksrevisionsverket* anser beredningens uttalanden om kontroll av kommunernas uppgifter innebära, att kommunernas uppgifter får godtas i flertalet fall, sedan den översiktliga grovkontrollen skett. Endast då speciella skäl föreligger torde alltså mera ingående kontroll behöva ske. Vidare förutsätter ämbetsverket att en på ort och ställe verkställd kontroll av de lämnade uppgifterna behöver komma till stånd endast i undantagsfall. För övrigt sägs en sådan kontroll vara praktiskt ogenomförbar, om den skulle omfatta flertalet kommuner. *Statskontoret* finner det för sin del inte motiverat att här tillämpa granskningsregler som avviker från vad som eljest skall iakttas för att tillvarata statens ekonomiska intresse.

Svenska stadsförbundet tillstyrker förslaget om möjlighet att skjuta fram erläggandet av en del av första årets bidrag till senare år. Förbundet förutsätter att dylik möjlighet skall föreligga även för kommun som endast delvis efterhandsfinansierar utgående pensioner. Vidare föreslår förbundet att framskjutning skall få ske även till tredje bidragsåret. Förbundet anför.

Nedsättningsbeloppet skall enligt förslaget kunna framskjutas endast till andra bidragsåret. Eftersom det torde kunna inträffa att även under andra bidragsåret bidraget inklusive från det första året överskjutet nedsättningsbelopp jämte för bidragsåret utgående pensioner kommer att i mer avsevärd mån överstiga totalkostnaden för år 1964, måste enligt styrelsen möjlighet till framskjutning även till det tredje bidragsåret finnas.

I detta sammanhang framhåller förbundet ytterligare, att det för att ernå en från berörda kommuners synpunkt önskvärd utjämning av kostnadsbelastningen vore skäligt, att betalningen av ett nedsättningsbelopp fördelades på samtliga återstående bidragsår.

Det föreslagna systemet för uppbörd av kommunbidragen tillstyrks av samtliga remissinstanser. *Riksrevisionsverket* förordar att de avräknade kommunbidragen redovisas på särskild inkomsttitel på driftbudgeten under »uppbörd i statens verksamhet». Vidare förutsätter ämbetsverket, att frågor rörande anslag bl. a. till hyror, inlösen av byggnader samt gottgörelse till kommuner för inventarier vid ökad användningsfrekvens, vilka frågor inte berörts av beredningen, kommer att behandlas i annan ordning. För att eliminera risken för sammanblandning i den kommunala bokföringen av skattebelopp och avdragsbelopp avseende kommunbidrag, krävs enligt *svenska stadsförbundet* att avräkningsförfarandet klart framgår såväl av länsstyrelsens redovisningsräkning över kommunalskatt som av postgiroremissorna på de med bidragen reducerade skattebeloppen.

Departementschefen

Den nu aktuella huvudmannaskapsreformen syftar till att för framtiden befria kommunerna från deras nuvarande ansvar för polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna samt för häktesorganisationen. Givetvis kan staten inte utan kommunernas bistånd överta detta ansvar i ett sammanhang. Enligt 1962 års principbeslut skall kommunerna medverka vid anskaffningen av erforderliga lokaler och till staten överlåta de inventarier och den övriga utrustning som står till förfogande för verksamhetsgrenarnas behov samt under en femårig övergångstid lämna ekonomiska bidrag till staten. I enlighet med sina direktiv har polisberedningen med utgångspunkt i principbeslutet lagt fram förslag till närmare reglering av kommunernas åligganden i samband med huvudmannaskapsreformen. Vid utarbetandet av förslagen har beaktats, att statens inträde som ensam huvudman för verksamhetsgrenarna innebär både ekonomiskt och administrativt kännbara påfrestningar på statsförvaltningen och motsvarande lättnader för den kommunala förvaltningen. Vid remissbehandlingen av förslagen har man från kommunalt håll, bl. a. från kommunförbundens sida, visat förståelse för denna grundsyn.

Från statens synpunkt är den mest aktuella frågan inför förstatligandet utan tvivel *l o k a l a n s k a f f n i n g e n*. Planeringen på detta område påbörjades inom polisberedningen omedelbart efter principbeslutet och är nu långt framskriden. Kommunerna har under arbetets gång visat stor beredvillighet att lämna allt möjligt bistånd för att nå tillfredsställande lösningar i lokalfrågorna. De hittillsvarande erfarenheterna talar för att svårigheter att komma fram till överenskommelser om förhyrning av kommunägda lokaler kan väntas föreligga endast i utpräglade undantagsfall. Mot denna bakgrund får beslutet om skyldighet för kommuner att upplåta lokaler givetvis begränsad betydelse. Å andra sidan måste garantier även i undantagsfallen finnas för att lokaler är disponibla för verksamheten vid reformens ikraftträdande och under tiden till dess lokalfrågorna kan få en mera definitiv lösning. I likhet med polisberedningen och nästan alla remissinstanser förordar jag att principiell skyldighet införs för kommunerna att upplåta nyttjanderätt till de kommunägda lokaler som står till de förstatligade verksamhetsgrenarnas förfogande vid reformen. Vilka lokaler det här blir fråga om torde i allmänhet inte föranleda tveksamhet. Som beredningen framhållit skall det avgörande vara den faktiska användningen av lokalerna vid reformens ikraftträdande.

Vid remissbehandlingen har uppmärksamhet fästs på lokaler, upplåtna för de organ som har hand om den ekonomiska förvaltningen av den förstatligade verksamheten, samt trivsellokalerna för personalen inom sådan verksamhet, exempelvis personalrestaurangen i polishuset i Stockholm. Be-

redningen har inte uttalat sig beträffande dylika lokaler. Vad gäller förstnämnda lokaler har frågan ringa räckvidd. Särskilda lokaler för polisnämnder eller motsvarande kommunala förvaltningsorgan finns endast i de största städerna. Jag förordar att upplåtelseskyldighet inte skall föreligga beträffande dessa lokaler. Erfordras i ifrågavarande städer speciella lokaler för statlig förvaltningspersonal inom de förstatligade organisationerna, torde städernas myndigheter utan direkt åläggande lämna sin medverkan vid anskaffningen. S. k. trivsellokaler — lunchrum, samlingsrum, motionshall, bastu m. m. — som på sina håll inrättats för personalen i anslutning till tjänstelokalerna skall självfallet omfattas av upplåtelseplikten, däremot inte andra lokaler av detta slag. Jag utgår från att personalens intresse att ha tillgång till sist åsyftade lokaler löses genom överenskommer mellan staten och vederbörande kommun.

I det föregående har jag föreslagit att ansvaret för enklare trafikövervakning skall kunna åläggas kommun under vissa förutsättningar. Blir sådant åläggande aktuellt för kommun, som före förstatligandet anställt särskild trafikövervakningspersonal, skall enligt förut angivna principer kommunen inte vara skyldig att till staten hyra ut de lokaler som utnyttjats i samband med övervakningen.

På många håll är de nuvarande lokalerna för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet bristfälliga eller otillräckliga. Åtskilliga kommuner har i enlighet med sina skyldigheter jämlikt gällande polislag börjat bygga nya lokaler och i andra planeras sådana nybyggen. Polisberedningen har föreslagit att kommunernas upplåtelseskyldighet skall omfatta de nya lokalerna, även om de blir färdigställda först i samband med eller efter reformens ikraftträdande. Jag ansluter mig till förslaget, som också lämnats utan erinran av remissinstanserna. I detta sammanhang vill jag tillägga, att många kommuner under arbetet med statens lokalplanering anmält sin beredvillighet att frivilligt medverka för att täcka det ganska omfattande nybyggnadsbehovet. Sådan kommunal medverkan är i hög grad önskvärd med hänsyn till svårigheterna bl. a. från statsfinansiell synpunkt att i ett sammanhang ombesörja nybyggnadsverksamheten i statlig regi. Då det här ofta rör sig om behov, som uppkommit efter hand under tiden för det kommunala huvudmannaskapet, finner jag det också naturligt att kommunerna tillhandahåller sina tjänster. Svenska stadsförbundet har i anslutning till dessa frågor framhållit, att det är av största vikt att kommunerna får garantier för att staten efter byggnadernas färdigställande övertar dem genom att hyra eller förvärva dem. Dessa problem synes kunna få tillfredsställande lösningar vid den nära samverkan mellan staten och vederbörande kommun som framdeles liksom hittills torde komma till stånd beträffande varje särskilt byggnadsprojekt.

Statens ansvar för de av reformen berörda verksamhetsgrenarna efter reformens genomförande gör det ofrånkomligt att staten ensam äger av-

göra såväl behovet av lokaler som de befintliga lokalernas ändamålsenlighet. Denna ståndpunkt, som intagits av polisberedningen, har inte mött någon väsentlig invändning vid remissbehandlingen. På grund av den genomgripande omorganisation som skall ske i samband med huvudmannaskapsreformen är det vidare nödvändigt att de olika förstatligade verksamhetsgrenarna i detta sammanhang ses som en enhet och att lokaler som hittills använts för en verksamhetsgrens behov kan tas i anspråk för personalen inom en annan gren. Självfallet bör härvid hänsyn tas till de lokala förhållanden som kan göra det önskvärt att t. ex. det nuvarande exekutionsväsendets lokaler inte används inom polisväsendet. Även i andra avseenden måste en skälig avvägning ske mellan de statliga och kommunala intressena. Att generellt reglera alla uppkommande situationer låter sig inte göra. Som jag förut sagt skall lokalfrågorna i första hand lösas genom förhandlingar i vanlig ordning. Erfarenheterna från hittills förda underhandsförhandlingar gör det berättigat att anta att det inte skall erbjuda beaktansvärda svårigheter att nå för båda parter godtagbara uppgörelser.

Som framgår av vad jag anfört räknar jag med att lokalfrågorna i det stora flertalet fall löses genom hyresavtal. Det blir i dessa fall alltså fråga om rent privaträttsliga förhållanden mellan staten och vederbörande kommun. I avtalen skall på vanligt sätt regleras hyrestiden, hyrans storlek och övriga villkor för hyresrätten. För de fall när upplåtelseskyldigheten görs gällande men överenskommelse om villkoren därför i ett eller flera hänseenden inte kommer till stånd krävs emellertid särskilda föreskrifter. De frågor som här träder i blickpunkten är främst upplåtelsens varaktighet och hyrans storlek.

Polisberedningen har föreslagit att upplåtelse tiden, om annat inte avtalas, skall utgöra fem år från förstatligandet men att denna tid skall kunna förlängas i vissa situationer. Enligt förslaget skall förlängning ske när staten före femårstidens utgång antingen väckt fråga om köp av den fastighet där lokalerna är inrymda eller beslutat att hyra eller förvärva andra lokaler i stället för de upplåtna. Förlängningen skall avse tiden fram till dess andra lokaler disponeras för verksamheten. Vid remissbehandlingen har beredningens förslag i allmänhet vunnit anslutning.

Åtskilliga faktorer, delvis av övergångsnatur, påverkar avgörandet av för vilken tid staten behöver disponera lokalerna. På många håll blir det aktuellt att på lång sikt hyra lokaler medan lokaler i andra fall behövs endast under en kortare tid innan personalens slutgiltiga stationering enligt de nya organisationsplanerna har genomförts. Vanskligheten att på förhand bedöma nybyggnads- och förvärvsfrågor får också tas med i bilden. Trots föreliggande osäkerhetsmoment av denna art delar jag i likhet med så gott som alla remissinstanserna beredningens mening att upplåtelse tiden bör begränsas. Mitt ställningstagande grundar sig särskilt på att kommunen i här avsedda undantagsfall torde vara ovillig att över huvud taget hyra ut loka-

lerna. Den av beredningen föreslagna upplåtelse tiden har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. För egen del finner jag förslaget vara lämpligt avvägt. Beträffande förlängning av tiden utöver den generella femårsperioden anser jag i likhet med beredningen, att det möter svårigheter att generellt fastställa en längsta tid för förlängningen. Särskilt vill jag betona beredningens uttalande, att statlig nybyggnad erfarenhetsmässigt kan beräknas bli färdig först omkring fem år efter det beslutet att bygga föreligger. Förhållandena på byggarbetsmarknaden kan vidare inverka på möjligheterna att få nya lokaler färdiga inom viss tid. Behovet av förlängning måste därför få bedömas av staten från fall till fall. Endast i undantagsfall torde förlängning med mer än ytterligare fem år behöva bli aktuell. Jag förordar alltså att upplåtelse tiden om annat inte avtalas skall vara fem år med rätt för staten att med återopande av förut angivna skäl förlänga tiden till dess erforderliga lokaler står till förfogande för det ändamål, för vilket upplåtelsen skett. I samband med sådan förlängning bör staten såvitt möjligt ange den tid lokalerna behöver tas i anspråk.

I principbeslutet sägs att hyra för de lokaler kommunerna upplåter skall fastställas enligt gängse grunder för hyressättning. Detta uttalande har, som jag antytt i det föregående, betydelse endast om frivilligt avtal inte träffas om hyrans storlek. Uttalandets innebörd i övrigt har utförligt behandlats av polisberedningen, som kommit fram till att hyresregleringslagens principer för bestämmande av grundhyra bör kunna bli allmänt riktmärke för att bedöma skälig hyresnivå för ifrågavarande kommunägda lokaler, trots att lokalerna är undantagna från lagens tillämpningsområde. Häremot har bl. a. statens hyresråd invänt att hyresregleringen beträffande lokaler avvecklats i större delen av landet och att de hyror som därefter utgår för lokaler torde komma att bestämmas efter marknadsmässiga principer. Hyresrådet anser därför att hyrorna för de lokaler kommunerna upplåter bör generellt anpassas efter det i orten rådande hyresläget för jämförbara lokaler. I andra yttranden sägs den av kommunerna f. n. tillämpade kostnadstäckningsprincipen böra gälla även vid dessa upplåtelser. Jag finner vad hyresrådet anfört böra beaktas. En hyressättning efter denna princip överensstämmer också med vad som f. n. gäller i fråga om hyressättning för lokaler som kommun på grund av föreskrift i 8 § polislagen är skyldig att tillhandahålla för statspolisens behov.

För lokaler, som staten i samband med reformen tar i anspråk utan att avtal träffas om hyresersättningen, måste ersättningens storlek självfallet fastställas i annan ordning. I likhet med det stora flertalet remissinstanser biträder jag polisberedningens förslag att för detta ändamål inrätta en särskild nämnd på tre personer, av vilka en skall vara ordförande samt de två andra företräda kronans och kommunernas intressen. Enligt förslaget skall förordnanden för såväl ordföranden som de båda ledamöterna meddelas av Kungl. Maj:t, varvid en av ledamöterna skall utses på förslag av

kommunförbunden. I ett par yttranden har ifrågasatts om inte nämnden bör tillsättas enligt vad som gäller jämlikt lagen om skiljemän. Detta skulle innebära att staten och kommunförbunden skulle utse var sin ledamot samt de sålunda utsedda välja ordförande. Vid oenighet mellan de två partsrepresentanterna måste emellertid ordföranden utses av annat organ, varvid endast Kungl. Maj:t synes kunna komma i fråga. Mot denna bakgrund anser jag beredningens förslag vara att föredra. Förslaget har även accepterats av kommunförbunden.

Nämnden skall i första hand fastställa hyra i samband med att lokalerna upplåts till staten vid förstatligandet den 1 januari 1965. Hinder föreligger givetvis inte att hyran härvid bestäms till olika belopp för olika delar av upplåtelseiden om det finns skäl därför eller att grunder anges för förändring av hyrans storlek under upplåtelseiden. Däremot kan jag inte förorda det i ett remissyttrande framförda förslaget, att nämnden på parts begäran skall äga ompröva hyrans storlek under den generella femårsperioden. Sedan nämnden en gång bestämt hyra för denna period bör läget vara detsamma som om hyran bestämts genom avtal för en femårig hyrestid. De skäl som talar för att hyran bestäms av en nämnd vid upplåtelsen äger emellertid huvudsakligen samma styrka när det gäller eventuell omreglering av hyran vid förlängning av upplåtelseiden. Jag föreslår därför att alla frågor om hyrans storlek, vilka uppkommer i samband med upplåtelser av kommunägda lokaler på grund av förstatligandet och som inte löses genom avtal, skall prövas av en nämnd i enlighet med vad beredningen föreslagit.

Beträffande andra med upplåtelseorna sammanhängande frågor än upplåtelseiden och hyrans storlek synes vad som i allmänhet stadgas för hyresförhållanden böra gälla i tillämpliga delar. Såsom beredningen anfört innebär detta att bestämmelserna om hyra i lagen om nyttjanderätt till fast egendom skall lända till efterrättelse, såvida annat inte avtalats i de hänseenden, i vilka lagen inte ger tvingande föreskrifter.

Kommun skall enligt 1962 års principbeslut vara pliktig att medverka till att staten får överta hyresrätten till lokaler som kommunen hyrt för de förstatligade organisationernas behov. I sin egenskap av hyresgäst skall kommunen alltså vara beredd att genom överlåtelse eller eljest avstå hyresrätten till förmån för staten. För överlåtelse krävs emellertid medgivande av hyresvärden, som följaktligen genom att vägra medgivande kan hindra staten att få hyra lokalerna. Den olägenhet detta kan innebära får staten bära. Det bör nämligen enligt min mening inte komma i fråga att, som förordats i ett remissyttrande, i detta sammanhang ålägga enskilda fastighetsägare några förpliktelser.

I det föregående har jag betonat att staten inte skall vara skyldig att överta lokaler, som blir obehövliga efter omorganisationen i samband med förstatligandet eller bedöms vara olämpliga för fortsatt användning inom

verksamhetsgrenarna. Staten skall inte heller i övrigt ha några ekonomiska förpliktelser vad angår överblivna lokaler. Denna ståndpunkt, som kommit till uttryck i principbeslutet, intas av polisberedningen och har allmänt godtagits vid remissbehandlingen. I speciella situationer bör dock hänsyn till kommunernas intressen föranleda avsteg från principen. Om något eller några enstaka rum i ett sammanhängande komplex av lokaler är obehövligen kan hyras ut separat eller eljest användas för annat ändamål. I övrigt är det naturligt att kommunerna, som genom reformen avlastas betydande kostnader, svarar för överblivna lokaler. Vad särskilt gäller lokaler som kommunerna hyr för polis-, åklagar-, exekutions- eller häktesorganisationerna vill jag upplysa, att kommunerna redan nu fått eller kan få besked om statens lokalbehov enligt de av polisberedningen framlagda organisationsförslagen.

Frågor om statens förvärv av de kommunägda lokaler som används för nyss nämnda organisationers behov skall enligt principbeslutet lösas genom förhandlingar eller i sista hand genom anlitande av expropriationsvägen. Som polisberedningen framhållit innebär detta ställningstagande att frågorna skall lösas i den ordning som i allmänhet tillämpas för att tillgodose behovet av allmänna byggnader. Jag finner därför inte anledning att nu uttala mig om de överväganden beredningen gjort i detta sammanhang. Beträffande skyldighet för staten att förvärva lokalerna hänvisar jag till vad jag anförut därom i det föregående.

I anslutning till principbeslutet, att inventarier och annan utrustning som kommunerna anskaffat för den verksamhet staten nu övertar ansvaret för skall överlåtas till staten utan vederlag, har polisberedningen ingående redovisat vilken egendom som skall omfattas av överlåtelseskyldigheten. Jag har ingen erinran mot denna redovisning, som inte heller från remissinstansernas sida mött några invändningar. Överlåtelse skall alltså ske av inventarier och annan lös kontorsutrustning, telefoner och telefonväxlar, telefonabonnemang, facklitteratur, fordon, teknisk och annan liknande utrustning, hästar, hundar samt beklädnadsutrustning och dylikt som kommunen f. n. är skyldig att tillhandahålla personalen, allt i den mån egendomen faktiskt nyttjats för nyss angiven verksamhet och utgör lös egendom. Med anledning av påpekanden i ett par remissvar vill jag tillägga, att även om vissa skäl talar för att inventarier och annan utrustning som anskaffats för de kommunala organ vilka har hand om förvaltningen av verksamheten bör omfattas av överlåtelseskyldigheten, egendomen dock synes böra undantas. Egendom som använts såväl för den egentliga verksamheten som för förvaltningen bör emellertid i allmänhet även i sistnämnda hänseende anses anskaffad för den förstatligade verksamhetens behov.

Inventarier och annan utrustning som anskaffats för att användas även

för andra verksamhetsgrenar än de förstatligade skall staten äga nyttja i samma utsträckning som egendomen tidigare använts för den verksamhet staten övertar. I likhet med polisberedningen förordar jag att staten, i den mån drift- och underhållskostnader av någon betydelse uppkommer vid begagnandet, deltar i dessa kostnader i förhållande till statens andel i den totala användningen. Kostnaderna utbetalas lämpligen av länsstyrelserna årsvis i efterskott. Statens nyttjanderätt till ifrågavarande egendom upphör när egendomen förslitits och måste bytas ut. Att staten härvid, som antytts i ett remissyttrande, skulle vara skyldig att delta i nyanskaffning utan att få någon som helst rätt till den nyanskaffade egendomen är självfallet orimligt. Nyttjanderätten bör i regel inte heller göras gällande om de lokalmässiga förutsättningarna för gemensamt nyttjande inte längre föreligger.

Överlåtelseskyldigheten skall som jag nyss sagt omfatta inventarier och annan utrustning som faktiskt används vid förstatligandet. En särskild fråga som i detta sammanhang tagits upp vid remissbehandlingen av beredningens förslag är ansvaret för dylik egendom som beställts av kommunerna men ännu inte levererats vid huvudmannaskapsbytet. Från kommunalt håll har hävdats att staten skall överta ansvaret för dessa beställningar. Jag delar svenska stadsförbundets uppfattning att dylika frågor måste lösas från fall till fall. Åtskilliga kommuner torde ha samrått med statliga myndigheter innan större och kostnadskrävande beställningar lagts ut. I vissa fall torde det vara rimligt att staten bär kostnaden för leveranser som sker efter 1964 års utgång. I andra fall kan utrustningsläget vid förstatligandet vara sådant att hela ansvaret för beställningen bör åvila kommunen. Det synes vidare knappast kunna komma i fråga att staten står kostnaden för beställd egendom som på grund av omorganisationen av verksamhetsgrenarna eller av annan orsak bedöms vara mindre ändamålsenlig. Jag räknar med att uppgörelser med kommunerna i dessa frågor skall kunna träffas på grundval av den inventering av inventarie- och utrustningsbeståndet som pågår f. n. Denna inventering skall också ligga till grund för bedömningen av den nyanskaffning som staten måste ombesörja inför förstatligandet.

Grunderna för kommunernas skyldighet att under en fem-årig övergångstid bidra till kostnaderna för den förstatligade verksamheten är angivna i principbeslutet. Enligt min mening saknas anledning att, som statskontoret synes förorda, radikalt frånga dessa grunder för att söka förenkla bidragsberäkningen. Underlaget för beräkningen har för övrigt redan införskaffats genom polisberedningens försorg.

Polisberedningen har med utgångspunkt i principbeslutet utarbetat förslag till bestämmelser rörande beräkningen av bidragen och i samband därmed utförligt redogjort för de kostnader som skall beaktas. Mot beredningens förslag har på olika punkter invänts att mera schablonmässiga beräkningar är att föredra. Jag vill i anslutning här till redan nu förut-

skicka, att principbeslutet i väsentliga hänseenden inte lämnar rum för schabloner och att jag inte är beredd att i sådana hänseenden förorda omprövning av beslutet. Att räkna fram schabloner ger för övrigt endast små vinster i förevarande sammanhang, eftersom schablonerna måste beräknas ur ett fylligt uppgiftsmaterial, som alltså under alla förhållanden måste infordras från kommunerna. Framräknade schabloner blir dessutom användbara endast vid ifrågavarande, i ett sammanhang verkställda bidragsberäkning. Därtill kommer som jag nyss sagt att underlaget för bidragsberäkningen redan föreligger.

Vad kommunerna skall utge till staten under övergångstiden utgör bidrag till statens kostnader för den verksamhet staten övertar från kommunerna. Varje kommuns bidrag skall inte stå i någon som helst relation till de statliga kostnaderna för verksamheten i just den kommunen efter förstatligandet utan helt bero av kommunens egna kostnader för verksamheten före reformen. Härav följer också att bidragsberäkningen inte påverkas av huruvida staten bedriver verksamheten med personal som övergått från kommunens till statens tjänst eller inte.

Bidragen skall i princip grunda sig på kommunens årskostnader för polis-, åklagar-, exekutions- och häktesorganisationerna under åren 1961 och 1962. Den största kostnadsposten utgör utan tvekan kostnaderna för personalens avlöningsförmåner. Till sådana kostnader skall enligt polisberedningens förslag hänföras vad kommunen faktiskt utgivit till personal som oberoende av anställningsform varit verksam inom de av förstatligandet berörda organisationerna, alltså även vad kommunen i en eller annan form utgivit i avlöningsförmåner till rekryteringspersonal. Förslaget har i denna del godtagits vid remissbehandlingen. För egen del finner jag förslaget ändamålsenligt och ägnat att leda till så enkel beräkning som med de givna utgångspunkterna är möjlig.

En ytterligare specificering av avlöningskostnaderna blir emellertid ofrånkomlig på grund av att direkta och indirekta lönekostnader enligt principbeslutet skall omräknas med hänsyn till löneutvecklingen fram till tidpunkten för förstatligandet. I likhet med polisberedningen anser jag att till sådana lönekostnader skall hänföras, förutom utgifter för s. k. tabelllöner jämte särskilda tillägg, jämväl kostnader för andra ersättningar som har sedvanlig lönekaraktär, såsom vikariats-, övertids- och beredskapsersättningar, tjänstgörings-, obekvämhets- och kallortstillägg, kallortstraktamenten samt ekiperingshjälp, ekiperingsbidrag och liknande. Dessa kostnader skall omräknas. Övriga personalkostnader, såsom resekostnader, ersättningar, traktamenten o. dyl., skall däremot ingå i bidragsberäkningen med de belopp som faktiskt utgått. Jag ansluter mig vidare till polisberedningens förslag, vilket lämnats utan erinran av remissinstanserna, att omräkningen av lönekostnaderna skall ske med en för alla sådana kostnader enhetlig procentsats, bestämd med hänsyn till de generella lönetillägg som tillkommit

efter basåren. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma denna procentsats.

Principbeslutet innebär att staten övertar ansvaret för pensionering av den personal som vid reformen övergår till statlig tjänst inom berörda verksamhetsgrenar. Till kostnaderna för pensionering av denna personal skall kommunerna enligt beslutet vid varje särskilt pensionsfall lämna bidrag vilka avvägs i förhållande till den pensionsnivå och det antal tjänst-år som uppnåtts närmast före förstatligandet. Fråga om avlösning under en kortare tid av dessa bidrag, som eljest kommer att utgå så länge pensionen utgår, övervägs f. n. av polisberedningen. Dessutom skall kommunerna bidra till statens pensionskostnader, hänförliga till tjänstetid efter förstatligandet, för personalen inom den förstatligade verksamheten. Sistnämnda bidrag ingår i de allmänna kommunala bidragen och skall enligt principbeslutet beräknas schablonmässigt. Beträffande polispersonalen skall bidragen utgöra för personal som kunnat försäkras i statens pensionsanstalt, numera statens personalpensionsverk, 14 procent och beträffande övrig personal 28 procent av kostnaderna för löner, dvs. tabell-löner jämte särskilt tillägg. Polisberedningen har inte funnit skäl att tillämpa andra procentsatser för beräkningen av pensionskostnader i fråga om övriga personalkategorier. Enligt beredningens förslag skall de pensionskostnader som läggs till grund för de allmänna kommunbidragen alltså generellt beräknas till nyss angivna procentsatser av lönekostnaderna, sedan dessa omräknats. Förslaget har genomgående tillstyrkts av remissorganen. Även för egen del förordar jag beredningens förslag. Härav följer att hänsyn över huvud taget inte skall tas till verkliga pensionskostnader i någon form.

I stället för verkliga fastighetskostnader skall till grund för bidragen läggas beräknad hyra för de kommunägda lokaler som kommunen upplåtit för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten samt för förvaring av häktade. Jag delar beredningens uppfattning att beräkningen av hyra skall så nära som möjligt ansluta till hyresläget i orten. Denna ståndpunkt ligger också till grund för principbeslutet. Att beräkna hyran i enlighet med vad som framgår av kommunens räkenskaper, vilket förordats i något remissyttrande, ger osäkra hållpunkter med hänsyn till de varierande principer som från bokföringssynpunkt tillämpas för uppskattning av lokalernas hyresvärde. Avsevärda svårigheter torde inte föreligga för hyresberäkningen. I samband med de omfattande statliga förhyrningar av lokaler som kommer att äga rum i samband med förstatligandet erhålls som beredningen framhållit en god bild av hyresläget på olika håll. Beträffande lokaler som kommunerna själva hyr för verksamhetsgrenarnas behov skall den verkliga hyran ingå i bidragsberäkningen. Även härigenom får man visst stöd för beräkning av hyra i de kommunägda lokalerna.

Principbeslutet innebär att bidragen skall grunda sig på kommunernas

samtliga kostnader för de förstatligade verksamhetsgrenarna. Bland förut inte nämnda kostnader anger polisberedningen bl. a. förvaltningskostnader, utbildningskostnader, i den mån de inte hänförs till lönekostnader, personalvårdskostnader, kostnader för expenser och övriga expeditionskostnader, telefonkostnader utom inträdesavgifter för nya abonnemang, kostnader för kontors- och renhållningsmateriel, för kost och sjukvård till anhållna eller eljest omhändertagna personer, för blodprovsundersökningar och obduktioner samt för sakkunniga som anlitats under förundersökning i brottmål. Från remissinstansernas sida har i anslutning till beredningens uttalanden endast anmärkts, att kostnaderna för den ekonomiska förvaltningen svårligen låter sig beräknas. Svenska stadsförbundet föreslår att förvaltningskostnaden beaktas endast när förvaltningen handhas av de berörda verksamhetsgrenarna själva eller av ett för dem speciellt organ, medan statskontoret förordar att förvaltningskostnaden generellt bestäms till viss procent av övriga totala kostnader. Jag anser även för min del att kostnadsberäkningen i detta hänseende bör förenklas. Med hänsyn till att kommunernas förvaltningskostnader varierar starkt torde det vara vanskligt att i enlighet med statskontorets förslag fastställa ett generellt procenttillägg till övriga kostnader. Då de kostnader det här är fråga om i regel torde vara förhållandevis obetydliga förordar jag i likhet med svenska stadsförbundet, att kostnaderna medräknas endast när förvaltningen ombesörjts av polisenämnd eller av annat organ med huvudsaklig uppgift att ombesörja de förstatligade verksamhetsgrenarnas förvaltning eller av särskild enhet inom vederbörande verksamhetsgren. I övrigt tillstyrker jag beredningens förslag.

Kostnader för anskaffning och underhåll av egendom som kommunerna utan vederlag skall överlåta eller med nyttjanderätt upplåta till staten skall självfallet inte grunda bidragsskyldighet. Såsom svenska stadsförbundet påpekat skall bokförda avskrivningar och intern ränta som avser sådan egendom inte heller ingå i bidragsunderlaget. Driftkostnader skall däremot medräknas.

1957 års polisutredning föreslog i sitt betänkande rörande huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. att de sammanräknade totalkostnaderna, sedan lönekostnaderna omräknats, skulle minskas med det belopp med vilket staten under basåren bidragit till polisväsendet, dvs. framför allt s. k. allmänt statsbidrag samt statsbidrag för stats- och reservpolis, gränskontrollen m. m. Detta förslag tillstyrktes bl. a. av kommunförbunden och har godtagits av statsmakterna. Den omständigheten att lönekostnaderna omräknats men statsbidrag till samma kostnader avräknas med hänsyn till basårens löneläge har härvid beaktats vid den samlade bedömningen av den ekonomiska regleringen mellan staten och kommunerna med anledning av huvudmannaskapsreformen. Motsvarande gäller statsbidragen till statspolispersonalens pensionering. Den merkostnad som till följd härav

kan uppkomma för kommunerna motverkas av att hänsyn inte tas till andra löneförändringar från basåren fram till reformen än de generella lönetilläggen samt att omräkning inte sker av andra kostnader än löne- och pensionskostnader. Sålunda skall t. ex. hyror i kommunägda fastigheter beräknas efter 1961—1962 års hyresnivå. Jag vill därför bestämt avvisa det yrkande som vid remissbehandlingen framförts bl. a. av kommunförbunden att jämväl statsbidrag till löner skall omräknas till löneläget vid förstatligandet.

Förutom för statsbidrag skall enligt principbeslutet avräkning från totalkostnaderna göras för andra inkomster som omedelbart hänför sig till de förstatligade verksamhetsgrenarna. Såsom polisberedningen påvisat utgörs dessa inkomster väsentligen av restavgifter, expeditionslösen och bötesandelar som indragits till kommunens kassa. Jag delar beredningens uppfattning att intäkter av dessa slag lämpligen avdras med belopp som bokförts på basåren.

I fråga om Bodens stad, där polisväsendet redan nu är statligt, skall bidragsskyldigheten bestämmas på grundval av vad staden för det statliga budgetåret 1963—1964 har att erlægga enligt två 1955 och 1960 träffade avtal mellan staten och staden. Ytterligare föreskrifter för beräkning av stadens bidrag erfordras inte.

I enlighet med bemyndigande i samband med principbeslutet har Kungl. Maj:t uppdragit åt riksrevisionsverket att fastställa kommunernas bidrag. Det ankommer på detta verk att besluta om omfattningen och formerna för kontrollen av de uppgifter kommunerna lämnar i de hänseenden som är av betydelse för bidragsberäkningen.

Bidragstiden är genom principbeslutet bestämd till fem år. Första årets bidrag skall motsvara grundbeloppet, dvs. hälften av de enligt det föregående framräknade totalkostnaderna med avdrag för statsbidrag och andra intäkter avseende basåren 1961 och 1962. För ettvarvt av de följande fyra åren skall bidragsbeloppet nedsättas med en femtedel av grundbeloppet, dock minst 10 000 kronor. I anslutning till dessa regler erinrar polisberedningen att i principbeslutet förutskickats att avsteg från den generella betalningstiden kunde komma i fråga beträffande kommuner som efterhandsfinansierar sina pensioner, varmed avses att kommunen när pensionsfallet inträffar betalar pensionen helt eller delvis med de löpande inkomsterna. Beredningen föreslår att första årets bidrag för sådan kommun skall kunna nedsättas, om förhandsbedömning visar att bidraget ökat med kommunens beräknade pensionskostnader under bidragsåret sannolikt kommer att överstiga totalkostnaderna 1964 för de förstatligade verksamhetsgrenarna. I sådant fall föreslås att bidraget nedsätts med överskjutande belopp, som i stället läggs till andra årets bidrag. Förslaget har i princip tillstyrkts vid remissbehandlingen. Även enligt min mening erbjuder förslaget en lämplig lösning av föreliggande fråga. Som framhållits i ett remissvar

kan förslaget dock i undantagsfall leda till att även andra bidragsårets pensions- och bidragsbelopp, ökat med vad som nedsatts första bidragsåret, överskjuter 1964 års totalkostnader. För att undvika ett sådant resultat förordar jag att vad som nedsatts av första årets bidrag skall med jämn fördelning läggas till andra och tredje årens bidrag.

Uppbörden av kommunbidragen skall enligt beredningens förslag ske genom länsstyrelsernas försorg på så sätt, att en sjättedel av varje års bidrag avräknas från de förskott på kommunalskatt som länsstyrelserna betalar ut till kommunerna vid sex tillfällen årligen. Förslaget, som tillstyrkts av alla remissinstanserna, finner jag erbjuda en från alla synpunkter bekväm och administrativt enkel lösning av uppbördsfrågan. Jag förordar att förslaget genomföres.

Särskilda frågor

Fullgörandet av landsfogdes åligganden m. m.

Gällande bestämmelser m. m.

Stadganden om åligganden för landsfogde, stadsfiskal, landsfiskal och stadsfogde meddelas, förutom i instruktioner och andra särskilda tjänsteföreskrifter för dessa befattningshavare, i ett stort antal lagar och författningar.

Som jag erinrat i det föregående har förut denna dag beslutats remiss till lagrådet av förslag, som innebär att magistrats- och kommunalborgmästarinstitutionerna upphör. I anslutning härtill har jämnväl föreslagits, att vissa på stadsfiskal, landsfiskal och stadsfogde ankommande uppgifter i stället skall åligga befattningshavare i de nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna eller tillkomma annat organ. Förslaget avser bl. a. uppgifter som f. n. åligger de inledningsvis angivna befattningshavarna jämlikt giftermålsbalken, förordningen den 18 juni 1864 (nr 41) angående utvidgad näringsfrihet, butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608), lagen den 9 april 1926 (nr 72) angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning, förordningen den 13 april 1883 (nr 16) angående förlagsinteckning samt växel- och checklagarna den 13 maj 1932 (nr 130 och 131).

I prop. 1964: 75 med förslag till stämpelskatteförordning har föreslagits, att de uppgifter som hittills ålegat stadsfiskal, landsfiskal och stadsfogde enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften skall upphöra.

Uppgifter är emellertid ålagda landsfogde, stadsfiskal, landsfiskal och stadsfogde i en rad andra författningar än de nu nämnda. Följande författningar må nämnas.

Jämlikt 3 kap. 4 § *föräldrabalken* må faderskapserkännande och erkännande att barn är trolovningsbarn göras inför bl. a. landsfiskal. Även förklaring att barn utom äktenskap skall äga samma rätt till arv som barn av äktenskaplig börd må avges inför landsfiskal enligt 4 kap. 5 § *ärvdabalken*.

Jämlikt 11 § *förordningen den 16 november 1841 (nr 58) emot fylleri och dryckenskap* skall landsfiskaler, stadsfiskaler, krono-, stads- och polisbetjante öva uppsikt å fylleriförseelser och föranstalta om åtal. I 8 § *lagen den 18 juni 1925 (nr 221) om bulvanförhållande i fråga om fast egendom* åligger det landsfogde, landsfiskal och stadsfiskal att, då anledning finns att anta att bulvanförhållande föreligger, göra anmälan därom hos länsstyrelsen. Motsvarande uppgift har dessa befattningshavare enligt 6 § *lagen den 7 juni 1934 (nr 239) om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag*.

En rad uppgifter avser intygsgivning. Sålunda ankommer det på landsfiskal att utfärda intyg om egendoms beskaffenhet jämlikt *kungörelserna den 20 januari 1956 (nr 13) med föreskrifter rörande den utredning, som erfordras för prövning i vissa fall av bolags, föreningars eller stiftelsers ansökan i fråga om förvärv av fast egendom m. m. samt den 30 maj 1916 (nr 157) med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv av fast egendom enligt 4 § 1. lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag*. Intyg för erhållande av belöning för dödande av vissa djurarter utfärdas enligt 10 § *jaktstadgan den 3 juni 1938 (nr 279)* av bl. a. landfiskal. Enligt 23 § samma stadga är landsfiskal och stadsfiskal förrättningsmän för märkning av skinn. Sjöfynd skall anmälas hos landsfiskal eller annan polisman jämlikt 1 § *lagen den 2 april 1918 (nr 163) med vissa bestämmelser om sjöfynd*. I 7 § sägs att intyg om sjöfynds värde utfärdas bl. a. av landsfiskal. Till denna grupp uppgifter hör vidare behörigheten för stadsfogde, landsfiskal och stadsfiskal att bestyrka ekonomisk uppgift som skall avlämnas i ärende om fri rättegång. Bestämmelsen ges i *kungörelsen den 26 september 1947 (nr 776) med bestämmelser angående tillämpningen av lagen om fri rättegång*. Jämlikt 6 § *kungörelsen den 19 december 1947 (nr 935) med närmare bestämmelser om fullföljdsavgift, kostnadsersättning och fattigdomsintyg vid fullföljd av talan till högsta domstolen* är stadsfiskal, landsfiskal och stadsfogde behöriga att utfärda fattigdomsintyg.

I 1 § *förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva* föreskrivs, att avhandling om lösöreköp skall i vissa fall uppvisas för och i bestyrkt avskrift tillställas landsfiskalen i orten eller, där stadsfogde finns, denne. Enligt 14 kap. 7 § *vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)* får landsfiskal, om förordnande meddelats att handlingar i vattenmål skall hållas tillgängliga hos honom, inte utan giltigt skäl undandra sig uppdraget, såvida företaget i fråga

berör hans distrikt. Landsfiskal skall enligt 46 § *förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt* på begäran motta och till länsstyrelsen översända vissa deklARATIONER enligt förordningen.

I åtskilliga fall skall befattningshavare som här är i fråga ta befattning med avgifter och liknande ekonomiska frågor av olika slag. Sålunda stadgas i *kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 170) angående belöningar för dödande av sälhundar* att belöning utbetalas av bl. a. stadsfogde och landsfiskal. Ansökan om ersättning ur älgskadefonden inges till landsfiskal eller stadsfiskal, som med eget yttrande överlämnar handlingarna till länsstyrelsen. Stadgande härom ges i 7 § *kungörelsen den 1 juni 1951 (nr 298) om älgavgifter m. m.* I 3 § *kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 642) med bestämmelser angående vissa kostnader vid domstol* sägs, att framställning om förskott på vittnesersättning, som skall utgå av allmänna medel, görs bl. a. hos landsfiskal. Har landsfiskal meddelats förskott skall anmälan därom ske hos domstolen. Vad nu sagts om landsfiskal skall jämlikt 16 § i regel äga tillämpning även på stadsfogde. Enligt 4 § *förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128 s. 1) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter* skall bevillningsavgift för vissa offentliga föreställningar eller tillställningar inbetalas på landet till landsfiskalen och i stad utan magistrat till landsfiskalen eller till stadsfogde, om sådan finns. Landsfiskal, till vars uppbördsdistrikt hör stad, får på vissa villkor uppdra åt stadsfiskal eller utmätningsman att uppbära avgifterna för föreställningar i staden. I stad skall bl. a. stadsfiskal efter varje månads utgång meddela länsstyrelsen vissa uppgifter om tillställningar i staden under den gångna månaden.

I *lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr* föreskrivs, att vad i lag eller författning är stadgat med avseende på kronofogde eller kronans uppbördsman eller ombudsman på landet skall, sedan kronofogdetjänsterna med utgången av år 1917 indragits, äga tillämpning med avseende på landsfiskal, såvitt ej annorlunda blivit stadgat.

Beträffande poliskammarens åliggande hänvisas till vad som anförts i samband med frågan om polismyndighet och dess uppgifter.

Polisberedningen

Polisberedningen anför inledningsvis, att omorganisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet bl. a. innebär upplösning av det nuvarande organisatoriska samband mellan verksamhetsgrenarna som råder i större delen av landet. Sålunda renodlas polis- och åklagarväsendet på länsplanet. Landsfogdetjänsten i länet utbyts mot två tjänster, en för länsåklagare såvitt rör åklagarverksamheten och en för länspolischef beträffande polisverksamheten. På lokalplanet ersätts stadsfiskaler och landsfiska-

ler med polismästare för polischefsgöromålen, distriktsåklagare för åklagarverksamheten samt kronofogde för utmätningssmannauppgifterna. Tjänstebenenämningarna blir i huvudsak enhetliga för hela landet. Även i de fall, då verksamhetsgrenarna redan nu är helt eller delvis renodlade, t. ex. där polismästare, stadsfiskal och stadsfogde finns, skall de nya tjänstebenenämningarna användas. Slutligen försvinner poliskammarinstitutionen, som ersätts av polisledningsorganisationen för alla polischefens uppgifter.

Vidare anför beredningen att stadgandena om åliggande för befattningshavare i den nuvarande polis-, åklagar- och exekutionsorganisationen inte blir omedelbart tillämpliga på befattningshavare inom de nya organisationerna.

Beredningen anser det uteslutet att bringa gällande bestämmelser i förevarande hänseende i överensstämmelse med de nya organisationerna genom ändring av samtliga ifrågakommande lagar och författningar. I stället förordas att generella bestämmelser utfärdas i ämnet. Eftersom dessa bestämmelser medför ändring bl. a. av gällande stadganden i lag, föreslår beredningen att bestämmelserna utfärdas i lags form.

Enligt beredningens förslag skall vad enligt lag eller författning ankommer på landsfogde allt efter sakens beskaffenhet ankomma antingen på länspolischefen eller länsåklagaren. Svårigheter torde i regel inte föreligga att avgöra, vilka åligganden som är hänförliga till polis- resp. åklagarverksamhet. Framgår inte detta av åliggandets art skall uppgiften åvila länspolischefen, vilken intar ställningen av allmän tillsynsmyndighet i större utsträckning än länsåklagaren.

Åtskilliga lagar och författningar innehåller särbestämmelser för stad, där polismästare finns, framhåller beredningen. Polismästartjänsten är en renodlad polischefstjänst. Efter omorganisationen av polisväsendet skall alla polischefer på lokalplanet få tjänstebenenämningen polismästare. Detta torde emellertid inte föranleda osäkerhet om att vad som sägs om »polismästare i stad där sådan finnes» efter omorganisationen äger tillämpning på vederbörande polischef.

Avvecklingen av poliskammarinstitutionen nödvändiggör enligt beredningens mening i regel inte särskild författningsreglering. Poliskammars uppgifter skall ankomma på polischefen. Så blir flertalet gällande bestämmelser också att förstå. I vissa fall är emellertid poliskammare i första hand sidoordnad annat organ än polismyndighet. Som exempel anförs 1 § passkungörelsen den 31 maj 1940, där det heter att behörighet att åt svensk medborgare utfärda pass för utrikes resa tillkommer i sådan stad med poliskammare, som ej utgör länsstyrelses residensort, poliskammaren samt i övriga delar av riket länsstyrelsen. Polisberedningen föreslår därför att vad som finnes stadgat om poliskammare i stad, där sådan finns, skall gälla polischefen i stad där poliskammare fanns före omorganisationen den 1 januari 1965.

I fråga om stadsfiskals och landsfiskals uppgifter enligt olika författningar anser beredningen att det i åtskilliga fall ganska klart framgår av författningarna om uppgiften är hänförlig till polis-, åklagar- eller exekutionsverksamhet. I dessa fall bör uppgiften allt efter sin art ankomma på polischefen, distriktsåklagaren eller utmätningssmannen. Vissa åligganden enligt särskilda författningar är emellertid sådana att de knappast kan anses hänga samman med någon av dessa verksamhetsgrenar. Hit hör främst uppgifter som ålagts landsfiskal, inte i hans egenskap av polischef, åklagare eller utmätningssman utan på grund av hans allmänna ställning i orten. Dylika uppgifter bör enligt beredningens mening åläggas polischefen, vilken liksom länspolischefen kommer att inta ställningen av allmän förvaltningsmyndighet i orten. Beredningen föreslår, att vad som i lag eller författning stadgas om stadsfiskal eller landsfiskal skall gälla distriktsåklagare och utmätningssman beträffande angelägenhet, som har samband med åklagar- resp. exekutionsverksamhet, och eljest polischefen. Till belysning av denna regels tillämpning anför beredningen bl. a. följande.

De åligganden som det här är fråga om anser beredningen endast i undantagsfall röra åklagarverksamheten. Hit hör dock bl. a. sådana anmälningar som avses i lagarna om bulvanförhållande i fråga om fast egendom och i fråga om aktier i vissa bolag. Anmälningsskyldighet i dessa och liknande fall torde böra åvila både distriktsåklagare och polischef.

Vissa skyldigheter finner beredningen böra åligga både utmätningssman och polischef. Så bör vara fallet beträffande åligganden jämlikt 2 och 9 §§ kungörelsen med bestämmelser angående tillämpningen av lagen om fri rättegång, 3 och 16 §§ kungörelsen med bestämmelser angående vissa kostnader vid domstol och 6 § kungörelsen med närmare bestämmelser om fullföljdsavgift m. m.

Vad som stadgas om landsfiskal och stadsfiskal i utsökningslagen och därtill anslutande författningar skall i stället äga tillämpning på utmätningssmannen. Även andra särskilda stadganden om landsfiskal och stadsfiskal blir i stor utsträckning tillämpliga på kronofogde. Ibland framgår detta av författningens övriga stadganden. Så bör landsfiskals uppgifter fullgöras av kronofogde i de fall, då med landsfiskal jämföras stadsfogde. Som exempel härpå nämns lösöreköpsförordningen och 4 § förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Till kronofogdes handläggning hänför beredningen vidare andra landsfiskal eller stadsfiskal åvilande uppgifter, som har samband med exekutionsverksamhet. Sålunda bör det bl. a. åligga kronofogde att fullgöra landsfiskals och stadsfiskals skyldigheter enligt 46 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt.

Uppgift som enligt det anförda inte kan hänföras till åklagar- eller utsökningsverksamhet bör enligt beredningen ankomma på polischefen även om uppgiften inte har anknytning till polisverksamhet. Polischefen skall bl. a.

fullgöra skyldigheten att uppta faderskapserkännande, erkännande att barn är trolovningsbarn och arvsförklaring samt att utfärda intyg att fast egendom är av viss beskaffenhet. Bland övriga polischefs åligganden anger beredningen att göra anmälningar om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom, ombesörja märkning av skinn, avge yttrande över ansökan om ersättning ur älgskadefonden, hålla handlingar i vattenmål tillgängliga för granskning samt motta anmälan om sjöfynd m. m.

I anslutning till lagen om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr yttrar beredningen att de 1917 indragna kronofogdetjänsterna i stort sett motsvarade de samma år inrättade landsfogdetjänsterna. Landsfogdarna fick emellertid mera ställning av lednings- och tillsynsorgan, varför kronofogdarnas uppgifter av allmän förvaltningsnatur och liknande ansågs böra i de flesta fall läggas på landsfiskalerna.

Vid tillkomsten av 1917 års lag lämnades, anför beredningen vidare, ingen fullständig redovisning för de i lagen avsedda bestyren utan endast en exemplifierande uppräknig av olika författningsbestämmelser (prop. 1917: 239). Flertalet av de uppräknade författningsrummen gäller inte längre. Vissa bestämmelser om kronofogde finns dock kvar, t. ex. i 6 kap. 14 § lagen den 12 november 1915 om äktenskaps ingående och upplösning, 27 kap. 1 § byggningsbalken, 1 § kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastike tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten och kungörelsen den 22 november 1912 angående befogenheten att såsom kronans ombudsman avgiva yttrande över lagfartsansökning som förklarats vilande. Det låter sig enligt beredningen knappast göra att fullständigt redovisa samtliga äldre föreskrifter som må finnas rörande kronofogde. Med hänsyn härtill torde det vara nödvändigt att jämväl framdeles behålla särskilda bestämmelser om vem som skall avses med föreskrifterna om kronofogde i författningar tillkomna före 1918.

Stadgande i lag eller författning om kronans uppbördsman eller ombudsman utan bestämning av vem som avses därmed torde enligt beredningen knappast längre förekomma. Helt uteslutet är dock inte att sådana bestämmelser alltjämt kan återfinnas i någon författning. Efter polis- och exekutionsväsendets omorganisation torde uttrycket kronans uppbördsman, i den mån det numera över huvud taget kan anses åsyfta befattningshavare inom här ifrågakarande verksamhetsgrenar, böra äga tillämpning på kronofogde. Särskild föreskrift därom synes onödig. Begreppet kronans ombudsman lär däremot, när det f. n. åsyftar landsfiskal, kunna hänföra sig till såväl distriktsåklagare och utmätningsman som polischef. Beredningen anser att bestämmelse om vem som skall avses med uttrycket, när annat inte förordnats, för säkerhets skull bör kvarstå.

Vad som enligt äldre lagar eller författningar åligger kronofogde finner beredningen i allmänhet böra tillhöra polischefs verksamhetsområde. Så

torde få anses vara fallet beträffande nyss angivna åligganden enligt lagen om äktenskaps ingående och upplösning att efter förordnande uppteckna tillgångar och skulder i hemskilda makars bo, enligt 27 kap. 1 § byggningsbalken att vart tredje år eller oftare om så erfordras »skåda, huru bonde, å kronojord, byggt och hävdad haver» samt att avge yttrande över vilande lagfartsansökan. I den förut nämnda kungörelsen angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastike tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten avses dock med kronofogde befattningshavare inom alla tre verksamhetsgrenarna. Enär så även kan vara fallet i andra lagar och författningar föreslår beredningen att vad som finns stadgat om kronofogde skall äga tillämpning på distriktsåklagare, utmätningsman och polischef på motsvarande sätt som föreslagits beträffande stadgande om stadsfiskal och landsfiskal.

Remissyttrandena

Förslaget till bestämmelser om fördelning av uppgifter, som f. n. ankommer på landsfogde, stadsfiskal, landsfiskal och stadsfogde, samt bestämning rörande vem som skall handlägga poliskammarens åligganden godtas av alla remissmyndigheterna. Sålunda finner *justitiekanslersämbetet* det praktiskt och tillräckligt att generella bestämmelser utfärdas om fördelningen av de hittillsvarande funktionerna inom dessa verksamhetsgrenar på myndigheterna inom de nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna. Hänvisning till vad i lag eller författning är stadgat synes dock för snäv. Ämbetet föreslår att hänvisning skall ske till vad i lag eller särskild författning eller i reglemente, instruktion eller annan särskild föreskrift är stadgat.

Också *lagberedningen* anser att det av praktiska skäl torde vara ofrånkomligt, att man i viss utsträckning litar till den av polisberedningen förordade metoden med generella föreskrifter om vad som i fortsättningen skall förstås med de äldre tjänstebenämningarna. Antalet lagar och författningar i vilka de förekommer är stort, och det skulle bli betungande att i detta sammanhang ändra dem alla. Det kan också möta svårighet att uppsåra alla hithörande författningar. Metoden med generella regler har enligt lagberedningen emellertid den olägenheten, att tvekan om innebörden ibland kan uppstå. Polisberedningen har i betänkandet sökt med exempel visa hur de föreslagna bestämmelserna bör tolkas. Lagberedningen anser, att tolkningen stundom är osäker. Till belysning härav anför lagberedningen bl. a., att det knappast torde följa av den föreslagna lagen, att landsfiskals uppgift enligt 46 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt har något samband med exekutionsverksamheten.

Enligt lagberedningens mening är det angeläget, att man inte enbart litar till generella regler utan genomför nödiga ändringar i lagar och författ-

ningar som ofta tillämpas eller har betydelse för allmänheten vid dess kontakt med myndigheterna. Åtminstone torde ändring böra ske i bl. a. föräldrabalken, ärvdabalken och andra lagar av central betydelse som berörs av frågan.

I den mån man inte nu ändrar de lagar och författningar, i vilka de äldre tjänstebenämningarna landsfogde, stadsfiskal osv. används måste man, framhåller lagberedningen, kunna falla tillbaka på generella regler om vem som i fortsättningen skall fullgöra uppgifterna i fråga. Reglerna kan lämpligen upptas i en särskild lag av huvudsakligen det innehåll som föreslagits. Dock framhåller lagberedningen, att det stundom kan vara mindre lämpligt att såsom polisberedningen förutsätter två eller flera befattningshavare blir kompetenta i samma sak. För att möta befarade olägenheter kan man stadga, att Kungl. Maj:t äger, när ärenden har samband med mer än en verksamhetsgren, förordna hur ärendena skall handläggas. Det synes vidare inte lämpligt föreskriva att vad som är stadgat om stadsfiskal i vissa fall skall gälla utmätningsman. Såvitt lagberedningen kunnat finna används ordet stadsfiskal ingenstades i sådant sammanhang, att det skulle te sig naturligt att låta det i fortsättningen betyda utmätningsman.

Väsentligen samma synpunkter som lagberedningen anlägger *domstolskommittén*.

Vad polisberedningen anfört beträffande äldre bestämmelser om kronofogde och kronans ombudsman har föranlett utförliga uttalanden av *justitiekanslersämbetet* och *lagberedningen*. Dessa båda remissorgan påpekar, att uttrycket kronans ombudsman förekommer åtminstone i följande författningsstadganden, nämligen dels 11 § förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse av okända borgenärer, 31 § andra stycket och 62 § tredje stycket lagen den 28 maj 1886 ang. stenkolsfyndigheter m. m., 15 § kungörelsen den 10 juli 1947 med bestämmelser ang. vissa kostnader vid domstol och 9 § kungörelsen den 20 juli 1925 om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader för ensittarförrättning, dels ock 10 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 ang. lagfart å fång till fast egendom och 13 § första stycket lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång.

När uttrycket kronans ombudsman används i lag eller författning, åsyftas emellertid därmed, såvitt *lagberedningen* kunnat finna, inte blott kronans företrädare på landet utan i förekommande fall, t. ex. i preskriptions- och lagfartsförordningarna samt lagen ang. stenkolsfyndigheter m. m., även dess representant i stad. Den omorganisation av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet som nu företas berör såväl stad som land, och det kan därför finnas anledning att generellt klargöra vem som åsyftas med uttrycket kronans ombudsman. Lagberedningen påpekar dessutom, att uttrycket förekommer även i vissa lagar och författningar som tillkommit efter ingången av år 1918.

Enligt *justitiekanslersämbetet* synes riktigast att ändring görs i samtliga författningar där beteckningarna kronans ombudsman och kronofogde förekommer samt att det föreslagna stadgandet om kronofogde och kronans ombudsman utgår. Ämbetet motiverar sitt ställningstagande på följande sätt.

Såvitt gäller preskriptionsförordningen och angivna kungörelse av år 1925 förefaller tämligen klart att med kronans ombudsman bör avses utmätningsman. I fråga om stadgandena i lagen om stenkolsfyndigheter torde vara mindre tydligt vem som bör avses. Det synes vara anledning att i de tre författningarna »kronans ombudsman» genom författningsändring utbyts mot lämplig myndighet.

Vad angår lagen om fri rättegång torde av 10 § andra stycket kungörelsen den 26 september 1947 med bestämmelser ang. tillämpningen av lagen om fri rättegång framgå, att med kronans ombudsman i 13 § första stycket i lagen avses utmätningsman.

I fråga om 10 § andra stycket lagfartsförordningen gäller enligt kungörelsen den 22 november 1912 att yttrande över vilande lagfartsansökan såvitt gäller egendom på landet avgives av kronofogde (efter att ha inhämtat yttrande av advokatfiskalen i kammarkollegiet) samt såvitt angår egendom i stad av berörda advokatfiskal. Frågan om vem som i fortsättningen skall avgiva yttrande för kronans räkning över vilande lagfartsansökningar såvitt angår egendom på landet blir således beroende av hur spörsmålen, som hänför sig till den tidigare kronofogdebefattningen, löses.

I betänkandet anges en del författningar, enligt vilka kronofogde har vissa åligganden. Knappast något av dessa åligganden synes emellertid vara av den beskaffenheten att det bör ankomma på en mer renodlad polismyndighet.

Det är väl möjligt, yttrar ämbetet slutligen, att det knappast låter sig göra att fullständigt redovisa samtliga äldre föreskrifter rörande kronofogde. Även om därför någon äldre författning vid en sådan detaljreglering skulle bli överhoppad torde knappast därmed någon större skada ha skett. Däremot har man vunnit, att man ur lagstiftningen så långt möjligt utmönstrat det gamla kronofogdebegreppet och att ökad klarhet nåtts i fråga om vissa nu tämligen oklara stadganden.

Departementschefen

Som framgår av det föregående skall i de föreslagna nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna inte finnas tjänster, vilkas innehavare skall fullgöra uppgifter inom mer än en av organisationerna. Nuvarande tjänster, som är gemensamma för två eller alla dessa verksamhetsområden, skall alltså ersättas med tjänster som hänförs till endast ett verksamhetsområde. Detta gör det nödvändigt att bestämma, vilka befattningshavare som skall fullgöra uppgifter som åligger landsfogde, stadsfiskal och landsfiskal. Dessa befattningshavare fyller i dag oftast funktioner inom både polis- och åklagarväsendet, landsfiskal dessutom inom exekutionsväsendet. Förutom uppgifter, som befattningshavarna har enligt sina instruktioner, reglementen och andra tjänsteföreskrifter, har de enligt en rad lagar och författningar

skyldigheter av mångskiftande art. Polisberedningen har funnit det inte kunna komma i fråga att i ett sammanhang ändra alla dessa stadganden och i stället föreslagit att fördelningen av uppgifterna på befattningshavarna i de nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna skall ske enligt generella regler. Reglerna skall enligt förslaget innebära, att uppgifterna skall ankomma på befattningshavare inom åklagarväsendet resp. exekutionsväsendet, om de äger samband med åklagarverksamheten resp. exekutionsverksamheten, samt i övriga fall på befattningshavare inom polisväsendet. Den principiella lösning som förslaget innebär har vunnit allmän anslutning vid remissbehandlingen. Också för egen del anser jag det vara ofrånkomligt med generell reglering av dessa frågor. Jag tillstyrker därför förslaget.

Vid remissbehandlingen har emellertid anmärkts, att det inte synes tillfredsställande att enbart lita till allmänna stadganden. Ändring har ansetts böra ske i varje fall i viktigare författningar. I anslutning härtill vill jag framhålla, att åtskilliga sådana ändringar som här är i fråga avses skola ske i samband med de författningsändringar, som erfordras i anledning av att magistrats- och kommunalborgmästarinstitutionerna upphör. Som förut sagts har förslag med sådan innebörd tidigare denna dag remitterats till lagrådet. Även i samband med andra författningsändringar torde bestämmelser av ifrågavarande slag komma att i rätt stor omfattning anpassas till de nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna redan före omorganisationens ikraftträdande. Mera uttalat behov att på en gång ändra en rad författningar endast i här aktuella avseenden finner jag därför inte föreligga. Jag föreslår emellertid att ändring redan nu genomförs i föräldrabalken och ärvdabalken.

Beträffande tillämpningen av det föreslagna generella stadgandet vill jag till en början betona, att polischefen alltid är skyldig fullgöra uppgift, när tvekan kan råda om till vilket verksamhetsområde uppgiften hör. I den mån denna tillämpning leder till otillfredsställande resultat torde ändring av vederbörande författning få övervägas från fall till fall. I övrigt kan jag i stort sett dela de synpunkter polisberedningen anlagt på tillämpningen. Att de generella reglerna ibland leder till att viss uppgift skall åligga både polischef och åklagare eller både polischef och utmätningsman anser jag inte, som antytts i ett remissyttrande, alltid vara någon olägenhet. Enligt min mening är det naturligt att både åklagare och polischef skall ha t. ex. uppgiften att anmäla misstanke om lagöverträdelse. I allmänhetens intresse är det även till fördel att både polischef och utmätningsman är skyldig att exempelvis bestyrka ekonomisk uppgift för erhållande av fri rättegång samt att betala ut förskott på vittnesersättning. Vad gäller stadganden om stadsfiskal delar jag dock lagberedningens åsikt, att med stadsfiskal inte i något fall skall avses utmätningsman.

I likhet med polisberedningen anser jag att poliskammarens uppgifter i regel utan särskild föreskrift skall handläggas av polismyndigheten. För det fall att poliskammare fullgör åligganden, som eljest ankommer på högre

myndighet, är det emellertid inte givet att dessa skall överflyttas på polismyndigheten. Jag biträder polisberedningens förslag att för sådana fall införa den regeln att kammarens uppgift i stället åligger polismyndigheten..

Före 1918 fanns inom länen kronofogdetjänster, som närmast motsvarade de från och med nämnda år inrättade landsfogdetjänsterna. Med anledning av indragningen av kronofogdetjänsterna föreskrevs, att vad i lag eller författning är stadgat med avseende å kronofogde eller kronans uppboordsman eller ombudsman på landet skall äga tillämpning med avseende å landsfiskal, såvitt inte annat blivit stadgat. Dessa bestämmelser, som alltjämt gäller, är upptagna i lagen den 14 juni 1917 om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr.

Jag delar polisberedningens mening att det utan särskilt stadgande torde stå klart att vad som kan finnas föreskrivet om kronans uppboordsman framdeles skall avse utmätningsman, i den mån det hittills varit tillämpligt på landsfiskal.

Bestämmelser om kronofogde och kronans ombudsman synes numera förekomma endast i ett fåtal författningar. I den förut nämnda lagrådsremiss, som rör avvecklingen av magistrats- och kommunalborgmästarinstitutionerna, har föreslagits att bestämmelserna i 6 kap. 14 § lagen den 12 november 1915 om äktenskaps ingående och upplösning skall erhålla sådan ändrad lydelse att vad där sägs om bl. a. kronofogdes skyldighet att motta förordnande att förrätta uppteckning av tillgångar och skulder i makars bo i stället skall avse lämplig person. I samma lagrådsremiss föreslås också sådana ändringar i 4 och 41 §§ sjölagen den 12 juni 1891 att kronofogde enligt dessa lagrum åvilande skyldigheter överflyttas till annan befattningshavare. Behov att lägga den kronofogde i 27 kap. 1 § byggningsbalken ålagda skyldigheten att med vissa tidsmellanrum syna åbyggnader och jordens hävd på kronojord på befattningshavare inom polis-, åklagar- eller exekutionsväsendet synes inte föreligga. Sådan skyldighet kan för övrigt i administrativ ordning åläggas befattningshavare i polis-, åklagar- eller exekutionsorganisationerna. Övriga författningar där beteckningen kronofogde eller kronans ombudsman förekommer bör såsom förordats vid remissbehandlingen ändras, om det inte av författningen tydligt framgår vilken befattningshavare som åsyftas. Av detta skäl föreslår jag ändringar i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer, lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. samt förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom. Erforderliga författningsändringar i övrigt kan ske i administrativ ordning.

Sedan nu angivna författningsändringar genomförts fyller den förut nämnda lagen av år 1917 ingen praktisk funktion. Jag föreslår att lagen upphävs. Skulle det sedermera visa sig att beteckningen kronofogde eller kronans ombudsman förekommer i ytterligare någon författning torde fråga om ändring i författningen då få övervägas.

Stämningsmän och bevis om delgivning

Gällande bestämmelser m. m.

Bestämmelser om delgivning i rättegång finns i 33 kap. rättegångsbalken. Huvudregeln är att delgivning skall ske genom rättens försorg (4 §). Härifrån ges dock undantag, då delgivningen ankommer på part. Delgivning genom rättens försorg inom riket skall ske genom posten, om inte rätten finner att delgivningen bör verkställas på annat sätt (5 §). Delgivning verkställs genom att handlingen i huvudskrift eller styrkt avskrift överlämnas till den som söks för delgivning (6 §). I vissa fall kan dock delgivning verkställas på annat sätt.

Även i andra författningar förekommer bestämmelser om delgivning. I åtskilliga fall hänvisas i dessa bestämmelser till rättegångsbalkens regler om delgivning. Sådana hänvisningar finns t. ex. i 12 och 117 §§ *konkurslagen*, 12 § *utsökningslagen*, 5 § *lagen om utmätningssed* samt i 2 kap. 38 § *lagen om nyttjanderätt till fast egendom*, till vilket lagrum hänvisning i sin tur görs i 3 kap. 36 § och 4 kap. 15 § samma lag. Hänvisning till vissa av rättegångsbalkens delgivningsbestämmelser förekommer bl. a. i 66 § *nykterhetsvårdslagen*, 57 § *socialhjäpplagen* och 95 § *barnavårdslagen*.

Underrätt skall jämlikt 33 kap. 24 § *rättegångsbalken* förordna erforderligt antal stämningsmän för att verkställa delgivning, då de anlitas därför. Förordnande för stämningsman meddelas för viss tid eller tills vidare och får av rätten återkallas, om skäl föreligger därtill. Rätten skall årligen pröva förordnandets bestånd. När stämningsman första gången förordnas skall han inför rätten avlägga ed av visst innehåll. Fjärdingsman är utan särskilt förordnande stämningsman. Jämlikt *lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän* skall, om annat inte förordnats, vad i lag eller författning finns stadgat om fjärdingsman i tillämpliga delar gälla i avseende på polisman, som jämlikt *lagen om polisväsendet i riket* finns anställd i polisdistrikt, vari ingår köping eller landskommun eller del därav.

I 33 kap. 25 § *rättegångsbalken* föreskrivs, att intyg av stämningsman gäller som fullt bevis att delgivning blivit så verkställd som intyget innehåller. Samma vitsord skall tillkomma bl. a. intyg som meddelats av nämndeman eller av landsfogde, stadsfogde, landsfiskal eller stadsfiskal eller av polisman i stad, då han verkställt delgivningen efter förmans uppdrag.

Nu redovisade bestämmelser innebär, att den som rätten förordnat att vara stämningsman är skyldig att verkställa delgivning på begäran av myndighet eller enskild (se prop. 1935: 5 s. 16). Sådan skyldighet åvilar också, dock utan särskilt förordnande, fjärdingsman, dvs. polisman anställd i polisdistrikt som inte omfattar enbart stad. Behörighet att utfärda intyg om delgivning tillkommer, förutom stämningsmän, jämväl de i 33 kap. 25 §

rättegångsbalken angivna befattningshavarna, polisman i stad dock endast om han haft förmans uppdrag att verkställa delgivningen. Såvitt gäller delgivning på begäran av domstol stadgas i 9 § andra stycket *kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 641) om delgivning i mål och ärenden vid domstol (delgivningskungörelsen)*, att landsfogde, stadsfogde, landsfiskal, stadsfiskal, fjärdingsman och annan polisman är pliktig att på tjänstens vägnar verkställa domstolsdelgivning utan annan ersättning än som må tillkomma honom enligt kungörelsen den 26 maj 1954 angående vissa ersättningar åt befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet m.m. Särskilt förordnad stämningsman eller nämndeman som verkställer domstolsdelgivning är jämlikt 9 § tredje stycket delgivningskungörelsen berättigad till ersättning enligt de grunder som anges i *förordningen den 12 juli 1878 (nr 24 s. 21) angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän m. m.* Enligt förordningen skall för delgivning av stämning domstols, myndighets eller tjänstemans beslut eller kallelse eller annan handling jämte bevis om delgivningen erläggas sex — i storstäderna åtta — kronor för varje person som får del av handlingen (4 §). Därjämte utgår resekostnadsersättning samt utom vid förrättning i Stockholm och Göteborg traktamente enligt allmänna resereglementet (5 §). Verkställes delgivningen av befattningshavare, på vilken statens allmänna avlöningsreglemente är tillämpligt, skall den i 4 § angivna ersättningen för delgivningen redovisas på sätt är stadgat i fråga om expeditiönslösen, som skall redovisas till statsverket.

Beträffande polismyndighets skyldighet att biträda andra myndigheter med delgivning hänvisas till det föregående.

I fråga om polismons skyldighet att vara stämningsman må följande anmärkas.

I den förut nämnda lagen om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsman stadgades före den 1 juli 1954 att föreskrifter om fjärdingsman skulle i tillämpliga delar gälla polisman som jämlikt polislagen fanns anställd i polisdistrikt på landsbygden, om inte annat förordnats. Genom lagändring 1954 gjordes med verkan från den 1 juli samma år lagens bestämmelser tillämpliga också på polisman anställd i polisdistrikt bestående av såväl landsbygd som stad. I samband med denna lagändring anfördes bl. a. (prop. 1954: 115), att den främsta anledningen till att fjärdingsman fått behörighet som stämningsman utan särskilt förordnande torde ha varit önskemålet att bereda landsbygdsbefolkningen tillgång till erforderligt antal lättillgängliga stämningsmän. Att stad förenades med landsbygd till ett polisdistrikt, s. k. blandat distrikt, syntes inte böra föranleda att landsbygdsdelens ställning i detta hänseende försämrades. Detta talade för att polismän i blandade distrikt borde jämföras med fjärdingsmän. Med denna lösning skulle i blandade distrikt komma att finnas flera polismän som automatiskt också var stämningsmän. Eftersom

endast mindre städer förenades med landsbygd till ett polisdistrikt, blev antalet polismän med stämningsmannafunktion dock så begränsat att ökningen inte kunde väntas medföra några olägenheter. En annan följd av att likställa polisman i blandat distrikt med polisman i landsbygdsdistrikt sades vara, att polismännen i städerna fick olika behörighet i fråga om verkställande av delgivning beroende på om staden ensam utgjorde polisdistrikt eller ej. Även om detta inte var fullt tillfredsställande ansågs risk knappast föreligga att rättsförluster uppstod av denna orsak.

Frågan om skyldighet för polisman att verkställa delgivning togs sedermera upp av 1951 års rättegångskommitté i en den 25 juli 1956 dagtecknad promemoria (stencilerad). Kommittén, som bl. a. avvisade möjligheten att tillägga alla polismän stämningsmansbefogenhet utan särskilt förordnande, ansåg att ändring av bestämmelserna i 33 kap. 24 § rättegångsbalken inte för det dåvarande borde komma till stånd. Vid remissbehandling av promemorian anslöt sig de flesta remissorganen till kommitténs ståndpunkt.

Beträffande den omfattning, i vilken delgivning på begäran av enskild förekommer, upplyses i den av 1951 års rättegångskommitté avgivna promemorian att de vid rådhusrätten och magistraten i Stockholm anställda stadstjänarna år 1955 utförde cirka 2 700 samt personalen vid delgivningscentralen i Stockholm i runt tal 1 500 sådana delgivningar. Med ledning av vissa för 1963 redovisade uppgifter om antalet dylika delgivningar i Stockholm kan antas, att antalet 1963 utgjorde ungefär 4 900. Vad som inhämtats beträffande vissa andra städer visar uppskattningsvis, att antalet delgivningar på begäran av enskild per år utgör i runda tal i Nyköping 200, i Norrköping 600, i Linköping inemot 500 och i Motala drygt 250.

Beträffande landsbygden torde antalet delgivningar på enskild begäran vara ringa. I 1951 års rättegångskommittés promemoria redovisas för 1955 tre sådana delgivningar i Alvesta landsfiskalsdistrikt (15 158 inv.) och 15 delgivningar i Håbo landsfiskalsdistrikt (9 382 inv.).

Polisberedningen

Polisberedningen framhåller, att bestämmelsen i 33 kap. 24 § rättegångsbalken främst har betydelse för allmänhetens möjligheter att få biträde med delgivning i sådana fall, då delgivningen inte på begäran eller eljest verkställs av myndighet. För dessa delgivningar kan f. n. anlitas antingen särskilt förordnad stämningsman eller sådan polisman som avses med uttrycket fjärdingsman. I de rena stadsdistrikten står endast särskilt förordnade stämningsmän till buds. Härvid bortses från att nämndemän kan åta sig delgivningsuppdrag.

Med hänsyn till det anförda finner beredningen det tydligt att särskilt

förordnade stämningsmän även framdeles bör finnas. Att bedöma hur stort antal stämningsmän som erfordras är vanskligt. Tillgängliga uppgifter om i vilken utsträckning allmänheten faktiskt utnyttjar delgivningshjälp av stämningsmän är ofullständiga. Under alla förhållanden synes man f. n. böra utgå från att det för allmänheten alltjämt är av betydelse att ha tillgång till stämningsmän och att tillgången på stämningsmän inte bör bli sämre än den varit hittills.

Hinder föreligger f. n. inte, anför beredningen, att polisman förordnas till stämningsman såvitt han inte är stämningsman utan särskilt förordnande (fjärdingsman). Frågan i förevarande sammanhang är emellertid i första hand, huruvida polisman skall vara stämningsman utan särskilt förordnande eller ej. Genom organisationsreformen i samband med förstatligandet försvinner den nuvarande skillnaden mellan olika slag av polisdistrikt. Flertalet polisdistrikt kommer att omfatta en eller flera städer jämte landsbygd. Endast undantagsvis kommer polisdistrikt att bestå enbart av stad eller enbart av landsbygd. Man kan alltså inte som nu göra skillnad mellan polisman i stad och annan polisman. Skall polismän över huvud taget vara stämningsmän utan särskilt förordnande måste detta gälla alla polismän. Behov torde enligt beredningen inte finnas för allmänheten av en så omfattande stämningsmanskader. Från polisiära synpunkter är det olämpligt, att polismännen mera allmänt kan ryckas från sina uppgifter i den planlagda polisverksamheten för att fullgöra brådskande delgivningsuppdrag.

Å andra sidan framhåller beredningen att polismän under alla förhållanden kommer att få ta befattning med delgivningar. Enligt åtskilliga författningar har polismyndighet skyldighet att lämna andra myndigheter biträde med delgivningar. Sådana delgivningar skall verkställas av polispersonalen på förmans uppdrag. Äläggs polismyndighet skyldighet att lämna även allmänheten biträde med delgivningar skulle polisen emellertid sannolikt komma att anlitas för alla enskilda delgivningar särskilt i städerna, vilket kan medföra avsevärd arbetsbelastning och dessutom strider mot den allmänna målsättning beredningen satt upp för polisens framtida uppgifter. Personalen i dessa städers delgivningscentraler utgörs sålunda inte av aktiva polismän utan av andra personer som meddelats stämningsmansförordnanden. Genom delgivningscentralerna fullgörs såväl delgivningar på uppdrag av enskilda som s. k. tjänstedelgivningar, dvs. delgivningar på uppdrag av domstol eller åklagare samt polismyndighet åliggande delgivningar. I den mån delgivningscentraler inrättas bör dock bland centralens uppgifter ingå att biträda enskilda med delgivning. Det nuvarande systemet att de anställda vid delgivningscentralerna åtar sig delgivningar åt enskilda som privata uppdrag anser beredningen böra upphöra. Allmänheten skulle alltså ha att vända sig till centralen som sådan med sina delgivningsuppdrag.

Med hänsyn till det anförda föreslår polisberedningen, att varken enskild

polisman i denna egenskap eller polismyndighet skall vara skyldig att lämna allmänheten biträde med delgivningar.

Beredningen erinrar om att exekutionsbiträdesgöromål f. n. ingår i polisens uppgifter på landet. Genom att den exekutiva verksamheten på landet helt skiljs från polisverksamheten upphör den hittillsvarande skyldigheten för exekutionsbiträdespersonalen på landet, dvs. de polismän (fjärdingsmän), som helt eller delvis ägnat sig åt exekutionsbiträdesverksamhet, att ombesörja delgivning. Delgivning på begäran av enskild är i flertalet fall närmare förbunden med exekutionsverksamheten än med polisverksamheten. Sålunda är delgivning av tredsokodomar och lagsökningsutslag i själva verket inledning till exekutivt förfarande, och syftet med delgivningar i hyresangelägenheter är ofta att kunna vinna handräckning för avhysning. Beredningen anser därför att det ligger närmare till hands att exekutionsbiträdespersonal är stämningsmän utan särskilt förordnande än att detta är fallet med polismän. Motsvarande synpunkter som beträffande polismännen finner beredningen dock tala mot generell delgivningskyldighet för exekutionsbiträdespersonal.

Upphåvs den gällande bestämmelsen att fjärdingsman är stämningsman utan särskilt förordnande försämrars i viss mån allmänhetens service i detta hänseende på landet, framhåller beredningen. Enligt beredningens mening synes denna olägenhet i allt väsentligt bli undanröjd om exekutiv biträdespersonal och polismän med lämplig stationering utanför vederbörande distrikts centralort vid behov förordnas till stämningsmän. Möjlighet härtill finns f. n. För att trygga tillgången på lämpliga stämningsmän på landsbygden bör skyldighet i viss utsträckning föreligga för exekutiv biträdespersonal och polismän med stationeringsort utanför centralorten att motta förordnande som stämningsman. Denna skyldighet bör regleras i administrativ ordning. Anmälan om erhållet förordnande bör göras i första hand hos chefen för den på orten stationerade styrkan, och det bör ankomma på denne att samordna den delgivningsverksamhet, som förordnandet för med sig, med exekutions- respektive polistjänsten.

I och för sig föreligger inte hinder att även andra befattningshavare inom polis- och exekutionsväsendet förordnas som stämningsmän. Möjligheterna att utverka stämningsmansförordnanden för dylik personal bör enligt beredningens mening tas tillvara i största möjliga utsträckning.

I anslutning till dessa överväganden föreslår polisberedningen att 33 kap. 24 § rättegångsbalken får ändrad lydelse såtillvida, att gällande bestämmelse om att fjärdingsman är stämningsman utan särskilt förordnande utgår. Viss exekutiv biträdespersonal och polispersonal föreslås i administrativ ordning skola åläggas skyldighet att motta förordnande som stämningsman.

Den särskilda lagen den 6 juni 1925 om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän har numera betydelse endast i fråga

om nyss nämnda stadgande i rättegångsbalken. Om stadgandet utgår fyller 1925 års lag inte längre någon funktion. Beredningen föreslår att lagen upphävs.

I detta sammanhang anför beredningen slutligen, att alla delgivningar som utförs av den polis- och exekutionspersonal, som åläggs skyldighet att motta förordnande som stämningsman, skall utföras som tjänsteuppdrag. Som en följd härav skall av enskild författningsenligt utgiven gottgörelse för delgivningsförrättningen alltid tillfalla statsverket, som gentemot förrättningsmannen svarar för denne tillkommande sådan gottgörelse i likhet med vad som i allmänhet gäller för dylika kostnader i tjänsten.

Vidkommande behörigheten att utfärda bevis om delgivning anmärker beredningen inledningsvis, att de i 33 kap. 25 § rättegångsbalken angivna befattningshavare, vilka inte betecknas som stämningsmän, i förevarande hänseende skiljer sig från stämningsmännen endast i så måtto att behörigheten att utfärda delgivningsbevis är knuten till deras tjänst, beträffande polisman i stad dessutom till att han fått tjänsteuppdrag att verkställa delgivningen.

Vidare anför beredningen att polismyndighet enligt ett flertal författningar ålagts att biträda olika myndigheter med delgivning av skilda slag. Vidare har skyldighet i administrativ ordning ålagts polisiära befattningshavare att verkställa domstolsdelgivning. Polisen bör därför, i vart fall för överskådlig tid framåt, behållas vid dessa skyldigheter. Intyg av polisiära befattningshavare om delgivning bör framdeles liksom hittills utgöra fullt bevis om att delgivningen blivit så verkställd som intyget utvisar. Även inom åklagarverksamheten föreligger behov av omedelbar delgivning, t. ex. av strafföreläggande i samband med förhör rörande förseelsen.

Det exekutiva förfarandet förutsätter enligt beredningen också i stor utsträckning bevisligen verkställd delgivning med gäldenären. Den exekutiva biträdespersonalen i stad äger emellertid enligt gällande lydelse av 33 kap. 25 § rättegångsbalken inte behörighet att utfärda delgivningsintyg. Efter exekutionsväsendets omorganisation, som bl. a. innebär en fullständig åtskillnad mellan polisen och exekutionsväsendet, skulle ingen exekutiv biträdespersonal, vare sig på landet eller i stad, kunna utan stämningsmansförordnande verkställa delgivning och utfärda bevisvärdigt intyg om delgivningen. Med hänsyn till behovet av delgivningar inom den exekutiva verksamheten finner beredningen befogat att exekutiv biträdespersonal nu får sådan behörighet. Till exekutiv biträdespersonal hänför beredningen all personal som är satt att såsom förrättningsmän lämna utmättningsman biträde vid exekutiva förrättningar.

Beredningen erinrar om att behörigheten för polisman i stad att utfärda delgivningsintyg f. n. är beroende av att polismannen verkställt delgivningen på förmans uppdrag, dvs. i tjänsten. Behov av vidsträckt behörighet för exekutiva förrättningsmän och polismän synes inte föreligga. Även be-

hörigheten för polischef, åklagare och utmätningsman att utfärda sådant intyg bör enligt beredningen begränsas till delgivningar som verkställts i tjänsten. Anledningen till att dessa befattningshavare över huvud taget fått behörigheten torde enbart vara deras tjänsteåligganden.

Polisberedningen föreslår att vitsord, som sägs i 33 kap. 25 § rättegångsbalken skall efter omorganisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet tillkomma intyg, som i tjänsten utfärdats av polischef eller annan polisman eller åklagare eller utmätningsman eller honom underställd exekutiv förrättningsman. Med polischef och åklagare avses jämväl länspolischef och länsåklagare. Att intyget skall vara avgivet i tjänsten innebär, att delgivningen skall ha verkställts på tjänstens vägnar.

Remissyttrandena

Beredningens förslag, att polisman inte på grund av sin tjänst skall vara stämningsman men att vissa polismän och viss exekutiv biträdespersonal i administrativ ordning skall åläggas skyldighet att motta förordnande som stämningsman, tillstyrks av de flesta remissinstanserna. De remissorgan som närmare motiverar sina ställningstaganden, bl. a. *statskontoret*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelsen i Jämtlands län* och *polismästaren i Stockholm*, ansluter sig huvudsakligen till de synpunkter beredningen framfört. Bl. a. understryks det önskvärda i att systemet med delgivningscentraler utbyggs.

Några av de positivt inställda remissinstanserna gör en del anmärkningar i anslutning till förslaget att skyldighet i administrativ ordning skall åläggas viss personal inom exekutions- och polisväsendet att motta förordnande som stämningsman. Sålunda framhåller *hovrätten för Övre Norrland*, att den ofullständiga utredningen om i vilken omfattning allmänheten utnyttjar delgivningshjälp av stämningsman kan medföra att beredningens slutsatser i denna del visar sig delvis felaktiga. Det kan vidare i många fall vara svårt att på landsbygden finna lämpliga privatpersoner, som är villiga att motta förordnande som stämningsman. För att möta olägenheter för landsbygdens del, bör den föreslagna, i administrativ ordning reglerade skyldigheten för polismän och exekutiv biträdespersonal att motta förordnande som stämningsman utnyttjas i så vid omfattning som möjligt vad gäller personal med stationeringsort utanför centralorten. *Svenska kommunförbundet* förutsätter, att allmänhetens service inte försämras genom den föreslagna ordningen.

Enligt *överståthållarämbetet* kan det befaras att de avsedda förordnandena av vissa polismän till stämningsmän kan bli administrativt betungande. Enklast vore otvivelaktigt med bestämmelsen, att polisman, som är stationerad utanför centralort, utan särskilt förordnande är stämningsman.

Innan polisman eller exekutionsbiträde förordnas till stämningsman bör vederbörande polischef eller utmätningsman få tillfälle att yttra sig, anser bl. a. *länsstyrelsen i Jämtlands län*.

Helt eller delvis negativ inställning till förslaget har *justitiekanslersämbetet, lagberedningen, Västerbottens länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler och svenska polisförbundet*.

Justitiekanslersämbetet vitsordar att inskränkande bestämmelser om polismans skyldighet att vara stämningsman synes motiverade men menar att genomförande av beredningens förslag skulle medföra väsentlig försämring av allmänhetens möjligheter att få delgivningar utförda. Dessa och andra olägenheter med förslaget torde inte vara förenade med det av beredningen diskuterade alternativet att ålägga polismyndighet skyldighet att lämna allmänheten biträde med delgivningar. Vid bedömningen av detta alternativ bör enligt ämbetet beaktas att polismyndigheten även framdeles skall vara skyldig att i stor omfattning biträda med tjänstedelgivningar av skilda slag. Av de skäl som anförts mot ifrågavarande alternativ synes med hänsyn härtill egentlig betydelse böra tillmätas endast invändningen att det kan medföra avsevärd arbetsbelastning. De privata delgivningarna är emellertid få i förhållande till antalet tjänstedelgivningar och skulle från arbetssynpunkt knappast innebära någon stor belastning för polismyndigheten. Mot de av beredningen för ett år beräknade 4 900 privata delgivningarna i Stockholm svarar sålunda tjänstedelgivningar i storleksordningen 70 000—100 000. Med hänsyn till de obestridliga fördelarna för allmänheten av att kunna anlita polismyndigheten för delgivningar skulle det enligt ämbetets mening vara av värde att få bättre grundval för att kunna bedöma vilken arbetsbelastning en sådan ordning skulle medföra för polismyndigheten.

Lagberedningen ifrågasätter lämpligheten av att de stämningsmän som skall få anlitas av allmänheten alltid skall vara utsedda av domstol. Behovet är svårt att överblicka och möjligheten för domstolen att själv välja personer inom polis- eller exekutionsväsendet begränsad. Administrativt förefaller förslaget medföra extra arbete för domstolarna utan att ge mera påtagliga fördelar. För att vinna erforderlig ordning bör rekvisition av delgivning genom polisman eller exekutiv befattningshavare göras hos vederbörande expedition. Lagberedningen anser att skyldighet att verkställa delgivning bör inom polisväsendet åläggas vissa befattningshavare eller i det särskilda fallet meddelas disponibel polisman av dennes förman. I fråga om exekutionsorganisationen bör exekutiva tjänstemän kunna anlitas av allmänheten för delgivning åtminstone i rent exekutiva mål och möjligen därutöver i närstående grupper av mål, efter vad som finnes lämpligt och närmare bestäms. Med en sådan ordning kan allmänheten vid behov alltid vända sig till polisorganisationen för delgivning, medan exekutionsorganisationen står till buds endast i mål som har något samband med dess verksamhet.

Beträffande såväl polismän som exekutiva tjänstemän bör skyldighet att tillhandagå allmänheten närmare regleras i administrativ författning. Lagberedningen föreslår, att i 33 kap. 24 § första stycket rättegångsbalken inför stadgande, att polisman eller exekutiv tjänsteman skall utan särskilt förordnande vara stämningsman, då han enligt tillämpliga bestämmelser skall verkställa delgivning.

Svenska polisförbundet delar beredningens uppfattning att delgivningar inte är någon egentlig polisuppgift. På grund härav anser förbundet att i första hand den exekutiva personalen skall anlitas för delgivningar. Om polismän anlitas, bör i vart fall inom distrikt med stor geografisk utbredning delgivning kunna ske av varje polisman inom området i samband med andra tjänsteuppdrag. Samma uppfattning har *Västerbottens länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler*.

Beträffande den föreslagna ändringen av 33 kap. 25 § rättegångsbalken förekommer principiella erinringar endast i yttrandet från *lagberedningen*, som anser att frågan om verkan av delgivningar, som har med utsökningsväsendet att göra — eller som eljest faller utanför rättegångsförfarandet — strängt taget inte hör till rättegångsbalken och inte borde regleras i 33 kap. 25 § denna lag. Denna invändning är visserligen rent formell och kan lämnas därhän om man så vill, men den formella bristen blir mindre framträdande med lagberedningens förslag beträffande 33 kap. 24 § rättegångsbalken. Om detta förslag biträds, bör allt om polis- och exekutiva ämbets- och tjänstemän utgå ur 33 kap. 25 §. I stället för landsfogde, landsfiskal och stadsfiskal bör i lagrummet nämnas åklagare.

Departementschefen

I 33 kap. rättegångsbalken meddelas bestämmelser om hur delgivning av handling skall verkställas, vem som är skyldig att verkställa delgivning samt vem som äger utfärda intyg vilket gäller som fullt bevis att delgivning blivit så verkställd som intyget utvisar. Formellt avser bestämmelserna endast delgivning i rättegång. På grund av hänvisning i andra författningar länder rättegångsbalkens stadganden emellertid till efterrättelse i fråga om delgivning i flertalet delgivningsfall. Underrätt skall förordna erforderligt antal stämningsmän, vilka är skyldiga att på begäran verkställa delgivning. Sådan skyldighet åvilar utan förordnande fjärdingsman, varmed förstas polisman som är anställd i polisdistrikt, vilket inte består enbart av stad. Intyg av stämningsman samt av bl. a. landsfogde, stadsfogde, landsfiskal och stadsfiskal ävensom av polisman i stad, om han verkställt delgivningen efter förmans uppdrag, gäller som fullt bevis om delgivningen och sättet därför. Skyldighet för sist angivna befattningshavare att verkställa delgivning föreligger inte enligt rättegångsbalken men åligger dem i stor utsträckning på grund av administrativa föreskrifter.

De nya polisdistrikten kommer endast undantagsvis att bestå av enbart stad. Som polisberedningen framhållit är det därför framdeles ändamåls- löst att skilja mellan polisman, anställd i polisdistrikt som består endast av stad, och annan polisman. Härav följer att frågan, huruvida polisman skall vara stämningsman utan särskilt förordnande eller inte, måste regleras oberoende av anställning i visst slags distrikt. Enligt beredningens mening bör delgivningsbestyren så långt möjligt avlastas polisen, eftersom de är betungande och dessutom inte i och för sig kräver polisiära insatser. I likhet med de flesta remissinstanserna ansluter jag mig till denna mål- sättning. Att helt befria polisen från delgivningsuppgifter låter sig dock knappast ens på längre sikt göra, något som jag närmare utvecklat i av- snittet rörande polismyndighets uppgifter.

Vad som särskilt träder i förgrunden i detta sammanhang är behovet för allmänheten att ha tillgång till delgivningsmän för delgivningar, som an- kommer på part i skilda ärenden eller som eljest är av intresse för den en- skilde. Särskilt på landsbygden kan svårigheter visa sig föreligga att finna lämpliga personer som vill åtaga sig uppgiften att vara stämningsman. För att tillgodose behovet av lämpliga stämningsmän på landsbygden har polis- beredningen föreslagit, att polisman visserligen inte skall vara stämnings- man utan särskilt förordnande men att polismän, stationerade utanför po- lisdistriktets centralort, skall i administrativ ordning åläggas att på begä- ran motta domstols förordnande att vara stämningsman. Förslaget har läm- nats utan erinran av flertalet remissorgan. För egen del är jag såtillvida ense med beredningen som jag förordar, att polisen liksom hittills skall stå allmänheten till tjänst med delgivningar främst på landsbygden. Den be- gränsning av polisens sysslande med delgivningsbestyr som emellertid fram- står som motiverad torde som påpekats i några remissyttranden böra lösas på ett administrativt enklare sätt än beredningen föreslagit. Detta synes en- ligt min mening kunna ernås genom att polismyndigheten åläggs att på or- ter där så erfordras ombesörja delgivningar på begäran av enskilda. Ifrå- gavarande delgivningar bör liksom andra på polismyndighet ankommande delgivningar kunna verkställas av polismän såsom tjänsteuppdrag. Härför erfordras inte att polisman skall vara att anse som stämningsman, därest intyg om delgivning vilket polisman utfärdat gäller som fullt bevis att del- givningen blivit verkställd på det sätt som intyget utvisar. Av nu anförda skäl föreslås jag, att polisman framdeles inte skall vara stämningsman utan särskilt förordnande men att delgivningsbevis som utfärdats av polisman skall ha den bevisverkan som jag nyss nämnt.

Det sagda äger enligt min mening i allt väsentligt giltighet också i fråga om den exekutiva personalen. Jag föreslår därför att av sådan personal ut- färdade delgivningsbevis, vilka i dag inte äger vitsord, skall gälla som fullt bevis om delgivningen och delgivningssättet.

Skyldighet för polismyndighet att låta ombesörja delgivningar på upp-

drag av allmänheten kan föreskrivas i administrativ ordning. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter härom och att i samband därmed bestämma den ordning i vilken stadgade avgifter och andra kostnader för delgivningarna skall erläggas. Jag vill tillägga att den nu föreslagna regleringen givetvis inte utgör hinder för polisman eller exekutiv tjänsteman eller annan befattningshavare vid polis- eller exekutionsväsendet att efter vederbörligt tillstånd motta förordnande att vara stämningsman.

Av skäl som jag anfört i föregående avsnitt bör behörigheten för landsfogde, stadsfogde, landsfiskal och stadsfiskal att utfärda intyg om delgivning i stället avse polisman, åklagare och utmätningsman.

Specialmotivering till författningsförslagen

I enlighet med vad som anförts i det föregående har inom inrikesdepartementet utarbetats förslag till

- 1) lag om polismyndighet m. m.,
- 2) lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),
- 3) lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),
- 4) lag om polisnämnder,
- 5) lag om kommunal trafikövervakning,
- 6) lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.,
- 7) lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.,
- 8) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken,
- 9) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken,
- 10) lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr,
- 11) lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
- 12) lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
- 13) lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom,
- 14) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 15) lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplig-

- het å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän,
- 16) lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall,
 - 17) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera,
 - 18) lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m. samt
 - 19) förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter.

Jag övergår nu till att behandla de särskilda förslagen, vilka torde få fogas som *bilaga*¹ vid protokollet i detta ärende. I fråga om de under 2), 3), 8)—14) samt 16)—18) upptagna förslagen har jag samrått med chefen för justitiedepartementet.

Förslaget till lag om polismyndighet m. m.

Lagens rubrik

Polisberedningen. Beredningen föreslår att lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses ersätts med en lag om polismyndighet m. m. Den nya lagen bör reglera dels den allmänna innebörden av begreppet polismyndighet, dels frågan om delegation av uppgifter som ankommer på polismyndighet. I samband härmed bör i lagen regleras även delegation av polischefs åligganden enligt särskilda författningar.

Remissyttrandena. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att särskild lagstiftning om innebörden i begreppet polismyndighet blir onödig, om domstolskommitténs förslag att avskaffa magistraterna och kommunalborgmästarinstitutionen genomförs. I yttrandet anför.

Den nuvarande lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses tillkom för att undanröja den tvekan som uppstått i städerna, om vissa uppgifter som ankom på polismyndighet skulle handläggas av magistrat, kommunalborgmästare, poliskammare eller polischef. Polisberedningens förslag till lag om polismyndighet m. m. är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1965 i samband med att den nya polisorganisationen genomförs. Därvid skall såväl magistrater som kommunalborgmästare upphöra. Det är avsett att även begreppet poliskammare icke vidare skall användas efter samma tidpunkt.

Enligt hovrättens mening saknas skäl att efter den 1 januari 1965 bibehålla en särskild definition i lag av begreppet polismyndighet. Någon som helst tvekan synes icke kunna föreligga om att därmed efter denna tidpunkt avses det beslutande organet inom den lokala polisorganisationen eller i särskilda fall, såsom då besvär anføres, överordnat polisorgan.

¹ Bilagan har här uteslutits. De därl upptagna författningsförslagen är, bortsett från de ändringar som är föranledda av lagrådets yttrande och vissa formella jämkningar därutöver, likalydande med de vid propositionen fogade förslagen. Dock må här nämnas att 7 kap. 9 § första stycket rättegångsbalken hade följande lydelse i det remitterade förslaget: Om polismyndighet är särskilt stadgat.

Inte heller delegationsfrågan anser hovrätten kräva lagreglering, därest uttrycket polismyndigheten i visst distrikt används som det grundläggande begreppet. Kungl. Maj:t är då utan särskilt lagstadgande bibehållen vid sin allmänna befogenhet att reglera den statliga administrationen och bestämma befattningshavarnas behörighet och åligganden. Om en lag i ämnet anses påkallad, förordar hovrätten att den nuvarande lagen bibehålles med allenast den ändringen att vad i 1 § sägs om poliskammare utgår. Praktiska behov av en utvidgning av 2 § anses inte föreligga. I den mån det bedöms behövt att uppdra t. ex. åt polisbefälet i en tätort inom polisdistriktet att i vissa bestämda hänseenden handlägga på polischefen ankommande göromål torde detta enligt hovrättens mening redan nu vara möjligt.

Departementschefen. Som framgår av det föregående förekommer begreppet polismyndighet utan närmare bestämning i åtskilliga lagar och andra författningar. De uppgifter som enligt föreskrifter i dessa lagar och författningar åligger polismyndighet innebär ofta kännbara ingrepp mot person eller egendom och är i de flesta fall även i övrigt av betydelse för den enskilde. Redan av dessa skäl anser jag att polismyndighetsbegreppets innebörd bör bestämmas i lag. Att helt avvara lagstiftning om vad som avses med polismyndighet samtidigt som begreppet i samband med avvecklingen av magistraterna och kommunalborgmästarinstitutionen på många områden får en annan innebörd synes inte heller lämpligt. Härtill kommer att det inte är uteslutet att speciell reglering av vad som avses med polismyndighet allttjämt förekommer i en del författningar. Dessutom åläggs polischefen i vissa lagar och författningar uppgifter, som bör kunna delegeras till annat polisbefäl. Föreskrift härom måste ges i lag. Jag föreslår därför att innebörden i begreppet polismyndighet även framdeles bestäms i lag.

De nuvarande bestämmelserna om vad som avses med polismyndighet och om möjlighet till delegation måste ändras i flera avseenden på grund av de förslag jag lagt fram i det föregående. Även ändringar av formell art synes påkallade. Med hänsyn härtill förordar jag att den nuvarande polismyndighetslagen, som består av två paragrafer, ersätts med en ny lag om polismyndighet m. m.

1 §.

I denna paragraf definieras polismyndighetsbegreppet.

Polisberedningen. I 1 § gällande polismyndighetslag stadgas, att där i lag eller författning uppgift ålagts polismyndighet utan att i lagen eller författningen särskild föreskrift meddelats om vad med polismyndighet avses, uppgiften skall tillkomma i stad med poliskammare denna och i övriga delar av riket polischefen i orten. Enligt beredningens mening överensstämmer denna ordalydelse mindre väl med lagens rubrik, som förutskickar att i lagen skall klargöras vad som i allmänhet förstås med polismyndighet. Den nya lagen bör inledas med en föreskrift om vad som avses

med polismyndighet. Beredningen föreslår att med polismyndighet skall avses polischefen i orten. Åtskilligt skulle vinnas i klarhet om polismyndighetsbegreppet kunde få en helt enhetlig reglering. Med hänsyn till det stora antal författningar, i vilka uppgifter åläggs polismyndighet och som i en del fall innehåller särskilda föreskrifter om vad som i författningen avses med polismyndighet, föreslår beredningen dock att undantag från den generella definitionen av polismyndighetsbegreppet liksom nu görs för de fall då annat särskilt föreskrivits i lag eller författning.

Den nya polismyndighetslagen anser beredningen böra liksom 1944 års polismyndighetslag reglera vilken av flera sidoordnade lokala myndigheter en viss uppgift tillkommer. Om en uppgift skall tillkomma högre polismyndighet, såsom länsstyrelse, länspolischef eller Kungl. Maj:t, anges detta i regel i vederbörande författning. I vart fall lär det framgå av författningen, om med polismyndighet avses högre polismyndighet antingen enbart eller jämte lokal polismyndighet. Detta föreslås skola komma till uttryck genom föreskrift att med polismyndighet avses polischefen i orten, om annat inte framgår av förhållandena.

Enligt beredningens förslag skall alltså i 1 § stadgas, att med polismyndighet avses polischefen i orten, om ej annat särskilt föreskrivits i lag eller författning eller framgår av förhållandena.

Remissyttrandena. Beredningens förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av så gott som alla remissinstanserna. Några remissorgan gör dock vissa erinringar på en del punkter.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län uttalar beträffande den föreslagna definitionen av polismyndighetsbegreppet, att ehuru motsvarande stadgande i den nu gällande lagen principiellt sett har samma innebörd får, med hänsyn till lagstiftningens rubrik och syfte, den nya skrivningen anses utgöra ett från legislativ och logisk synpunkt korrektare och mera pregnant stadgande. De svårigheter, som sammanhänger med nödvändigheten att i lagstiftningen skilja mellan lokala och regionala polismyndigheter, skulle möjligen bortfalla om den särskilda polismyndighetslagen i rubrik och textinnehåll angäves handla enbart om lokal polismyndighet.

Justitiekanslersämbetet anser vissa erinringar kunna göras mot formuleringen av det generella polismyndighetsbegreppets avgränsning. Ämbetet andrager.

Vad angår utformningen av förslaget till lag om polismyndighet m. m. har beredningen från den allmänna regeln att med polismyndighet avses polischefen i orten gjort undantag för de fall *dels* då enligt gällande författningar annan lokal myndighet än polischef är polismyndighet och *dels* då på lokal polischef ankommande befogenhet kan tillkomma jämväl överordnat polisorgan. Det förstnämnda undantaget markeras i den föreslagna lagtexten genom uttrycket: »— — — om ej annat särskilt föreskrivits i lag eller författning — — —». Det andra undantaget innefattas i en efterföljande sats: »— — — eller framgår av förhållandena». Emellertid synes jämväl det andra undantaget innefattas i den först angivna satsen — i varje fall om uttrycket »föreskrivits i» utbytes mot »följer av». Uttrycket »eller framgår av förhållandena» kan därmed utgå.

Ämbetet föreslår för sin del att lagtexten i denna del ges den lydelsen, att med polismyndighet avses polischefen i orten, om ej annat följer av vad för särskilda fall är stadgat. Med uttrycket i bisatsen avses inte bara fall, då särskild författning uttryckligen stadgar undantag från huvudregeln, utan också fall, då av en författning indirekt framgår, att annan än den lokala polischefen är polismyndighet.

Även *hovrätten för Övre Norrland* är kritisk i förevarande hänseende och föreslår, för att tvekan inte skall råda om stadgandets innebörd, att begränsningen av den föreslagna lagens definition av polismyndighetsbegreppet uttryckes med orden »om ej annat framgår av lag eller författning».

Departementschefen. Med begreppet polismyndighet skall som jag tidigare framhållit avses polischefen i orten. Har annat särskilt föreskrivits skall dock sådan föreskrift gälla. Med polismyndighet kan vidare i vissa fall åsyftas länsstyrelsen eller Kungl. Maj:t. Även om detta inte uttryckligen sägs torde det som polisberedningen anfört framgå av sammanhanget. Vad nu sagts har kommit till uttryck i 1 § genom att undantag från den generella regeln, att med polismyndighet avses polischefen i orten, görs för det fall att annat följer av lag eller författning.

Med den utformning definitionen av polismyndighetsbegreppet fått i lagförslaget täcker definitionen alla fall då begreppet används, vare sig för att beteckna polisledningsfunktionen eller förvaltningsfunktionen.

2 §.

Denna paragraf innehåller bemyndigandet att ge föreskrifter om delegation.

Polisberedningen. Beredningen föreslår att i 2 § skall stadgas, att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer äger föreskriva, att uppgift som enligt lag eller författning åligger polischef skall i polischefens ställe fullgöras av annan tjänsteman inom polisväsendet.

I anslutning härtill anför beredningen, att skäl inte föreligger att framdeles göra skillnad på uppgifter, som i lag eller författning åläggs polismyndighet utan närmare bestämning, och uppgifter som enligt stadgande i lag eller författning skall åligga polischefen. I enlighet härmed bör delegationsbemyndigandet i förevarande paragraf omfatta alla uppgifter som enligt lag eller författning åligger polischef. Även uppgift som enligt särskilt stadgande ankommer på polismästare omfattas av bemyndigandet, liksom uppgift som f. n. åligger landsfiskal eller stadsfiskal, i den mån uppgiften efter organisationsförändringen skall fullgöras av polischefen.

Med hänsyn till att prövningen av vilka befattningshavare som skall komma i fråga för fullgörande av polischefs åligganden förutsätts skolas hos Kungl. Maj:t anser beredningen att särskilt stadgande om begränsning av de beslutsberättigades krets är överflödigt.

Remissyttrandena. Huvuddelen av remissorganen tillstyrker beredning-

ens förslag eller lämnar det utan erinran. Sålunda anför *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

Den nya lagens andra huvuduppgift är att reglera den interna delegeringen av polischefsuppgifterna. Rent lagtekniskt sett har denna reglering fått annan utformning än i motsvarande stadgande i nu gällande lag. Man har nämligen frigjort delegeringsinstitutet från det direkta sambandet med de i lagstiftningens första paragraf åsyftade polismyndighetsuppgifterna. Härigenom torde regleringen kunna komma att ersätta icke endast motsvarande stadgande i nu gällande polismyndighetslag utan också delegationsbemyndigandet i 2 § i 1961 års polisreglemente samt de i vissa författningar, t. ex. vägtrafikkungörelsen, förekommande delegeringsföreskrifterna. Den författningsmässigt sett mera generella lösning av delegationsproblemet, som härigenom uppnås, synes rationell och länsstyrelsen har i och för sig intet att erinra mot densamma.

Hovrätten för Övre Norrland framhåller, att beredningen i motiven till 2 § uttalar, att det torde böra tillkomma polischefen att i vissa fall utan hinder av delegationen själv överta ärendets handläggning och avgörande, samt att detta bör vara fallet inte endast beträffande polisledningsuppgifter utan även vad gäller underordnads handläggning av ärenden på grund av särskilda stadganden. Detta anser hovrätten välbetänkt. Principen synes emellertid inte ha kommit till uttryck i den föreslagna lagtexten, där det sägs att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer äger föreskriva, att uppgift som enligt lag eller författning åligger polischef skall i polischefens ställe fullgöras av annan tjänsteman inom polisväsendet. Hovrätten föreslår att lagtexten skall ändras så, att däri klart uttrycks vad som åsyftas med motiven.

Av samma skäl som angivits beträffande 1 § förordar *justitiekanslers-ämbetet* att orden »enligt lag eller författning» i förslaget till 2 § utgår.

I konsekvens med *överståthållarämbetets* åsikt att huvudreglerna för delegationsrättens omfattning skall meddelas av Kungl. Maj:t föreslår ämbetet, att det i 2 § förslaget till lag om polismyndighet intagna alternativet »eller myndighet som Konungen bestämmer» ersätts av en föreskrift, att Kungl. Maj:t skall äga utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter. I dessa kan rikspolisstyrelsen och länsstyrelserna lämnas bemyndigande att utfärda detaljföreskrifter för polisdistrikten.

Departementschefen. I den allmänna motiveringen har jag föreslagit, att Kungl. Maj:t skall fastställa ramen för delegationens omfattning samt bemyndiga underordnade myndigheter att bestämma hur de fastställda grunderna skall tillämpas i de konkreta fallen. Med hänsyn härtill föreslår jag att bemyndigande att besluta om delegation lämnas Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Förvaltningsuppgifter, som enligt lag eller författning skall handläggas av polisiär myndighet, har ålagts än polismyndigheten, än polischefen i orten. Då någon skillnad regelmässigt inte föreligger i fråga om ärendenas

art och handläggningen i båda fallen ankommer på polischefen, föreslår jag att föreskrift om delegation skall kunna avse alla polischef åliggande uppgifter. Formellt blir denna bestämning vidare än nödvändigt, eftersom Kungl. Maj:t utan särskilt bemyndigande äger medge delegation av uppgifter som har ålagts polischefen i administrativ väg. Detta anser jag emellertid sakna betydelse.

Med anledning av vad hovrätten för Övre Norrland anført i sitt remissyttrande vill jag anmärka, att erinran om polischefs rätt att utan hinder av delegation själv överta ett ärendes prövning och avgörande torde få göras i samband med Kungl. Maj:ts föreskrifter om delegation.

Föreskrifter om rätt för polisman till interimistiska ingripanden och andra interimistiska åtgärder torde såsom beredningen förordnat få meddelas i administrativ ordning.

Ikraftträdande

Lagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1965, då den nuvarande polismyndighetslagen skall upphöra att gälla.

Eftersom någon reell skillnad inte föreligger mellan poliskammare och polischef erfordras inte övergångsbestämmelser med anledning av att poliskammare, som avvecklas vid polisväsendets förstatligande, inte längre skall vara polismyndighet.

Förslagen till ändringar i utlänningslagen och sinnessjuklagen

I det föregående har jag förordnat att såväl bestämningen av polismyndighetsbegreppet som fördelningen av polismyndighetsuppgifter mellan polischef och annat polisbefäl skall såvitt möjligt regleras i polismyndighetslagen i fråga om alla ärenden som ankommer på polismyndighet. Enligt denna målsättning bör vissa ändringar övervägas i rättegångsbalken, utlänningslagen och sinnessjuklagen. Erforderlig ändring i rättegångsbalken behandlas i det följande i samband med förslag till andra ändringar i balken.

Utlänningslagen. Polismyndighet åläggs i utlänningslagen ett flertal uppgifter av olika art. Sålunda äger polismyndigheten bl. a. granska pass samt begära upplysningar av utlänning vid hans inresa till eller utresa ur landet och kalla utlänning som vistas i riket att personligen inställa sig inför myndigheten för att lämna upplysningar om sin vistelse här (5 §). I vissa fall kan polismyndigheten bifalla ansökan om uppehållstillstånd (11 §) och arbetstillstånd (16 §). Polismyndigheten äger vidare besluta om avvísning (20 §) och skall verkställa sådant beslut (58 §). I ärende om avvísning, vilket handläggs av polismyndigheten, samt i ärende om verkställighet av avvísningsbeslut äger myndigheten förordna att utlänning som ärendet avser skall tas i förvar eller ställas under uppsikt. Sådan åtgärd äger

polismyndigheten även eljest vidta i ärende om avvisning samt om förpassning eller utvisning, om det skäligen kan befaras att utlännningen avviker (35 §).

Enligt 68 § utlänningslagen avses i lagen med polismyndighet i stad, där kriminalpolisintendent finns, denne samt i övriga delar av landet polischeffen i orten och landsfogden inom området för hans polisverksamhet. Vidare innefattar polismyndighetsbegreppet enligt lagen den som länsstyrelsen särskilt förordnat att fullgöra polismyndighets åligganden enligt lagen samt den som polismyndigheten förordnat att granska pass och motta anmälningar, den sistnämnde dock endast såvitt angår fullgörande av det lämnade uppdraget.

Med de föreslagna delegationsreglerna i lagen om polismyndighet m. m. finns inte längre behov att behålla särskild bestämmelse i utlänningslagen om att kriminalpolisintendent är att anse som polismyndighet samt att med polismyndighet avses även den som polismyndigheten förordnat att granska pass och motta anmälningar. Behovet av delegation torde få tillgodoses genom föreskrifter som med stöd av polismyndighetslagen utfärdas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Anledningen till att landsfogden särskilt nämns som polismyndighet enligt utlänningslagen angavs vid lagens tillkomst vara, att landsfogden inte borde ställas vid sidan av denna viktiga del av de honom underordnade polismyndigheternas arbete utan kunna öva tillsyn över detta och själv handlägga vissa ärenden. För att möjliggöra tillsyn från landsfogdens sida över att polismyndigheterna fullgör sina åligganden enligt utlänningslagen på ett riktigt och effektivt sätt synes stadgandet inte erforderligt. Sådan tillsyns rätt och tillsynsskyldighet över att polismyndigheterna fullgör alla sina uppgifter på grund av särskilda föreskrifter i lagar och författningar har landsfogden på grund av stadgande i landsfogdeinstruktionen utan att detta ansetts behöva komma till uttryck i varje särskild författning. Mot svarande bör gälla länspolischefens tillsyns rätt och tillsynsskyldighet. Där emot delar jag den vid utlänningslagens tillkomst uttalade uppfattningen att regional polischef måste innefattas i polismyndighetsbegreppet för att möjliggöra för honom att själv handlägga vissa uppgifter, som enligt lagen ankommer på polismyndigheten.

Regleringen av polismyndighetsbegreppet i utlänningslagen bör ske med utgångspunkt i den allmänna bestämmningen därav i polismyndighetslagen. 68 § utlänningslagen bör därför innehålla endast erforderliga kompletteringar av vad som i allmänhet förstås med polismyndighet. Jag föreslår att med polismyndighet i utlänningslagen skall avses jämväl länspolischefen.

Liksom f. n. bör länsstyrelserna ha möjlighet att särskilt förordna person att fullgöra polismyndighets åligganden enligt utlänningslagen. Sådan person bör dock inte som nu föras in under polismyndighetsbegreppet. Vad som i lagen sägs om polismyndighet bör emellertid gälla den som fått dy-

likt förordnande. Någon saklig skillnad innebär detta inte i förhållande till vad som nu gäller. Möjligen kan tvekan råda om den förordnades rätt att själv förordna annan att granska pass och motta anmälningar. Behov av dylik förordnanderätt synes dock inte föreligga. Erfordras särskild person för ifrågavarande uppgifter kan förordnande meddelas av länspolischefen eller den som enligt polismyndighetslagen och därtill anslutande föreskrifter är behörig därtill. I enlighet härmed föreslår jag att vad i utlänningslagen sägs om polismyndighet skall gälla även den, som länsstyrelsen särskilt förordnat att fullgöra vad enligt lagen åligger polismyndighet.

Erforderliga bestämmelser för att reglera det inbördes förhållandet mellan flera kompetenta myndigheter torde liksom hittills få meddelas i administrativ ordning.

Sinnessjuklagen. Redogörelse för polismyndighets åligganden enligt sinnessjuklagen har lämnats i det föregående. Jämlikt 5 § i lagen avses härvid med polismyndighet i stad med polismästare denne och sådan befattningshavare vid polisväsendet i befälsställning, som enligt sin instruktion eller på grund av polismästarens uppdrag äger handla i dennes ställe, i annan stad stadsfiskalen eller, om han är befriad från all befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har inseende över polisväsendet, samt på landet polischefen i orten.

Den fördelning av polismyndighetsfunktionen enligt lagen, som gällande bestämmelser medger i städerna, motsvaras av möjligheterna till delegation enligt 2 § i den föreslagna lagen om polismyndighet. Utvidgningen av delegationsmöjligheterna även till landsbygden anser jag inte möta betänkligheter. I den nya polisorganisationen försvinner i princip den nuvarande skillnaden mellan de olika polisdistrikten i fråga om personalorganisationen.

Beträffande delegation av polismyndighets uppgifter enligt sinnessjuklagen har jag förut förordat, att rätten att besluta om ingripande enligt lagen — ansökan om intagning på sinnessjukhus för vård och föranstaltande om intagning på sinnessjukhus för observation — skall kunna delegeras från polischefen till polisbefäl i kommissaries tjänstegrad. Då det här ofta är fråga om svåra avgöranden synes det emellertid ofta vara lämpligt att avgöranden, som inte måste fattas omgående, trots delegationen hänskjuts till polischefen.

Av det anförda torde framgå att särreglering av polismyndighetsbegreppet i sinnessjuklagen inte erfordras efter polisväsendets omorganisation. Jag föreslår därför, att 5 § sinnessjuklagen skall upphöra att gälla med utgången av år 1964.

Förslaget till lag om polisenämnder**1 och 2 §§**

I 1 § anges polisenämnds funktion, medan 2 § innehåller föreskrifter rörande polisenämnds uppgifter.

Polisberedningen. Enligt beredningens förslag skall lagen inledas med stadgandet, att i varje polisdistrikt skall finnas en polisenämnd för att i frågor rörande polisväsendet företräda lokala intressen. Nämndens uppgift skall enligt förslaget vara att ägna uppmärksamhet åt polisorganisationen och polisverksamheten inom polisdistriktet samt verka för ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten. Hos polischefen skall nämnden äga framlägga de förslag och eljest anföra de synpunkter nämnden finner påkallade för att främja polisverksamheten inom distriktet. Vidare skall det åligga nämnden att avge av Kungl. Maj:t, rikspolisstyrelsen, länsstyrelsen eller polischefen infordrade yttranden i frågor rörande polisväsendet samt i övrigt fullgöra vad enligt lag eller författning ankommer på nämnden. Föreskrifter om skyldighet för polisiära myndigheter att inhämta polisenämnds synpunkter anser beredningen böra utfärdas i administrativ ordning.

Remissyttrandena. Beredningens förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran i flertalet yttranden.

Kommunalrättskommittén anser, att nämndens uppgifter uppenbarligen måste bestämmas genom ett allmänt hållet stadgande, men ifrågasätter om inte förslaget ger alltför ringa vägledning om uppgifterna, särskilt om förslaget läses utan samtidig tillgång till motiven. Sålunda anges inte den betydelsefulla begränsning i nämndens uppgifter och befogenheter som avses skola gälla polisverksamhetens taktiska bedrivande. Kommittén föreslår det stadgandet att polisenämnd skall söka främja ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten samt verka för att kommunala synpunkter och intressen beträffande polisorganisationen och polisverksamheten inom distriktet vinner beaktande.

Åtskilliga remissinstanser anser att förslaget inte ger uttryck för polisenämnds funktion. *Överståthållarämbetet* framhåller att polisenämnds egenkap av samrådsorgan bör komma till klart uttryck. Samma uppfattning har *polismästaren i Stockholm*, som anför att förslaget för tankarna mera till ett inspekterande än till ett rådgivande organ. Begränsningen av samrådsförhållandet till väsentliga frågor har inte kommit till synes i förslaget. Man torde enligt yttrandet ha anledning befara, att samrådsorganet utan en begränsande målsättning för sin verksamhet kan komma att växa ut till en särskild instans i det nya polisväsendet, ägnad att i onödan belasta den löpande verksamheten i polisdistriktet. I ett avseende är det av särskilt stor vikt med klart besked, nämligen därutinnan att samrådsorganet inte skall äga befatta sig med själva utövandet av polisverksamheten. Även om

en sådan befogenhet väl knappast kan intolkas i vad beredningen yttrat synes det angeläget att förebygga missförstånd i denna viktiga fråga.

Polismästaren i Göteborg och föreningen Sveriges polismästare hävdar att i fråga om nämndens uppgifter skall stadgas, att endast polisorganisationen i polisdistrikten skall ägnas uppmärksamhet. Nämnda förening anför till motivering av denna ståndpunkt, att om det i enlighet med förslaget tillika stadgas att polisenämnd skall ägna uppmärksamhet åt polisverksamheten nämnden har tillagts en befogenhet som går utöver såväl vad statsutskottet torde ha avsett som vad beredningens allmänna motivering innebär. Föreningen ifrågasätter också om inte i stället för uttrycket »ägna uppmärksamhet åt» bör användas någon formulering som bättre syftar på nämndens väsentliga funktion som ett samverkans- och samrådsorgan. Samma uppfattning beträffande polisenämnds uppgifter har *Sveriges juristförbund*, som föreslår att uppgifterna anges så, att polisenämnd skall verka för ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten samt ägna uppmärksamhet åt polisorganisationen inom polisdistriktet. Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* håller före att det inte skall ingå i polisenämnds uppgifter att ägna uppmärksamhet åt polisverksamheten.

I lagtexten bör inskrivas att polisenämnd skall äga förslagsrätt jämväl i förhållande till länsstyrelse, hävdas från *överståthållarämbetets och Stockholms stads* sida.

Enligt *polismästaren i Stockholm* bör till skyldigheten att avge yttranden knytas det förbehållet att remiss till polischef av ärenden, i vilka polisenämnd bör få uttala sin mening, regelmässigt bör formuleras så, att yttrande skall avges efter polisenämndens hörande. *Polismästarna i Linköping och Göteborg* samt *föreningen Sveriges polismästare* menar, att stadgande om skyldighet för polisenämnd att avge remissvar inte bör finnas i lagen.

Den föreslagna skyldigheten att »i övrigt fullgöra vad enligt lag eller författning ankommer på nämnden» synes till sin innebörd oklar, anför *föreningen Sveriges polismästare*, som ifrågasätter om åliggandet kan vara av sådan betydenhet att särskilt stadgande är erforderligt.

Departementschefen. I likhet med flera remissinstanser anser jag att lagen bör inledas med en bestämmelse, som tydligt anger polisenämnds funktion att såsom ett lokalt samrådsorgan ta befattning med mera väsentliga frågor rörande distriktets polisväsende. Detta har kommit till uttryck genom föreskriften i 1 §, att i varje polisdistrikt skall finnas en polisenämnd för samråd med polischefen i frågor av mera allmän betydelse för distriktets polisväsende. Bestämmelsen anknyter till stadgandet i 13 § 1 mom. gällande polislag om de nuvarande polisenämndernas allmänna befogenhet att avge yttranden och göra framställningar.

Frågor av mera allmän betydelse för distriktets polisväsende skall nämnden kunna behandla inom ramen för huvuduppgiften att främja ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten inom distriktet.

Nämndens verksamhet skall uteslutande bestå i att framställa förslag och göra andra framställningar till polischefen samt på begäran avge yttranden till honom. I enlighet härmed stadgas beträffande polisnämnds uppgifter i förslaget 2 §, att polisnämnd skall för polischefen framlägga de förslag och eljest anföra de synpunkter nämnden finner påkallade för att inom polisdistriktet främja ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten. Någon ytterligare bestämning av vad nämnden äger avhandla synes inte erforderlig. Vidare sägs i paragrafen, att nämnden skall avge av polischefen infordrade yttranden i frågor rörande distriktets polisväsende. Föreskrifter om i vilka frågor polischefen skall vara skyldig inhämta nämndens yttrande torde som jag förut sagt få utfärdas i administrativ ordning. Jag anser det inte lämpligt att högre polismyndighet med förbigående av polischefen infordrar yttrande direkt från polisnämnd.

Det synes f. n. inte finnas anledning att ålägga polisnämnd andra uppgifter än de nu nämnda. Under sådana förhållanden kan jag inte biträda beredningens förslag, att nämnden skall utöver de angivna uppgifterna fullgöra vad enligt lag eller författning ankommer på nämnden.

3 §.

I enlighet med vad jag föreslagit i det föregående stadgas i denna paragraf, att polisnämnd skall bestå av nio ledamöter och lika antal suppleanter samt att ledamöterna och suppleanterna väljs, om polisdistriktet utgörs av högst fem kommuner, av kommunernas fullmäktige och eljest av ombud för de i distriktet ingående kommunerna. Den omständigheten att antalet kommuner i polisdistriktet under löpande mandatperiod för nämndens ledamöter och suppleanter ökas till mer än fem eller minskar till högst fem skall inte föranleda att nyval av polisnämnd skall ske.

4 §.

I denna paragraf meddelas bestämmelser om val av ombud. Ombud och suppleanter för dem skall utses av kommunens fullmäktige sist den 15 november året näst efter de allmänna kommunalvalen. Vid valet skall bestämmas ordningen för suppleanternas inkallande till tjänstgöring. Närmare föreskrifter för valet meddelas i 5—7 §§.

5 §.

Paragrafen innehåller regler om det antal ombud varje kommun skall utse.

Polisberedningen. Med hänsyn till att varje polisdistrikt ofta består av ett avsevärt antal kommuner är det enligt beredningens mening inte möjligt att i någon större utsträckning ernå representation i ombudsförsamlingen i förhållande till varje kommuns befolkningstal. Beredningen föreslår att endast de största kommunerna medges representation genom mer

än ett ombud. Enligt förslaget skall varje påbörjat befolkningstal av 30 000 berättiga till val av ett ombud. Detta leder till att ett tjugofemtal kommuner får utse mer än ett ombud. Mer än tre ombud kommer att väljas endast av tre kommuner, Göteborg, Malmö och Norrköping. En jämförelse med förslagen till indelning av länen i kommunblock leder inte till nämnvärd ändring i dessa hänseenden.

För att undvika den dominans i ombudsförsamlingarna, som Göteborg och Malmö med tillämpning av de föreslagna reglerna skulle få inom respektive polisdistrikt, föreslår beredningen att ingen kommun skall få utse mer än åtta ombud.

För att valet av ledamöter i polisenämnd genom ombud skall bli ett reellt val anser beredningen att det bör förrättas av minst dubbelt så många väljande som det antal ledamöter som skall väljas. Skulle med nu föreslagna regler antalet ombud i ett polisdistrikt inte uppgå till femton skall länsstyrelsen, som alltid bör fastställa antalet ombud varje kommun skall välja, fördela ombuden på kommunerna enligt dessas befolkningstal och med iakttagande av regeln att ingen kommun får utse mer än åtta ombud.

Remissyttrandena. Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* erfordras närmare bestämmelser rörande fördelningen proportionsvis på kommunerna av ombuden i sådana fall, då minimiantalet endast kan uppnås med frångående av huvudregeln.

Från *Stockholms stads* sida framhålls att reglerna om val av polisenämnd genom ombud för till orimligt resultat, om en mycket stor kommun sammanförs med en kommun, som har låg befolkningssiffra, till ett polisdistrikt. Om med Stockholms polisdistrikt, som nu är identiskt med Stockholms stads område, införlivas en enda av grannkommunerna med t. ex. 20 000 invånare, skulle denna kommun få utse sju ombud mot Stockholms åtta vid val av ledamöter i polisenämnd. Samma synpunkter anför *överståthållarämbetet*. *Stockholms stads drätsel-nämnd* förutsätter att frågan om proportionerna får underkastas särskild prövning av Kungl. Maj:t i samband med eventuell utökning av Stockholms polisdistrikt. Förbehåll för sådan prövning bör intas i lagen.

Departementschefen. Såsom polisberedningen utvecklat är det från praktiska synpunkter olämpligt att ombudsförsamlingarna får den storlek som i många fall skulle erfordras för att i någon större utsträckning ernå representation för kommunerna i förhållande till varje kommuns befolkningstal. Beredningens förslag, att varje kommun skall utse ett ombud för varje påbörjat befolkningstal av 30 000, har godtagits av remissinstanserna och är även enligt min uppfattning lämpligt avvägt. Å andra sidan bör valet av polisenämnd företas av minst dubbelt så många ombud som det antal ledamöter som skall utses. Mot bakgrund av mitt förslag, att antalet ledamöter i nämnden skall vara nio, föreslår jag att om huvudregeln inte leder till att minst 18 ombud utses, varje kommun utser ett ombud för det lägre

befolkningstal som erfordras för att minst 18 ombud skall utses för distriktet.

För att undvika att en kommun får alltför stor dominans i ombudsförsamlingen har beredningen föreslagit begränsning av det antal ombud som varje kommun får utse. Från Stockholms stads sida har en sådan regel ansetts leda till otillfredsställande resultat, t. ex. om Stockholm läggs samman med någon mindre förortskommun till ett polisdistrikt. Jag vill emellertid erinra om att frågan kommit i ett delvis annat läge genom förslaget att polisenämnd skall väljas direkt av fullmäktige, om polisdistriktet består av högst fem kommuner. Som jag närmare skall beröra i det följande föreslås härvid ingen liknande begränsning som vid ombudsval. Beredningens förslag till begränsningsregel vid ombudsvalet har lämnats utan erinran av bl. a. de kommunala organen i Göteborg och Malmö. För egen del anser jag en begränsningsregel lämplig. Jag förordar att ingen kommun skall få utse mer än tio ombud. Av de ombud, som till följd av begränsningen kan behöva utses av övriga i distriktet ingående kommuner för att sammanlagda antalet ombud skall utgöra minst 18, skall varje kommun alltså utse ett ombud för varje påbörjat befolkningstal som erfordras för att det resterande antalet ombud skall bli utsedda.

Beredningen har föreslagit att varje kommun skall utse lika många suppleanter som ledamöter och att länsstyrelsen i god tid före valet skall fastställa det antal ombud som varje kommun skall utse. Jag tillstyrker förslagen.

6 och 7 §§.

6 § innehåller bestämmelser om valbarhet till ombud, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse. I dessa hänseenden föreslås kommunallagens bestämmelser om fullmäktig skola äga motsvarande tillämpning.

I 7 § föreskrivs i enlighet med beredningens av remissinstanserna tillstyrkta förslag, att mandattiden för ombud och suppleant för ombud skall vara fyra år, räknade från och med den 16 november det år valet skett. Vid ledamots avgång skall suppleant inkallas i den ordning som bestämts vid valet. Såsom torde vara vanligt i kommunala nämnder bör ordningen för suppleanternas inträde bestämmas för varje ledamot för sig. Finns ingen suppleant som kan inträda efter avgången ledamot, skall nyval ske för återstoden av den avgångnes tjänstgöringstid. Om val av ombud och suppleanter för dem skall underrättelse omedelbart lämnas länsstyrelsen, som enligt 10 § skall kalla ombuden till förrättningen för val av polisenämnd.

8 §.

Ledamöterna och suppleanterna i polisenämnd skall representera hela distriktet och inte endast en eller flera däri ingående kommuner. Med hän-

syn härtill bör valbarheten inte begränsas till den egna kommunens medlemmar i de fall när kommunen själv utser en eller flera ledamöter eller suppleanter. Vid val genom ombud är dylik begränsning naturligtvis utesluten och när polisdistriktet består av endast en kommun saknar spörsmålet betydelse. I 8 § föreslås därför att valbar till ledamot eller suppleant i polisenämnd skall vara den, som är bosatt inom polisdistriktet och är röstberättigad vid kommunala fullmäktigval. Rösträttskravet avser inte rösträtt inom viss kommun. Beträffande övriga valbarhetsvillkor — ålder, myndighet, rådighet över egendom — samt verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse föreslås, liksom i fråga om ombud, att kommunallagens stadgande i dessa hänseenden skall äga motsvarande tillämpning.

9 §.

Denna och följande paragrafer innehåller regler för själva ledamotsvalet.

I överensstämmelse med vad som i allmänhet gäller val av ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder skall valet förrättas i december året näst efter det allmänna kommunalval har hållits och avse en fyra-årig mandattid från nästföljande årsskifte.

Består polisdistriktet av en enda kommun förrättas valet enligt vanliga regler för val av ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder. Motsvarande gäller, när polisdistriktet består av högst fem kommuner och valet enligt 3 § skall förrättas av fullmäktige i de i distriktet ingående kommunerna. För detta fall erfordras emellertid regler om hur många av nämndens ledamöter och suppleanter som skall utses av varje kommun. Fördelningen föreslås skola bestämmas av länsstyrelsen på det sätt, att varje kommun utser en ledamot och en suppleant för varje påbörjat befolkningstal som erfordras för att det föreskrivna antalet ledamöter och suppleanter i nämnden skall erhållas. Eftersom varje kommun härigenom tillförsäkras att få utse minst en ledamot i nämnden, finner jag inte erforderligt att begränsa det antal ledamöter och suppleanter som varje kommun skall välja.

Vanligen bestäms ordningen för suppleanternas inkallande till tjänstgöring i kommunala nämnder i samband med valet. Så kan givetvis inte ske beträffande polisenämnd, när valet av ledamöter och suppleanter förrättas av flera kommuners fullmäktige. Inte heller när polisenämnd väljs av en kommun eller av ombud synes det möta betänkligheter att bestämma ordningen för suppleanternas inkallande på annat sätt än det vanliga. Jag föreslår att polisenämnden själv skall bestämma denna ordning. Avgår ledamot under löpande mandatperiod utan att det finns någon suppleant som kan inträda, skall nyval ske för återstoden av den avgångnes mandattid. Nyvalet skall ske i samma ordning som det ordinarie valet. Härav följer att den kommun, vars fullmäktige må ha valt den avgångne, även

skall välja ny ledamot. Bestämmelser i enlighet med det anförda har intagits i paragrafens tredje stycke.

10 §.

I 10 § meddelas formföreskrifter för val av polisnämnd genom ombud. Länsstyrelsen skall utsätta tid och plats för valet och kalla ombuden till förrättningen. Ordförande vid förrättningen väljs av ombuden. Till dess ordförande valts fungerar det ombud som ordförande vilket länsstyrelsen utser därtill. Minst hälften av ombuden skall vara närvarande för att valet skall få förrättas. Varje ombud har en röst.

11 §.

Enligt 11 § skall vad som är stadgat om ersättning till ledamöter i kommunens styrelse och övriga nämnder äga motsvarande tillämpning i fråga om ersättning till ombud och suppleant för ombud. Härmed åsyftas stadgandena i 46 § kommunallagen och motsvarande bestämmelse i kommunallagen för Stockholm.

12 §.

I denna paragraf avhandlas val av funktionärer i polisnämnd.

I första stycket stadgas att en ledamot skall vid valet av polisnämnd utses att vara sammankallande och att leda nämndens förhandlingar tills ordförande valts. Denna ordning kan inte tillämpas när flera fullmäktigförsamlingar deltar i valet. I detta fall bör den sammankallande ledamoten utses av länsstyrelsen. Åtgärden bör vidtas så snart länsstyrelsen enligt 14 § fått underrättelse om valet.

Polisnämnd synes lämpligen själv inom sig böra utse ordförande och vice ordförande i nämnden. Enligt polisberedningens förslag skall nämnden dessutom bland sina ledamöter utse sekreterare. Häremot har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt Stockholms stad rest invändningar. Länsstyrelsen menar att lämplig utomstående person bör kunna utses till sekreterare. Enligt stadens mening bör polisnämnden i Stockholm kunna efter stadens bestämmande och på dess bekostnad ges personell och annan utrustning, dvs. ett kansli, på samma sätt som andra kommunala nämnder. I anslutning till dessa yttranden vill jag betona, att polisnämnden skall vara ett rådgivande organ, som uteslutande skall verka genom samråd i olika former med polischefen. Nämnden skall inte t. ex. förvalta kommunala anslag för ändamål som angår polisväsendet eller eljest ägna sig åt förvaltningsverksamhet. Av dessa skäl anser jag att det inte är påkallat att tillföra nämnden sekreterare utifrån och än mindre att förse nämnden med en kansliorganisation. Det är självfallet att nämnden skall äga utnyttja hjälp för utskrifter och enklare expeditionella göromål. Här för torde nämnden dock inte behöva egen personal. Ersättning för dylik

biträdeshjälp skall som närmare berörs vid 17 § kunna utgå till nämndens ordförande. Jag föreslår alltså att nämnden skall inom sig utse även sekreterare.

Föreskrifter i enlighet med det anförda har upptagits i andra stycket av förevarande paragraf. Funktionärerna skall utses för den tid för vilken de utsetts till ledamöter i nämnden.

13 §.

Ändras polisdistriktets gränser under löpande mandatperiod aktualiseras fråga om nytt val av polisenämnd. I vilka fall nyval härvid skall äga rum torde inte böra regleras generellt utan avgöras från fall till fall. Endast mera väsentliga ändringar bör enligt min mening föranleda val av ny polisenämnd. Enligt mitt förslag skall det ankomma på länsstyrelsen att göra bedömningen och förordna om nyval, när länsstyrelsen finner fog därför. Vid förordnande om nytt val skall länsstyrelsen självfallet vidta alla de åtgärder som erfordras för val av ombud och ledamöter.

14 §.

I denna paragraf stadgas, att underrättelse om val av polisenämnd och sammankallande ledamot, om sådan utsetts vid valet, samt av funktionärer i nämnden ofördröjligen skall insändas till länsstyrelsen för att intas i länskungörelserna. Detta överensstämmer med vad som i regel gäller för kommunala nämnder.

15 §.

Huvudbestämmelserna om polisenämnds sammanträden har intagits i denna paragraf.

Polisberedningen. Enligt beredningens mening bör bestämmelserna i kommunallagarna om kommunens styrelses och annan nämnds sammanträden kunna äga motsvarande tillämpning i fråga om polisenämnds sammanträden. Kommunallagarnas föreskrifter återfinns i 35—42 §§ kommunallagen och 37—43 §§ kommunallagen för Stockholm. Sålunda skall, anför beredningen, polisenämnden sammanträda på plats och tider som nämnden bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödvändigt samt då minst halva antalet ledamöter i nämnden för angivet ändamål gör framställning därom. Suppleant äger närvara vid polisenämndens sammanträden, dock givetvis utan att delta i besluten. Suppleant skall alltid underrättas om tid för sammanträde. Nämnden är beslutför med minst fyra ledamöter. Vidare skall vad som gäller för fullmäktig äga tillämpning i fråga om jäv och beslutsförfarandet skall överensstämma med beslutsförfarandet inom fullmäktige (22 § kommunallagen). Utseende av kassaförvaltare, vilket enligt 41 § kommunallagen förutsätts kunna äga rum inom kommunens styrelse, synes inte bli aktuellt inom polisenämnd.

Remissyttrandena. I den mån bestämmelserna i 35—42 §§ kommunal-

lagen respektive 37—43 §§ kommunallagen för Stockholm inte är tillämpliga synes enligt *överståthållarämbetet* polisnämndens ställning vara oklar, oaktat enligt förslaget polisnämnds verksamhet i största möjliga utsträckning skall bedrivas i samma former som gäller för kommunala nämnder.

Från *Stockholms stads* sida anförs, att den föreslagna hänvisningen till 37—43 §§ kommunallagen för Stockholm inte synes vara godtagbar och att i stället hänvisning bör ske till 51 § samma lag, vilket stadgande syftar till att göra kommunallagen supplementärt tillämplig i alla de fall då den särskilda lagstiftningen inte innehåller särskild föreskrift. Med beredningens förslag lämnas t. ex. öppet huruvida arkivstadgan skall äga tillämpning på polisnämnden.

Statskontoret anser att bestämda regler för minimiantalet sammanträden bör gälla och föreslår att nämnderna skall sammanträda minst två gånger om året.

Departementschefen. Jag delar polisberedningens uppfattning att kommunallagens regler i huvudsak bör kunna äga motsvarande tillämpning beträffande polisnämnd. I flera avseenden föranleder emellertid de förut föreslagna bestämmelserna om polisnämnd att kommunallagens regler inte kan tillämpas efter sin ordalydelse. Som jag strax skall utveckla avviker även ersättningsreglerna från reglerna i kommunallagen. Med hänsyn härtill föreslår jag den föreskriften, att beträffande polisnämnds sammanträden och verksamhet i övrigt skall, med de undantag som framgår av denna lag, vad som stadgas om kommunens styrelse och övriga nämnder i kommunallagen och, såvitt angår Stockholms polisdistrikt, kommunallagen för Stockholm äga motsvarande tillämpning. Vidare föreslår jag att polisnämnden skall underrätta polischefen om tid och plats för nämndens sammanträden.

16 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om polisiära myndigheters närvaro vid polisnämnds sammanträden.

Polisberedningen. Polisnämnden skall vara ett samrådsorgan, med vilket de polisiära myndigheterna skall kunna ha överläggningar så otvunget och formellt obundet som möjligt, anför beredningen. Länspolischefen och polischefen bör därför alltid kunna närvara vid polisnämnds överläggningar och delta i diskussionerna inom nämnden. Att nämnden bör medge länspolischefen och polischefen att åtföljas av sakkunnigt biträde synes självklart. I den mån överläggningarna utmynnar i ett beslut, skall detta fattas endast av nämndens ledamöter. Vidare anser beredningen att polischefen eller annat polisbefäl som polischefen utser skall vara skyldig att inställa sig inför polisnämnd för att lämna önskade upplysningar. Denna skyldighet utgör enligt beredningen en förutsättning för att nämnden skall vid sina ställningstaganden äga kännedom om faktiskt föreliggande för-

hållanden och om de fackmannamässiga synpunkter som kan anläggas i de frågor nämnden behandlar.

Remissyttrandena. Enligt *föreningen Sveriges polismästare* överensstämmer inte beredningens förslag till samrådsformer med uttalandet, att polisnämnden skall vara ett samrådsorgan, med vilket de polisiära myndigheterna skall ha överläggningar så otvunget och informellt som möjligt. Föreningen framhåller, att de former som tillskapas för kontaktverksamheten inte får verka så, att de kommer att utgöra hinder för den spontaneitet som bör prägla samrådet mellan polis- och kommunalmyndigheterna i ett polisdistrikt.

Statskontoret föreslår, att skyldighet föreskrivs för polischefen att delta i nämndens sammanträden. Polischef bör å andra sidan även ha möjlighet att få nämnden sammankallad, anser statskontoret.

Den föreslagna skyldigheten för polischefen eller annat polisbefäl att på begäran inställa sig vid polisnämndens sammanträden avstyrks av *länsstyrelsen i Västmanlands län, polismästarna i Stockholm, Linköping och Göteborg, föreningen Sveriges polismästare och föreningen Sveriges landsfogdar*. Motivet till denna inställning är att en föreskrift av denna innebörd ger intrycket att polischefen blir subordinerad polisnämnden och dess ordförande. Enligt *polismästaren i Norrköping*, som är betänksam mot den föreslagna inställelseskyldigheten, bör i vart fall inte föreskrivas att endast vid förhinder för polischef annat polisbefäl kan få inställa sig i polischefens ställe.

Polischefs rätt att åtföljas av annan befattningshavare vid polisen vid sammanträdena bör lagfästas anser *polismästaren i Göteborg. Stockholms stad* anför att på samma sätt som polischefen skall få åtföljas av expertis polisnämnden även bör få möjlighet att tillkalla expertis.

Enligt *länsstyrelsen i Västerbottens län* bör representanter för de socialvårdande organen inom distriktet beredas tillfälle att närvara vid sammanträde med polischef och polisnämnd för att där framlägga sina synpunkter och förslag. Vikten av att samverkan sker mellan polisen och de kommunala myndigheterna för lösande av sociala problem och för den brottsförebyggande verksamheten bör på nämnda sätt komma till tydligt uttryck i författning, menar länsstyrelsen. Länsstyrelsen anser vidare att länsstyrelse bör äga närvara vid polisnämnds sammanträde även genom annan befattningshavare än länspolischefen.

Departementschefen. Samrådet mellan polisnämnden och polischefen bör som beredningen understrukt åga rum i de former som bedöms lämpliga med hänsyn till föreliggande förhållanden i varje särskilt fall. Formella regler för samrådet bör därför inte ställas upp. Vissa garantier bör dock finnas för att personliga överläggningar verkligen kan komma till stånd. Jag delar beredningens uppfattning, som godtagits av flertalet remissinstanser, att länspolischefen och polischefen skall äga närvara och yttra sig vid

nämndens sammanträden men givetvis inte delta i besluten. Stadgande härom har upptagits i 16 § första stycket. Att länspolischefen och polischefen skall äga åtföljas av sakkunnigt biträde anser jag i likhet med beredningen vara självklart och inte fordra särskild föreskrift i lagen. Länsstyrelsen torde endast i undantagsfall böra företrädas av annan befattningshavare än länspolischefen. För sådana undantagsfall behövs enligt min uppfattning inte lagbestämmelser.

Med anledning av antydan i ett remissyttrande om att även polisnämnden kan behöva anlita sakkunniga biträden vill jag anmärka, att polisnämnden såsom ett rådgivande organ vid polischefens sida inte torde behöva utnyttja annan expertis än den polischefen representerar eller kan tillhandahålla. Av detta skäl delar jag däremot polisberedningens åsikt att polischefen personligen eller vid förhinder för honom den han utser i sitt ställe skall vara skyldig att på begäran av polisnämnd eller dess ordförande inställa sig inför nämnden för att lämna upplysningar. En bestämmelse av detta innehåll återfinns i 16 § andra stycket.

Polisnämndens samråd med de kommunala nämnderna bör äga rum i helt obundna former. Dessa nämnder, särskilt de socialvårdande, har för övrigt i sitt dagliga arbete nära kontakt med polisen. Överläggningar om deras samarbete med polisen torde lämpligast äga rum vid direkt kontakt mellan polisen och vederbörande nämnd.

17 §.

I denna paragraf ges bestämmelser om ersättning till ledamöter i polisenämnd.

Polisberedningen. Beredningen anför, att polisnämnden i likhet med andra kommunala nämnder skall företräda de intressen som är gemensamma för kommunens invånare. Samtidigt fungerar nämnden emellertid som en förankring av det statliga polisväsendet bland medborgarna i gemen och företräder härutinnan även ett omedelbart statligt intresse. Allmänhetens förtroende för polisväsendet utgör en nödvändig förutsättning för att polisorganisationen skall kunna rätt fullgöra sina uppgifter till allmänhetens fromma. Polisnämnderna kan därför också betecknas som statliga organ för att främja polisverksamheten. Med hänsyn härtill anser beredningen att ersättning till nämndens ledamöter bör utgå av statsmedel. Här för talar även praktiska skäl, eftersom nämndernas ledamöter i regel skall väljas av ombud för ett flertal kommuner.

Beredningen föreslår att ersättningen till ledamöterna i polisenämnd skall bestämmas enligt grunder som motsvarar vad som gäller ersättningar till nämndemän. Bestämmelser därom finns i *kungörelsen den 30 april 1953 (nr 236) angående dagarvode samt resekostnadsersättning och traktamente till nämndemän*. Enligt 1 § kungörelsen äger nämndeman för tjänstgöring

vid ting och vid särskilt sammanträde med häradsrätt åtnjuta dagarvode med 60 kronor för varje förrättningsdag, inberäknat resdag, samt resekostnadsersättning och traktamente enligt rese- och traktamentsklass B i allmänna resereglementet. Dagarvode utgår inte för särskild resdag, då för resan tagits i anspråk mindre än åtta timmar av dagtid. Ersättningar till ledamöter i polisnämnd bör enligt beredningen utbetalas av länsstyrelsen.

Remissyttrandena. *Stockholms stad* hävdar att beträffande kontaktorganet för Stockholms stad skall tillämpas samma normer för ersättning åt ledamöter som gäller för Stockholms kommunalförvaltning i allmänhet. Staden föreslår, att för Stockholms stads vidkommande den föreslagna bestämmelsen om att arvoden skall gäldas av statsmedel skall utgå och att ledamöterna i polisnämnden i Stockholm skall jämlikt 53 § kommunallagen för Stockholm äga få samma arvoden som ledamöter i stadens övriga kommunala nämnder.

Departementschefen. Med hänsyn bl. a. till polisnämnds funktion som kontaktorgan främst mellan den statliga polisen och allmänheten synes det som polisberedningen utvecklat ligga närmast till hands att ersättning till nämndens ledamöter utgår av statsmedel. Enligt min uppfattning är det inte lämpligt att i detta hänseende göra skillnad mellan polisdistrikt, som består av flera kommuner, och distrikt som består av endast en kommun. Jag ansluter mig vidare till förslaget, att ersättningen skall utgå efter samma grunder som stadgas beträffande dagarvode samt resekostnadsersättning och traktamente till nämndemän. Ordföranden bör dessutom som jag anfört i det föregående ha rätt till ersättning av statsmedel för nödiga omkostnader för polisnämnden. Till sådana omkostnader hör i första hand utgifter för papper, porton, skrivhjälp och dylikt. I 17 § ges bestämmelser i enlighet med det anförda. Tillika stadgas, att ersättningarna skall utbetalas av länsstyrelsen.

18 §.

I denna paragraf meddelas besvärregler.

Polisberedningen. Beredningen erinrar om att polisnämnds verksamhet skall utmynna i råd och synpunkter beträffande polisorganisationen och polisverksamheten inom polisdistriktet, däremot inte i verkställbara beslut. Behov föreligger därför enligt beredningens mening inte att medge klagorätt över polisnämnds beslut. I ett hänseende bör dock undantag göras, nämligen i fråga om val av ordförande, vice ordförande och sekreterare. Givetvis bör även ombudsval av ledamöter i polisnämnd kunna överklagas. Besvärerna bör föras enligt vad som gäller kommunalbesvär. Bland besvärsgrunderna torde i realiteten kunna åberopas endast att beslutet inte tillkommit i laga ordning eller att det strider mot allmän lag eller författning eller annorledes överskrider deras befogenhet, som fattat beslutet.

För val av ledamöter i polisenämnd vilket förrättas omedelbart av fullmäktige bör gälla vad i allmänhet är föreskrivet om val inom fullmäktige.

Remissyttrandena. *Stockholms stad* finner de föreslagna besvärreglerna otillfredsställande. Besvärsrätt sägs böra föreligga över beslut angående polisenämndens egen ekonomiska förvaltning. Även andra skäl talar härför. Högst aktuellt kan för denna nämnd bli att fatta beslut i vad mån handling enligt sekretesslagen skall utlämnas. Beslut häröver bör kunna överklagas enligt kommunallagens besvärregler. Om besvärsrätt över polisenämnds beslut allmänt medges, följer inte därav att polisenämndens beslut med yttrande över polisverksamheten blir besvärsgilla. Ett yttrande av en nämnd är inte överklagbart i den mån yttrandet inte är bindande för den myndighet till vilken yttrandet avges. Någon sådan bindande verkan har uppenbarligen inte polisenämnds beslut, framhåller staden.

I anslutning till stadens yttrande om besvärsrätt över beslut angående offentliga handlingars utlämnande anför *överståthållarämbetet*, att besvärsrätt i dessa fall torde följa reglerna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ifrågasätter det lämpliga i att på föreslaget sätt begränsa klagorätten till vissa typer av beslut. Visserligen torde de flesta av det rådgivande organets beslut redan enligt allmänna rättsgrundsatser inte vara överklagbara. Gränsen kan dock, t. ex. när fråga är om principbeslut, vara flytande.

Departementschefen. Som jag förut betonat skall polisenämndernas verksamhet bedrivas i de former som bedöms vara mest ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna. En sådan ordning synes bäst förenlig med syftet att söka få till stånd ett förtroendefullt förhållande mellan polisenämnden och polischefen till allmänhetens bästa. Som beredningen uttalat skall nämndernas överläggningar dessutom leda fram till beslut, som inte är verkställbara eller eljest bindande i något hänseende. Dylika beslut torde inte vara överklagbara. Ett överklagande skulle därför regelmässigt vara utan verkan. Över nämndens beslut i ärende om utlämnande av offentlig handling synes som överståthållarämbetet anfört besvärsrätt följa av stadgandena i tryckfrihetsförordningen.

Gränsen mellan överklagbara och inte överklagbara avgöranden är emellertid flytande. Så torde t. ex. beslut, varigenom polisenämnd i något avseende överskrider sin kompetens, kunna vara överklagbart enligt kommunallagens bestämmelser. Med hänsyn härtill och då polisenämnds val av funktionärer i nämnden i vart fall skall kunna överklagas föreslår jag, att besvär över polisenämnds beslut må föras hos länsstyrelsen enligt vad som är stadgat i fråga om s. k. kommunalbesvär. Motsvarande föreslår jag i likhet med beredningen skola gälla val, som ombud förrättat. Besvär över val som kommunens fullmäktige förrättat av ombud och suppleanter för dem eller av ledamöter och suppleanter i polisenämnd föres enligt vanliga regler för besvär över fullmäktiges beslut.

Ikraftträdande m. m.

Lagen om polisnämnder föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1965. Dessförinnan bör val ske av ledamöter i polisnämnd, så att nämnderna kan träda i funktion omedelbart vid statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet. Förslaget innehåller bestämmelser, som medger att ombud för val av polisnämnd och ledamöter i polisnämnd samt suppleanter för ombud och ledamöter utses under hösten 1964. Tjänstgöringstiden för de första gången valda ombuden och ledamöterna föreslås skola begränsas till tre år med hänsyn till de i 7 och 9 §§ föreslagna mandat-tiderna.

Förslaget till lag om kommunal trafikövervakning

1 §.

I denna paragraf anges de materiella och formella förutsättningarna för att ålägga kommun att ombesörja trafikövervakning.

Polisberedningen. Materiell förutsättning för åläggandet skall enligt polisberedningen vara, att övervakningen blivit så omfattande att särskild personal måste avdelas för att uteslutande ägna sig däråt. Vid bedömningen av övervakningsbehovet skall hänsyn tas till varje tätbebyggt område för sig. Åläggande bör inte ske, om övervakningen bereder full sysselsättning endast åt någon enstaka övervakare inom varje område. För att ernå enhetlighet vid bedömningen av om kommun bör åläggas att ombesörja trafikövervakning, bör prövningen ske centralt. Med hänsyn till att prövningen avser om viss kommun i motsats till andra skall vara skyldig att fullgöra statlig uppgift, synes prövningen böra förbehållas Kungl. Maj:t. Länsstyrelsen skall på eget initiativ eller på initiativ av polischefen i orten göra framställning om åläggande. Länsstyrelsen har överblick över behoven av förstärkning av de personella resurserna i länet och har i samband med fastställandet av grunderna för parkeringsavgifterna fått ingående kunskap om trafikförhållandena i orten i fråga. Beredningen finner det självfallet att kommunen skall höras över länsstyrelsens framställning.

I det särskilda fallet skall övervakningen enligt beredningens förslag kunna begränsas till efterlevnaden av vissa stadganden om stannande och uppställning av fordon.

Remissinstanserna. Enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* bör i lagtexten göras en antydning om de förutsättningar som enligt beredningens förslag skall föreligga för att kommun skall kunna åläggas övervakningsskyldighet, exempelvis genom att åläggande skall komma ifråga när särskilda skäl föreligger. En sådan avgränsning skulle måhända ha lugnande inverkan på kommunalmän som nu hyser viss oro för att lagen skall drabba även kommuner, vilka för något aldrig så litet område infört avgiftsbelagd parkering. Motsvarande synpunkter har *kommunalnämnden i Danderyd*, som anser

att man bör ange det minsta antal avgiftsbelagda platser som skall finnas för att övervakningsskyldighet skall kunna införas.

Departementschefen. För att bedömningen av i vilka fall kommun bör vara skyldig att ombesörja trafikövervakning skall bli enhetlig föreslår jag att prövningen skall ankomma på Kungl. Maj:t. Frågan om övervakningsskyldighet skall upptas av Kungl. Maj:t på framställning av länsstyrelsen, som innan framställning görs bör ta kontakt med kommunen och polischefen i orten samt med dem diskutera trafikförhållandena i kommunen. Det bör således redan när framställningen inges vara klarlagt, att annan från trafiksynpunkt tillfredsställande lösning av parkeringsfrågan inte kan komma till stånd eller att kommunen, om flera möjligheter står till buds, föredrar sådan avgiftsbelagd parkering som kräver omfattande övervakning.

I likhet med beredningen förordar jag att kommun skall åläggas övervakningsskyldighet endast när övervakningen av den avgiftsbelagda parkeringen inom något område av kommunen ställer krav på särskild för ändamålet avdelad personal, som har full sysselsättning med dessa uppgifter. Behov av mer än någon enstaka övervakare bör föreligga. Att här ange ett visst antal avgiftsbelagda parkeringsplatser eller behov av visst antal övervakare anser jag inte möjligt och, med hänsyn till att prövningen verkställs av Kungl. Maj:t, inte heller erforderligt.

Vilka föreskrifter som skall kunna omfattas av övervakningsskyldigheten har jag behandlat i den allmänna motiveringen. I det särskilda fallet skall såsom beredningen föreslagit förordnande om övervakningsskyldighet kunna begränsas till vissa av dessa föreskrifter, t. ex. föreskrifter om avgift för användning av allmän parkeringsplats.

Föreligger inte längre de angivna förutsättningarna för åläggande av övervakningsskyldighet bör åläggandet upphävas på begäran av kommunen. Föreskrift härom synes inte erforderlig.

2 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den särskilda övervakningspersonalens utbildning, förordnande för personalen och ledningen av övervakningsverksamheten. För verksamheten får användas endast personal som fått därför lämpad utbildning. Närmare föreskrifter om utbildningen skall meddelas centralt av rikspolisstyrelsen. Polischefen i orten meddelar förordnanden för personalen, som i sin tjänstgöring skall stå under polischefens ledning.

Remissyttrandena. Stadskansliet i Stockholm ställer sig kritiskt till att kommunen skall svara för trafikövervakarnas utbildning utan att kunna öva inflytande på utbildningskostnaden, eftersom statligt organ utfärdar föreskrifterna om utbildningen.

Överståthållarämbetet betonar att trafikövervakarna i sin tjänstgöring

bör stå under polischefens ledning. I enlighet härmed bör enligt ämbetet den anordningen i Stockholm att trafikövervakarna är underställda förmän som inte står under polisbefäls ledning bringas att upphöra i samband med polisväsendets förstatligande. Även *polismästaren i Stockholm* och *svenska polisförbundet* stryker under att kommunalt anställda trafikövervakare under alla förhållanden bör stå under odelat polisbefäl och polisiär arbetsledning. *Stadskollegiet i Hälsingborg* anför, att kommunen bör svara för anställningen av trafikövervakare och polischefens prövning begränsas till den rent personliga lämpligheten.

Departementschefen. Åläggande för kommun att ombesörja trafikövervakning innebär i huvudsak, att kommunen skall anställa och avlöna erforderlig övervakningspersonal, utrusta personalen och i övrigt svara för administrationen av verksamheten. Självfallet måste personalen utbildas innan den anförtros övervakningsuppgifter. För att ernå enhetlighet i utbildningen skall rikspolisstyrelsen utfärda föreskrifter rörande innehållet i utbildningen, varvid de synpunkter som anförts i den allmänna motiveringen bör beaktas. Det ankommer på kommunen att se till att personalen får den föreskrivna utbildningen. På vilket sätt och i vilka former detta sker äger kommunen själv avgöra med hänsyn till ekonomiska och andra förhållanden.

Den övervakning de särskilda trafikövervakarna skall fullgöra är polisuppgifter. Personalen skall därför liksom f. n. förordnas för sin uppgift av polischefen. Innan förordnande meddelas skall polischefen pröva, om den som förordnandet avser är lämplig för uppgiften, samt kontrollera att han fått föreskriven utbildning.

Som jag betonat i den allmänna motiveringen skall trafikövervakningen genom särskilda trafikövervakare utgöra ett komplement till polisens trafikövervakning. Det är därför nödvändigt, vilket också framhållits av poliserledningen och i flera remissyttranden, att den särskilda trafikövervakningspersonalen står under polischefens befäl. Det skall alltså ankomma på polischefen att bestämma i sådana frågor som fördelningen av personalen på olika delar av övervakningsområdet, behovet av övervakning under skilda delar av dygnet, samordningen med polisens övervakningsverksamhet, formerna för övervakningen och för rapportering o. dyl. Däremot beslutar kommunen såsom arbetsgivare beträffande frågor som hänger samman med befattningshavarnas arbetstid och andra anställningsvillkor.

Särskild trafikövervakningspersonals befogenheter blir som framgår av det föregående väsentligt mer begränsade än polismäns. Det är därför av vikt att personalen inte förses med uniform som kan föranleda förväxling med polisuniformen. Å andra sidan bör personalens funktion utmärkas genom uniform, armbindel eller på annat tydligt sätt. Föreskrifter i detta hänseende torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

3 §.

I paragrafen behandlas frågan om bestämmande av det område, inom vilket kommunen skall ombesörja trafikövervakning, och det antal trafikövervakare kommunen skall anställa.

Polisberedningen. Med hänsyn till att ändringar utan större administrativ omgång bör kunna beslutas i fråga om övervakningsområdet och antalet trafikövervakare föreslår beredningen att avgörandet i dessa frågor inte skall ske hos Kungl. Maj:t utan överlämnas åt länsstyrelsen. Över länsstyrelsens beslut skall besvär kunna föras i vanlig ordning.

I ett *särskilt yttrande* anför ledamoten i beredningens rådgivande nämnd Ståhl, att de kommunala instanserna i det relativt ringa antal större städer, där kommunal trafikövervakning behöver införas, genom både förtroendemännens och den i regel högt kvalificerade kommunala tjänstemannakaderns erfarenhet torde vara bättre skickade att bedöma ifrågavarande rent trafiktekniska kommunala frågor än länsstyrelsernas personal. I yttrandet uttalas vidare betänkligheter av principiell art mot beredningens förslag. I stället förordas, att här berörda fåtaliga större kommuner skall äga avgöra dessa trafikfrågor utan underställningsplikt, och att besvär mot kommunbeslut i dessa avseenden må inges till länsstyrelsen.

Remissyttrandena. De remissinstanser, som med utgångspunkt i att övervakningsskyldighet införs yttrat sig över beredningens förslag i förevarande hänseende, har lämnat förslaget utan erinran.

Departementschefen. I likhet med beredningen anser jag att frågor om övervakningsområdet och minsta antal övervakare bör bedömas med hänsyn till förhållandena vid olika tidpunkter och att ändring i övervakningsbehovet bör föranleda ändrade föreskrifter om övervakningen. Detta löses smidigast om avgörandet i dessa frågor inte läggs hos Kungl. Maj:t utan hos länsstyrelsen, som på grund av sin verksamhet i övrigt har förutsättningar att följa trafikutvecklingen i kommunerna. I enlighet härmed föreslås att det, om förordnande meddelats av Kungl. Maj:t om övervakningsskyldighet, skall ankomma på länsstyrelsen att bestämma det område, inom vilket kommunen skall ombesörja övervakningen, samt det minsta antal övervakare som erfordras därför. Över länsstyrelsens beslut kan besvär föras i vanlig ordning hos Kungl. Maj:t. Prövningen av besvären bör ankomma på Kungl. Maj:t i statsrådet.

Ikraftträdande

Lagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1965.

Äläggande av övervakningsskyldighet blir givetvis i första hand aktuellt beträffande kommuner som f. n. ombesörjer viss trafikövervakning med värsilda trafikövervakare. För att undvika avbrott i verksamheten bör beslut rörande övervakningsskyldighet och förordnande för övervakningspersonal, som inte redan har dylikt förordnande, kunna meddelas före la-

gens ikraftträdande. Stadgande i enlighet härmed föreslås skola upptas i en övergångsbestämmelse.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.

På grund av 1962 års beslut om förstатligande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet upphör kommunernas ansvar för dessa verksamhetsgrenar den 1 januari 1965. Detsamma kommer att gälla beträffande stads-häktesorganisationen, om förslaget att förstатliga även denna organisation godtas av riksdagen. Den föreslagna lagen reglerar de skyldigheter som där-efter skall åligga kommunerna att i förut angivna hänseenden lämna sin medverkan vid huvudmannaskapsreformens genomförande. Lagförslaget innehåller endast de grundläggande stadgandena om dessa skyldigheter. De närmare administrativa föreskrifterna rörande skyldigheternas full-görande torde få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Utöver vad som anförts i den allmänna motiveringen må beträffande de särskilda bestämmelserna i lagförslaget anmärkas följande.

1 §.

I denna paragraf anges helt allmänt kommunernas åligganden jämlikt 1962 års principbeslut. Skyldigheterna enligt lagen inträder först den 1 januari 1965. Redan dessförinnan måste emellertid som framgår av vad jag anför i den allmänna motiveringen åtskilliga förberedande åtgärder vidtas för att staten skall bli i stånd att ombesörja verksamheten på de skilda områdena omedelbart vid reformens ikraftträdande.

2 §.

Denna paragraf reglerar omfattningen av kommuns skyldighet att hyra ut lokaler till kronan.

Polisberedningen. Kommuns upplåtelseskyldighet skall enligt beredning-ens mening omfatta endast lokaler som kommunen såsom huvudman för en eller flera av verksamhetsgrenarna disponerat för de förstатligade verk-samhetsgrenarnas behov. Ägs lokalerna av kommunalförbund, som bildats för polisverksamheten, och består förbundet även efter förstатligandet, kommer upplåtelseskyldigheten att åvila jämväl förbundet. Upplöses för-bundet blir den kommun som tillskiftas fastigheten skyldig upplåta den. Beredningen framhåller att skifte ibland torde bli möjligt endast efter försäljning av den fastighet där lokalerna är inrymda. Eftersom försäljning inte kan ske utan att upplåtelseskyldigheten åsidosätts, kan statens anspråk på hyresrätt hindra en eljest motiverad upplösning av kommunalförbundet. Bl. a. av denna anledning bör kommunalförbund för polisverksamheten kunna bestå under erforderlig tid efter förstатligandet.

Polisberedningen anför vidare att framställning om upplåtelse bör göras i så god tid som möjligt före reformen, så att kommunen bereds skäligt rådrom att vidta erforderliga dispositioner beträffande lokaler, vilka kronan inte gör anspråk på att få hyra. Ägs fastigheten av kommunalförbund, bör framställningen göras hos förbundet och inte hos envar av de i förbundet ingående kommunerna.

Remissyttrandena. Ett flertal remissorgan påpekar att bestämd dag bör anges när kronan senast skall göra framställning om upplåtelse. *Svenska stadsförbundet* och *svenska kommunförbundet* förordar att framställning om upplåtelse skall göras senast sex månader före förstatligandet. *Stockholms stadskansli* anser att sista dagen för begäran om upplåtelse bör sättas till den 1 oktober 1964. I stadskansliets yttrande framhålls vidare att det bör föreskrivas att sådan begäran får framställas endast om frivilligt avtal om hyresupplåtelse inte har träffats mellan kronan och kommunen före den 1 september 1964. Även *Stockholms stads fastighetsnämnd* yrkar på föreskrift om fix tidpunkt då framställning om upplåtelse senast skall göras hos kommunen. Sista dagen för begäran om upplåtelse blir med tillämpning av hyreslagens regler den 30 september 1964, anmärker fastighetsnämnden.

Enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* är det med hänsyn till den korta tid som står till förfogande måhända inte möjligt att fixera viss tidpunkt när begäran om upplåtelse sist skall framställas. Det synes emellertid rimligt att staten, om besked ej lämnas i skälig tid, ersätter kommunen hyreskostnaden för lokaler som på grund härav kommer att stå oanvända.

Departementschefen. Skyldigheten att ombesörja polisverksamheten åvilar enligt polislagen polisdistriktet, som är en teknisk beteckning för en eller flera kommuner såvitt avser denna skyldighet. Består distriktet av flera kommuner är det alltså de i distriktet ingående kommunerna som har att tillhandahålla bl. a. erforderliga lokaler. Sker detta genom att en av kommunerna upplåter kommunen tillhöriga lokaler för verksamheten skall dessa lokaler följaktligen omfattas av den i förevarande paragraf föreskrivna upplåtelseskyldigheten, som åvilar den kommun som äger lokalerna. Det är emellertid inte ovanligt att kommuner som tillsammans utgör ett polisdistrikt bildat kommunalförbund för polisverksamheten. Under vissa förutsättningar kan sådant förbund jämlikt polislagen komma till stånd tvångsvis genom förordnande av länsstyrelsen. Kommunalförbundet, som utgör en specialkommun, kan äga eller hyra lokaler för polisväsendets behov. Eftersom förbundet fullgör de däri ingående kommunernas åligganden, omfattar upplåtelseskyldigheten även förbundsägda lokaler och skyldigheten åvilar förbundet. Hyr förbundet lokaler, vilka ägs av kommun som är medlem i förbundet, skall denna kommun som polisberedningen anført

vara skyldig att upplåta lokalerna. Motsvarande skall givetvis gälla, om medlemskommun vid upplösning av förbundet tillskiftas förbundsägda lokaler som använts för polisverksamheten.

Jag delar beredningens mening att tvångsvis bildade kommunalförbund för polisverksamhet bör kunna bestå efter förstatligandet. Förslag om övergångsbestämmelser i detta hänseende läggs fram i det följande.

Polisberedningen förordar, att staten skall göra framställning om upplåtelse i så god tid före förstatligandet att kommunerna får rådrum att avgöra hur lokaler som staten inte tar i anspråk skall disponeras. I likhet med flera remissinstanser anser jag att en dag bör anges då staten sist skall lämna definitivt besked huruvida staten gör anspråk på upplåtelse eller inte. Jag föreslår att tidpunkten sätts till den 30 september 1964. Som jag framhållit i den allmänna motiveringen lär flertalet kommuner kunna påräkna slutligt besked vid väsentligt tidigare tidpunkt.

3 §.

För den händelse avtal om villkoren för upplåtelse enligt 2 § inte kommer till stånd måste villkoren bestämmas på annat sätt. Härom stadgas i förevarande paragraf, som främst innehåller de föreskrifter om upplåtelse och om ordningen för fastställande av hyrans storlek vilka förordats i den allmänna motiveringen.

Polisberedningen. Fråga om förvärv av den fastighet i vilken ifrågasvarande lokaler är inrymda torde enligt polisberedningen utan uttryckligt stadgande anses väckt, när kronan begärt förhandlingar om förvärvet eller på annat sätt till kommunen anmält sin önskan att förvärva fastigheten. Förhållandet skall vara sådant att kommunen kan påkalla att förvärvsfrågan tas upp till omedelbar diskussion.

Vidare anför beredningen, att rättsförhållandet mellan staten och kommunen upphör, när den i förevarande paragraf angivna hyrestiden gått till ända utan att kommunen genom frivilligt hyresavtal med staten bundit sig för längre hyrestid. Gällande regler om förlängning av hyresavtal och om rätt till nytt hyresavtal blir alltså inte tillämpliga. Detta anser beredningen följa av att upplåtelse, som sker på grund av bestämmelserna i denna lag, är en offentligrättslig förpliktelse för kommun, medan stadgandena i hyresregleringslagen och i lagen om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal förutsätter ett tidigare i civilrättsliga former ingånget frivilligt hyresavtal. Bestämmelserna om hyresavtal och dess verkningar äger även i övrigt tillämpning på här ifrågasvarande upplåtelse endast i den utsträckning detta uttryckligen anges, betonar beredningen. Har emellertid kommunen i det på grund av upplåtelseskyldigheten upprättade avtalet med kronan medgivit kronan rätt till förlängning av avtalet utöver den tid upplåtelseskyldigheten omfattar, torde nyssnämnda lagar kunna

åberopas av kronan för att vinna rätt till förlängning av avtalet enligt hyresregleringslagen, om denna gäller, eller rätt till nytt hyresavtal enligt lagen om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal.

Som ordförande i riksnämnden för fastställande av hyror anser beredningen ledamot av hyresrådet lämpligen böra komma ifråga. Uppdraget att vara ordförande eller ledamot förutsätts skola kunna fullgöras vid sidan av annan tjänst. Som nämndens beslut skall gälla den mening som flertalet i nämnden förenar sig om, varvid ordföranden har utslagsröst, om alla i nämnden är av olika mening. Nämndens beslut skall inte kunna överklagas.

Ytterligare reglering av nämndens verksamhet finner beredningen, med hänsyn till att nämndens enda uppgift blir att bestämma hyra för ifrågasvarande lokaler, inte vara erforderlig. Sålunda anses anhängiggörandet av ärende hos nämnden böra ske formlöst genom att endera parten eller båda begär nämndens avgörande av tvist rörande hyra för lokal, som kommunen är skyldig att upplåta jämlikt 2 §. Förfarandet inför nämnden bör i allmänhet vara skriftligt, men hinder bör inte föreligga att parterna muntligen framför sina ståndpunkter och sin argumentering inför nämnden. Som offentligt organ bör nämnden få rätt att från andra myndigheter — bl. a. från hyresnämnderna — erhålla erforderliga uppgifter. Det bör stå nämnden fritt att företa syn i de lokaler för vilka hyra skall bestämmas, om den part som disponerar lokalerna samtycker därtill. Kostnaderna för nämndens verksamhet — däri inräknat kostnad för syneförrättningar — bör åvila statsverket. Ersättning för partskostnader bör inte kunna åläggas motpart, utan vardera parten svarar för sina kostnader. Föreskrifter i nu angivna hänseenden torde, om det erfordras, få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Beträffande vissa stadganden i hyreslagen anför beredningen.

Enligt 21 § hyreslagen skall, om avtal ej träffats om tiden för erläggande av hyra som skall utgå i penningar, hyran betalas i förskott för kvartal, såvida hyran beräknas för helt, halvt eller fjärdedels år, samt eljest i förskott för den tid, för vilken hyran beräknas. Polisutredningen föreslog i sitt betänkande avvikelse härifrån såtillvida, att hyran skulle erläggas årsvis i avräkning mot kommunens bidrag till statens kostnader för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. Statsmakterna har i principbeslutet i förstatligandefrågan inte tagit ställning till detta spörsmål. Med hänsyn till den ordning, i vilken kommunerna föreslås skola erlägga nyssnämnda bidrag, synes skäl numera knappast finnas att inte tillmötesgå det vid remissbehandlingen av utredningens förslag framförda kravet på hyresbetalning enligt hyreslagens bestämmelser. Det bör enligt beredningen ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilken myndighet som skall ombesörja hyresutbetalningen. Lämpligen bör denna angelägenhet anföras byggnadsstyrelsen.

I anslutning till bestämmelserna i 23 § hyreslagen, att lägenheten ej

får av hyresgästen nyttjas till annat ändamål än som förutsatts vid upplåtelsen, erinrar beredningen om att upplåtelse enligt 2 § avser nyttjande för vilken som helst av polis-, åklagar-, exekutions- eller häktesorganisationen.

Remissyttrandena. Enligt länsstyrelsen i Västernorrlands län bör staten senast den 1 juli 1969 lämna kommunen besked om förlängning av den generella upplåtelse tiden påkallas.

Stockholms stadskansli anför, att de föreslagna bestämmelserna om hyrans beräkning har en funktion att fylla endast när frivillig överenskommelse om hyrans storlek inte träffas. Detta bör framgå av lagtexten. Vidare understryks i yttrandet att allmänna hyreslagen blir direkt tillämplig på hyresförhållandet. Det är inget ovanligt att offentlighetsrättsliga åtgärder ger upphov till privata rättsförhållanden. Så sker exempelvis vid expropriation av nyttjanderätt. Från *domstolskommitténs* sida anmärks, att såväl frågan om hyrans storlek som frågan om hyrestidens längd undantas från tillämpningen av nyttjanderättslagens bestämmelser.

I lagen bör uttryckligen anges att ordföranden i den föreslagna riksnämnden skall vara opartisk och att en ledamot i nämnden skall utses på förslag av kommunförbunden, framhåller *överståthållarämbetet* och *svenska stadsförbundet*. Beträffande omröstning i nämnden ifrågasätter *länsstyrelsen i Västernorrlands län* om ordförandens mening alltid bör gälla som nämndens beslut, när alla är av olika mening. Om de båda ledamöterna skulle anse hyran böra sättas högre eller lägre än ordföranden men de inte är ense om beloppet, bör de i 16 kap. 4 § rättegångsbalken givna reglerna tillämpas.

Departementschefen. Samma skäl som anförts för att framställning om upplåtelse av nyttjanderätt enligt 2 § skall göras senast viss dag kan enligt min mening åberopas för att kommunen före bestämd tidpunkt får besked huruvida staten begär förlängning av upplåtelse tiden. Sista dagen för sådan begäran föreslås bli den 30 juni 1969. I samband med denna begäran bör om möjligt anges för vilken tid behov av fortsatt disposition föreligger.

Förutsättningen för förlängning av upplåtelse tiden är att staten hos kommunen väckt fråga om förvärv av den fastighet där de upplåtna lokalerna är inrymda eller att vederbörligt beslut fattats från statens sida att bygga eller förvärva andra lokaler. I detta sammanhang har polisberedningen tagit upp frågan, i vad mån bestämmelserna i hyresregleringslagen om förlängning av hyresavtal eller i lagen om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal är tillämpliga beträffande upplåtelse enligt 2 §. Har avtal om hyresvillkoren inte kommit till stånd, dvs. om hyresvillkoren regleras genom stadgandena i förevarande paragraf, torde nyssnämnda båda lagar inte vara tillämpliga. Så torde inte heller vara fallet om det av

ett träffat avtal framgår att det kommit till stånd endast för den tid, då upplåtelse på grund av bestämmelserna i förevarande paragraf inte kan vägras. I övriga fall torde frågan få avgöras från fall till fall.

I enlighet med vad som ansetts önskvärt från kommunalt håll har föreskrivits, att ordföranden i nämnden för fastställande av hyra för upplåtna lokaler skall vara opartisk och att en av de övriga ledamöterna skall utses på gemensamt förslag av de båda kommunförbunden. Beträffande omröstning i nämnden föreslås att bestämmelserna i 16 kap. 4 § rättegångsbalken skall äga motsvarande tillämpning. Detta innebär praktiskt sett, om alla tre ledamöterna har olika mening, att hyrans storlek bestäms av den som röstar för en hyra som ligger mellan vad de två andra förordar. Nämndens beslut skall inte kunna överklagas. Vad polisberedningen anfört om nämndens verksamhet instämmer jag i. Visar det sig att föreskrifter beträffande verksamhetsformerna blir nödvändiga torde dylika föreskrifter få utfärdas av Kungl. Maj:t i enlighet med de grundsatser beredningen angivit.

I princippropositionen sägs att hyran skall bestämmas enligt gängse grunder. I det föregående har jag anslutit mig till bl. a. hyresrådets mening att härmed bör avses hyresläget i orten för jämförliga lokaler. Efter som motsvarande grunder torde gälla för hyresupplåtelser i allmänhet har jag inte funnit det erforderligt att i lagförslaget inta anvisning därom.

Utbetalning av hyra för de lokaler kommunerna upplåtit skall på grund av bestämmelsen i 3 § 3. erläggas i förskott i vanlig ordning, om annat inte avtalas. Utbetalningen skall, enligt vad Kungl. Maj:t beslutat, ombesörjas av byggnadsstyrelsen, som även skall svara för förhyrningarna med anledning av förstatligandereformen.

4 §.

I denna paragraf åläggs kommun att medverka till att kronan får inträda i kommunens hyresrätt till lokaler som hittills använts för verksamhet som omfattas av förstatligandet.

Polisberedningen. Polisberedningen framhåller att överlåtelseskyldigheten enligt denna paragraf aktualiseras genom begäran från kronans sida om övertagande av hyresrätten. För att bereda kommunen tillfälle att före förstatligandet vidta erforderliga åtgärder beträffande förhyrda lokaler, som kronan inte gör anspråk på att hyra, finner beredningen det angeläget att besked om kronans anspråk på dispositionsrätt lämnas så snart lokalbehovet kan överblickas.

Remissyttrandena. Enligt statskontorets mening skulle det vara ägnat att främja rationell planering av lokalfrågorna att viss tidsfrist anges inom vilken staten har att göra gällande anspråk på att få överta hyresrätten till

lokal som hyrts av kommunen. Samma uppfattning har *Stockholms stadskansli*, som föreslår att bindande besked skall lämnas av staten senast den 1 september 1964. *Kommunalfullmäktige i Järfälla kommun* finner det självklart att kommunen bör hållas skadeslös om statens besked lämnas så sent att kontraktet inte hinner sägas upp i vederbörlig ordning.

Departementschefen. Med hänsyn till de varierande uppsägningstider som kan antas gälla för de lokaler kommunerna hyrt för här ifrågavarande verksamhetsgrenar är det inte ändamålsenligt att ange viss tidpunkt då staten senast skall begära att få överta hyresrätten till lokalerna. Förslaget innehåller ingen föreskrift därom. Som jag förut sagt kan kommunerna i allmänhet redan nu få besked om vilka lokaler staten behöver disponera. Sådant besked skall vara bindande för staten såvitt angår kommunernas skyldigheter enligt denna paragraf. Får kommunen trots begäran inte besked före uppsägningstidens utgång äger kommunen alltså säga upp avtalet utan att därigenom åsidosätta dessa skyldigheter.

5 §.

Enligt denna paragraf skall kommunen till kronan utan vederlag överlämna inventarier och övrig utrustning samt annan lös egendom som kommunen anskaffat uteslutande för polis-, åklagar- och exekutionsverksamhet samt för förvaring av häktade. Med uttrycket »annan lös egendom» åsyftas hästar, hundar och dylikt som inte kan betecknas som utrustning. Ordet uteslutande får inte tolkas så snävt att överlämnande skulle kunna vägras därför att egendomen vid enstaka tillfällen utnyttjats också inom annan verksamhetsgren än de förstatligade. Endast om egendomen regelbundet använts inom annan verksamhet i mera betydande omfattning kan den anses vara anskaffad även för denna verksamhets behov. Beträffande prövningen av dessa frågor hänvisas till 11 §.

I paragrafen åläggs kommunerna vidare att till kronan utan vederlag överlåta abonnemang å telefonanläggning, som kommunen ställt till förfogande endast för verksamhet som förstatligas. Att överlåtelsen skall ske utan vederlag innebär att kommunen inte äger få gottgörelse för s.k. inträdesavgifter som erlagts när abonnemanget tecknats.

6 §.

Paragrafen innehåller bestämmelserna om nyttjanderätt för staten till inventarier och övrig utrustning samt annan lös egendom som kommun anskaffat även för annan verksamhet än sådan som staten övertar vid huvudmannaskapsreformen. För drift- och underhållskostnader, som uppkommer på grund av statens nyttjande och som belastar kommunen, utgår ersättning av statsmedel. Ersättningen utbetalas av länsstyrelsen efter utgången av varje kalenderår. Vid begäran om ersättning skall kommunen

givetvis förete sedvanliga verifikationer. Länsstyrelsen skall i samband med prövning av ersättningsbeloppets skälighet i och för sig även avgöra omfattningen av statens nyttjanderätt. Det får förutsättas att ersättning kommer att krävas endast i de fall då drift- och underhållskostnaderna uppgår till mera märkbara belopp. Vill staten nyttja egendomen i större omfattning än egendomen före förstatligandet använts för den förstatligade verksamheten får överenskommelse om det ökade nyttjandet träffas i vanlig ordning.

7 §.

I paragrafen återges 1962 års principbeslut rörande kommuns skyldighet att under en femårig övergångstid bidra till statsverkets kostnader för de av huvudmannaskapsreformen omfattade verksamhetsgrenarna.

8 §.

I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen ges i denna paragraf närmare bestämmelser om beräkningen av det grundbelopp som skall fastställas för varje kommun utom Bodens stad. I princip skall grundbeloppet motsvara hälften av kommunens sammanlagda kostnader under basåren 1961 och 1962 för polis-, åklagar- och exekutionsverksamheten samt för förvaring av häktade. I sex punkter lämnas föreskrifter för beräkningen av grundbeloppet i vissa hänseenden.

Kommunens kostnader för inventarier och övrig utrustning samt annan lös egendom, som skall överlåtas eller med nyttjanderätt upplåtas till staten, skall inte räknas in i grundbeloppet. Härom stadgas i första punkten. Inte endast anskaffningskostnaden utan även underhållskostnad skall lämnas åsido. Däremot skall driftkostnader ingå i grundbeloppet.

Inte heller de verkliga omkostnaderna för kommun tillhörig fastighet som använts i verksamheten skall tas med. I stället skall enligt andra punkten som fastighetskostnad upptas beräknad hyra för de lokaler i fastigheten vilka disponerats för verksamheten. Beräkningen skall göras med hänsyn till hyresläget i orten för jämförliga lokaler. Den beräknade hyreskostnad för lokalerna, vilken angivits i kommunens räkenskaper, saknar alltså i och för sig betydelse i detta sammanhang.

Enligt tredje punkten skall lönekostnader beräknas med hänsyn till löneläget vid 1964 års utgång. Till lönekostnader skall som förut sagts hänföras vad kommunen utgivit, vare sig till ordinarie, extra ordinarie eller till extra tjänstemän, i vad som vanligen betecknas som lön, dvs. s. k. tabelllön, samt i olika slags lönetillägg. Kostnader för avlöningsförmåner, som har karaktär av ersättningar för utgifter i tjänsten, t. ex. resekostnadsersättning, traktamente, ersättning för bostadstelefon och sjukvårdsersättning, skall ingå i beräkningen av grundbeloppet med de belopp som faktiskt utgivits. Omräkning till löneläget vid 1964 års utgång skall ske schablonmässigt

genom att till de verkliga sammanlagda kostnaderna läggs ett procentuellt tillägg. Procentsatsen, som skall vara enhetlig för hela landet, bestäms av Kungl. Maj:t.

I fjärde punkten stadgas att pensionskostnaderna skall beräknas utgöra för personal som kunnat försäkras i statens personalpensionsverk 14 procent och för övrig personal 28 procent av kostnaderna för löner. Inga verkliga pensionskostnader av något slag skall alltså ingå i grundbeloppet. Med kostnad för löner avses i detta sammanhang endast utgifter för tabell-löner jämte generella tillägg, däremot inte övriga kostnader som enligt tredje punkten hänförs till lönekostnader. Pensionskostnadsberäkningen skall grunda sig på de till löneläget vid 1964 års utgång omräknade kostnaderna för löner.

Föreskrifter om avdrag från totalkostnaderna upptas i femte punkten. Avdrag skall göras för statsbidrag till polisväsendet och för andra inkomster som har omedelbart samband med den av staten övertagna verksamheten. Alla avdrag skall göras först sedan de sammanlagda kostnaderna beräknats enligt föregående punkter. I fråga om statsbidrag skall avdrag ske för de bidrag som hänför sig till basåren, oberoende av när bidragen faktiskt uppburits. Övriga inkomster — huvudsakligen restavgifter, lösenavgifter och bötesandelar — må beräknas med hänsyn antingen till vad som verkligen influtit under basåren eller till vilka intäkter som hänför sig till verksamheten nämnda år.

9 §.

I paragrafens första stycke stadgas att första årets bidrag skall motsvara grundbeloppet samt att bidraget för ettvarvt av de följande åren skall utgöra närmast föregående års bidrag minskat med en femtedel av grundbeloppet, dock med minst 10 000 kronor.

I andra stycket öppnas möjlighet för den myndighet, som skall fastställa bidragen, att medge nedsättning av första årets bidrag för kommun som helt eller delvis efterhandsfinansierar sina pensioner, dvs. erlägger pensionskostnaderna först vid pensionsfallet. För dessa kommuner får första årets bidrag nedsättas med så stort belopp att bidraget jämte kommunens antagna pensionsutgifter samma år inte överstiger kommunens beräknade totalkostnader 1964 för de förstatligade verksamhetsgrenarna. Eftersom bidragen i regel torde komma att fastställas under hösten 1964 kan hänsyn inte tas till de verkliga kostnaderna. Till grund för prövningen får därför läggas beräknade totalkostnader 1964 och beräknade pensionsutgifter 1965. Endast om bidraget jämte pensionsutgifterna 1965 beräknas komma att överstiga 1964 års totalkostnader i mera avsevärd mån bör nedsättning medges. Hänsyn bör vid denna bedömning tas till den kostnadsökning som sannolikt skulle ha inträtt för kommunen vid bibe-

hållet kommunalt huvudmannaskap. Det ankommer på kommunen att visa att förutsättningar för nedsättning föreligger.

Av det belopp varmed första årets bidrag nedsatts skall hälften läggas till andra årets och hälften till tredje årets bidrag.

10 §.

I denna paragraf ges bestämmelser om uppbörd av de kommunala bidragen. Beträffande grunderna för uppbördsförfarandet hänvisas till den allmänna motiveringen.

Polisberedningen. Med hänsyn till den begränsade tid som står till förfogande för bidragens fastställande anser polisberedningen att svårigheter i vissa fall kan föreligga att fastställa grundbeloppen i så god tid att uppbörd av första årets bidrag kan påbörjas redan i januari 1965, då första förskottet på kommunalskatt utbetalas för detta år. För sådant fall föreslår beredningen att uppbörd skall påbörjas först vid det tillfälle, då utbetalning av förskott på kommunalskatt första gången sker efter bidragets fastställande. Härvid skall bidraget för året fördelas jämnt på återstående uppbördstillfällen under året. Återstår fyra utbetalningar av förskott, skall alltså en fjärdedel av bidraget avräknas vid varje utbetalning.

Av nyss anförda skäl kan det enligt beredningen vidare inträffa att frågan om nedsättning av första årets bidrag inte hinner avgöras innan uppbörd skall ske. Enligt förslaget skall härvid uppbörd, till dess annat beslutas, ske enligt huvudregeln, dvs. med utgångspunkt i att bidraget motsvarar grundbeloppet. Medges därefter nedsättning, skall för mycket uppburet belopp tillgodoföras kommunen vid det uppbördstillfälle under året som inträffar närmast efter det medgivandet beslutats. Ränta på vad kommun, som medgivits nedsättning, må ha erlagt för mycket innan nedsättningsbeslutet verkställs bör inte tillgodoräknas kommunen.

Remissyttrandena. Vad polisberedningen anført har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen.

Polisberedningens uppfattning, att ränta inte skall beräknas på vad kommun före beslut om nedsättning av bidraget erlagt för mycket, delas av *riksrevisionsverket*, som förordar att uttrycklig bestämmelse därom intas i de tillämpningsföreskrifter till lagen vilka Kungl. Maj:t avses skola utfärda.

Departementschefen. I likhet med polisberedningen anser jag att man bör räkna med att alla bidrag inte hinner fastställas, innan uppbörden skall börja, och att första årets bidrag därvid skall fördelas lika på de uppbördstillfällen under året vilka återstår efter fastställandet. Föreskrift härom har intagits i andra stycket av förevarande paragraf. Jag delar vidare bered-

ningens mening att första årets bidrag skall anses motsvara grundbeloppet till dess annat bestäms. Meddelas inte nedsättningsbeslut före uppbördens början skall alltså uppbörden ske enligt huvudregeln. Verkställighet av därefter meddelat beslut om nedsättning skall ske genom att vad som redan har erlagts för mycket dras av från det bidragsbelopp som skall uppbäras vid det närmast efter beslutet infallande uppbördstillfället. Ränta skall inte utgå på belopp som sålunda tillgodoförs kommunen. Bestämmelser i enlighet med det sagda ges i paragrafens tredje stycke.

11 §.

Genom bestämmelserna i denna paragraf regleras tillsynen över att kommunerna fullgör sina skyldigheter i samband med huvudmannaskapsreformen. Tillsynen skall åvila länsstyrelsen, som om kommun försummar sina åligganden åger förordna om rättelse samt, om rättelse inte sker, förelägga lämpligt vite och fälla till sådant vite.

Polisberedningen. Polisberedningen erinrar om att tillsyn över polisdistrikts åligganden enligt polislagen utövas av länsstyrelsen. I 14 § 2 mom. polislagen heter det att länsstyrelsen skall hos polisdistrikt göra framställning om rättelse, därest länsstyrelsen finner att polisdistriktet uppenbarligen åsidosätter sina åligganden enligt lagen. Vidtas ej erforderlig åtgärd i anledning av länsstyrelsens framställning, åger länsstyrelsen förordna därom. Finnes det vara av nöden, må länsstyrelsen förelägga lämpligt vite och fälla till sådant vite.

Innebörden i de nu framlagda förslagen är, framhåller beredningen, att kommunerna under en övergångstid bibehålls vid vissa skyldigheter som hittills åvilat dem. Beredningen anser därför att det inte finns anledning att för övergångstiden göra ändring i vad som nu gäller beträffande tillsynen över att kommunerna inte eftersätter skyldigheterna jämlikt polislagen. Även på exekutionsväsendets område ligger det nära till hands att lägga tillsynen på länsstyrelserna. Det kan inte komma i fråga att för åklagarväsendets del lägga tillsynen på särskilt organ. Länsstyrelserna föreslås därför skola bli tillsynsorgan beträffande kommuns skyldigheter i avseende å alla verksamhetsgrenarna. Länsstyrelsen skall ingripa, så snart länsstyrelsen på grund av anmälan eller eljest får kännedom om att kommun försummat sina åligganden.

Beträffande skyldigheten att upplåta lokaler anför beredningen, att skyldigheten uteslutande avser lokaler som redan vid förstatligandereformen disponeras för en eller flera av verksamhetsgrenarna, varför något eftersättande av upplåtelseskyldigheten knappast synes kunna bli aktuellt. Ingripande från länsstyrelsens sida sägs i praktiken kunna bli behövt främst vad angår skyldigheten att medverka till att kommuns hyresrätt överläts till staten.

Twister beträffande skyldigheten att överlåta inventarier och annan utrustning torde enligt beredningen i allmänhet komma att hänföra sig till frågan, huruvida egendomen helt eller delvis anskaffats för annan verksamhet än sådan som staten nu övertar. Finner länsstyrelsen överlåtelse-skyldighet föreligga, har länsstyrelsen att förordna om att egendomen skall överlämnas till staten. Föreläggs vite, bör viss tid föreskrivas inom vilken överlämnandet skall ske. Åtnöjes kommunen inte med länsstyrelsens ställningstagande, äger kommunen anföra besvär i vanlig ordning. Vad nu sagts äger, fortsätter beredningen, motsvarande tillämpning vid tvist om skyldighet att överlåta telefonabonnemang eller att upplåta egendom, som anskaffats för flera förvaltningsgrenars gemensamma behov. Olika uppfattningar i sistnämnda fråga torde i allmänhet komma till synes först i samband med begäran om ersättning för nyttjandet. Har överenskommelse träffats mellan staten och kommun om ersättningen, skall länsstyrelsen självfallet vara bunden därav.

Ledamöterna i den rådgivande nämnden Hedin och Ståhl föreslår i sitt *särskilda yttrande* att tvister rörande överlåtelse av inventarier och utrustning skall hänskjutas till skiljemän enligt lagen om skiljemän.

Remissyttrandena. Vad polisberedningen föreslagit beträffande tillsyn över att kommunerna fullgör sina skyldigheter enligt lagen tillstyrks eller lämnas utan erinran av bl. a. *statskontoret, riksrevisionsverket, byggnadsstyrelsen, överståthållarämbetet, alla hörda länsstyrelser samt kommunförbunden.*

Erinringar mot förslaget förs fram i yttranden från en del kommuner. Det ledande motivet för dessa remissorgans avståndstagande från förslaget är att kronan tillerkänts alltför dominerande ställning. *Stockholms stads rätts- och polisdirektion* anser, att eventuella tvister rörande överlåtelser av inventarier bör lösas genom vanligt skiljenämnds-förfarande, medan *Stockholms stadskansli* hävdar att kommuns skyldigheter enligt den föreslagna lagstiftningen är av privaträttslig natur och därför bör avgöras av domstol eller skiljenämnd på talan av kronan eller kommunen. Alla tvister beträffande ekonomiska mellanhavanden mellan kronan och kommun i samband med förstatligandet av polisväsendet m. m. bör enligt *kommunalfullmäktige i Sollentuna köping* lösas enligt lagen om skiljemän, lämpligen med en för hela riket gemensam nämnd. Samma inställning har *drätselkammaren i Eslöv*. *Höganäs polisförbund* förordar att även tvist om andra frågor än hyrans storlek skall avgöras av den riksnämnd som beredningen föreslagit.

Enligt *överståthållarämbetet* bör av föreskrifterna om tillsyn framgå, att länsstyrelsen jämväl skall vid tvist om användningen av inventarier eller annan utrustning avgöra om skyldighet föreligger för kommun att utan vederlag överlämna egendomen.

Departementschefen. Polisberedningens förslag, att tillsynen över att kommuns skyldigheter enligt den nu föreslagna lagen fullgörs skall åligga länsstyrelsen, har tillstyrkts av de flesta hörda myndigheter och organisationer, bl. a. länsstyrelserna och kommunförbunden. För egen del finner jag de av beredningen framförda skälen för en sådan ordning bärande och ansluter mig därför till förslaget. De skyldigheter som är aktuella är upplåtelse av lokaler enligt 2 §, transport av hyreskontrakt enligt 4 § samt överlåtelse och nyttjanderättsupplåtelse av inventarier m. m. enligt 5 och 6 §§. Stadgandet om tillsyn har uttryckligen begränsats till nu angivna åligganden.

Enligt 14 § 2 mom. polislagen, som närmast utgör förebild för den föreslagna tillsynsbestämmelsen, skall länsstyrelsen göra framställning hos polisdistrikt om rättelse, därest distriktet uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen. Leder framställningen inte till resultat skall länsstyrelsen förordna om rättelse samt, om det finnes vara av nöden, förelägga lämpligt vite och fälla till sådant vite. Med hänsyn till att kommuns skyldigheter enligt den föreslagna lagen, till skillnad mot vad som i allmänhet är fallet enligt polislagen, är klart avgränsade har jag inte ansett det påkallat att som förutsättning för länsstyrelsens ingripande uppställa kravet att åsidosättandet av åliggandena skall vara uppenbart. Innan förordnande om rättelse meddelas, kommer länsstyrelsen ofta att få pröva tvistiga frågor rörande skyldigheternas förhandenvaro eller omfattning. Att denna prövning skall äga rum i samband med tillsynsverksamheten överensstämmer med vad som gäller f. n. på polisväsendets område och synes lämpligt även för övergångstiden. Så utgör t. ex. prövning av huruvida inventarier eller annan utrustning anskaffats enbart för den förstatligade verksamhetens behov eller jämväl för annan verksamhet en förutsättning för förordnande att egendomen skall överlämnas till kronan. Prövningen bör därför i förevarande liksom i andra liknande sammanhang ske i samband med förordnandet. Särskild föreskrift därom synes inte erforderlig.

12 §.

Om besvär stadgas i denna paragraf, att talan mot beslut som länsstyrelse eller myndighet som fastställer de kommunala bidragen meddelat enligt lagen skall föras hos Kungl. Maj:t. Beslutet skall dock, om det inte angår utdömande av vite, utan hinder av förd klagan lända till efterrättelse, om ej annat förordnas. Sistnämnda bestämmelse torde i praktiken få sin största betydelse i fråga om beslut rörande bidragsskyldigheten. Beträffande besvärstiden äger lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut tillämpning. Besvärsrätt tillkommer kommun och kronan. Prövningen av besvären bör ankomma på regeringsrätten.

13 §.

Utöver de i det föregående föreslagna stadgandena erfordras närmare föreskrifter rörande fullgörandet av kommuns åligganden enligt lagen, bl. a. rörande överlämnande av inventarier m. m. Vidare kan det som framhållits i det föregående bli erforderligt att utfärda närmare föreskrifter om den föreslagna riksnämndens verksamhet samt rörande olika administrativa spörsmål sammanhängande med fastställande och uppbörd av de kommunala bidragen. Enligt förevarande paragraf skall det ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de föreskrifter som sålunda kan erfordras för lagens tillämpning.

Övergångsbestämmelser m. m.

Genom polisväsendets förstatligande befrias kommunerna från sina skyldigheter enligt polislagen. Polislagen föreslås därför skola upphöra att gälla med utgången av 1964.

Om polisdistrikt skall bestå av område från mer än en kommun, äger länsstyrelsen jämlikt 16 § andra stycket polislagen, om det finnes erforderligt, förordna att de kommuner som helt eller delvis ingår i distriktet skall bilda kommunalförbund för polisverksamhetens upprätthållande. Sådana kommunalförbund får inte upplösas utan länsstyrelsens medgivande.

I och för sig möter inte hinder att kommunerna samverkar för polisverksamheten efter polisväsendets förstatligande, nämligen för att fullgöra vissa åligganden under övergångstiden enligt den nu föreslagna lagen. Med hänsyn härtill synes det inte finnas skäl att omedelbart upplösa de på polisdistriktens utformning grundade tvångsvisa kommunalförbund, som bildats jämlikt 16 § andra stycket polislagen. Dessa kommunalförbund bör alltså kunna bestå tills vidare, om länsstyrelsen finner det erforderligt. Föreskrift härom har upptagits i en övergångsbestämmelse till lagförslaget.

Jämlikt 13 § polislagen må, som förut antytts, kommun i vissa fall tillsätta polisenämnd för handhavande av kommunens förvaltningsuppgifter beträffande polisväsendet. Det tillkommer polisenämnd att upprätta förslag till löne-, omkostnads- och, i förekommande fall, pensionsstat för polisväsendet i polisdistriktet samt till erforderliga ändringar i distriktets polisorganisation, att förvalta till polisväsendet anslagna medel och för polisväsendet använda fastigheter och annan egendom samt att till vederbörande myndigheter avge yttranden och göra framställning i frågor av mera allmän betydelse för polisväsendet. Nämndens uppgifter får begränsas till viss eller vissa av de nu angivna. Genom förstatligandet läggs flertalet av dessa uppgifter på staten. För samrådsverksamheten mellan kommunerna och polisen har

i det föregående föreslagits inrättande av särskilda kommunala organ. De nuvarande polisnämnderna synes därför kunna upplösas. I enlighet härmed föreslås en övergångsbestämmelse, att tjänstgöringstiden för ledamöter och suppleanter i polisnämnd som tillsatts med stöd av 13 § polislagen skall upphöra med utgången av 1964.

Beträffande vissa städer må Kungl. Maj:t jämlikt 6 § polislagen förordna, att ett bestämt antal av stadens kriminalpolismän i särskilda tjänstegrader huvudsakligen skall användas för tjänstgöring som statspolis vid kriminalpolisverksamhet utom staden. I anslutning härtill stadgas i lagen den 29 juni 1946 (nr 408) om användande av statspolispersonal för vissa särskilda uppgifter, att statspolispersonal utan hinder av vad som sägs i polislagen må enligt de föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar användas jämväl för tjänstgöring huvudsakligen inom den stad, till vars polisstyrka personalen hör, vid spanings- eller annan polisverksamhet för att hindra eller uppdaga brott mot 8 kap. strafflagen och andra brott, vilka kan skada rikets försvar eller folkförsörjning. Lagen, som från början var tidsbegränsad, har numera obegränsad giltighetstid. Sedan det kommunala huvudmannaskapet för polisen upphört saknar lagen betydelse. Den föreslås därför skola upphöra att gälla med utgången av 1964.

**Förslagen till lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.
samt till följdändringar till denna lag**

Lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.

Förslaget till lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m. innehåller två paragrafer. I 1 § anges vilka befattningshavare i de nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna som motsvarar de nuvarande landsfogdarna, stadsfiskalerna, landsfiskalerna och stadsfogdarna. Landsfogden, som är både länspolischef och statsåklagare i länet, ersätts sålunda av en länspolischef och en länsåklagare. På motsvarande sätt ersätts stadsfiskal, som utom i större städer är lokal polischef och distriktsåklagare, av en särskild befattningshavare för vardera av dessa funktioner. I enlighet med förut uttalade principer bör i stället för polischef användas begreppet polismyndighet, som jämlikt förslaget till lag om polismyndighet i första hand är polischefen i orten. Landsfiskal, som i de flesta fall är lokal chef inom alla tre verksamhetsgrenarna, ersätts med särskilda befattningshavare inom varje gren.

Som jag förut anfört bör vad som f. n. gäller beträffande poliskammare efter förstatligandet i stället tillämpas för polismyndigheten i stad, i vilken poliskammare fanns före den 1 januari 1965. Regeln är erforderlig endast i

de fall då poliskammare inte är jämställd med polischef i annat polisdistrikt. Eftersom regeln leder till avsett resultat även i andra fall synes onödigt att utmärka denna begränsning. Det bör anmärkas, att poliskammarens uppgifter övertas av polismyndigheten enbart inom stadens område. Sålunda blir polismyndigheten i stad, som utan att vara residensstad hade poliskammare intill den 1 januari 1965, passmyndighet enligt passkungörelsen blott i den del av det nya polisdistriktet som utgörs av staden.

Den nuvarande tjänstebenämningen stadsfogde utbyts vid omorganisationen av exekutionsväsendet mot tjänstebenämningen kronofogde. Det synes emellertid mindre lämpligt att använda tjänstebenämningar i andra författningar än instruktioner och andra tjänsteföreskrifter. Vad som stadgas om stadsfogde bör därför förklaras skola avse utmätningsman.

På grund av det anförda föreslås, att från och med den 1 januari 1965 skall vad som finnes stadgat om landsfogde gälla länspolischef eller länsåklagare, om poliskammare i stad gälla polismyndighet i stad, i vilken poliskammare fanns före den 1 januari 1965, om stadsfiskal gälla polismyndighet eller distriktsåklagare, om landsfiskal gälla polismyndighet, distriktsåklagare eller utmätningsman samt om stadsfogde gälla utmätningsman.

I 2 § regleras tillämpningen beträffande olika åligganden av vad som sägs i 1 §. I detta avseende innehåller förslaget, att angelägenhet som äger samband med åklagar- och exekutionsverksamhet skall ombesörjas av åklagare respektive utmätningsman samt att övriga angelägenheter skall ombesörjas av polismyndighet. Med åklagare avses i förslaget såväl länsåklagare som distriktsåklagare. För att i speciella fall, som inte kan lösas tillfredsställande med tillämpning av denna generella bestämmelse, bringa klarhet i vilken som skall ombesörja viss angelägenhet, föreslås Kungl. Maj:t skola be- myndigas att förordna därom.

Föräldrabalken och ärvdabalken

I 3 kap. 4 § *föräldrabalken* regleras formerna för erkännande av faderskap till barn utom äktenskap och erkännande att barnet är trolovningsbarn. Sådant erkännande är giltigt, om mannen inför präst, som för kyrkoböckerna i den församling, där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal eller notarius publicus erkänt sig vara fader till barnet och erkännandet på samma sätt vitsordats av modern eller i vissa fall av barnets förmyndare eller barnet själv. Erkännande kan också lämnas skriftligt i vissa former. För giltighet krävs i samtliga fall härutöver, att det inte visas att mannen inte är barnets fader.

I 4 kap. 5 § *ärvdabalken* avhandlas formerna för avgivande av förklaring av fader till barn utom äktenskap att barnet skall ha samma rätt till arv

efter honom som barn av äktenskaplig börd. Sådan förklaring skall avges inför den präst, som för kyrkoböckerna i församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal eller notarius publicus eller också i skriftlig form. Har barnet fyllt aderton år, fordras för förklaringens giltighet att den godkänts av barnet i nu angiven ordning.

Som framgår av denna redogörelse står flera andra möjligheter till buds att avge erkännanden och förklaringar, som här är i fråga, än att vända sig till landsfiskal. Erfarenheterna torde också ge vid handen att det framför allt är den skriftliga formen som i praktiken kommer till användning. Behov synes därför inte föreligga att överflytta landsfiskals funktioner i dessa hänseenden på befattningshavare i de nya polis-, åklagar- eller exekutionsorganisationerna. Jag föreslår därför att de nämnda bestämmelserna i föräldrabalken och ärvdabalken ändras så att möjligheten att avge erkännande eller förklaring inför landsfiskal upphör från och med den 1 januari 1965.

Förslagen till lag om upphävande av lagen om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr samt till lagändringar i anslutning därtill

Lag om upphävande av lagen om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr

Redogörelse för bestämmelserna i lagen den 14 juni 1917 om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr har lämnats i det föregående. I enlighet med vad där sagts föreslås, att lagen upphävs med utgången av år 1964 och att ändring med anledning härav görs i en del författningar. Förslag till vissa sådana ändringar läggs fram i det följande. Övriga erforderliga ändringar kan ske i administrativ ordning.

Förordning om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer

I § 11 förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer ges föreskrifter om kallelse å okända borgenärer. Sedan offentlig stämning med sådan kallelse utfärdats skall kronans ombudsman i orten samt alla kända inländska borgenärer inom viss tid särskilt underrättas om stämningen.

Syftet med underrättelsen till kronans ombudsman i orten är att bereda honom tillfälle att bevaka kronans fordringar bl. a. på skatt. Med kronans ombudsman torde avses utmätningsmannen i orten. Så tillämpas stadgandet också i praktiken. Jag föreslår att § 11 i förordningen ändras så att uttrycket kronans ombudsman ersätts med utmätningsmannen.

Lagen angående stenkolsfyndigheter m. m.

Rättighet att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndighet är enligt lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. beroende på särskilt

tillstånd (koncession) som meddelas av Kungl. Maj:t (1 §). I koncession skall utsättas bl. a. den årliga arbetsskyldighet som koncessionens innehavare minst skall fullgöra (8 §). Befrielse från stadgad arbetsskyldighet må beviljas av bergmästaren i orten för viss tid (27 §). Försummas utan behörig tillåtelse den i koncessionen bestämda arbetsskyldigheten för något arbetsår, är vid det årets utgång koncessionen och den därpå grundade rätten förverkad, såframt talan därom sker inom två år från utgången av det arbetsår, under vilket försummelsen ägt rum. Talan å sådan försummelse må föras av bl. a. kronans ombudsman (31 §). Lagen innehåller vidare ordningsstadganden för den som eftersöker och bearbetar stenkolsfyndighet (33—42 §§). Vissa av dessa stadganden är förenade med straffpåföljd. Överträdelser av sådana stadganden må av allmän åklagare åtalas, om överträdelsen anges till åtal av bergstjänsteman eller målsägande (44 §).

Vad nu sagts gäller även rättighet att för tekniskt utvinnande av salt eftersöka och bearbeta saltfyndighet (50 §) samt rättighet att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning eftersöka och bearbeta olje- eller gasfyndighet (52 §).

Jämväl för rätt att för utvinnande av olja eftersöka och bearbeta alunskifferfyndighet fordras koncession, som meddelas av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t äger härvid bestämma, i vilken omfattning fyndigheten skall utnyttjas för att den rätt som grundas på koncessionen skall bestå (56 §). Utnyttjas inte fyndigheten i sålunda föreskriven omfattning må koncessionen förklaras förverkad, om avvikelserna är avsevärd. Talan om förverkande må föras av bl. a. kronans ombudsman. Härutöver meddelas straffbestämmelser för brott mot vissa föreskrifter i lagen. Om åtalsrätt gäller i dessa fall vad som sägs i 44 § (62 §).

Talan enligt 31 och 62 §§ om förverkande av koncession enligt lagen förs vid allmän domstol. Talan om straffpåföljd enligt lagen förs av allmän åklagare. Det synes ligga närmast till hands att även talan om förverkande förs av allmän åklagare. Jag föreslår att de nyssnämnda paragraferna ändras i enlighet härmed. Ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1965.

Lagfartsförordningen

Enligt 10 § första stycket förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom skall lagfartsansökan förklaras vilande bl. a. om förre ägarens åtkomst till fastigheten inte blivit styrkt. I andra stycket stadgas att för sådant fall skall utfärdas kungörelse, som skall offentliggöras på visst sätt. Instäms inte klander å fångets inom tre år efter sista kungörandet och förekommer inte heller eljest anledning att annan äger bättre rätt till egendomen skall, om det visas att sökanden eller han och hans rättsinnehavare oavbrutet under nämnda tre år varit i mantalslängd

upptagna som ägare till fastigheten, den sökta lagfarten beviljas. Dessförinnan skall emellertid kronans ombudsman höras över ansökningen.

I kungörelse den 22 november 1912 angående befogenheten att såsom kronans ombudsman avgiva yttrande över lagfartsansökning, som förklarats vilande, föreskrivs att yttrande över sådan ansökning skall, såvitt gäller egendom på landet, avges av kronofogden i orten. Innan han avger eget yttrande skall han hos advokatfiskalen i kammarkollegiet begära yttrande, huruvida anledning föreligger att kronan äger bättre rätt till den egendom som avses med lagfartsansökningen. Advokatfiskalens yttrande skall i vissa fall avges i samråd med annan tjänsteman. Såvitt angår egendom i stad skall yttrande som avses i 10 § lagfartsförordningen begäras omedelbart från advokatfiskalen i kammarkollegium.

På grund av föreskrifterna i lagen om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr fullgörs kronofogdes uppgifter enligt kungörelsen av landsfiskal.

Bestämmelsen i 10 § lagfartsförordningen, att yttrande skall inhämtas från kronans ombudsman, syftar främst till att utröna, om kronan äger bättre rätt till den fastighet lagfartsansökningen avser. Utredning i detta hänseende verkställs genom försorg av advokatfiskalen i kammarkollegiet. Vid behov äger denne i samband med sin utredning inhämta yttrande från de statliga myndigheter, som han anser kunna lämna upplysningar av värde. Den samlade bedömningen av frågan om kronans rätt till fastigheten bör göras av advokatfiskalen. Yttrande enligt 10 § lagfartsförordningen synes därför lämpligen böra inhämtas direkt från advokatfiskalen. Så sker redan f. n. såvitt angår egendom i stad. Jag föreslår den ändringen av paragrafen, att advokatfiskalen i kammarkollegiet skall höras, innan vilande ansökan om lagfart i fall som avses i paragrafen må bifallas. Ändringen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1965.

Erforderliga ändringar i den förut nämnda kungörelsen torde få anmälas i annat sammanhang.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

7 k a p.

Detta kapitel innehåller stadganden om åklagare och polismyndighet.

Polisberedningen. Beredningen framhåller att beteckningen statsåklagare förekommer i flertalet paragrafer i 7 kap. rättegångsbalken som samlingsbeteckning för de regionala åklagarna, landsfogdarna samt förste stadsfiskalerna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Redan i dagens läge kan enligt beredningens åsikt invändningar riktas mot denna beteckning, och sedan vi efter förstatligandet av åklagarväsendet fått en åklagarkår som helt utgörs av statliga tjänstemän kan benämningen statsåklagare inte gärna an-

vändas för att utmärka vissa åklagare. Inte heller kan man hävda att regional åklagare fullgör en statlig funktion i högre grad än lokal åklagare. Benämningen länsåklagare skall enligt statsmakternas beslut användas för regional åklagare. Den kan emellertid inte användas för motsvarande befattningshavare i Stockholm, Göteborg och Malmö, som inte skall ingå i länsåklagares verksamhetsområde. Beredningen föreslår att länsåklagare och nyssnämnda motsvarande befattningshavare sammanfattningsvis betecknas överåklagare.

Remissinstanserna. Flertalet remissinstanser, bl. a. *hovrätten för Övre Norrland, överståthållarämbetet, samtliga hörda länsstyrelser, statsåklagarna i Stockholm och Göteborg samt domstolskommittén* tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Avstyrkande yttranden föreligger från *justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, statsåklagaren i Malmö, landsfogden i Östergötlands län och föreningen Sveriges stadsfiskaler.*

Från *justitiekanslersämbetets* sida anføres, att de skäl som vid tillkomsten av benämningen statsåklagare anfördes härför alltjämt synes vara i huvudsak bärande och att benämningen, liksom hittills, torde kunna användas utan hänsyftning på huvudmannaskap. Denna uppfattning delas av *riksåklagarämbetet*, som framhåller att benämningen statsåklagare har direkt motsvarighet i Danmark och Norge. Liknande synpunkter framlägger *föreningen Sveriges stadsfiskaler*, som bestämt hävdar att anledning saknas att slopa beteckningen statsåklagare.

Departementschefen. Benämningen statsåklagare var när den infördes 1948 inte avsedd att beteckna och har inte heller hittills betecknat statliga åklagare till skillnad från kommunala. I likhet med flera remissinstanser finner jag därför vad beredningen anført beträffande benämningen inte utgöra tillräckliga skäl att i samband med åklagarväsendets förstatligande införa en ny beteckning för regionala åklagare.

7 §.

I enlighet med de i den förut denna dag beslutade propositionen 1964: 100 föreslagna tjänstebestämmelserna för regionala åklagare föreslår jag att det nuvarande stadgandet i 7 §, att statsåklagare är landsfogdarna och förste stadsfiskalerna, ersätts med bestämmelsen, att statsåklagare är länsåklagarna och överåklagarna.

9 §.

I denna paragraf upptas i första stycket särskild föreskrift om vad som i rättegångsbalken skall förstås med polismyndighet. Föreskriften anknyter till den nuvarande samorganisationen av polis- och åklagarväsendet samt den nuvarande skillnaden i detta hänseende mellan små och stora polisdistrikt. Inom den nya polisorganisationen saknas anledning att beträffande

8 — Bihang till riksdagens protokoll 1964. 1 saml. Nr 101

de uppgiftsfördelningen mellan befattningshavarna göra principiell skillnad mellan polisdistrikt av olika storlek. De förut föreslagna allmänna bestämmelserna om delegation möjliggör fördelning av polismyndighets uppgifter som förundersökningsledare i erforderlig omfattning. I fråga om tillämpningen av delegationsmöjligheterna beträffande förundersökningsledningen hänvisar jag till vad jag anför i det föregående. Särskild reglering av polismyndighetsbegreppet i rättegångsbalken synes alltså onödig. Jag föreslår att särregleringen i 7 kap. 9 § första stycket utgår och ersätts med hänvisning till vad som är särskilt stadgat om polismyndighet.

33 kap.

24 och 25 §§.

Stadgandet i 24 § första stycket, att fjärdingsman vare utan särskilt förordnande stämningsman, föreslås skola utgå. Vidare föreslås att den ändringen görs i 25 § första stycket, att intyg om delgivning, vilket meddelats av landsfogde, stadsfogde, landsfiskal och stadsfiskal samt av polisman i stad, då han verkställt delgivningen efter förmans uppdrag, ersätts med stadgandet, att samma vitsord tillkommer intyg, som meddelats av åklagare eller polisman eller utmättningsman eller honom underställd exekutiv tjänsteman. Beträffande skälen för dessa förslag hänvisas till den allmänna motiveringen i avsnittet om stämningsmän och bevis om delgivning. Med polisman avses i 25 § även polischef och annat polisbefäl. Till exekutiv tjänsteman hänförs, förutom utmättningsman, den som är satt att i utmättningsmans ställe vidta exekutiva förrättningar eller att som förrättningsman lämna biträde vid sådana förrättningar.

Ikraftträdande

Ändringarna i rättegångsbalken föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1965.

Förslaget till lag om upphävande av lagen om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän

Lagen den 6 juni 1925 om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän har numera betydelse endast i fråga om stadgandet i 33 kap. 24 § rättegångsbalken att fjärdingsman är utan särskilt förordnande stämningsman. Enligt vad jag nyss förordat skall detta stadgande utgå. 1925 års lag fyller därefter inte någon funktion. Jag föreslår att lagen skall upphöra att gälla med utgången av år 1964.

Förslaget till lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall

Gällande bestämmelser m. m. F. n. finns åtskilliga stadganden att statsåklagare skall pröva, huruvida allmänt åtal bör ske. Sålunda finns bestämmelser härom i strafflagen och i viss specialstraffrättslig lagstiftning. Statsåklagarprövning skall vidare ske jämlikt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga samt jämlikt vissa paragrafer i lagen om ungdomsfängelse, barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen. I de fall då åtalsprövning enligt lag skall göras av statsåklagare, äger Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bestämmande riksåklagaren i den omfattning som föranleds av särskilda skäl förordna, att prövningen i stället skall ankomma på distriktsåklagare. Bemyndigandet ges i *lagen den 30 juni 1948 (nr 403) om behörighet i vissa fall för distriktsåklagare att verkställa åtalsprövning som eljest ankommer på statsåklagare.*

I övrigt regleras fördelningen av åklagaruppgifter mellan statsåklagare och distriktsåklagare i instruktioner, som utfärdats i administrativ ordning.

De nuvarande bestämmelserna om statsåklagarprövning kommer att ändras väsentligt i samband med ikraftträdandet den 1 januari 1965 av brottsbalken jämte föreslagna författningsändringar med anledning av brottsbalkens införande (prop. 1964: 10). Den grundläggande principen blir att frågan om vilken åklagare som skall verkställa åtalsprövningar inte längre skall regleras i lag utan upptas i vederbörande åklagarinstruktioner. Härvid förutsätts att särskild åtalsprövning i allmänhet skall ankomma på den åklagare som enligt sin instruktion har att föra talan i målet. Alla lagstadganden om statsåklagarprövning föreslås emellertid inte skola upphävas i samband med brottsbalkens ikraftträdande. Sålunda bibehålls dylika föreskrifter som f. n. finns i specialstraffrättslig lagstiftning. Även bestämmelserna om statsåklagarprövning i barnavårdslagen avses bli orubbade tills vidare.

Polisberedningen. Genomförs principen, att frågan vilken åklagare som skall verkställa särskild åtalsprövning inte regleras i lag utan bestäms i vederbörande åklagarinstruktion, anser beredningen att lagen om behörighet i vissa fall för distriktsåklagare att verkställa åtalsprövning som eljest ankommer på statsåklagare blir överflödig. Tills vidare kommer emellertid föreskrifter om statsåklagarprövning att stå kvar i barnavårdslagen, nykterhetsvårdslagen och i vissa specialstraffrättsliga stadganden. Bestämmelser motsvarande dem som finns i 1948 års lag torde därför t. v. inte kunna undvaras. Eftersom härvid framdeles kommer att regleras åtalsprövningar, som i allmänhet bör fullgöras av den åklagare som enligt sin instruktion har att föra talan i målet, finns enligt beredningen inte längre anledning att begränsa delegationens omfattning till vad som föranleds av särskilda skäl, detta så mycket mindre som Kungl. Maj:t i övrigt kommer att bestämma åtalsprövningarnas fördelning mellan olika åklagare. Med hänsyn till de

väsentliga ändringar som sålunda bör ske av gällande bestämmelser föreslår beredningen, att föreskrifterna i ämnet intas i en ny lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall, vilken lag skall ersätta 1948 års lag.

Remissyttrandena. Ingen erinran har vid remissbehandlingen riktats mot beredningens förslag.

Departementschefen. På de skäl polisberedningen anfört föreslår jag, att lagen om behörighet i vissa fall för distriktsåklagare att verkställa åtalsprövning, som eljest ankommer på statsåklagare, från och med den 1 januari 1965 ersätts med en lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall. Enligt den nya lagen skall Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bestämmande riksåklagaren, utan hinder av föreskrift i lag att statsåklagare skall pröva huruvida allmänt åtal bör ske, äga förordna att prövningen i stället skall ankomma på distriktsåklagare.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera

Gällande bestämmelser m. m. I lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän m. fl. meddelas bestämmelser om det allmännas ersättningsansvar för skada som orsakats av utmättningsmän m. fl.

Tillgriper och förskingrar ämbets- eller tjänsteman, som enligt 1 kap. utsokningslagen äger ta befattning med utsokningsmål, penningar, värdehandlingar eller annat, som han fått om händer enligt lagen, skall ersättning av allmänna medel utgå för det tillgripna och förskingrade (1 §). Till här avsedda ämbets- och tjänstemän torde hänföras överexekutor och utmättningsman. Överexekutor är på landet länsstyrelsen, i Stockholm överståthållarämbetet samt i annan magistratsstad magistraten eller, om Kungl. Maj:t förordnar det, viss ledamot av magistraten. I stad utan magistrat är länsstyrelsen eller den Kungl. Maj:t förordnar därtill överexekutor. Sådan stad räknas till landet, dels om länsstyrelsen är överexekutor, dels ock eljest, om Kungl. Maj:t förordnat att staden vad angår utmättningsman och dennes verksamhet skall räknas till landet. Utmättningsman är på landet landsfiskal och i stad en eller flera stadsfogdar. Finns stadsfogde i stad, som skall räknas till landet, skall stadsfogden vara utmättningsman för staden.

Ersättning enligt 1899 års lag utgår även när ämbets- eller tjänsteman som avses i 1 § tillgriper och förskingrar vad han fått om händer enligt lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta, gods, penningar eller annat som vid handräckning enligt lagen om avbetalningsköp tagits om händer av honom, vad han fått om händer enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter med mera, influtna bötesandelar som inte tillkommer kronan eller vad som nedsatts för fullföljd av talan och tagits om händer av honom på tjänstens vägnar. Ersätt-

ning av allmänna medel utgår också när landsfiskal tillgriper och förskingrar andra medel, som han på tjänstens vägnar tagit emot till redovisning. I de nu uppräknade fallen utgår dock inte ersättning av allmänna medel för vad ledamot i magistrat eller stadsfogde tillgriper eller förskingrar av stadens medel (5 §).

Vad som i lagen stadgas om ämbets- och tjänsteman skall i tillämpliga delar gälla i avseende på en var annan, som enligt 1 kap. utsökningslagen eller 23 § förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande m. m. äger ta befattning med utsökningsmål, så ock på den som enligt särskilda stadganden om indrivning av kommunalutskylder, allmänna avgifter m. m. eller om indrivning och redovisning av böter fått utmätningssmans uppdrag att verkställa indrivning eller utmätning. Ersättning av allmänna medel skall emellertid inte utgå för vad exekutionsbetjänt i stad, som inte lyder under landsrätt, tillgriper och förskingrar av stadens medel (6 §).

Lagen innehåller vidare bestämmelser om förfarandet vid ansökan om ersättning och prövning av ersättningsanspråk (2 och 3 §§). Har ersättning enligt lagen utgått, äger kronan söka sitt åter av den eller dem som är ansvariga för det tillgripna och förskingrade (4 §).

Polisberedningen. Från huvudregeln om statens ansvar enligt 1899 års lag gäller det undantaget, att ansvaret inte omfattar vad magistratsledamot, stadsfogde eller exekutionsbiträde i magistratsstad tillgriper och förskingrar av stadens medel. Begränsningen motiveras enligt beredningen av att kontrollen över dessa kommunalt anställda befattningshavare utövas av stadens egna myndigheter. När nu exekutionsväsendet helt förstatligas bör begränsningen upphöra och staten ikläda sig ansvar även beträffande dessa städer för exekutiva befattningshavares förskingringar av kommunala medel. Beredningen föreslår i enlighet härmed att 5 § andra stycket och 6 § sista punkten i lagen utgår. Begränsningen av statens ansvar bör dock alltjämt gälla beträffande förskingringar som ägt rum före förstatligandet den 1 januari 1965, dvs. medan personalen fortfarande var kommunalanställd.

Statens ersättningsansvar omfattar enligt 5 § första stycket femte punkten vad för fullföljd av talan blivit nedsatt och omhändertagits på tjänstens vägnar av exekutiv befattningshavare. Beredningen framhåller, att fullföljdsavgifter, i den mån sådana avgifter förekommer, numera nedsatts hos domstolarna, varför ifrågavarande stadgande bör utgå.

I 5 § första stycket sista punkten stadgas, att statens ersättningsansvar gäller även när landsfiskal tillgriper och förskingrar andra än förut i paragrafen särskilt angivna medel, som han på tjänstens vägnar mottagit med redovisningsskyldighet. Med bestämmelsen avsågs enligt beredningen vid lagens tillkomst dels vissa enskilda medel, som uppbars av de dåvarande kronofogdarna och redovisades i fögderiets specialräkning — lands-

tingsmedel, riddarhusmedel, prästerskapets löneregleringsfonds medel, biskopslöneregleringsfondens medel, bidrag till skjutsentreprenaderna, bidrag till dövtummeundervisningen, vägskatt samt avgifter till vissa försäkringsinrättningar — dels andra enskilda medel som uppbars av kronofogdarna, nämligen debetsedelslösen, tingshusbyggnads- och andra häradsmedel samt brandstodsmedel från sockenbolag (se NJA II 1899 nr 7: 1 s. 32). Av dessa enskilda medel torde numera endast vissa häradsmedel indrivnas av landsfiskal, som 1918 trädde i kronofogdes ställe i förevarande hänseende, anför beredningen. Landsfiskal uppbär därjämte i vissa fall betalning för växel eller check i samband med växel- eller checkprotest. Dessutom mottar landsfiskal såsom polischef en del enskilda medel med redovisningsskyldighet, bl. a. hittegodsmedel.

När nu landsfiskals befogenheter såsom polischef och utmättningsman delas på skilda befattningshavare uppkommer, fortsätter beredningen, fråga huruvida ifrågavarande stadgande i 1899 års lag avser alla enskilda medel som landsfiskal uppbär med redovisningsskyldighet. Stadgandets införande motiverades med att statens ansvarighet borde utsträckas även till viss egendom, som enligt andra författningar än utsökningslagen omhändertagits av exekutiva ämbets- och tjänstemän. Härav finner beredningen framgå att fråga var endast om exekutiv verksamhet. Detta bekräftas av uttalanden i samband med att större delen av kronofogdes uppgifter överflyttades på landsfiskal (prop. 1917: 211 s. 40; 1917: 239 s. 25). Också när frågan om införandet av bestämmelserna i 6 § 1899 års lag behandlades torde man ha utgått från att lagen endast avsåg ansvar för exekutiva ämbets- och tjänstemäns förskingringar. Detta torde tillika framgå av ordalydelsen i inledningen av 6 §, där det heter att vad i lagen är stadgat om ämbets- och tjänsteman skall i tillämpliga delar gälla i avseende på envar annan, som äger ta befattning med utsökningsmål eller indrivning. Av det sagda lär man enligt beredningens mening kunna sluta sig till att med landsfiskal i 5 § avses landsfiskal i egenskap av utmättningsman. Statens ersättningsansvar i ifrågavarande avseende bör därför utformas så, att staten blir ersättningsskyldig när utmättningsman tillgriper och förskingrar andra än i 5 § särskilt angivna medel, som han på tjänstens vägnar mottagit till redovisning.

23 § förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därpå iakttagas skall saknar numera tillämpning. Beredningen erinrar att förslag i annat sammanhang lagts fram att bestämmelserna i paragrafen upphävs (SOU 1963: 28 s. 97). Med anledning härav föreslår beredningen att hänvisningen till nu nämnda paragraf i 6 § i 1899 års lag utgår.

Remissyttrandena. Enligt *lagberedningen* bör sista ledet i 5 § av lagen omfatta även sådana fall då utmättningsman underställd personal tillgriper och förskingrar medel. Parallellism måste här upprätthållas med första

ledet, anför lagberedningen. Det skulle bli rent godtyckligt, om någon skillnad görs på den punkten. Lagberedningen framhåller att med utmättningsman förstås även den som har uppdrag att vara utmättningsman i vissa ärenden, nämligen såvitt angår dessa ärenden. Att statens ansvar för viss exekutiv tjänsteman skulle bli beroende av att han för ärendet i fråga fått uppdrag att vara utmättningsman anser lagberedningen uppenbarligen inte vara lämpligt. Visserligen är 1899 års lag ändå bristfällig, yttrar lagberedningen, men en förbättring på nämnda punkt bör likväl ske i förevarande sammanhang.

Departementschefen. Statens ersättningsskyldighet enligt 1899 års lag omfattar inte vad magistratsledamot, stadsfogde eller exekutionsbetjänt i stad, som inte lyder under landsrätt, tillgriper och förskingrar av stadens medel. Som jag förut erinrat om kommer till följd av det tidigare denna dag till lagrådet remitterade förslaget rörande rådhusrätternas förstatligande magistraterna att upphöra med 1964 års utgång. De kommunalanställda stadsfogdarna samt övrig kommunalanställd exekutiv personal ersätts den 1 januari 1965 med statligt anställda kronofogdar och andra exekutiva tjänstemän. Jag biträder därför polisberedningens förslag att stadgandena i 5 och 6 §§ i 1899 års lag om de nyss nämnda begränsningarna i ersättningsskyldigheten skall upphävas.

Enligt 5 § samma lag omfattar statens ersättningsskyldighet bl. a. vad landsfiskal tillgriper och förskingrar av andra än förut i paragrafen särskilt angivna medel, som han på tjänstens vägnar mottagit till redovisning. Som polisberedningen utvecklat avses här med landsfiskal utmättningsman. I enlighet med vad som i övrigt gäller enligt lagen föreslår jag, att statens ersättningsskyldighet även i förevarande avseende skall såsom lagberedningen förordat omfatta vad utmättningsmannen underställd exekutiv personal tillgripit och förskingrat. Som polisberedningen anfört bör vad som sägs om fullföljdsavgifter i förevarande paragraf utgå.

I en förut denna dag på föredragning av chefen för justitiedepartementet beslutad remiss till lagrådet med förslag till lag om ändring i utsökningslagen m. m. föreslås upphävande av det numera inaktuella stadgandet i 23 § förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall. I anslutning härtill bör hänvisningen i 6 § 1899 års lag till 23 § nämnda förordning utgå.

Ändringarna i 1899 års lag föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1965. Tillika föreslås, att dessförinnan gällande bestämmelser även där efter skall äga tillämpning beträffande ersättning av allmänna medel för tillgrepp och förskingring, som ägt rum före ändringarnas ikraftträdande.

Förslaget till lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m.

I vissa äldre författningar stadgas att andel i böter m. m. skall tillfalla åklagare. Genom *lagar den 24 april 1936 (nr 164) och den 19 juli 1941 (nr 660) om upphörande av landsfogdes respektive landsfiskals rätt till andel i böter m. m.* har föreskrivits, att vad i lag eller författning finns stadgat om rätt i vissa fall för åklagare eller annan att i anledning av åtgärd i tjänsten erhålla andel i böter, vite eller skadestånd eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt inte skall äga tillämpning på landsfogde respektive landsfiskal. Hans andel skall i stället tillfalla kronan.

Vidare föreskrivs i *lagen den 19 mars 1937 (nr 80) om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m.* dels att vad som finns stadgat i lag eller författning om andel i böter m. m. inte skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, om av stad avlönad åklagare tillförsäkras skälig fast avlöning, bestämma att rätt till dylik andel inte skall tillkomma sådan åklagare, vars andel i stället skall tillfalla stadens kassa, dels att vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning på stadsfiskal, som avlönas av statsverket. Om Kungl. Maj:t beträffande sådan stadsfiskal meddelat nyss angivet beslut skall hans andel dock tillfalla kronan. I kungörelse den 14 december 1962 (nr 665) har förordnats, att rätt till andel i böter m. m. inte vidare skall tillkomma av stad avlönad åklagare. Andelen skall i stället tillfalla stadens kassa.

Med skadestånd åsyftas i de angivna lagarna sådant skadestånd, som avses i 53 § 1 mom. förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften. Enligt förslag i prop. 1964: 75 skall nämnda förordning från och med den 1 januari 1965 ersättas med en stämpelskatteförordning, som inte skall innehålla stadgande motsvarande det i 53 § 1 mom. förordningen angående stämpelavgiften.

När åklagarväsendet förstatligats blir alla åklagare statligt anställda och avlönade. Åklagare enligt lag eller författning tillkommande andel i böter eller vite eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt skall därefter tillfalla statsverket. Jag föreslår på grund härav att de nyss nämnda lagarna den 24 april 1936, den 19 juli 1941 och den 19 mars 1937 från och med den 1 januari 1965 ersätts med en lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m. I lagen skall föreskrivas, att andel i böter eller vite eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt, som författningsenligt tillkommer åklagare, i stället skall tillfalla statsverket.

Förslaget till förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter

I åtskilliga författningar på skatterättens område stadgas att andel i restavgifter, som skall utgå vid indrivning av restförd skatt eller allmän av-

gift, tillfaller exekutiv förrättningsman som verkställt indrivningen. I allmänhet innehåller dylika bestämmelser, att stadgad restavgift för indrivning som ankommit på landsfiskal tillfaller statsverket samt att restavgift för indrivning, som ankommit på annan utmätningsman än landsfiskal, skall tillfalla utmätningsmannen, i den mån restavgiften inte överstiger 100 kronor för varje restförd skattepost. Har exekutionsbiträde anlitats för indrivningen äger denne uppbära hälften av utmätningsmannens andel i restavgift för medel, med vilkas indrivning exekutionsbiträdet tagit befattning.

Efter exekutionsväsendets förstatligande skall andel i restavgifter i princip inte tillfalla de exekutiva förrättningsmännen. Övergångsvis skall emellertid enligt förslag i den förut nämnda prop. 1964: 100 andel i restavgifter tillkomma innehavare av vissa personliga tjänster för exekutiva tjänstemän. Med hänsyn till nu angivna förhållanden föreslår jag att i en särskild förordning föreskrivs att andel i restavgifter, som enligt lag eller författning tillkommer exekutiv förrättningsman, från och med den 1 januari 1965 i stället skall tillfalla statsverket, om Kungl. Maj:t inte föreskriver annat.

Departementschefens hemställan

I enlighet med det anförda föreligger i ärendet inom inrikesdepartementet upprättade förslag till

- 1) lag om polismyndighet m. m.,
- 2) lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),
- 3) lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),
- 4) lag om polisnämnder,
- 5) lag om kommunal trafikövervakning,
- 6) lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannskapet för polisväsendet m. m.,
- 7) lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.,
- 8) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken,
- 9) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken,
- 10) lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr,
- 11) lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
- 12) lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
- 13) lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom,
- 14) lag om ändring i rättegångsbalken,

- 15) lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän,
- 16) lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall,
- 17) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera,
- 18) lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m., samt
- 19) förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter.

Av dessa förslag är de under 1)—3) och 7)—18) av den natur att lagrådets utlåtande över dem bör inhämtas.

Föredragande departementschefen hemställer, att lagrådets utlåtande över sistnämnda förslag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ingemar Källberg

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 20 mars 1964.

Närvarande:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 17 mars 1964 tillhandakommet utdrag av protokoll över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 6 mars 1964, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om polismyndighet m. m.,
- 2) lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),
- 3) lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),
- 4) lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.,
- 5) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken,
- 6) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken,
- 7) lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr,
- 8) lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
- 9) lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
- 10) lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom,
- 11) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 12) lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän,
- 13) lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall,
- 14) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juni 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera, samt
- 15) lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. lagbyråchefen Rune Berggren.

Förslagen föranledde följande yttranden av lagrådet.

Förslaget till lag om polismyndighet m. m.

I tydlighetens intresse hemställer lagrådet att lagen erhåller rubriken »Lag om vad som avses med polismyndighet».

Förslaget till lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.

Lagrådet hemställer att lagen erhåller rubriken »Lag om fullgörande av vad som åligger landsfogde m. fl.»

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Enligt den föreslagna nya lydelsen av 7 kap. 9 § första stycket skall beträffande begreppet polismyndighet hänvisas till vad som är särskilt stadgat. Hänvisningen avser den föreslagna lagen om polismyndighet m. m.; enligt dennas 1 § skall emellertid vid bestämmandet av begreppet polismyndighet hänsyn tagas jämväl till vad som följer av rättegångsbalken. Här torde enligt den nya organisationen — utöver polischefen i orten — endast vara fråga om länspolischefen. För att undvika dubbel hänvisning föreslår lagrådet att i 9 § första stycket upptages föreskrift att med polismyndighet avses i denna balk jämväl länspolischefen.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Thomas Krook

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3
april 1964.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, lagrådets den 20 mars 1964 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 6 mars 1964 remitterade förslagen till

- 1) lag om polismyndighet m. m.,
- 2) lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),
- 3) lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),
- 4) lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m.,
- 5) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken,
- 6) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken,
- 7) lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr,
- 8) lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
- 9) lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.,
- 10) lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom,
- 11) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 12) lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän,
- 13) lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall,
- 14) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera, och
- 15) lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m.

Föredraganden anför.

Lagrådet har förordat, att rubriken till det under 1) upptagna förslaget ändras till lag om vad som avses med polismyndighet samt att rubriken till det under 4) upptagna förslaget ändras till lag om fullgörande av vad som åligger landsfogde m. fl. Vidare har lagrådet föreslagit att 7 kap. 9 § första stycket rättegångsbalken, som i det remitterade förslaget innehåller hänvisning till vad som är särskilt stadgat om polismyndighet, i stället skall uppta stadgandet att med polismyndighet avses i balken jämväl länspolischefen. Vad lagrådet sålunda förordat bör iakttas. Utöver de ändringar som föranleds härav har vissa redaktionella jämkningar vidtagits i de remitterade förslagen.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga de i enlighet med det föregående jämkade förslagen till

- 1) lag om vad som avses med polismyndighet,
 - 2) lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193),
 - 3) lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),
 - 4) lag om fullgörande av vad som åligger landsfogde m. fl.,
 - 5) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken,
 - 6) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken,
 - 7) lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr,
 - 8) lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer,
 - 9) lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolssyndigheter m. m.,
 - 10) lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom,
 - 11) lag om ändring i rättegångsbalken,
 - 12) lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän,
 - 13) lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall,
 - 14) lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera, och
 - 15) lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m.,
- dels* antaga inom inrikesdepartementet upprättade förslag till
- 1) lag om polisnämnder,
 - 2) lag om kommunal trafikövervakning,
 - 3) lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m. och

4) förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lars Norborg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	2
Författningsförslag	
Förslag till	
lag om vad som avses med polismyndighet	3
lag om ändrad lydelse av 68 § utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193)	4
lag om upphävande av 5 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321) ...	5
lag om polismyndigheter	6
lag om kommunal trafikövervakning	10
lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.	11
lag om fullgörande av vad som åligger landsfogde m. fl.	15
lag om ändrad lydelse av 3 kap. 4 § föräldrabalken	16
lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § ärvdabalken	17
lag angående upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 304) om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr	18
lag angående ändrad lydelse av § 11 förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer	19
lag om ändrad lydelse av 31 och 62 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.	20
lag om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom	21
lag om ändring i rättegångsbalken.....	23
lag om upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 174) om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän.....	25
lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall.....	26
lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 10 juli 1899 (nr 58 s. 1) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera.....	27
lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m.	29
förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter.....	30
Utdrag av statsrådsprotokollet den 6 mars 1964	31
Inledning	31
De nya polis-, åklagar- och exekutionsorganisationerna	34
Polismyndighet och dess uppgifter	38

	Sid.
Gällande bestämmelser m. m.	38
1962 års principbeslut.	50
Pollsberedningen.	51
Remissyttrandena.	65
Departementschefen.	77
Kommunerna och polisväsendet m.m.	85
Kontaktverksamheten mellan kommunerna och polisen.	85
Principbeslut m. m.	85
Pollsberedningen.	86
Remissyttrandena.	89
Departementschefen.	91
Kommunal trafikövervakning.	94
Nuvarande förhållanden m. m.	94
Pollsberedningen.	97
Remissyttrandena.	105
Departementschefen.	111
Kommunernas medverkan vid förstatligandereformerna.	113
Nuvarande förhållanden m. m.	113
Tillhandahållande av lokaler m. m.	114
Principbeslut m. m.	114
Pollsberedningen.	116
Remissyttrandena.	124
Överlåtelse av inventarier m. m.	130
Principbeslut m. m.	130
Pollsberedningen.	131
Remissyttrandena.	133
Den kommunala bidragsskyldigheten.	135
Principbeslut.	135
Pollsberedningen.	136
Remissyttrandena.	145
Departementschefen.	148
Särskilda frågor	159
Fullgörandet av landsfogdes åligganden m. m.	159
Gällande bestämmelser m. m.	159
Pollsberedningen.	161
Remissyttrandena.	165
Departementschefen.	167
Stämningsmän och bevis om delgivning.	170
Gällande bestämmelser m. m.	170
Pollsberedningen.	172
Remissyttrandena.	176
Departementschefen.	178
Specialmotivering.	180
Förslaget till lag om polismyndighet m. m.	181
Förslagen till ändringar i utlänningslagen och sinnessjuklagen.	186
Förslaget till lag om polisnämnder.	189
Förslaget till lag om kommunal trafikövervakning.	202
Förslaget till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för polisväsendet m. m.	206

	Sid.
Förslagen till lag om fullgörande av landsfogdes åligganden m. m. samt till följdändringar till denna lag.	220
Förslagen till lag angående upphävande av lagen om överflyttande å lands- fiskal av kronofogde åliggande bestyr samt till lagändringar i anslutning därtill.	222
Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.	224
Förslaget till lag om upphävande av lagen om tillämplighet å vissa polis- män av föreskrifter angående fjärdingsmän.	226
Förslaget till lag om behörighet att verkställa åtalsprövning i vissa fall.	227
Förslaget till lag angående ändring i lagen om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän med flera.	228
Förslaget till lag om åklagare tillkommande andel i böter m. m.	232
Förslaget till förordning om upphävande av exekutiv förrättningsmans rätt till andel i restavgifter.	232
<i>Departementschefens hemställan.</i>	233
Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd.	235
Utdrag av statsrådsprotokollet den 3 april 1964.	237